

Manuscrisele psaltice de la Mănăstirea Sinaia

Ierom. Mihail HARBUZARU

***MANUSCRISELE PSALTICE
DE LA MĂNĂSTIREA SINAIA***

Lucrare publicată cu binecuvântarea
Preafericitului Părinte
† DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura *Cuvântul Vieții*
a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei
2012

Lector de specialitate: Pr. Asist. Dr. Alexandru DUMITRESCU
Redactor: Sebastian NAZÂRU
Copertă și tehnoredactare: Maximilian GAVRILCIUC

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HARBUZARU, MIHAI-CLAUDIU

Manuscrisele psaltice de la Mănăstirea Sinaia / ierom. Mihail Harbuzaru ; lucrare publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. - București : Cuvântul vieții, 2012

ISBN 978-606-93171-0-5

091:2

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Editurii *Cuvântul Vieții* a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei.

Orice reproducere, totală sau parțială, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii drepturilor de autor.

© 2012 Editura *Cuvântul Vieții* a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei
Intrarea Miron Cristea, nr. 9, sector 4, București, 040162
+4021 3372102
editura@arhiepiscopiabucurestilor.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Mănăstirile ortodoxe din spațiul românesc au constituit dintotdeauna oaze de cultură și spiritualitate. Cultura muzicală de tradiție bizantină a fost una dintre preocupările majore ale monahilor ce au viețuit în mănăstirea Sinaia. Din păcate, aceste preocupări n-au fost evidențiate și nici scoase la lumină de cercetătorii muzicii bisericești decât sporadic și minimal, neintuind nimeni până acum că între zidurile acestei mănăstiri se află o comoară muzicală inestimabilă, conservată în manuscrise inedite. Aceste manuscrise vor îmbogăți literatura de specialitate cu un număr considerabil de piese despre care fie că nu s-a știut nimic, fie s-a știut, dar nu au putut fi cercetate și puse în circulație. Cu atât mai meritoriu este demersul ieromonahului Mihail, care s-a aplecat cu multă pricepere, pasiune și perseverență asupra unui trecut muzical bisericesc al mănăstirii Sinaia, demers concretizat într-o excepțională teză de doctorat cu multiple accente de inedit.

Părintele ieromonah Mihail chiar dacă ar fi descoperit un singur manuscris necunoscut până acum, avea suficiente motive de a se apuca de un proiect de cercetare de anvergura unei teze de doctorat, darămite 19 manuscrise, dintre care unul din secolul al XVIII-lea în notație cucuzeliană. Până în momentul de față, cataloage complete ale manuscriselor muzicale din România au alcătuit doar doi cercetători: Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Moldoveanu și Pr. Prof. Univ. Dr. Alexie Buzera, primul ocupându-se de manuscrisele alcătuite până în secolul al XIX-lea, al doilea, de manuscrisele din secolul al XIX-lea.

Lucrarea cuprinde 3 capitole mari.

Capitolul I: *Introducere, Viața cultural-muzicală a mănăstirii Sinaia, Monahi sinaiți în cultura teologică românească, Legăturile cultural-muzicale cu alte centre importante de muzică bisericească.*

În partea introductivă autorul creionează metodologia cercetării, în special cea referitoare la prezentarea codicologică a manuscriselor, precum și cea referitoare la unele inserții de factură istoriografică, pe care le-a considerat indispensabile și absolut justificabile, dacă ținem cont și de caracterul monografic al lucrării. Sunt amintiți ierarhii și monahii care au devenit ierarhi și care au

viețuit la mănăstirea Sinaia: episcopul Gherasim Rătescu, episcopul Ilarie Teodorescu, episcopul Grigorie Comșa, mitropolitul Irineu Mihălcescu, episcopul Visarion Aștileanu, Arhiepiscopul Calinic Argatu, Arhiepiscopul Dr. Irineu Pop, dar și simpli monahi cu o bogată cultură teologică, între care sunt pomeniți: ieromonahii Silvestru, Partenie, Meletie, arhimandriții Gherasim, Iustin, Nifon, Dorotei, Serafim ș.a.

Capitolul II: *Protopsalți și compozitori de muzică bisericească din mănăstirea Sinaia, Corala mănăstirii.*

În capitolul al doilea autorul se oprește asupra activității muzicale a celor mai reprezentativi creatori și copişti de muzică bisericească din mănăstirea Sinaia. Între aceştia se disting cunoscuții deja Naum Râmniceanu Protosinghelul și Varlaam Bărăncescu Protosinghelul și mai puțin cunoscutul monah Neofit Ivanovici. Dacă despre monahul Neofit Ivanovici s-au cunoscut până acum puține date, grație lexiconului lui Gh. C. Ionescu (unde apare cu numele Ioanovici Nicolae), părintele Mihail descoperă în mănăstirea Sinaia încă 5 manuscrise ce aparțin acestui protopsalt, traducător și copist aproape anonim. Alături de monahul Neofit Ivanovici sunt amintiți fiecare cu contribuția sa o serie de alți ostenitori ai cântărilor psaltice, care au viețuit la Sinaia, cum ar fi: arhimandriții Paisie, Dionisie, Rafail, Meletie, Teofilact, Damaschin, Vasile ș.a. până la actualul stareț al mănăstirii, arhim. Macarie Bogus, el însuși un mare iubitor și cunoscător de muzică bisericească și ritual.

Un loc aparte îl ocupă în iconomia tezei Corala mănăstirii Sinaia, care cântă în mod constant în duminici și sărbători, fără întrerupere, din momentul înființării ei, în anul 1892.

Capitolul III: *Manuscrisele psaltice de la Mănăstirea Sinaia, Prezentare codicologică.*

Primele manuscrise prezentate sunt cele ale lui Nicolae Ivanovici, devenit prin călugărie Neofit – codicograf și compozitor de muzică bisericească ce nu figurează nici cel puțin cu numele în lexicoanele de specialitate apărute până în prezent – și care sunt în număr de 6, plus 5 tipărituri (*Tomul II al Antologiei* de Macarie Ieromonahul, *Irmologhionul* lui Macarie, *Păresimierul* lui A. Pann, *Heruvico-Chinonicarul* și *Anastasimatarul* lui A. Pann). Din perspectiva cercetării inedite, un interes sporit îl reprezintă manuscrisele lui Nicolae Ivanovici, în cuprinsul cărora, pe lângă creațiile lui Petru Lampadarie, Grigorie Lampadarie, Petre Vizantie, Petre Efesiul,

Grigore Protopsaltul, Anton Pann, Macarie Ieromonahul, Dionisie Fotino, Ștefan Popescu, Mae Mateescu, traduse, românite sau scrise, sunt și câteva compoziții originale. Între aceste creații originale figurează câteva heruviche, chinonice, Veniți să ne închinăm, Slava Laudelor din Duminica Fiului Risipitor, o sedeaună compusă „după metoda vechi”, Cântarea Maicii Preacurate, Slava Laudelor de la Nașterea Domnului, Să se îndrepteze, Hristos a înviat, Cine este Dumnezeu, Ziua Învierii și multe altele. Prezentarea acestor manuscrise respectă întru totul regulile clasice de codicologie. Pentru viitor îi recomand să încerce o reconstituire a întregii creații originale ale lui Nicolae Ivanovici, prin alcătuirea unei antologii care să-i poarte numele și prin acest fel va fi pus în circulație și înscris definitiv în Istoria culturii muzicale la români.

A doua categorie de manuscrise psaltice extrem de importante pentru Istoria muzicii bisericești românești o constituie cele care poartă semnătura lui George Ucenescu (1828-1896). De ce sunt importante aceste manuscrise din perspectiva istoriografică și muzicală, tocmai datorită faptului că biblioteca mănăstirii Sinaia adăpostește un tezaur ce îmbogățește numeric manuscrisele cunoscute până acum ale lui G. Ucenescu, adică pe cele două existente în biblioteci din România, *Carte de cânturi cu note de psaltichie scrise de G. Ucenescu, student al Domnului Anton Pann la 1852* (BAR, ms. rom. 3497) și *Tractatu teoreticu-practicu de musica eclesiastică greco-orientală, 1881* (BAR, ms. rom. 4819) și pe cel descoperit de Sebastian-Barbu Bucur și de Vasile Vasile în biblioteca schitului Prodromu și care este un heruvicar scris în anul 1851. Viorel Cosma pomenește și de un alt manuscris al lui Ucenescu descoperit în chilia Sf. Ipatie din Athos. Așa după cum spuneam, numărul manuscriselor lui G. Ucenescu este acum de 7, 4 din ele fiind puse în lumină de autorul acestei teze de doctorat. Ele conțin cântări de la Vecernie, Utrenie, Pavcernița Mare, de la cele trei Liturghii, iar între autorii de cântări se numără Petru Lampadarie, Hurmuz Hartofilax, Gheorghe Paraschiade, Daniil Protopsaltul, Petre Vizantie, Macarie Ieromonahul și bineînțeles din creația mentorului său de suflet, Anton Pann. Părintele Mihail explică prezența acestor manuscrise la Sinaia prin legăturile pe care G. Ucenescu le-a avut cu Varlaam Protosinghelul, profesorul care l-a inițiat în cântarea psaltică în noua sistemă și care în această perioadă de timp se afla la mănăstirea Sinaia. Chiar dacă autorul manuscriselor are puține

creații originale, părintele Mihail poate reconstitui această creație după modelul sugerat la Nicolae Ivanovici și în felul acesta se poate alcătui un florilegiu sinait românesc de cântări psaltice.

A treia categorie de manuscrise, pe care le putem încadra tot în categoria celor inedite, sunt cele denumite de autor *Manuscrise de alți autori*. Aici figurează ms. gr. nr. 33 al lui Ilie Cântărețul, ms. rom. nr. 35 al lui Gh. Căciulă, ms. rom. gr. 49 al lui Ioniță Stoicescu-Logofețelul, ms. gr. 51 al episcopului muzician Dionisie Romano al Buzăului, manuscris pe care autorul nu-l crede că ar fi fost scris de Dionisie Romano, mai cu seamă că aparține secolului al XVIII-lea și notația este cucuzeliană. Se crede mai degrabă că ar fi fost al lui Dionisie, mai cu seamă că ierarhul cărturar donase 19 mss. muzicale din secolul al XVIII-lea Bibliotecii Academiei Române. Alte manuscrise: ms. rom.-gr. al monahiei Glafira, ms. rom. al lui Nicolae Barcan și ms. rom.-gr. 38, autor anonim.

În urma parcurgerii cu multă atenție a întregului material, concluzionăm că această teză de doctorat sub îndrumarea noastră, îndeplinește toate condițiile de formă, conținut și tehnoredactare conforme cu normele metodologice cerute de cercetarea modernă și contemporană. După o muncă migăloasă, extrem de pretențioasă și cu multe capcane, pe care a știut să le evite, autorul acestui studiu a reușit în final să elaboreze o lucrare de înaltă ținută științifică, care va fi receptată în mediile de specialitate ca o contribuție valoroasă la îmbogățirea cu noi informații despre trecutul nostru muzical bisericesc. Este o bucurie negrăită și a îndrumătorului, care are posibilitatea să gireze o teză de doctorat care sporește tezaurul de manuscrise muzicale psaltice existente în țara noastră. Pasiunea pentru cercetare și arhive se dovedește încă odată benefică și demonstrează că „ascunzișurile” necercetate încă ale bibliotecilor ascund valori ce sporesc considerabil zestrea inestimabilă a culturii române.

Îl felicit din toată inima pentru rezultatele promițătoare și îl asigur că se poate considera membru în careul de elită al cercetătorilor muzicii bisericești de tradiție bizantină din România.

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile STANCIU,
Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

INTRODUCERE

Ideea unei prezentări a istoriei vieții muzicale de la mănăstirea Sinaia s-a înfiripat încă din 1996, când, în calitate de frate începător, dar deja pasionat de muzica bizantină, am avut șansa de a vedea pentru prima oară manuscrisele psaltice din biblioteca acestei mănăstiri. Am fost mirat să descopăr într-una din cele mai frecventate mănăstiri ale țării, situată într-o celebră stațiune montană, comori culturale nedezgropate încă: 20 de manuscrise muzicale bisericești, din care unele de mari dimensiuni, adevărate tomuri.

Ocazia de a descrie aceste valoroase manuscrise, despre care nu s-a știut nimic mai bine de o sută de ani, a venit odată cu intrarea la Școala Doctorală din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj. Adresez mulțumirile mele părintelui îndrumător, P.C. Pr. Prof. univ. Dr. Vasile Stanciu, pentru amabilitatea cu care m-a sprijinit și călăuzit pentru a duce la bun sfârșit tot ceea ce mi-am propus; am avut șansa de a scrie despre mănăstirea mea de metanie, despre manuscrise la care am avut acces permanent, din liniștea chiliei mele. Gândul meu de recunoștință se îndreaptă și spre P.C. Arhim. Macarie Bogus, starețul Sfintei Mănăstiri Sinaia, cel care m-a primit în chinovia sa în mai 1996, m-a îndrumat ca duhovnic, m-a sprijinit pe tot cursul studiilor, începând de la seminar, m-a călugărit și recomandat pentru hirotonia în diacon și apoi în preot. El este cel care, văzând dragostea mea pentru psaltichie, mi-a arătat câteva din aceste manuscrise, la puțin timp după ce am fost primit în mănăstire.

Biblioteca Mănăstirii Sinaia, care adăpostește cărțile rămase de-a lungul veacurilor de la călugării săi, cuprinde și 60 de manuscrise. Unul dintre acestea, nr. 19, *Albina* monahului Antonie, din 1820, mi-a fost subiect pentru teza de master în Omiletică la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, munca principală fiind aceea de transliterare din chirilică. Cu prilejul alcătuirii dizertației am cercetat manuscrisele din Biblioteca Academiei Române de la București provenite de la mănăstirea Sinaia, 17 la număr, și am găsit însemnarea monahului Varlaam din ms. 1951, f. 26: „*Am scris aceste heruviche când mă aflu la învățătură la Monastirea Sinaia, în județu Prahovii. Varlaama monaha ot gorii Cozii, ot Schitu Stănișoara, județu Piteștiului, 1840 martie 17*”. Această menționare a școlii de muzică de la Sinaia mi-a adus aminte de manuscrisele psaltice din biblioteca

mănăstirii văzute cu ani în urmă, iar microbul cercetării, al scoaterii la iveală a unor manuscrise inedite – o muncă deosebit de migăloasă, dar plină de satisfacții intelectuale – m-a făcut să valorific acest adevărat tezaur muzical într-o teză de doctorat.

Părintele stareț Macarie îmi arătase, în 1996, 16 manuscrise psaltice, iar mai apoi, căutând însemnări ale psalților din vechime prin tipăriturile muzicale din bibliotecă, am descoperit încă trei manuscrise coligate cu acestea, astfel că lucrarea de doctorat a cuprins 19 manuscrise. Deoarece biblioteca nu beneficiază încă de un catalog al cărților vechi, iar acestea sunt depozitate în două încăperi mici, pe două sau chiar trei rânduri situate unul în spatele celuilalt, am avut deosebit de plăcută surpriză de a descoperi, împreună cu Ierom. Mina Davidoaia, încă un manuscris psaltic, nr. 17, din 1840 (poate cel mai important de la Sinaia, deoarece conține cântări ale lui Macarie Ieromonahul, necunoscute până astăzi), la câteva zile înainte de susținerea publică a tezei mele de doctorat... Probabil, cu ajutorul lui Dumnezeu, se vor mai găsi și altele, ascunse printre vechile tipărituri. De aceea, alcătuirea unui catalog al cărților vechi de la Sinaia este o prioritate pentru mine. Firește că am adăugat la versiunea de față descrierea manuscrisului nou găsit.

Majoritatea manuscriselor din lucrarea de față sunt bilingve, româno-grecești, grafia latină fiind prezentă doar la câteva cântări, în rest am fost bucuros să-mi utilizez cunoștințele de chirilică acumulate în anii de noviciat în mănăstire, ca și pe cele de greacă, dobândite în Seminarul de la mănăstirea Cernica și la Facultatea de Teologie din București. Nu aș fi putut începe o astfel de lucrare fără cunoștințe temeinice ale notației psaltice, cu care sunt familiar încă de la 15 ani, adresând pe această cale mulțumirile mele școlii monahale de la mănăstirea Secu, jud. Neamț, în cadrul căreia, în iarna anului 1993-1994, am deprins lucrarea neumelor bizantine și grafia chirilică. Desigur, mediul monahal în care m-am format ajută foarte mult la deprinderea unor astfel de aptitudini, și astăzi adevărată valoare a unui monah psalt fiind testată, la privegherile de peste an, de *Idiomelarul* lui Suceveanu, în originalul chirilic.

Am ales să prefățez această lucrare cu un scurt capitol dedicat istoriei Mănăstirii Sinaia, pentru că am considerat important și necesar să încadrez în timp și mai ales spațiu manuscrisele și protopsaltii de aici. Așezarea mănăstirii, în mijlocul țării, a facilitat legăturile cu toate cele trei Țări Române, iar situarea dintotdeauna în granițele Mitropoliei Ungro-Vlahiei a asigurat dominația artei

bizantine, făcând ca muzica bisericească să rămână aici cea a psaltilor din vechime.

Istoria mănăstirii este binecunoscută, prin numeroasele monografii publicate începând cu anul 1881 și sfârșind cu cea mai recentă, din 2000, însă despre relațiile cultural-muzicale cu alte centre de cultură din țară și de peste hotare nu s-a mai scris până acum. În jurul prezentării valoroaselor manuscrise de la Sinaia s-a croit și o inedită istorie a vieții cultural-muzicale a călugărilor care s-au nevoit alături de cele monahicești și pe tărâmul cărturăresc. Protosinghelilor Naum Râmniceanu și Varlaam Bărăncescu, mari protopsalți și creatori de cultură teologică, ambii vremelnici șezători sub umbra muntelui Bucegi (Naum și-a scris *Hronicul* la Sinaia iar Varlaam s-a călugărit aici), precum și lui Neofit Ivanovici, de la care au rămas mănăstirii 8 manuscrise psaltice, dintre care 7 autografe, le sunt dedicate capitole speciale. Am alcătuit și o succintă prezentare a corului mănăstirii, care dă răspunsurile la Sfintele Liturghii din duminici și sărbători încă din 1892, fiind astfel unul din cele mai vechi coruri bisericești din țara noastră.

Manuscrisele din lucrarea de față sunt prezentate în premieră absolută, ele aducând informații deosebit de importante pentru istoria muzicii bisericești românești. Faptul că nu au ajuns în Biblioteca Academiei Române, împreună cu celelalte manuscrise sinaite donate de Eforia Spitalelor Civile în 1887, arată că manuscrisele psaltice erau folosite și prețuite de călugării cântăreți ai mănăstirii.

Prezentarea manuscriselor va fi realizată în ordinea autorilor (sau deținătorilor, așa cum este cazul cu Nicolae Ivanovici și George Ucenescu, care au donat mănăstirii și psaltichii din biblioteca proprie) și în cea a numerelor de inventar. Manuscrisele anonime sunt prezentate la urmă.

Normele de prezentare sunt următoarele:

- numărul de inventar;
- numărul de inventar vechi și locul unde este precizat acesta;
- tipul de antologie și numele compozitorilor;
- titlul sau primul subtitlu;
- numele codicografului, cu precizarea unde este menționat acesta;
- datarea: anul – cu precizarea locului unde este însemnat – sau perioada în care a fost caligrafiat și, eventual, locul;

- limba/limbile în care este scris textul și grafia (alfabet latin, chirilic sau elin);
- notația muzicală folosită, cu precizarea scrisului monocolor sau bicolor a semiografiei;
- formatul, paginația, legătura, starea documentului;
- principalele însemnări, cu precizarea filelor unde încep și unde se sfârșesc (acolo unde însemnarea se întinde pe mai multe foi);
- conținutul muzical-liturgic – pe file, titlurile cântărilor, incipiturile, glasul, autorul. Acolo unde sunt mai multe cântări de același gen – de exemplu o serie de Heruvices, Chinonice, Axioane etc. – am trecut titlul și incipitul cântării la început, precizând apoi doar filele, glasul și autorul. Dacă autorul este același la toate cântările din acea serie – de exemplu Chinonice praznicale de Daniil Protopsaltul – am trecut numele lui doar la început.

Aceste norme vor fi respectate la toate cele 20 manuscrise muzicale din biblioteca mănăstirii Sinaia care fac obiectul lucrării de față, ele asigurând respectarea criteriilor științifice de bază.

La unele manuscrise am adăugat informații amănunțite despre autor/codicograf, acolo unde am considerat că sunt date inedite.

Incipiturile în limba greacă sunt urmate de traducerile în limba română, folosind echivalentele românești consacrate. De exemplu, *Δοῦλοι Κύριον...* [*Robi pe Domnul...*], l-am tradus prin varianta împământenită *Robii Domnului*, iar *Τὸν Σταυρόν Σοῦ* [*La Crucea Ta (ne închinăm)...*] prin *Crucii Tale*, deși cuvintele grecești sunt în cazul acuzativ iar cele românești sunt în genitiv. La fel și în cazul cunoscutului imn *Τῇ ὑπερμάχῳ...*, în dativ în original, dar tradus *Apărătoare Doamnă...*

În unele locuri am specificat și tactul unor cântări – la versiunile deosebite, cum ar fi *Cu noi este Dumnezeu*, papadic, *Dumnezeu este Domnul*, papadic, sau *Apărătoare Doamnă*, papadic, de la Denia Acatistului Bunei Vestiri. Glasul l-am însemnat după obiceiul românesc, de la I la VIII, nu în cel grecesc, cu plagal.

Se întâlnesc și denumiri de cântări în două sau trei variante, ca: *doxologie-slavoslovie*, *laude-hvalite*, *eotinale-voscresne-stihiri ale Evangheliei* etc.

Numele unor autori prezintă mai multe variante. De exemplu, Nicolae Ivanovici semnează impresionant de nehotărât: *Nicolae*

Ivanovici, Nae Ioanoviciu, Iovanoviciu, Ivanoviciu, Nae Ivanoviciu, Ivanovicu, Naie Ivănescu, N. Iovanescu, Nae Ionoviciu, Nicolae Ioanovici, chiar și Nicolae Romossalu sau Naie Romossescu, pentru a-și încheia viața ca monahul Neofit.

Remarcăm folosirea din abundență a vocalei *ɣ* în loc de *ov*, precum și a consoanei slavone *ɾ* în loc de *γ*. De multe ori, consoana *Γ* este întâlnită în mijlocul cuvintelor grecești. Câteodată lipsește prima literă a cântării, sau titlurile cântărilor. De cele mai multe ori, copiiștii români nu știau greaca satisfăcător, astfel că lipsa accentelor și a spiritelor este aproape o regulă. Greșelile gramaticale din incipiturile grecești au fost îndreptate tacit, pentru a facilita identificarea pieselor și mulțumesc aici Prof. Univ. Dr. Vasile Vasile, care mi-a pus la dispoziție o foarte folositoare listă cu incipituri grecești. Mulțumesc Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Chivu și Prof. Univ. Dr. Dragoș Șesan care m-au ajutat cu multă dragoste la traducerea din greacă, respectiv transliterarea din grafia chirilică a unor pasaje și însemnări mai dificile din aceste manuscrise. Mulțumesc domnilor Laszlo Kiss și Vasile Zecher pentru ajutorul acordat la publicarea acestei cărți. Îi mulțumesc și bunului meu ucenic și prieten din Sinaia, studentul Radu Gheorghe Solomon, care m-a ajutat pe tot cuprinsul acestei migăloase întreprinderi, cu o parte din tehnoredactare, fotografierea arhivelor și scanarea tuturor manuscriselor.

CAPITOLUL I

MĂNĂSTIREA SINAIA

I.1. Scurt istoric

Mănăstirea Sinaia străjuiește de peste trei secole pitoreasca vale a Prahovei, fiind situată în cadrul Masivului Bucegi, la poalele Muntelui Furnica, la altitudinea de 860 de metri, aproape de confluența râului Prahova cu pârâul Peleş, la intersecția paralelei 45° 21' 30" latitudine nordică cu meridianul 25° 32' 56" longitudine estică, la 122 km nord de București, capitala României și 49 km sud de Brașov¹. Face parte din orașul Sinaia și are în imediata vecinătate vestitul Castel Peleş, reședința de vară a familiei regale române între anii 1883-1947.

După apariția orașului Sinaia, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, localității și mănăstirii le-au fost dedicate numeroase monografii²: Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaea – Istoria Santei Monastiri*, București, 1881; Ioan G. Babeș, *Din Plaiul Peleşului*, București, 1893; Protos. Dorotei Bertescu, *Tradiție de știință*, Sinaia, 1880³; D. Stăncescu, *Schiță istorică a Monastirei Sinaia*, București, 1895; Al.G. Găleşescu, *Sinaia: 15 August 1695-1895*, Tipografia G.A.

1. Radu GHICA MOISE, *Sinaia, Perla Carpaților*, Editura Fundației România de Măine, București, 1998, p. 11.

2. Pe lângă monografii, informații despre mănăstirea Sinaia se găsesc și în alte lucrări: St. Constantin BILCIURESCU, *Monastirile și Bisericele din România*, București, 1890; Al.G. GĂLEȘESCU, *Eforia Spitalelor Civile din București*, Tipografia G.A. Lăzăreanu, București, 1899; Pr. Marin DUMITRESCU, *Istoricul a 40 de biserici din România*, vol. II, București, 1902; Monahul Petru PAVLOV, *Lăcașuri sfinte din județul Prahova*, Tipografia Unirea, Ploiești, 1925.

3. Protos. Dorotei Bertescu este primul cronicar al mănăstirii Sinaia. Informațiile sale sunt incluse în monografia arhimandritului Ghenadie ENĂCEANU (devenit mai târziu episcop al Râmnicului – Noului Severin, cf. Arhim. NIFON, *Sf. Ana, (Sinaia), după date, tradiții și legende*, Tipografia Unirea, Sinaia, 1899, p. 3), *Sinaea – Istoria Santei Monastiri*, București, 1881 și în ediția din 1895 a monografiei orașului, *Sinaia, 15 august 1695-1895*, de Al.Gh. GĂLEȘESCU, pp. 11-33. Dorotei a viețuit în Sinaia din 1826 și a decedat la mănăstirea Ghighiu (pe atunci de călugări), în 1891 (cf. *Ibidem*, p. 33).

Lăzăreanu, București, 1895; Arhim. Nifon Popescu, *Monastirea Sinaia (1695-1895), Schiță istorică*, Tipografia Gutenberg, București, 1895; Arhim. Nifon Popescu, *Preumblările la Sinaia*, Ploiești, 1895; Arhim. Nifon Popescu, *Sfânta Ana (Sinaia)*, Tipografia Unirea, Sinaia, 1899; Al.G. Găleşescu, *Sinaia*, Tipografia I.V. Socecu, București, 1903; Arhim. Serafim Georgescu, *Sfânta Mănăstire Sinaia, Monografie*, Tipografia Miricescu, Ploiești, 1936. În 1949, preotul Dumitru D. Bădiceanu din Ploiești a susținut lucrarea sa de doctorat în ramura Istoriei Bisericii Române, la Institutul Teologic Universitar din București, cu titlul *Mănăstirea Sinaia*, folosind un bogat material inedit, din Arhivele statului și cele ale Eforiei Spitalelor Civile⁴. Alte studii și articole referitoare la mănăstire au mai scris Prof. diac. Gh.I. Moiescu, „Mănăstirea Sinaia”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXII (1954), 2-3, pp. 313-322; V. Brătulescu, „Elemente de artă sculpturală și picturală la biserica mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XXI (1962), 1-2, pp. 47-73; Constantin Bușe, *Mănăstirea Sinaia*, Editura Meridiane, București, 1967; Protos. Irineu Pop, *Mănăstirea Sinaia*, EIBMBOR, București, 1984; Protos. Irineu Pop, „Mănăstirea Sinaia – vatră de istorie și vrednic locaș de artă și cultură românească”, în: *Glasul Bisericii*, XLIV (1985), 1-2, pp. 70-81; Gheorghe Nistorescu, *Din Plaiul Prahovei la Sinaia, istorie și contemporaneitate*, Editura Arhimede, București, 1995; Radu Ghica Moise, *Sinaia, Perla Carpaților*, Editura Fundației România de Măine, București, 1998; Idem, *Sinaia, oameni, locuri, întâmplări*, Editura Rawex Coms, București, 2011; Ierom. Nectarie Măgureanu, *Mănăstirea Sinaia*, Editura Athena, București, 2000 (cea mai recentă monografie a Mănăstirii Sinaia, 208 p.). Încă de la 1906 se vindeau la muzeu pliante cu istoricul mănăstirii, în limbile română și franceză⁵, precum și broșuri cu biografia spătarului Mihail Cantacuzino, ctitorul mănăstirii⁶.

Pe locul Sinaiei de azi au existat așezări omenești încă din epoca bronzului timpuriu, existând vestigii de la păstorii din triburile proto-trace. Dovada ne-o face descoperirea în 1980 a

4. Din nefericire, această lucrare de doctorat nu s-a păstrat, singurele mențiuni referitoare la ea fiind făcute de Pr. drd. Ștefan Vlăduț VASILIU, în studiul „Icoane vechi mai importante din muzeul Mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XXXII (1973), 11-12, p. 1246 și de prof. diac. Gheorghe I. MOISESCU, în studiul său „Mănăstirea Sinaia”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXII (1954), 2-3, pp. 313-322.

5. Dosarul 127/106, arhiva mănăstirii Sinaia, 1906, f. 89.

6. *Ibidem*, f. 179.

unui depozit cu douăzeci și șase de topoare de bronz, având gura mânerului transversală și mărimea de circa 14-16 cm, apreciat ca datând din anii 1800-1700 înainte de Hristos⁷.

Valea superioară a Prahovei, străbătută zi și noapte de călători și mărfuri, de zeci de trenuri și nesfârșite coloane de mașini de pe celebrul DN 1, este de fapt cea mai recentă trecătoare peste Carpați, iar localitățile sale abia au depășit o sută și ceva de ani de ființare. Aceasta datorită strâmtorilor Orăștilor la sud și ale Timișului la nord, care împiedicau în vechime accesul cu carul cu boi, iar case de gospodari au apărut abia către 1800. Aici, alături de schiturile Sf. Ana, Sf. Nicolae și mănăstirea Sinaia și de ascunzătorile haiducilor, erau doar stânile ciobanilor din Prahova și Bârsa.

Drumul principal între Țara Românească și Transilvania era cel pe la Bran, însă negustorii brașoveni erau nevoiți adeseori să ocolească garnizoana ungurească de acolo, astfel că încercau drumul Timișului pe la Predeal și în jos pe Prahova, cu mărfurile încărcate pe cai. Radu Vodă, în 1421, întărea privilegiile brașovenilor pe drumul Prahovei⁸, iar Vladislav al II-lea, le scria în 1452 brașovenilor: „*Cât despre drumul Prahovei să vă fie slobod pe unde poftiți și să ne ținem de așezământul cel vechi, de la Domnii de mai înainte și voi și noi... Și dacă se va face oamenilor voștri stricăciune, ei să vie la mine...*”⁹. Asemenea proceda și Vlad Țepeș, în 1476, astfel că la extremitățile acestui drum sunt cunoscute în 1593 o vamă veche la Câmpina și una la Timiș¹⁰.

După mutarea capitalei Țării Românești de la Târgoviște la București, drumul Prahovei devine calea cea mai scurtă către Brașov, dar era deseori ocolit, din cauza bandelor de tâlhari și a drumului accidentat, care era de fapt o simplă potecă ce suia și cobora când pe coaste, când pe râpe, când prin vadul apei plin de bolovani și de copaci căzuți. Construcția șoselei (1846) are ca efect dezvoltarea rețelei de așezări și creșterea numărului de locuitori. Vama de la Breaza este mutată la Predeal, ceea ce face ca populația să crească simțitor. Sporul cel mai mare este înregistrat după 1879, după deschiderea liniei ferate ce traversa munții¹¹.

7. Gheorghe NISTORESCU, *Din Plaiul Prahovei la Sinaia, istorie și contemporaneitate*, Editura Arhimele, București, 1995, p. 3.

8. Dumitru OANCEA et alii, *Geografia României*, vol. III, Editura Academiei Române, București, 1987, p. 246.

9. Gh. NISTORESCU, *Din Plaiul Prahovei...*, p. 4.

10. D. OANCEA et alii, *Geografia României...*, p. 246.

11. *Ibidem*.

Academicianul George Vâlsan constata, în 1924: „Îndată ce Valea Prahovei a căpătat o șosea, apoi o cale ferată, satele care înainte urcau valea până la Comarnic au înaintat în sus până la creasta Carpaților, unde astăzi Predealul, așezat pe culme la înălțimea de 1033-1100 m, reprezintă cea mai înaltă așezare statornică a munților acestora”¹².

Comuna Sinaia a luat ființă la 1 decembrie 1874, iar la 9 mai 1880 a fost ridicată la rangul de comună urbană¹³, păstrând numele mănăstirii în jurul căreia s-a format, pe pământul lăsat de spătarul Mihail Cantacuzino ctitoriei sale.

Cât privește așezările monahale, au existat aici, încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea, două mici schituri de lemn, care au pierit cu vremea. Primul, la stânca Sfânta Ana, situată la vreo 5 km mai sus de actualul oraș, a fost înființat, după tradiție, de călugări athoniți, refugiați din calea turcilor, care i-au dat acest nume după cel al fostului lor schit athonit, așezat tot în coasta muntelui¹⁴.

Despre Schitul Sf. Ana au scris pentru prima dată Ioan G. Babeș, în *Din Plaiul Peleşului*¹⁵ și Arhim. Nifon Popescu, starețul Mănăstirii Sinaia între anii 1888-1909, în lucrările sale monografice *Monastirea Sinaia, 1695-1895 și Sfânta Ana (Sinaia)*, Starețul afirmă că:

„Din tradițiunea culesă din gura bătrânilor monahi și purtată până la noi, putem deduce fără îndoială, că pozițiunea cunoscută azi de toată lumea locală sub denumirea de *Sfânta Ana* este o veche casă de rugăciune a sihaștrilor din secolul al 15-lea ... care sau (sic!) succedat până în timpurile contemporane nouă”¹⁶.

În iunie 1879 Nifon vizita pentru prima oară coliba pustnicească de la Sf. Ana, alături de un călugăr bătrân de la Sinaia¹⁷, la doi ani de la moartea ultimului eremit, Inochentie¹⁸, căruia starețul Nifon îi dedică un capitol din lucrarea despre acest schit.

12. George VÂLSAN, „Munții Bucegi”, în: *Revista Cultura* [Cluj-Napoca], 1924, p. 16.

13. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, Athena, București, 2000, p. 15.

14. Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Sinaia*, Tipografia I.V. Socecu, București, 1903, p. 8; Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 20.

15. El afirmă că primii pustnici de pe aceste meleaguri au trăit la locul numit Sfânta Ana. Cf. Ioan G. BABEȘ, *Din Plaiul Peleşului, schițe geografice, istorice și economice*, Editura Autorului, Lito-Tipografia Carol Göbl 12, București, 1893, p. 119. Exemplarul din biblioteca mănăstirii poartă ștampila starețului mănăstirii Sinaia, Arhim. Nifon Popescu.

16. Arhim. Nifon POPESCU, *Sfânta Ana...*, pp. 5-6.

17. *Ibidem*, p. 27.

18. *Ibidem*, p. 28.

Iată descrierea sa:

„Lângă peretele stâncos, lipită de despicătura muntelui se găsea o mică chilie de lemn, care în totul avea aspectul unei săracăcioase colibe, în interior exista câte-va scânduri nodurose așezate pe pământul pietros în formă de pat, o masă și un singur scaun învechit, iarăși de lemn, acesta era tot mobilierul acestui ermitagiu părăsit. Pe pereții stânței seculare, am putut observa atunci, ceea ce se poate vedea chiar și acum: sute și mii de nume ale visitorilor, purtând felurite date, și începând cu „Barbu Catargiu, 1856, Libricht, Varlaam, Diadoh, Maior Sarandi etc. etc. mai în jos de acestea, aproape de temelia stânței, se distingea ca și acum urma unui început de ușe săpată în stâncă, cum și forma unor mici ferestre rotunde. Însoțitorul meu mi-a explicat, că pustnicul care a trăit aici, contimporan cu el, bine cunoscut lui, își propusese în ultimul timp a săpa o bisericuță în interiorul masivului pietros, dar mortea surprinzându-l fără veste, planul lui a rămas numai ca un început”¹⁹.

Starețul Nifon scria despre Inochentie, ultimul schimnic de la Sf. Ana, care locuise acolo timp de 26 de ani²⁰:

„Pustnicul Inochentie era cunoscut personal de multă lume bună, visitorii care cercetau Sinaia pe acele timpuri să întreceau care din ei să urce mai întâiu costa muntelui numit *Sfânta Ana* pentru a vedea pe betrânul pustnic, a vorbi cu el, a-l întreba ceva, or a auzi din gura lui vre-un cuvânt înțelept, o vorbă de mângâiere etc.

Bătrânii din Monastirea Sinaia cari în tot timpul au avut legătură de prietenie cu sus numitul pustnic, confratele și conviețuitorul de altădată, porta în sufletul lor și astăzi o plăcută amintire despre dânsul. El fusese odinioară monah și apoi preot deservant al bisericei monastirei Sinaia. Vocațiunea lui pentru singurătate îl atrase însă la *Sfânta Ana*, unde se știa cu siguranță de către călugării Sinaiți că și mai înainte de el, tot-d’auna, fusese aci câte un pustnic, ori doi”²¹.

Cunoștea germana și greaca și era căutat de mulți, pentru sfaturile sale înțelepte²². Pustnicul își pregătise mormântul săpat în piatră, cu inscripția: „*Acésta este odihna mea în veacul veacului, aicea voi lăcui*”, iar mai sus, pe peretele stâncii, a scris: „*Adio de acum. O! stâncă seculară, lângă care petrecui o scurtă viață dulce și amară*”²³.

19. *Ibidem*, pp. 27-28.

20. *Ibidem*, p. 27.

21. *Ibidem*, pp. 29-30.

22. *Ibidem*, p. 30.

23. *Ibidem*, p. 29. Inscriptiile nu se mai păstrează.

De curând am descoperit în biblioteca mănăstirii Sinaia un manuscris, ascuns între tipăriturile de la sfârșitul secolului al XVII-lea, cu nr. 12, cuprinzând *Viața Sfinților Varlaam și Ioasaf* (de Sf. Ioan Damaschin) și *Istoria pentru surparea sfintei cetăți a Ierusalimului* (de Iosif Flaviu), alcătuit de Ierom. Grigorie în Episcopia Argeșului, în 1805. La f. 121 se găsesc două însemnări, din care cea de la subsolul foii este făcută de Inochentie ieromonahul:

„Această sfântă și dumnezeiască carte în care să scrie pe larg viața Sfântului Io(a)saf și a lui Varlaam și luarea Ierusalimului de păgânul Tit Romanul au fost în cetire și la mine nevreadnicul de care foarte mult m-am folosit, Inochentie ieromonah. 1854 mart. 10”.

Sub această însemnare se află o alta, tot în chirilică, dar cu alt scris: „Acest Inochentie au fost pustnic în Munții Bucegi mulți ani 25 lângă Mănăstirea Sinaia în Peștera Sf. Ana în apa Peleșu”.

Un alt manuscris, nr. 26 din biblioteca mănăstirii Sinaia, are semnătura sa: „Inochentie păcătosul, 1825” (f. 69^v), iar la foaia 131 a ms. rom. 47 din aceeași bibliotecă scrie: „Această carte este rămasă de la p. pusnic Ionichentie, care a trăit la sfânta Ana ot Bugegi unde avea săpat și mormântul dar în urmă a fost îngropat la monastire, lângă mormintele ctitorilor [...]”.

Despre asemănarea între schitul Sf. Ana din Athos și cel din Bucegi dă mărturie același stareț Nifon, după un pelerinaj la Ierusalim²⁴, de unde întorcându-se, a zăbovit 15 zile în Athos²⁵ și a mers special la acel schit²⁶:

„Asigurăm deci dar și de astă dată, pe un nou temeiu adevărat: că numirea de *Sfânta Ana* s’a dat acestei localități (Sinaia) dupe perfecta asemănare ce există între dânsa și *Sfânta Ana* de la *Sfântul Munte*, de către sihaștri veniți odinioară de acolo, pote chiar în timpul invaziei barbarilor care băntui acea localitate, pe vremea căderii Constantinopolului, 1453”²⁷. „Cu deosebire atâta numai, că în locul pădurei seculare care se găsește aici, în valea *Sfânta Ana*, (Sinaia) acolo, la *Muntele Athos*, este marea cu luciul ei imens; în colo asemănarea este aceeași în totul; înălțimea, stâncile, pozițiunea sunt aceleași”²⁸.

24. Starețul Nifon a vizitat Egipt, Arabia și Palestina, iar pe 8 aprilie vaporul „Odesa” ancora la Dafni, portul Athosului. Cf. Arhim. Nifon POPESCU, *Sfânta Ana..*, p. 2.

25. *Ibidem*, pp. 20, 24.

26. *Ibidem*, p. 25.

27. *Ibidem*, p. 26.

28. *Ibidem*, p. 19.

În 1995, un viețuitor de la mănăstirea Sinaia, Protos. Ioanichie Șomcutean, a reînființat vechiul schit²⁹, la mică distanță de vechiul amplasament, iar în data de 6 august 2008, în prezența Prea Fericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a fost sfințit micul paraclis din incintă.

Cel de-al doilea schit, Sf. Nicolae, era amplasat la 1 km de actuala mănăstire, în spatele Hotelului Furnica, pe platoul de deasupra Mănăstirii Sinaia, unde, până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, era un vârf muntos, numit Molomăț (sau Molomoc ori Molomoț)³⁰, dispărut odată cu ridicarea Castelului Peleş. Nu se știe când a fost construit, dar în 1581 Domnitorul Mihnea Voievod îi făcea danie Schitului de la Molomăț două vaduri de moară, iar în 1626 se confirmă schitului alte danii, de către Ioan Alexandru, fiul lui Radu Voievod³¹. Haiducul Nicolae Grozea din Breaza, dobândind iertare de la Domn, s-a retras la bătrânețe în aceste locuri, a reconstruit biserica, tot de lemn, dar mai solid, s-a călugărit și a trăit acolo până la sfârșitul vieții sale³². Schitul a fost distrus în 1788, după cum aflăm din inscripția de pe postamentul crucii care marchează locul unde odinioară era biserica:

„Pentru vecinica pomenire s’a înălțat acum această Sf-tă cruce în locul Sf-tei și Dumnezeescei biserici cu hramul S-tu Nicolae, ce s’a ruinat în răsmirița anului 1788 iar la anul 1858 sept. 1 luni s’a sfințit această cruce și ca să nu rămâe în viitor necunoscut acest locaș s’a înălțat aci acest sfânt monument, de smeritul Victor Mimonahu din Mănăstirea Sinaia”.

Monumentul are o înălțime de aprox. 2,30 m, fiind alcătuit dintr-o bază de rocă (1,5x1,5x0,5 m), postamentul crucii de la 1858 și corpul propriu-zis al crucii, care are următoarea inscripție:

„La... ale lunii... 1960, înălțatu-s-a această sfântă Cruce în timpul Arhipăstoriei Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pe locul unde a stat altarul primei biserici a M-rii Sinaia”.

Ziua și luna au rămas nesculptate în piatră.

29. Mihai VLASIE, *Ghidul Așezămintelor monahale ortodoxe din România*, Editura Sofia, București, 2002, pp. 29-30.

30. Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Sinaia*, p. 12.

31. *Ibidem*, pp. 8-10; Arhim. Ghenadie ENĂCEANU, *Sinaia*, Tipografia Ștefan Mihăilescu, București, 1881, p. 6.

32. Arhim. Nifon POPESCU, *Monastirea Sinaia (1695-1895). Schiță istorică*, Tipografia Gutenberg, Joseph Göbl, București, 1895, p. 9; Arhim. Serafim GEORGESCU, *Sfânta Mănăstire Sinaia, Monografie*, Tipografia de artă Miricescu, Ploiești, 1936, p. 9; Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Sinaia*, p. 9.

Pe spatele postamentului se găsește inscripția: „*Renovată 1929 prin subscripție publică făcută de Pr. Nicodim Petrescu*”. Aceasta dovedește că postamentul este original, de la 1858, și doar crucea este de la 1960. Crucea se găsește astăzi în curtea casei domnului Tiberiu Podoabă, pe strada Gheorghe Lazăr, la nr. 9, la capătul unui urcuș abrupt până la gardul Centrului de Refacere a Capacității de Muncă a Personalului Armatei -Sinaia. Din declarația domnului Podoabă, soacra sa, d-na Nistorescu, multă vreme coristă la mănăstire, a recuperat monumentul, care fusese înlăturat de comuniști de pe teritoriul unității militare prin anii 1980, și l-a amplasat pe mica porțiune de platou din spatele grădinii sale, același platou pe care fusese amplasată în 1858.

Unul din pustnicii de la Sf. Nicolae a avut un rol important în fondarea Mănăstirii Sinaia. Într-o noapte de august a anului 1683 el a auzit în poiana mai jos de schit glasuri îngerești care o preamăreau pe Maica Domnului³³. Vestea despre această vedenie a ajuns la mitropolit, care a vorbit cu Spătarul Mihail Cantacuzino, care deja dorea să fie de folos călugărilor din Bucegi, pentru ajutorul ce-l primise când scăpase cu ajutorul lor de asasinii lui Gheorghe Duca (1674-1679)³⁴.

Dacă modul de viețuire al monahilor de la schitul Sf. Ana era pustnicesc – șase zile ei trăiau risipiți prin văile sălbatice ale munților și numai sâmbătă seara se adunau la biserică, pentru Sfânta Liturghie de a doua zi³⁵ – daniile primite încă de la 1581 de schitul Sf. Nicolae atestă o viață de obște cu mai bine de 100 de ani înaintea ctitoriei cantacuzine, căci pustnicii nu se ocupă cu morile și cu administrarea pământurilor, necesare însă unei chinovii.

Importante mărturii ale prezenței călugărilor din cele mai vechi timpuri pe aceste meleaguri le reprezintă toponimiile locului. Astfel, valea de sub schitul Sfânta Ana poartă chiar acest nume, stâncile din zonă de asemenea³⁶, iar pe hărțile vechi ale Bucegilor apare schitul Sf. Ana, împreună cu poiana omonimă³⁷. Vârful cel mai înalt al Muntelui Piatra Arsă se numea în vechime Călugărul (2020

33. Protos. Dorotei BERTESCU, „Tradiție de știință”, în: *Sinaia*, de Al.Gh. GĂLEȘESCU, București, 1895, pp. 14-15.

34. Dumitru STĂNCESCU, *Schiță istorică a Monastirei Sinaia*, București, 1895, p. 4.

35. *Ibidem*, p. 10.

36. Bucegi, *Harta*, Nicolae POPESCU, 1992.

37. *Harta topografică a Județului Prahova*, lucrată și publicată în al XXXVIII-lea an al Domniei M.S. Regele Carol I, Institutul Geografic al Armatei, 1904.

m.)³⁸. În apropiere se află Valea Călugărului, iar pe Piciorul Pietrei Arse (pe unde urcă șerpuind poteca de la Poiana Stânei spre Piatra Arsă, de pe platoul Bucegilor) se găsește Stânca lui Varsanufie³⁹. Milton F. Lehler dă câteva nume de locuri de pustnicie din Bucegi: Grota Zgăbura, Peștera lui Bogdan și Poiana Pustnicului⁴⁰. Pe platoul Bucegilor se află Șaua Călugărului⁴¹, ca să nu pomenim decât toponimiile din imediata vecinătate a schitului Sf. Ana, căci alți asemenea termeni amintind de prezența pustnicilor de demult se mai găsesc în Bucegi, mai ales în jurul mănăstirii de la Peștera Ialomicioarei⁴².

Între 1690-1695, Spătarul Mihail Cantacuzino⁴³ a ridicat mai jos de Schitul Sf. Nicolae o mănăstire din piatră și cărămidă, pe care a numit-o Sinaia, „după asemenarea Sinaiei cei mari”⁴⁴ (mănăstirea Sf.

38. *Harta turistică a masivelor Bucegi-Gîrbova, Regiunea Sinaia Predeal*, Touring-Clubul României, Secția Alpină Brașov, Institutul cartografic „Unirea”, Brașov, 1934.

39. *Bucegi, Harta*, Nicolae POPESCU, 1992.

40. Milton F. LEHLER, *Sinaia*, Editura Minerva, București, 1967, p. 10.

41. *Ibidem*.

42. Mănăstirea Peștera Ialomicioarei a fost ctitorită de Mihnea Vodă în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Cf. M. VLASIE, *Ghidul Așezămintelor...*, p. 44. În apropiere se află Peștera Crucei, Crucea lui Nifon (v. *Harta turistică a masivelor Bucegi-Gîrbova...*, 1934), Colțul Pustnicului, Piscul lui Nicodim (v. *Bucegi, Harta*, Nicolae POPESCU, 1992).

43. Una din primele biografii ale ctitorului mănăstirii Sinaia este cea scrisă de Al.G. GĂLEȘESCU, *Spătarul Mihai Cantacuzino*, Tipografia „Gutenberg” Josef Göbl, București, 1906. Informații valoroase are și Nicolae IORGA, *Despre Cantacuzini*, București, 1902.

44. Cf. *Ctitoricescul Așezământ*, 1711, în Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 1055, f. 1-3, publicat în monografiile mănăstirii Sinaia: Arhim. Ghenadie ENĂCEANU, *Sinaea...*, pp. 19-23; Arhim. NIFON, *Monastirea Sinaia...*, pp. 17-20; Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Sinaia, 15 august...*, pp. 34-37; Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Eforia Spitalelor Civile...*, pp. 919-923; Arhim. Serafim GEORGESCU, *Sfânta Mănăstire Sinaia...*, pp. 26-31; Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, pp. 31-32 și cu litere mai mari la Anexă, pp. 127-137. Considerăm corectă argumentația Diac. Prof. Gheorghe I. MOISESCU, din studiul său „Mănăstirea Sinaia”, p. 315, care stabilește ca dată a *Ctitoricescului Așezământ* anul 1711, deși este socotit de editorii săi a fi din 15 octombrie 1695: „... în el se vorbește despre blestemul pentru alegerea starețului, întărit prin hrisovul Patriarhilor Samuil al Alexandriei și Hrisant al Ierusalimului, care, precum se știe, întâiul a păstorit între anii 1710-1723, iar al doilea între 1707-1731 (cf. P. Năsturel, „Lista patriarhilor ortodocși”, în: *Hrisovul*, VII (1947), pp. 160, 186). De asemenea, se spune că Sinaia va sta sub epitropia mănăstirii Colțea din București, zidită tot de spătarul Mihail Cantacuzino prin anii 1701-1702 (cf. I. IONAȘCU, „Școala de la Colțea”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LIV (1938), p. 212. Întrucât spătarul Mihail Cantacuzino moare în vara anului 1716, fiind ucis de turci la Adrianopol, părerea

Ecaterina de pe muntele biblic Sinai), pe care o vizitase în 1681. El a construit o biserică având hramul Adormirea Maicii Domnului (numită astăzi „biserica veche” sau „mică”) și un patruleter înconjurător de chilii, în formă de cetate, cu dimensiunile 30/40 m, cu ziduri groase și înalte, în care se încadrează și paraclisul Schimbarea la Față. Schitul Sf. Nicolae a devenit bolniță a mănăstirii⁴⁵, unii călugări mutându-se la adăpostul cetății de piatră, alții rămânând în continuare pustnici⁴⁶, la Sfânta Ana și în împrejurimi. În anul 1704 însuși Patriarhul ecumenic Gavril dă o „Gramata” privitoare la ctitoriile cantacuzine de la Sinaia și Colțea⁴⁷.

Bisericile mănăstirii și muzeul

Mănăstirea Sinaia are două biserici și un paraclis. **Biserica veche**, cu hramul **Adormirea Maicii Domnului**, a fost construită de spătarul Mihail Cantacuzino între anii 1690-1695 și are forma exteriorului în cruce latină (absidele în contur rectangular). Este una din primele biserici construite în stilul brâncovenesc. Forma profilelor, care sunt lucrate toate la fel și înlocuiesc tradiționalul ciubuc cu zimți de cărămidă, de obârșie bizantină, apoi chenarele fațadelor, dreptunghiulare, cu motive florale în frescă de-a lungul lor, precum și lipsa îndătinatului brâu, dau acestei biserici o înfățișare cu totul deosebită⁴⁸.

Are 15 m lungime, 15 m înălțime și 6 m lățime și a fost zidită din piatră și cărămidă cu pereți groși, în unele locuri depășind 1 m⁴⁹.

noastră este că acest *Ctitoricesc Așezământ* nu poate fi mai vechi de anul 1711 – adică după alegerea Patriarhului Samuil în scaunul Alexandriei”.

45. Gh. NISTORESCU, *Din Plaiul Prahovei...*, p. 11.

46. După *Ctitoricescul Așezământ*, unii țineau obiceiul îndătinat „a locui prin păduri, în pustie afară, alții în monastire spre pază și poslușania schitului”. Cf. Arhim. Serafim GEORGESCU, *Sfânta Mănăstire Sinaia...*, p. 29.

47. Păstrată în original în Arhivele Naționale Ploiești, Colecția Documente Mănăstirea Sinaia, act 1/1702, limba greacă.

48. Nicolae GHIKA-BUDEȘTI, „Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, IV, Noul stil din veacul al XVIII-lea”, în: *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, XXIX (1936), fasc. 87-90, p. 106. Un articol foarte detaliat despre arhitectura, sculptura și pictura acestei biserici a fost publicat de Victor BRĂTULESCU, „Elemente de artă sculpturală și picturală la biserica mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XXI (1962), 1-2, mai ales pp. 58-70.

49. *Dosar nr. 1 cuprinzând clasificarea și catalogarea bunurilor mobile și imobile la*

Pridvorul este deschis și are coloane frumos ornate în piatră. Portalul intrării în pronaos este sculptat în piatră, având reprezentați pe Moise și pe fratele lui, Arhiereul Aaron. Moise ține în mâini tablele legii cu cele zece porunci, iar Aaron, toiagul înfrunzit. La mijlocul portalului se găsește stema familiei Cantacuzino, vulturul bicefal, ținând în gheare semnele imperiale ale puterii: crucea și sceptrul.

Pictura din pridvor este în cea mai mare parte cea originală, realizată de Pârvu Mutu Zugravul⁵⁰, pictorul preferat al Cantacuzinilor. Cupola pridvorului este pictată cu scene din viața Sfintei Ecaterina (ocrotitoarea Mănăstirii de la Muntele Sinai), a Sfântului Gheorghe (protectorul Moldovei și al militarilor) și a Sfântului Dimitrie (ocrotitorul Țării Românești).

În pronaos se mai păstrează de la Pârvu Mutu doar tabloul votiv, care îl reprezintă pe fondatorul mănăstirii, Mihail Cantacuzino, înconjurat de optsprezece copii (din care 12 adoptați), de prima soție (Maria) și de cea de a doua (Teodora), precum și de alți membri ai familiei Cantacuzino, la loc de frunte fiind fratele ctitorului, stolnicul Constantin Cantacuzino. Tot aici sunt pictați cinci voievozi ai Țării Românești, cu care ctitorul era înrudit: prin mama sa, Elena, se trăgea din Constantin Șerban (1654-1658), Radu Șerban (1601-1611) și Neagoe Basarab (1512-1521); domnitorul Șerban Cantacuzino (1679-1688) era fratele său, iar Ștefan Vodă Cantacuzino (1713-1716) îi era nepot de frate. Mihail Cantacuzino era fiul Postelnicului Constantin Cantacuzino și al Doamnei Elena, fiica lui Șerban Basarab Voievodul⁵¹.

Naosul păstrează din pictura originală doar scenele din turlă, afară de Pantocrator.

Mihail Cantacuzino este cel care a construit primul spital în Țara Românească – Spitalul Colțea (București), în incinta mănăstirii Colțea, zidită tot de el. Dintre ctitoriile lui Mihail Cantacuzino mai amintim: Biserica Fundenii Doamnei din București, Schitul Titireciu din Oltenia și o mănăstire la Râmnicul Sărat, iar la mănăstirea Dealu este prezent în pomelnicul ctitoricesc⁵².

data 1 Noembrie 1969, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 1.

50. Pr. Constantin BOBULESCU, *Vieți de zugrăvi și autobiografia lui Ghenadie Pârvolescu*, București, 1940; Teodora VOINESCU, *Pârvu Mutu zugravul*, Editura Meridiane, București, 1968.

51. Arhim. Serafim GEORGESCU, *Sfânta Mănăstire Sinaia...*, p. 8.

52. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 24; Al.Gh. GĂLĂȘESCU, *Sinaia*, p. 16.

Biserica veche a fost incendiată în 1788, în timpul războiului ruso-austro-turc și a fost rezugrăvită parțial în 1795 de pictorii care au refăcut și paraclisul: Manole diaconul, Ioan, Tudorache, Stanciu și Hristea. Pisania originală a fost schimbată în 1795, de egumenul grec Damaschin.

Paraclisul Schimbarea la Față a fost construit în anul 1695, în șirul chiliilor călugărești, pe latura de miazănoapte a incintei, ca biserică de iarnă, însă, după construirea bisericii mari (1846), nu a mai fost folosit pentru serviciul divin. Din punct de vedere arhitectonic, paraclisul este de plan dreptunghiular, fiind compartimentat clasic: pridvor, naos și altar, făcând corp comun cu chiliile și păstrând regimul de înălțime cu acestea, fără a fi pus în valoare prin elemente arhitectonice suplimentare evidente la exterior⁵³.

Hramul Paraclisului este unul obișnuit pentru bisericile de munte, pentru că Schimbarea la Față a Domnului a avut loc tot pe un munte. Această sărbătoare are și o legătură strânsă cu isihasmul, specific spiritualității monastice răsăritene.

Pictura este în mare parte cea originală, realizată în 1695 de faimosul pictor bisericesc Pârvu Mutu Zugravul⁵⁴, în frescă. Incendierea mănăstirii, în 1788, în timpul războiului ruso-austro-turc, a afectat și paraclisul, astfel că pictura a fost pe alocuri refăcută, în 1792. În altar, la proscomidia, se păstrează cu litere chirilice numele zugravilor care au realizat noua decorare a paraclisului, din tindă, pronaos și naos și parțial în altar și la catapeteasmă: „*Pomenește preote cucernice și zugravii: Diacon Manole Zug. Ioan Zug. Tudorache Zug. Stanciu, Hristea, April 30. 1792*”.

Pronaosul, care alcătuiește cea mai mare parte a paraclisului, a fost multă vreme trapeză⁵⁵ (sală de mese), după stilul athonit. În secolul al XIX-lea pronaosul a fost sală de clasă, aici funcționând câțiva ani prima școală pentru copii din zonă (probabil tot aici se țineau, încă din secolul al XVII-lea, cursurile școlii monahale). Aici se păstrează două scene foarte interesante: Maica Domnului cu aripi, (peretele estic, spre naos, partea dreaptă) o reprezentare originală, și o veritabilă Cale a Crucii, care ocupă peretele de nord.

Naosul, de mici dimensiuni, păstrează picturi originale, dar și repictări din 1792. Valoroase sunt stucaturile de la aureolele sfinților, atât pe catapeteasma de zid, cât și în abside.

53. Ion CHIRIAC, *Proiect de conservare-restaurare componente artistice/pictura murală interior Paraclisul „Schimbarea la Față”, Mănăstirea Sinaia*, 2010, p. 4.

54. *Ibidem*, p. 8.

55. *Ibidem*, p. 4.

Din pictura naosului remarcăm scena Învierii Domnului, din absida stângă, care, cu totul neobișnuit, cuprinde trei reprezentări ale sărbătorii: **Coborârea la iad, Iisus ieșind din mormânt și Inaugurarea Raiului**. Prima scenă este cea tradițională, cu Iisus scoțând din iad pe dreptii Vechiului Testament, a doua este de influență apuseană (dar cu soldații romani înveșmântați turcește...), iar a treia este cu totul originală, nemaîntâlnită în iconografie – Domnul Hristos, urmat de sfinții Săi, intrând în Rai.

Scena centrală cuprinde și reprezentarea a doi demoni, biruiți de puterea Mântuitorului. Sunt singurii diavoli pictați în alb – mesajul este că învierea Domnului i-a golit de putere, de întunecime. Unul dintre ei are chiar trei coarne, ceea ce simbolizează lupta lui împotriva Sfintei Treimi. Amândoi sunt însă legați, iar cel cu două coarne este străpuns de un înger cu un trident – vechea armă a lui Poseidon, devenită aici simbol al biruinței Sfintei Treimi.

Sfântul Altar, în care se intră prin doar două uși, este foarte mic, iar Sfânta Masă este doar o nișă în peretele estic. Acestea sunt alte două elemente care aduc originalitate Paraclisului Mănăstirii Sinaia.

În prelungirea Paraclisului se găsește **cavoul lui Take Ionescu**, bărbat de stat și mare orator, născut în Ploiești în 1858 și decedat la Roma în 1922. A fost amenajat în 1923 și împodobit cu fresce de Costin Petrescu. Fragmente din discursurile sale, rostite în Parlament, între 1908-1916, sunt reproduse de jur împrejurul cripei funerare.

Partea zisă „nouă” a mănăstirii a fost ridicată între anii 1843-1846 și cuprinde două corpuri de chilii și Biserica mare. Este lipită de partea veche a mănăstirii și formează un patruleter de aproximativ două ori mai mare decât cetatea veche.

Biserica mare, cu hramul **Sfânta Treime**, a fost construită între anii 1842-1846, în timpul stareților Ioasaf și Paisie, din fondurile mănăstirii. Biserica veche și chiliile ridicate în 1690-1695 de Spătarul Mihail Cantacuzino deveniseră neîncăpătoare pentru cei peste 70 de călugări care viețuiau la începutul secolului al XIX-lea la Sinaia – ca rezultat al renașterii monastice paisiene, starețul Iustin, predecesorul lui Ioasaf, fiind venit de la mănăstirea Neamț, unde fusese ucenic al Sfântului Paisie Velicicovschi.

Pictura a fost realizată de Dimitrie Cătulescu. Este în plan triconc, având 30 m lungime, 15 m lățime și peste 25 m înălțime⁵⁶.

56. *Dosar nr. 1 cuprinzând clasificarea ... 1969*, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 2.

Sub administrația Eforiei Spitalelor Civile, care patrona averile mănăstirii, între anii 1897-1903 au avut loc mari lucrări de refacere⁵⁷, care au dat bisericii înfățișarea actuală. Arhitectul George Mandrea, cel care a condus aceste lucrări, a îmbinat stilul brâncovenesc cu cel moldovenesc.

Pictura lui Cătulescu a fost înlocuită de una nouă, în stil neo-bizantin, în ulei mat pe fond aurit în imitație de mozaic, a danezului Aage Exner. În pronaos, este pictat întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române din acea vreme, mitropolitul primat Iosif Gheorghian (1886-1893, 1896-1909), apoi regele Carol I (1866-1914), lângă o coloană din piatră ciobită care simbolizează regatul încă neîntregit al României; în partea cealaltă a ușii, regina Elisabeta (cunoscută și sub pseudonimul literar de Carmen Silva) este pictată lângă singurul ei copil, prințesa Maria, moartă în fragedă copilărie. Ultimul personaj este Mihail Cantacuzino, ctitorul părții vechi a mănăstirii.

Mobilierul bisericii, foarte frumos, a fost sculptat în lemn de paltin și stejar de Constantin Babic, ajutat de elevii săi de la Școala de Arte și Meserii din București. Iconostasul și mobilierul naosului, inclusiv tronurile regale, sunt aurite. Pe peretele din dreapta este expus epitaful brodat în mătase și fir de aur între 1897-1900 de Anna Roth⁵⁸. Biserica a fost electrificată în 1906⁵⁹.

Pe vremea stareșului Nifon Popescu, în 1892, pe latura sudică a incintei noi a fost adăugată clopotnița, cu 15 m înălțime și baza cu laturile de 6 m, unde a fost instalat clopotul de 1700 kg, adus de la o altă ctitorie cantacuzină, mănăstirea Colțea din București.

Clădirea care adăpostește în prezent **muzeul** Mănăstirii Sinaia a fost construită în anul 1846 prin grija viețuitorilor mănăstirii aflați sub îndrumarea stareșului Paisie. Are 45 m lungime și a fost inițial casă de oaspeți. Între 1871-1883 arhondaricul Mănăstirii Sinaia a găzduit familia regală, de aici fiind supravegheate lucrările de la castelul Peleş, din apropiere⁶⁰.

Mai târziu, în anul 1895, cu ocazia aniversării a 200 de ani de când fusese construită biserica veche, în fosta reședință regală a fost organizat și deschis publicului spre vizitare muzeul Mănăstirii Sinaia. Realizat sub îndrumarea arhimandritului Nifon, acesta avea să fie primul muzeu religios din țara noastră, funcționând

57. Dosar 3094/1921, Arhiva Comisiei Monumentelor Istorice, f. 26.

58. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, pp. 113-114.

59. Dosarul 127/106, arhiva mănăstirii Sinaia, 1906, f. 52.

60. Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Sinaia*, p. 41.

neîntrerupt până astăzi. La început, alături de odoarele bisericești erau expuse și alte obiecte, amintind de prezența familiei regale, cum ar fi desenele Reginei Elisabeta de pe pereții uneia dintre încăperi. Din expoziția originală făceau parte colecții de săbii și arme vechi, 100 de medalii de aur, argint și bronz, din care 50 dăruite de Regele Carol I, monede vechi, pietre de chihlimbar și agate, cristale din Marea Roșie, stalactite și stalagmite, tablouri și fotografii⁶¹.

Odată cu venirea comuniștilor la putere, muzeul a fost reorganizat și tot ceea ce amintea de familia regală a fost eliminat. Camera cu desenele reginei, conservate destul de bine, este până astăzi închisă vizitării, servind drept depozit pentru muzeu.

Pe fațada muzeului au fost fixate în perete mai multe mozaicuri, unele cu subiect religios, lucrate în perioada interbelică de artista Nora Steriade.

Printre cele mai reprezentative obiecte expuse aici se numără Biblia de la București (1688), cinci icoane de Pârvu Mutu (aproximativ 1693), cruci de altar din secolele XVII-XIX, primele cărți de muzică tipărite în limba română (*Anastasimatarul* și *Irmologhionul*, Macarie Ieromonahul, Viena, 1823)⁶². Despre Icoana Sfintei Treimi a lui Pârvu Mutu, Nicolae Iorga spunea: „*Un mare pictor a lucrat aici și va trebui ca opera lui, bine reprodușă, să se găsească în toate casele noastre*”⁶³.

Broderiile din muzeu, realizate de Anna Roth⁶⁴, au fost duse și în străinătate, la diferite expoziții. Ele „*au smuls admirația cunoscătorilor la Paris ..., făcând fală atât posesorului cât și confecționistului*”⁶⁵.

Ghe. Nistorescu, în monografia sa, *De la Plaiul Prahovei la Sinaia*, prezintă toate personalitățile care au avut legături cu orașul și cu mănăstirea. Dintre acestea, amintim pe Nicolae Bălcescu, Eliade Rădulescu și Cristian Tell, care s-au refugiat pentru scurt timp la

61. *Ibidem*, p. 43.

62. Despre colecția de obiecte bisericești de la mănăstirea Sinaia au scris pe larg Nicolae IORGA, „Icoanele de la Muzeul Sinaia”, în: *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, XXIV (1931), fasc. 68, pp. 61-65; Pr. Șt.-V. VASILIU, „Icoane vechi...”, pp. 1246-1258; Protos. Irineu POP, „Colecția de obiecte bisericești a Mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XLIII (1984), 7-9, pp. 584-592.

63. N. IORGA, *Icoanele...*, p. 63.

64. Anna Roth era o cunoscută brodereasă a vremii, medaliată cu aur la Expoziția Universală de la Paris din 1900. Atelierul ei era pe strada Academiei, 25, București, cf. *Dosarul 127/106*, arhiva mănăstirii Sinaia, 1906, f. 191.

65. Anna Roth, către starețul Nifon, cerându-i permisiunea să expună broderiile din muzeul mănăstirii la Expoziția Generală Română din 1906. Cf. *Dosarul 127/106*, arhiva mănăstirii Sinaia, 1906, f. 192.

mănăstirea Sinaia după Revoluția din 1848 și au sădit un brad lângă vechiul paraclis⁶⁶, pe Badea Cârțan, care avea o cămară la mănăstire, unde ținea cărți, pe care le ducea în Ardeal⁶⁷, apoi pe George Coșbuc, Șt.O. Iosif, I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, George Enescu, Iancu Brezeanu, Nicolae Iorga, Geo Bogza, Marin Preda, Eugen Barbu și mulți alții⁶⁸.

Mănăstirea în secolele XVIII-XX

Mănăstirea Sinaia a fost multă vreme izolată de lume, fiind situată secole de-a rândul în locuri aproape inaccesibile din cauza drumurilor de munte accidentate, cu prăpăstii și păduri virgine în jur. Nu a fost niciodată închinată unei mănăstiri grecești⁶⁹, cum s-a întâmplat cu multe din mănăstirile românești, ceea ce a dus la sărăcirea lor. Cu toate acestea, nu a fost ferită de evenimente neplăcute. În toată perioada fanariotă peregrinările fugarilor nu au conținut:

„În acele vremuri de persecuții cumplite, valea Prahovei era mai tot timpul plină de boieri fugind cu familiile și avutul lor. De la București și până la Brașov era ziua și noaptea un lanț de fugari. Mânia fanariotului și iataganul turcului băgase fiori în oase și fiecare se gândea cum să scape mai de grabă... numai după ce treceau de Posada și de Orății... respirau mai ușurați”⁷⁰.

În timpul războiului ruso-austro-turc din 1787-1791, turcii au dat foc mănăstirii și au spart zidul înconjurător în două locuri, iar călugării au fost alungați în Transilvania⁷¹. „*Fostau* [sic!] *poruncă să se risipească de tot*”, dar vătaful de plai le-a spus turcilor că o va dărâma el în urmă, ceea ce nu s-a îndurat să facă, și așa s-a întâmplat

66. M.F. LEHLER, *Sinaia*, p. 25.

67. R. GHICA MOISE, *Sinaia...*, pp. 62-63. IDEM, *Sinaia, oameni, locuri, întâmplări*, Editura Rawex Coms, București, 2011, p. 89; biblioteca mănăstirii Sinaia adăpostește un manuscris dăruit de Badea Cârțan în 1901, ms. 23, din 1786, cuprinzând *Cuvinte de suflet folositoare la mântuirea Patimă și la slăvita Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos*, de Athanasie Ieromonahul.

68. Gh. NISTORESCU, *De la Plaiul Prahovei...*, pp. 114-117.

69. Așa cum eronat afirmă Pr. Dr. Radu Mișu și Prof. Gheorghe VASILESCU în studiul „Arhiepiscopia Bucureștilor”, din volumul *Autocefalie și responsabilitate*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 31.

70. Gh. NISTORESCU, *Din Plaiul Prahovei...*, p. 13.

71. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 62.

că a scăpat mănăstirea de la pieire. Întorcându-se călugării după război, au reparat stricăciunile, sub conducerea starețului Iustin și a egumenului Damaschin⁷².

În 1821, pe vremea revoluției lui Tudor Vladimirescu, mănăstirea ajunge din nou pustie, doar doi călugări, Roman și Bogoslov, rămân paznici, dar după potolirea revoluției și revenirea domnilor pământenii, obștea se reface și ajunge la peste 70-80 de călugări⁷³. Mănăstirea era foarte bine înzestrată cu pământuri, așa cum se vede dintr-o listă din 1839⁷⁴.

În anii 1840-1842 au fost construite case pentru călugări în afara zidurilor mănăstirii, în 1842-1846 este ridicată biserica mare, iar în 1847 un arhondaric. Inițiativa a aparținut starețului Ioasaf, care, murind în 1843, a fost urmat de Paisie Arhimandritul⁷⁵.

În 1848 au mai rămas aici doar 4 călugări, deoarece mănăstirea a fost ocupată de armata rusă, trimisă spre Transilvania, după ce a potolit Revoluția din Țara Românească. Abia în 1850 au putut toți călugării să se întoarcă la mănăstire.

În anul 1850, în urma votării Regulamentului Organic, prin Decretul 130/8 aprilie al domnitorului Barbu Știrbei⁷⁶, mănăstirea Sinaia este trecută în rândul mănăstirilor de gradul III și încetează de a-și administra bunurile sale, averile ei fiind scoase de sub tutela Eforiei Spitalelor și încredințate Ministerului Cultelor, sub motiv ca obștea nu poate să mai aibă grijă de întreținerea mănăstirii – un abuz grosolan, care ignora faptul că obștea număra peste 60 de viețuitori. Acest lucru a provocat mare tulburare în obște, risipirea călugărilor și îmbolnăvirea de inimă a starețului Paisie⁷⁷.

72. *Ibidem*, pp. 44-46.

73. *Ibidem*, p. 66; Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Sinaia*, p. 40.

74. Arhivele Naționale Ploiești, *Listă de proprietăți (moșii, poiene, munți, etc.) ale mănăstirii Sinaia*, Colecția de documente mănăstirea Sinaia, *Dosarul 153/1839*.

75. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, pp. 66-67.

76. Plângerea starețului Paisie către Domnitorul Barbu Știrbei, din 7 feb. 1850, (care se păstrează în Arhivele Naționale Ploiești, Colecția de documente mănăstirea Sinaia, *Dosarul 59/1850*, prin care se protesta împotriva „luminatului ofis 201”, care aproba cererea Eforiei Spitalelor de a lua în administrație averile mănăstirii Sinaia, este o încercare de a stopa Decretul care avea să fie dat la 8 aprilie 1850.

77. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 67.

Biserica Adormirea Maicii Domnului (1695)

În anii 1853-1854, în timpul Războiului Crimeii, mănăstirea devine iar, pentru un an și mai bine, garnizoană militară austriacă și cartierul general al generalului Hess, timp în care ofițerii topografi austrieci au lucrat pe toată granița Carpaților, pentru a stabili exact planul frontierelor imperiale⁷⁸.

În 1864 mănăstirea este trecută sub tutela nou înființatei Eforii a Spitalelor Civile, care a asigurat întreținerea sa până în 1948. Eforia administra averile sale separat de cele ale statului, dar sub controlul Adunării Deputaților⁷⁹.

În perioada regalității mănăstirea a crescut în importanță datorită vecinătății Castelului Peleş, reședința regală de vară. Stareții erau arhimandriți mitrofori și exarhi, iar familia regală participa deseori la slujbe. Aici se țineau Te-Deum-urile legate de

78. Gh. NISTORESCU, *Din Plaiul Prahovei...*, p. 23.

79. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 68.

Biserica Sfânta Treime (1846)

diferite aniversări ale familiei regale. Numeroase personalități au trecut pragul mănăstirii, în primul rând regii Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea, Mihai și reginele lor, care au influențat mult bunul mers al vieții mănăstirii Sinaia, în bine sau în rău (de exemplu, din ordinul lui Carol I, pământurile mănăstirii au fost parcelate și vândute de Eforia Spitalelor Civile, astfel că mănăstirea a rămas fără nici un petec de pământ în jur, ceea ce nu l-a împiedicat totuși pe starețul Nifon să decidă pictarea lui Carol și a Reginei Elisabeta în chip de ctitori, în biserica Sf. Treime, deși contribuția lor la refacerea acesteia a fost minoră). Regina Maria, pe când era încă Principesă, s-a implicat în decorarea bisericii mari, asemănările dintre interiorul acesteia și cel al palatului Pelișor fiind ușor de remarcat, atât în pictură cât și în mobilier.

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea schiturile Slobozia (Câmpina) și Lespezi (Comarnic) au ținut de mănăstirea Sinaia, devenind apoi parohii, iar Schitul Peștera Ialomicioarei, până la sfârșitul secolului XX.

În timpul primului război mondial mănăstirea a fost jefuită de soldații germani, care au devastat chiliile, stăreția și muzeul⁸⁰, au rechiziționat un clopot⁸¹, iar în biserica mare au făcut slujbă protestanții⁸², călugării slujind până la sfârșitul ocupației germane doar în biserica veche⁸³. Chiliile și vechea stăreție au fost amenajate în spital pentru răniții germani, ocupația durând din 22 nov. 1916 până în 29 nov. 1918⁸⁴. Starețul Dionisie și un ieromonah, care rămăseseră în mănăstire împreună cu alți 5 viețuitori, au deservit în această perioadă toată zona de la Predeal până la Comarnic, având în grijă prizonierii români și ruși și înmormântând pe cei căzuți în luptă⁸⁵.

În 1917 încă se mai făcea slujbă la miezul nopții⁸⁶. Călugării au servit ca infirmieri în spitalele pentru militarii răniți⁸⁷, iar în sala mare a bibliotecii (actuala stăreție) se întrunea vara Corpul diplomatic al Ministerului de Externe⁸⁸.

80. Armata de ocupație germană a confiscat lemnele de foc, covoarele din biserica mare, muzeu și stăreție, mobilier, saltele și plăpumi, a distrus parte din mobilier, oglinzi și tablouri (*Dosar corespondență pe anul 1917*, 138/117, AMS, f. 111^v-112). Muzeul a fost spart noaptea, dar odoarele cele mai valoroase fuseseră adăpostite din timp în biserica mare, astfel că au fost furate doar obiecte mai puțin importante, dar și cărți din bibliotecă (*Dosar pe 1918*, AMS, f. 120^v); de asemenea, și pivnița a fost spartă (f. 3^v), iar 400 m³ de lemne de foc din gospodărie au fost confiscate (f. 121). Inițial, starețul dusesese obiectele de valoare la Ploiești, de unde se pregătea să le trimită la Iași, dar Eforia Spitalelor Civile i-a ordonat să le readucă la Sinaia. El și-a trimis însă cuferele cu bunurile personale spre Iași, dar la Buzău trenul a fost capturat de trupele germane și jefuit (f. 72).

81. *Dosar corespondență pe anul 1917*, f. 49^v. După mărturia starețului Dionisie, un locotenent ungar a spart buza clopotului mare și a confiscat toaca de fier din clopotniță (*Dosar pe 1918*, f. 3^v).

82. Cu ocazia zilei de naștere a împăratului Germaniei, Wilhelm al II-lea, protestanții germani au făcut un Te-Deum în biserica mare a mănăstirii (*Dosar corespondență pe anul 1917*, f. 3), iar Generalul von Mackensen, care își avea cartierul general la Castelul Peleş, din apropiere, (*Dosar pe 1918*, f. 120^v) și-a exprimat dorința de a folosi biserica pentru rugăciune (*Dosar corespondență pe anul 1917*, f. 49^v), ceea ce s-a și întâmplat, prin rechiziționarea bisericii mari, Sf. Treime (*Dosar de corespondența M-rei cu diferite autorități pe 1920-21*, 143/182, AMS, f. 36^v). De asemenea, un preot catolic a dorit să folosească biserica pentru slujbe (*Dosar corespondență pe anul 1917*, f. 3), dar nu știm dacă lucrul acesta s-a întâmplat până la urmă.

83. *Ibidem*, f. 52-52^v.

84. *Dosar pe 1918*, f. 120.

85. *Dosar* 143/182, AMS, 1920-1921, f. 36^v.

86. *Dosar corespondență pe anul 1917*, f. 93.

87. *Corespondența M-rei cu diferite autorități pe anul 1916-17*, 137/116, AMS, f. 60.

88. *Ibidem*, f. 64.

La mănăstirea Sinaia erau cazate fețele bisericești care veneau în audiență la Curtea Regală de la Peleş⁸⁹. Preoții mănăstirii asigurau asistența religioasă pentru orașul Sinaia, care număra încă de pe atunci 5-6.000 de suflete și nu avea biserică de parohie (ridicată abia în 1939), precum și pentru Poiana Țapului și Bușteni (până la începutul secolului XX)⁹⁰. Parohia Sinaia era înființată de la 1903, fiind deservită de ieromonahii mănăstirii, iar în 1910 a fost numit un preot de mir, care locuia la mănăstire și slujea aici. În timpul primului război mondial și câțiva ani după aceea tot ieromonahii au avut în grijă credincioșii sinăieni. Un ieromonah era și duhovnicul garnizoanei orașului, până la numirea Pr. V. Hăisan, în 1930⁹¹.

După război, în 12-15 iunie 1919, s-a întrunit la mănăstirea Sinaia o comisie alcătuită din reprezentanții eparhiilor României întregite, sub conducerea mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei (1909-1934), care a început preparativele pentru unirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal, Banat și părțile românești din Ungaria cu Mitropoliile Ungrovlahiei și Moldovei, după Unirea de la 1918.

Rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941 se pare că a afectat și mănăstirea, fiind raportate furturi și distrugerii în stăreție și muzeu⁹².

În februarie 1948, mănăstirea Sinaia trece de sub administrația Eforiei Spitalelor Civile în cea a Ministerului Cultelor, prin decizia Comisiei Ministeriale pentru redresare economică și stabilizare monetară nr. 202/1948⁹³. Se încheia astfel o perioadă de aproape 100 de ani de stăpânire a Eforiei, care din 1864 se făcuse proprietară a mănăstirii și a averii acesteia, pe care acum o lua în stăpânire statul român, consecința fiind după 1990 că mănăstirii nu i se mai retrocedează nici o suprafață de teren deținută înainte de 1948, pe motiv că ar fi fost proprietatea Eforiei Spitalelor Civile și nu a mănăstirii.

În 1949 noua stăpânire comunistă a pus stăpânire pe chiliile cetății vechi dinspre stradă, care au intrat în folosința Departamentului Cultelor, iar corpul de chilii situat la nord de biserică mare a devenit casă de odihnă a preoților Arhiepiscopiei

89. Dosar 143/182, AMS, 1920-1921, f. 4^v.

90. *Ibidem*, f. 26-26^v.

91. Dosar pentru corespondența Sf. Mănăstiri Sinaia cu diferite autorități pe anul 1930, 154/212, AMS, f. 112.

92. Dosar pentru corespondențe intrate și eșiri pe anul 1949, 176/240, AMS, f. 64.

93. Dosar cuprinzând corespondența oficială pe anul 1948, 174/234, f. 43.

Bucureștilor, ambele funcționând până în timpul stăreției arhim. Calinic Argatu (1978-1981)⁹⁴. Biblioteca a fost epurată de cărțile referitoare la monarhie, partide politice, Rusia și istoria recentă⁹⁵. Mănăstirea, lipsită acum de venitul său, asigurat aproape un secol de Eforie, care în schimbul administrării pământurilor sale, suportase orice cheltuială, de la salarii, lemne, hrană în bani și iluminat până la cea mai mică reparație, a sărăcit încât se dădea masă de obște doar de patru ori pe săptămână, din contribuția monahilor angajați de Ministerul Cultelor, astfel încât nici nu mai putea primi novici, pentru că nu avea cu ce să-i întrețină⁹⁶.

Decretul 410/1959, prin care erau dați afară din mănăstiri mulți călugări, nu a avut efecte puternice la Sinaia, unde obștea era de doar 10 viețuitori. Reducerea personalului de la mănăstirile din jur a făcut ca până la căderea comunismului schiturile Bunea și Crasna să fie administrate de mănăstirea Sinaia. După mărturiile viețuitorilor din Sinaia acelor ani, din ordin de sus au fost ascunse temporar vederii portretele familiei regale din Biserica Mare și fragmentele din discursurile lui Take Ionescu, din cavoul său din cetatea veche. De asemenea, s-a dat dispoziția să nu se bată clopotele, pentru a nu deranja familia Ceaușescu și musafirii acestora.

Din 1965 vila Foișor, de lângă Peleş, devine reședință de protocol a lui Nicolae Ceaușescu, Prim Secretar al Partidului Comunist Român. În aceste condiții, delegațiile străine care vizitau țara noastră erau invitate și la Sinaia, câteva vizitând și mănăstirea. Printre cei mai importanți oaspeți ai Sinaiei din acele vremuri au fost: președintele Indoneziei, Sukarno (1965); președintele Egiptului, Anwar El Sadat (1974) – care a rămas încântat că a reușit să doarmă 8 ore neîntrerupt, ceea ce nu i se mai întâmplase de mulți ani; președintele Bulgariei, Teodor Jivkov (1974); președintele SUA, Gerald Ford, însoțit de Henry Kissinger, șeful diplomației americane – cu această ocazie fiind acordată celebra „clauză a națiunii celei mai favorizate” între cele două țări; președintele Germaniei Democrate, Erich Honecker; președintele Siriei, Hafez al Assad; președintele Franței, Valéry Giscard d’Estaing (1983); Muammar al Gaddafi, președintele Libiei, care venea în România să vâneze cu Ceaușescu și alții⁹⁷.

94. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 75.

95. *Dosar cuprinzând corespondența oficială pe anul 1948*, 174/234, f. 279, 290-293.

96. *Ibidem*, f. 286-286^v.

97. Gh. NISTORESCU, *De la Plaiul Prahovei...*, pp. 124-125.

După 1990, prin deschiderea spre vizitare a castelului Peleş (închis pentru restaurare încă din 1975), mănăstirea Sinaia devine una din cele mai frecventate de turiști mănăstiri din țară, datorită și poziționării în stațiunea montană Sinaia, în apropierea Drumului Național 1, între capitala București și atracțiile turistice din Bucegi, Brașov, Bran și Sighișoara.

Vila Foișor a rămas în folosința președinților României până astăzi, iar vizitele delegațiilor oficiale de stat la Sinaia sau cele private ale diferitelor personalități ale vieții politice și culturale ale lumii nu conținesc. Ultima delegație importantă a fost cea a Prințului Fumihito Akishino al Japoniei, însoțit de Prințesa Kiko, în 2009.

I.2. Viața cultural-muzicală a Mănăstirii Sinaia

I.2.1. Călugări cărturari

Mănăstirile s-au distins în secolele trecute prin activitatea religioasă și culturală desfășurată între zidurile lor de monahii iubitori de Dumnezeu. În mănăstirea Sinaia au trăit numeroși călugări cărturari, cei mai cunoscuți fiind protosinghelii Naum Râmnicănean și Varlaam Bărbăncescu. Numeroasele însemnări din vechile manuscrise și tipărituri din biblioteca mănăstirii Sinaia precum și în cele din Biblioteca Academiei Române, provenite de la Sinaia, păstrează numele a multor caligrafi, copişti, traducători și psalți care au viețuit la Sinaia, necunoscuți până acum.

Naum și Varlaam, precum și recent descoperitul Neofit Ivanovici, au parte de o prezentare detaliată, în capitolul II, datorită bogatei lor activități culturale.

Ieromonahul Silvestru ot Sinaia copiază în 1725 manuscrisul *Învățăături ale Sf. Theodor Studitul* (243 file), în anul următor manuscrisul unui *Cronograf* cu 513 file, iar în 1737 manuscrisul *Albina* (266 file). Tot el copiază un *Octoih*⁹⁸ (252 file) și un *Pateric al*

98. Este numit greșit *Octoih*, de fapt cuprinde slujba Pavcerniței mici și Canoanele Maicii Domnului de la aceeași slujbă.

Pecerscăi (261 file), fără a preciza însă data scrierii acestora⁹⁹. Toate aceste manuscrise sunt păstrate în Biblioteca Academiei Române¹⁰⁰.

Un **Partenie ieromonahul** semnează în ms. 3460 BAR, f. 74^v: „Aceasta carte iaste cumpărată de mine ... Parthenie, ieromonah ot Sinaia” anul 1742, f. 36^v și la f. 207^v: „Și am scris eu, Parthenie egumenul ot Lespezi, Sinaitul. Noievrie 30 7253 (1744).

Numele lui **Meletie ieromonahul** apare în două manuscrise de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, păstrate astăzi în Biblioteca Academiei Române. În ms. rom. 1371, scris în anul 1795, un miscelaneu teologic, aflăm că această carte „s-au prescris de pre izvodul carele au fost scris din limba elinească, de Meletie ieromonah”¹⁰¹. Traducerea a fost realizată la mănăstirea Secu¹⁰², care pe atunci era unită cu mănăstirea Neamțu. Mai târziu, cartea este cumpărată de un arhimandrit Partenie, de la Meletie, acum viețuitor la Sinaia¹⁰³. În alt manuscris al mănăstirii Sinaia, ms. rom. 489¹⁰⁴, miscelaneu, scris la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Meletie semnează: „Meletie ieromonah, 1805”¹⁰⁵ și „Meletie ieromonah ... din ținutul Făgărașului”¹⁰⁶. Așadar, Meletie ieromonahul este unul din traducătorii din greacă formați la școala Sfântului Paisie de la Neamț, plecat după moartea marelui său povățuitor (1794) mai aproape de ținutul natal al Făgărașului, în mănăstirea Sinaia, odată cu alți nemțeni, ca viitorul stareț al Sinaiei, arhim. Iustin și arhim. Gherasim Rătescu.

Ioachim monah ot Sinaia semnează în anul 1802 la foaia 264^v a manuscrisului gr. 1073 din BAR, un miscelaneu cuprinzând o gramatică grecească¹⁰⁷, folosită probabil în școala monahală de la mănăstirea Sinaia.

99. Constantin M. BONCU, *Școala prahoveană, Secolele X-XIX*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, pp. 12-13.

100. Este vorba de mss. rom. 2143, 2757, 1330, 3557 și 586 din BAR.

101. Ms. rom. 1371, BAR, f. 65^v, v. Gabriel ȘTREMPER, *Catalogul manuscriselor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, vol. I, 1978, p. 308.

102. *Ibidem*, f. 199^v: „1795 ghenarie 24. Sfârșitul cărții sfântului Grigorie Sinaitul. Meletie ieromonah ot Săcul”.

103. *Ibidem*, f. 3-11: „Această carte am cumpărat-o de la un părinte ermonah, anume Meletie, de la Mănăstirea Sinaia și eu o las după moartea mia sfintei episcopii Argeșului, ca să fie de citanie părinților sfintei episcopii. Partenie arhimandritul”.

104. Ms. rom. 489, BAR, f. 1: „De obște a sfintei Mănăstiri Sinaia”, v. G. ȘTREMPER, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, p. 124.

105. *Ibidem*, f. 222 I.

106. *Ibidem*, f. 222 II.

107. Mihai CARATAȘU, *Catalogul manuscriselor grecești din Biblioteca Academiei Române*, editat de Societatea Română de Studii Neaelene, București, vol. III, 2004, p. 22.

Pe când era la Sinaia, **arhim. Gherasim Rătescu** semnează în ms. 1062 din BAR, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul sau Theodosie*, 1727, f. 132^v: „Scriș-am numărul foilor aceștii cărți ... Și o am facut aceasta pentru pomenirea mea, Gherasim arhimandrit, sin Matei Șărbănuș, Râmnic, 1818 martie 9, în Mănăstirea Sinaia”¹⁰⁸. Era un manuscris care-i aparținea probabil din 1811 (interiorul copertii anterioare). Arhimandritul Gherasim Rătescu a devenit în 1821 episcop al Buzăului¹⁰⁹.

Numele starețului (între 1802-1829) **Iustin arhimandritul** este prezent pe mai multe manuscrise din BAR, provenite de la Sinaia: ms. 472, un miscelaneu de la sfârșitul secolului al XVII-lea, f. 1 liminară, „de la părintele Iustin, arhimandritul și egumenu al sfintei Mănăstiri Sinaia, de supt muntele Buceciului”¹¹⁰; ms. 144, din 1803, *Învățăturile Sf. Theodor Studitul*, „fost al părintelui nostru Iustin, arhimandritul Sinai” (f. 2^v)¹¹¹. Ms. 507, scris la Pocrov la anul 1788, *Carte a avveii Varsanufie*, a fost adus de Iustin la Sinaia. Însemnare pe ff. 6-8: „Această carte... au fost a sfinții sale părintelui Iustin arhimandrit și stareț Sinaiei. Și la pristăvirea sfinții sale, o au dăruit Sinaii spre a sfinții sale vecinică pomenire. 1829, septemvrie 16”¹¹². De numele lui se leagă înflorirea vieții duhovnicești din Sinaia, care a făcut ca numărul viețuitorilor să crească până la 70-80. Iustin a fost primul stareț al Sinaiei cu rang de arhimandrit; era de metanie din mănăstirea Neamț, venind în Sinaia cândva între 1781-1791, în timpul starețului Isidor¹¹³.

Naum Râmniceanu scrie cea mai importantă operă a sa, *Hronograful* (ms. gr.-rom. nr. 1412 din Biblioteca Academiei Române, provenit din biblioteca mănăstirii Sinaia), în „1810, martie 13, în sfințita mănăstire Sinaia din Prahova” (f. 19^v).

Monahul Dometie a realizat în 1820 ms. rom. 9 și ms. rom. 26, ambele păstrate în biblioteca mănăstirii Sinaia. Ca și ms. 1330 al lui Silvestru, ms. 9 al lui Dometie conține o lucrare teologică foarte populară în Evul Mediu, dar căzută în uitare din secolul al XIX-lea, odată cu trecerea la grafia latină, *Albina*.

108. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, p. 213.

109. Pr. prof. dr. Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, EIBMOR, București, 1992, p. 435.

110. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, p. 120.

111. *Ibidem*, p. 45.

112. *Ibidem*, p. 130.

113. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, pp. 65-66.

Pe verso foi 103 a *Albinei* este pomenit starețul din acea vreme al Mănăstirii Sinaia, Arhim. Iustin (1802-1829), ucenic al Sfântului Paisie Velicicovski. Manuscrisul 9 a apărut în contextul renașterii monastice paisiene, atât de rodnică și în alte mănăstiri ale Valahiei, ca Cernica sau Căldărușani. De altfel, Gabriel Ștrempel, în *Catalogul manuscriselor românești*, așează numele mănăstirii Sinaia în rândul celor mai importante surse de manuscrise de literatură monahală pentru Biblioteca Academiei Române, alături de nume importante, precum Cernica, Bistrița sau Neamț¹¹⁴.

În 1836 a fost călugărit la Sinaia unul din cei mai importanți psalți români ai secolului al XIX-lea, **Varlaam Bărâncescu**. Numeroase manuscrise și tipărituri ale ucenicului său, George Ucenescu din Brașov, se păstrează în biblioteca mănăstirii Sinaia.

Partenie Arhimandritul semnează în ms. 1371 BAR: f. 3-11 „Această carte am cumpărat-o de la un parinte ermonah, anume Meletie, de la mănăstirea Sinaia și eu o las după moartea mea sfintei episcopii Argeșului... Partenie arhimandritul”. E altul decât Partenie ieromonahul de la jumătatea secolului al XVIII-lea. Partenie arhimandritul a trăit în secolul al XIX-lea (cumpără acest manuscris de la Meletie, pe când acesta era la Sinaia).

În 1842, **ieroschimonaahul Visarion** de la Sinaia scria *Rânduiala călugăriei și a schimniciei* (ms. rom. 18 din biblioteca mănăstirii Sinaia,

114. G. ȘTREMPSEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. IV, Postfață, p. 477. În Biblioteca Academiei Române se găsesc următoarele manuscrise provenite de la mănăstirea Sinaia: **Ms. rom. 472**, *Miscelaneu religios*, sfârșitul secolului al XVII-lea; **Ms. rom. 475**, *Psaltichie*, mijlocul secolului al XIX-lea; **Ms. rom. 480**, *Pateric*, anul 1700, scris de Mitrea Logofătul și dăruit mănăstirii Sinaia de ctitorul Mihail Cantacuzino Spătarul; **Ms. rom. 489**, *Miscelaneu teologic*, sfârșitul secolului al XVIII-lea; **Ms. rom. 502**, *Învățăturile Sf. Theodor Studitul*, începutul secolului al XIX-lea, dăruit mănăstirii de Ruvim Monahul, pe 23 februarie 1865; **Ms. rom. 507**, *Carte a avvei Varsanufie*, 1788 (toate acestea au fost dăruite Bibliotecii Academiei Române de Eforia Spitalelor Civile, care administra averile mănăstirii Sinaia, la 30 nov. 1887, cf. Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, pp. 120, 122, 124, 129, 130); **Ms. rom. 569**, Dorothei ieromonahul, *Istoricul și avutul mănăstirii Sinaia*, 1881; **Ms. rom. 784**, *Învățăturile Sf. Theodor Studitul*, începutul secolului al XVIII-lea; **Ms. rom. 1371**, *Miscelaneu*, 1795; **Ms. gr.-rom. 1412**, *Miscelaneu*, 1827; **Ms. rom. 2143**, *Învățăturile Sf. Theodor Studitul*, 1725; **Ms. rom. 3460**, *Didahii*, Antim Ivireanul, 1722-1724; **Ms. rom. 3507**, *Miscelaneu*, (*Crinii Țarinii, Floarea Darurilor*), prima jumătate a secolului al XIX-lea; **Ms. rom. 3567**, *Miscelaneu*, 1813; **Ms. rom. 4014**, *Omilii, discursuri și cuvântări funebre*, 1838-1870, ale unui Varlaam monahul (probabil Bărâncescu, viitorul protosinghel); **Ms. rom.-gr. 4266**, *Psaltichie româno-greacă*, compoziții de Gavril ieromonah și Varlaam de la mănăstirea Sinaia, cca 1868; **Ms. rom. 4831**, *Miscelaneu*, sfârșitul secolului al XVIII-lea.

semnătura la f. 40). Visarion era un adevărat caligraf, manuscrisul este foarte frumos.

Despre **starețul Onufrie** (1859-1877) aflăm că era un mare iubitor de cultură, mărturie stând diplomele primite de la diferite asociații literare¹¹⁵.

Foaia de titlu a manuscrisului Albina,
copiat de monahul Dometie la mănăstirea Sinaia în 1820

Primul cronicar al mănăstirii Sinaia, **protos. Dorotei Bertescu**, a adunat date de la călugării bătrâni și a alcătuit o *Tradiție de știință*, publicată prima dată de Arhim. Ghenadie Enăceanu, în monografia sa, *Sinaea*, din 1881. El pomenește de un ieromonah Sava, pe lângă care a fost dat să învețe românește și grecește și care i-a fost principala sursă de informații privind istoria mănăstirii, alături de Sichastu schimnicul și monahul Bogoslov, toți trei cu peste 50 de ani de viațuire în Sinaia¹¹⁶.

115. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 68.

116. Arhim. Ghenadie ENĂCEANU, *Sinaea*, pp. 2-3.

În 1886 intră ca frate în mănăstirea Sinaia cântărețul **Nicolae Ivanovici** din Băicoi-Prahova, călugărit în 1888 cu numele **Neofit**. Aduce cu el munca sa de o viață – șapte manuscrise psaltice autografe (la două dintre ele, nr. 36 și 37, lucrează și după intrarea în mănăstire), precum și alte manuscrise și tipărituri achiziționate în decursul vremii. Cel mai important dintre manuscrisele psaltice scrise de Ivanovici este ms. nr. 17, din 1840, care cuprinde o operă pierdută a lui Macarie Ieromonahul, *Tomul Antologhiei* – cântări la Vecernie, Utrenie și Sfânta Liturghie, din care Macarie a tipărit doar pe cele ale Utreniei, în *Tomul a doilea al Antologhiei*, București, 1827.

Starețul Nifon Popescu (1888-1909) este primul sinait care își tipărește lucrările. A fost arhimandrit mitrofor și exarh al mănăstirilor din eparhia Ungrovlahiei, conducând Sinaia de la 12 iulie 1888 până în anul 1909, când a murit subit la Marea Tiberiadei, în timpul unui pelerinaj la Locurile Sfinte, la doar 54 de ani¹¹⁷. Iată lista completă a scrierilor sale: *Monastirea Sinaia*, 1895; *Preumblări la Sinaia*, 1885; *O călătorie prin Occident la Egipt, Munții Sinai și Ierusalim*, 1896; *O scrisoare de la Sfântu Munte*, 1899¹¹⁸; *Sfânta Ana (Sinaia)*, 1899; *Schiță biografică a P.S. Arhieru Dositei Botoșăneanu (Periețenu)*, 1899¹¹⁹; *Istoricul Monastirei Susana*, 1901¹²⁰; *Călătorie în Rusia*, 1903.

Sunt lucrări de mici dimensiuni, dar care grăiesc lămurit despre firea lui Nifon: un om direct, concis și sincer. Provoacă zâmbete fragmentul din descrierea Budapestei în care se dezlănțuie împotriva maghiarilor, „acești Asiatici” de care „frații noștri români

117. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, pp. 69-70.

118. Această mică tipăritură, de doar 19 pagini, cuprinde scrisoarea starețului Nifon către P.S. Pimen Piteșteanu, precum și răspunsul acestuia. Nifon scrie din Athos, în februarie 1899, făcând o frumoasă prezentare a mănăstirilor și a părinților români athoniți, iar înaltul ierarh îi răspunde, mâhnit mai ales de faptul că românii nu au o mănăstire a lor în rândul celor 20 de frunte, deși domnitorii noștri sunt ctitori în tot Athosul. Cauza principală a acestei stări de fapt este „lipsa de unire între ei”, apreciază ambii; cf. arhim. Nifon POPESCU, *O scrisoare de la Sfântu-Munte*, 1899, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1899.

119. P.S. Dosoftei Botoșăneanu, de metanie din mănăstirea Căldărușani, a fost vicar al Mitropoliei Moldovei între 1886-1894, după care s-a pensionat și s-a retras la mănăstirea Sinaia. Era prieten din tinerețe cu starețul Nifon, care îi dedică această mică tipăritură (21 de pagini), cf. *Schiță biografică a P.S. Arhieru Dositei Botoșăneanu (Periețenu)*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1899.

120. Arhim. Nifon POPESCU, *Istoricul Monastirei Susana*, Tipografia Democratul, Ploiești, 1901, 36 p. Autorul și-a trecut doar inițialele: Ar. N. (Arhim. Nifon).

din Transilvania sunt maltratați și persecutați până la moarte”¹²¹, sau aprecierile negative referitoare la corurile rusești¹²² și la prețurile scumpe ale obiectelor bisericești din Rusia¹²³.

A vizitat Austria, Germania, Franța, Italia, Grecia, Epirul, Arabia, Palestina și Rusia. S-a ocupat de stația meteorologică, adunând timp de 20 de ani date despre starea vremii. A fost președintele „Societății Carpatine Sinaia”, care se ocupa cu construirea de pavilioane și adăposturi în munții Bucegi. Tot el a înființat muzeul și a reorganizat biblioteca mănăstirii¹²⁴, a înființat corala mănăstirii, a construit clopotnița și a renovat biserica mare, Sf. Treime¹²⁵. A contribuit la strângerea fondului de manuscrise a bibliotecii mănăstirii Sinaia, câteva dintre acestea fiind donate de către el: ms. rom. 12, cumpărat de la Dorothei Duhovnicul în 1889 (semnătura la f. 2); ms. rom. 13, Liturghierul coligat cu Arhieraticonul tipărit la București în 1890, care a aparținut P.S. Dosithei Botoșăneanu, dăruit Sinaiei în 1900 (f. 2^v); ms. rom. 23, primit de la Badea Cârțan (f. 1); ms. rom. 24, carte „rămasă de la spiritualul meu părinte Agatanghel ieromonahul din Căldărușani, mort la 7 ianuarie (18)83” (f. 2); ms. rom. 46 (foaia de gardă); ms. gr. psaltic 51 (f. 5).

Deși nu avea studii superioare, Starețul Nifon a fost un om de o cultură deosebită, o persoană distinsă, care a reprezentat cu cinste mănăstirea la Casa Regală, printre altele botezând toți copiii Principelui Ferdinand (afară de principesa Maria, care a fost botezată la Coburg)¹²⁶.

Un alt stareț cu preocupări cărturărești a fost **arhimandritul mitrofor Serafim Georgescu** (1929-1950), care a scris o monografie a Sinaiei, în 1936¹²⁷.

121. Arhim. Nifon POPESCU, *O călătorie prin Occident la Egipt, Munții Sinai și Ierusalim*, Ploiești, Tipografia Democratul, 1896, p. 9.

122. Arhim. Nifon POPESCU, *Călătorie în Rusia*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1903, p. 10.

123. *Ibidem*, p. 7.

124. Dimitrie Frunzescu afirma în 1872 că mănăstirea Sinaia avea o bibliotecă frumoasă (cf. Dimitrie FRUNZESCU, *Dicționarul topografic și statistic alu Romaniei*, Tipografia Statului, București, 1872, p. 438), așadar nu starețul Nifon, care a venit la Sinaia în 1888, a înființat-o. Starețul Nifon s-a preocupat într-adevăr de bibliotecă și a mărit numărul volumelor, unul dintre donatorii importanți de carte fiind bunul său prieten, arhiereul Dositei Botoșăneanu, cu 250 de cărți dăruite în 1897 (cf. arhim. Nifon POPESCU, *Schiță biografică...*, p. 15).

125. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, pp. 69-70.

126. *Ibidem*, p. 69.

127. *Ibidem*, p. 72.

Protos. Irineu Pop (actualmente Î.P.S. Irineu, Arhiepiscopul Alba-Iuliei), viețuitor în mănăstirea Sinaia între 1978-1989, a publicat în 1984 o altă monografie a mănăstirii, precum și un studiu, „Colecția de obiecte bisericești a Mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XLIII (1984), 7-9, pp. 584-592.

Ultima monografie a Sinaiei a fost realizată în anul 2000 de **Ierom. Nectarie Măgureanu**, în 126 de pagini, plus reproduceri după hrisoavele mănăstirii.

Obștea sinaită se mândrește și cu ierarhii de al căror nume este legată:

- **P.S. Gherasim Rătescu**, episcop al Buzăului între 1819-1824, ucenic al Sfântului Paisie de la Neamț, a venit la Sinaia după moartea acestuia (viețuind aici aprox. între 1794-1819), om al rugăciunii, aplecat spre cele duhovnicești¹²⁸.

- **P.S. Ilarie Teodorescu** (din botez Ilie), născut pe 18 octombrie 1867, în București, decedat la 27 septembrie 1925, în Constanța, la doar patru luni de la înscăunare. Studii la Seminariile „Central” și „Nifon”, apoi la Facultatea de Teologie din București (licențiat în 1891). Diacon (1891) și preot (1895-1923) la biserica Amza din București, profesor de Religie la Liceul „Sf. Sava”, profesor pentru disciplinele religioase (1913-1923) și director (1919-1923) la Seminarul „Nifon” din București, protoiereu. Rămas văduv, la 29 martie 1923 a fost ales episcop al noii eparhii a Tomisului (Constanței), fiind călugărit la mănăstirea Sinaia cu numele de Ilarie în data de 4/17 aprilie 1923¹²⁹ (înscăunat la 3 iunie 1925), păstorind până la moarte. Din inițiativa lui s-a înființat Seminarul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Constanța; autor de manuale didactice și volume de predici¹³⁰.

- **P.S. Grigorie Comșa** (din botez Gheorghe), născut pe 13 mai 1889, în Comana de Sus, Brașov, decedat pe 25 mai 1935, la Arad¹³¹, episcop al Aradului. Doctor în Drept la Budapesta și doctor în Teologie ortodoxă la București (1925), tuns în monahism la Sinaia, la 22 mai 1925¹³², după ce pe 3 mai fusese ales episcop de Arad. A fost hirotonit arhieru la 14 iunie și înscăunat la 12 iulie, păstorind până la moarte. Din 1934 a fost ales membru de onoare al Academiei

128. Pr. Gabriel COCORĂ, „Gherasim Rătescu, episcop al Buzăului”, în: *Glasul Bisericii*, XX (1961), 3-4, pp. 250-256.

129. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 70.

130. Pr. prof. dr. Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 452.

131. *Ibidem*, p. 112.

132. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 70.

Române. A fost un orator apreciat și a luptat mult pentru apărarea credinței ortodoxe împotriva prozelitismului sectar, publicând peste 75 de lucrări¹³³.

- **P.S. Andrei Magieru** (din botez Aurelian), născut la 27 iunie 1891, în Saturău (azi Brazii), jud. Arad, în familie de preot, călugărit la Sinaia în 1924, decedat la 13 mai 1960, la Arad. La 10 decembrie 1935 a fost ales episcop al Aradului (instalat la 2 februarie 1936), unde a păstorit până la moarte. A rămas de la el un curs litografiat de *Noul Testament*, articole, predici, recenzii, pastorale în *Legea Românească – Oradea, Biserica și școala -Arad*¹³⁴.

- **Î.P.S. Irineu Mihălcescu** (din botez Ioan), născut la 24 aprilie 1874, la Valea Viei – Buzău, decedat pe 03.04.1948, la mănăstirea Agapia. A fost apologet, dogmatist și istoric al religiilor, călugărit la mănăstirea Sinaia la 30 octombrie 1936¹³⁵, Mitropolit al Moldovei între 1939 și 1947, prigonit și scos din scaun de regimul comunist. A publicat studii valoroase de Dogmatică, Apologetică, Istoria Religiilor, traduceri, fiind considerat cel mai mare teolog român al timpului său¹³⁶.

- **P.S. Visarion Aștileanu** (din botez Vasile), născut la 14 martie 1914, la Cluj, în familie greco-catolică. Doctor în Teologie la Roma (1942), trece la ortodoxie în 1958 și devine inspector general patriarhal și preot paroh în București, la bisericile Popa Tatu și Antim (1958-1961), consilier patriarhal (1962), Episcop vicar patriarhal (1962-1969), fiind tuns în monahism la mănăstirea Sinaia, sub numele de Visarion, hirotonit arhieru cu titlul Ploieșteanul, la 9 septembrie 1962; episcop vicar al Mitropoliei Ardealului, cu titlul Rășinăreanul (instalat la 1 iunie 1969), apoi episcop al Aradului din 1973, unde a păstorit până la moarte, survenită pe 6 august 1984. Ca episcop, a redeschis mănăstirea Prislop, a redat Hodoș-Bodrogului statutul de mănăstire (devenise gospodăria episcopiei), a făcut parte din delegații sinodale care au vizitat alte biserici, a participat la Adunarea Generală Nyborg IV (1964), a publicat diverse studii și articole referitoare la trecerea greco-catolicilor la ortodoxie, reportaje, predici, recenzii etc¹³⁷.

133. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor...*, p. 112.

134. *Ibidem*, p. 240.

135. Arhim. Serafim, starețul mănăstirii Sinaia, a săvârșit rânduiala călugăriei, în cadrul Sfintei Liturghii. Cf. *Dosar de corespondență oficială a Mănăstirii cu diferite autorități pe anul 1936-37*, AMS, f. 100-101.

136. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor...*, p. 268.

137. Drd. Nicolae DĂNILĂ, „In memoriam – Episcopul Dr. Visarion V. Aștileanu

• **Î.P.S. Calinic Argatu** (din botez Constantin), născut în satul Cracăul-Negru, comuna Crăcăoani, județul Neamț, la 6 iunie 1944, stareț al Mănăstirii Sinaia între 1977-1981 și hirotosit arhimandrit tot aici. Arhiereu vicar din 1985 la Episcopia Râmnicului și Argeșului, cu titlul de Argeșanul, episcop titular al Episcopiei Argeșului și Teleormanului din 1990, apoi episcop titular al Episcopiei Argeșului și Muscelului, din 1996¹³⁸, arhiepiscop din 2009. Autor a numeroase studii și cărți, este membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 2006¹³⁹.

• **Î.P.S. Irineu Pop** (din botez Ionel) s-a născut la data de 2 iulie 1953 în comuna Băsești, județul Maramureș, din părinții Dumitru și Rozalia Pop, agricultori. A fost viețuitor al Mănăstirii Sinaia între anii 1978-1989, fiind călugărit în anul 1978, hirotontit ieromonah în 1980, protosinghel în 1984 și arhimandrit în 1989. Doctor în Teologie Morală la Institutul Teologic de Grad Universitar din București (1990) cu tema *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, având ca îndrumător pe Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu. După o scurtă perioadă petrecută ca Superior al Așezămintelor ortodoxe românești de la Ierusalim și Iordan a fost hirotontit arhiereu și a slujit ca Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, cu titlul de „Bistrițeanul”, din 21 noiembrie 1990. În data de 5 iunie 2011 a fost întronizat Arhiepiscop al Alba Iuliei. Autor prolific a peste 200 de studii cu caracter moral, pastoral și duhovnicesc, a 18 cărți și a 4 traduceri din limbile engleză și franceză¹⁴⁰.

Școala primară din cadrul Mănăstirii Sinaia

Monografiile domnilor Gheorghe Nistorescu, Radu Ghica Moise și a Ierom. Nectarie Magureanu, pe baza puternicei tradiții orale locale, semnalează prezența unei școli primare la sfârșitul secolului al XIX-lea în incinta Mănăstirii Sinaia.

al Aradului”, în: *Glasul Bisericii*, XLIII (1984), 7-9, pp. 622-623; Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor...*, p. 24.

138. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor...*, p. 22.

139. Informații preluate de pe site-ul Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului: <http://www.eparhiaargesului.ro/biograf_ps_calinic.html>, 11 nov. 2011.

140. Informații preluate de pe site-ul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Alba Iulia: <<http://www.reintregirea.ro/index.php?cid=pagina-%20I.P.S.%20Irineu%20Pop>>, 11 nov. 2011.

Gheorghe Nistorescu afirmă că această școală a fost înființată de Regina Elisabeta în 1882, primele două învățătoare fiind domnișoare de onoare ale reginei¹⁴¹.

Radu Moise Ghica dă ca an al înființării școlii tot 1882 și amintește întâmplarea care a dus la crearea ei: vizitând mănăstirea, V.A. Urechea, pe atunci ministrul Instrucțiunii, a observat într-o chilie numeroși copii ce își făceau lecțiile cu ajutorul călugărului Nifon, care îndeplinea benevol rolul de învățător. Din toamna aceluiași an ministrul a dispus finanțarea a două posturi de învățător la Sinaia¹⁴².

Ierom. Nectarie Măgureanu precizează că paraclisul *Schimbarea la Față*, din incinta veche, servea drept sală de clasă și că una dintre primele învățătoare a fost Smaranda Gheorghiu, cunoscută femeie de cultură de la sfârșitul secolului al XIX-lea¹⁴³.

Considerând că prezența acestei școli trebuia să fi lăsat urme în actele mănăstirii, am căutat să descopăr câte ceva despre subiect și în arhiva noastră.

Registrul de intrare pe anii 1881-1892 precum și *Registrul pentru ieșirea hârtiilor 1883-1892* conțin informații inedite și valoroase pentru demersul nostru. În data de 9 iulie 1882, Eforia Spitalelor Civile informa mănăstirea că fosta casă Davila a fost închiriată Ministerului Cultelor pentru a servi drept școală¹⁴⁴, la o zi după ce o doamnă Elena cerea ajutor mănăstirii pentru transportul materialelor de la gară la școala publică¹⁴⁵. Însă doar peste doi ani, pe 26 septembrie 1884, se amintește despre „fostul local de școală”¹⁴⁶, scos la licitație pe 7 martie 1885¹⁴⁷. Școala a fost mutată la mănăstire, după cum atestă o chitanță din 27 septembrie 1884, prin care se justificau 230 de lei, cheltuieli pentru școala din curtea mănăstirii¹⁴⁸.

În 14 iunie 1889 Primaria Sinaia trimite starețului următoarea solicitare:

„Venerabile Părinte, conformu dispozițiunilor ordinului Dlui Ministru Culturii și Instrucțiunii Publice Nr. 6189 sub semnatul

141. Gh. NISTORESCU, *Din Plaiul Prahovei la Sinaia...*, p. 49.

142. R. GHICA MOISE, *Sinaia...*, p. 63; IDEM, *Sinaia, oameni...*, p. 256.

143. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia...*, p. 46.

144. *Registrul de intrare pe anii 1881-1892*, AMS, f. 52^v.

145. *Ibidem*, f. 51^v.

146. *Ibidem*, f. 132^v, 135^v.

147. *Ibidem*, f. 141^v.

148. *Registrul pentru ieșirea hârtiilor 1883-1892*, AMS, f. 34^v. 230 de lei în vremea aceea era o sumă importantă, o pereche de boi era 20 de lei.

cu onore vă delegă a asista la examenulu de finele anului școlar 1888/1889 al elevilor și elevelor din școla Carmen Silva aciasta urbă ce urmiază a se ține în zilele de 15, 16, 17 și 18 Iunie curent în orele de la 9-12 ante meridiane și de la 2-4 post meridiane. Rugându-vă a face ca în acele zile să triacă elevii și elevile prin tote materiile prevăzute în Programa școlei, osebite de lucru de mână pentru care s-a delegat Dame, binevoind a ne comunica progresul ce veți constata că mersulu învățământului obține prin raportul ce veți binevoi a forma cu ceilalți membri delegați mai înainte de 27 curent. Primiți Venerabile Parinte asigurarea considerațiunii mele. Primar G. Ionescu”¹⁴⁹.

Mănăstirea întreține legături strânse și cu școala din Bușteni. Pe data de 22 octombrie 1889 învățătorul din Bușteni mulțumea mănăstirii pentru cărțile oferite¹⁵⁰, iar starețul era invitat la examenul acelei școli în 15 iunie 1891¹⁵¹ și în 21 iunie 1897¹⁵².

În 24 august 1890 Eforia Spitalelor Civile comunica mănăstirii „a nu se da pentru local de școală casele monastirii despre apa Peleșiul”¹⁵³. Probabil învățătorii ceruseră mutarea școlii din pronaosul paraclisului Schimbarea la Față în chiliile din stânga bisericii Sfânta Treime, mai multe și mai spațioase, dar ocupate de călugări.

După dezvoltarea orașului în jurul mănăstirii, de la sfârșitul veacului al XIX-lea, numărul călugărilor de la Sinaia a început să scadă la 20 în 1900, apoi 10 în 1940. De asemenea, seminariile și facultățile de teologie, deschise la jumătatea secolului al XIX-lea, au preluat pe cei mai mulți dintre călugării iubitori de învățătură. La mănăstirile mari școala monahală s-a păstrat până în zilele noastre, cu o lungă pauză în perioada comunistă. Autorul acestor rânduri și-a început educația teologică în școala monahală de la mănăstirea Secu, jud. Neamț, în anul 1994. Se preda de către clericii mănăstirii, școliți la seminar și în facultățile de Teologie, muzica bizantină cu Ierom. Calinic, tipic și liturgică cu Protos. Daniel și dogmatica cu Ierod. Damaschin. Elevii erau novicii mănăstirii, în jur de 30 de tineri, iar cursurile se țineau în trapeză (sala de mese a mănăstirii), din toamnă până în primăvară – de la începutul Postului Crăciunului până la Învierea Domnului.

149. *Dosarul nr. 4 pe anul 1889, cancelaria, funcționarii, bugetul și lefurile ce primește*, AMS, f. 46.

150. *Registru de intrare pe anii 1881-1892*, AMS, f. 336^v.

151. *Ibidem*, f. 377^v.

152. *Registru de intrare pe anii 1893-1902*, AMS, f. 66^v.

153. *Registrul pentru ieșirea hârtiilor 1883-1892*, AMS, f. 147^v.

Și la mănăstirea Sinaia s-a încercat revigorarea școlii monahale după 1989, studiindu-se muzica cu Ierom. Nil, iar liturgica și dogmatica cu Ierom. Damaschin, însă, din anul 1996, călugării sinaiți au fost trimiși la studii la nou înființatul Seminar Monahal de la mănăstirea Cernica.

Călugării de la Sinaia au contribuit decisiv la reînființarea Seminariilor Monahale de la Mănăstirile Cernica și Căldărușani, după 1989. Starețul de la Căldărușani, profesor de Muzică și Liturgică și director al Seminarului, arhim. Laurențiu Gâță, a fost călugărit la Sinaia în 1978 și apoi a fost stareț aici între 1981-1987. Starețul de la Cernica, arhim. Clement Popescu, profesor de drept canonic și directorul Seminarului, a fost stareț la Sinaia între 1988-1994. Actualul stareț al Mănăstirii Sinaia, arhim. Macarie Bogus, a fost profesor de Tipic și Liturgică la Cernica, iar Muzica și Vechiul Testament erau predate de Prof. Vasile Bogus, fost frate în obștea de la Sinaia.

Toate aceste informații inedite despre mănăstirea Sinaia vin să completeze istoria vieții culturale a acestui vechi și sfânt locaș de închinăciune de pe Valea Prahovei. Multele nume de copişti și caligrafi, relațiile strânse cu școlile de la Șcheii Brașovului și mănăstirea Neamț, cărțile de școală și manuscrisele din biblioteca mănăstirii atestă o nebanuit de bogată activitate culturală la Sinaia, cu mult înainte ca ea să devină reședința de vară a regilor României.

I.2.2. Legăturile cultural-muzicale ale Mănăstirii Sinaia cu alte centre importante de muzică bisericească

Tradiția privitoare la apariția unor schituri în Munții Bucegi menționează venirea pe aceste meleaguri a unor călugări athoniți, pe la 1453, după căderea Constantinopolului, care au alcătuit o sihăstrie la Stânca Sfânta Ana. Din nefericire, schitul s-a risipit în decursul vremii și nu s-au păstrat mărturii despre călugării de aici din prima perioadă, însă cu siguranță au adus cu ei rânduiala bisericească athonită, cărți de slujbă, inclusiv manuscrise muzicale, psaltica fiind mereu nelipsită de la rugăciunile de obște. Nici de la Schitul Sf. Nicolae, ridicat înainte de 1581 și distrus în 1788, nu au rămas mărturii, decât poate cărțile mai vechi de 1690 din biblioteca mănăstirii.

Până în secolul al XIX-lea, aceste locuri erau aproape inaccesibile, astfel că cele două schituri, Sf. Ana și Sf. Nicolae, precum și mănăstirea Sinaia, erau izolate de lume, dar cu toate acestea activitatea cultural-religioasă se arată a fi surprinzător de bogată (sau poate chiar de aceea ...). Un ieromonah, Silvestru de la Sinaia, era, pe la începutul secolului al XVIII-lea, un codicograf îndeajuns de cunoscut și apreciat pentru a primi comenzi de manuscrise din alte județe, iar câțiva ucenici ai sfântului Paisie de la Neamț au adus și aici „renașterea isihastă” care a dominat sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea în Țările Române.

Abia după construirea șoselei București – Brașov, terminată în 1860¹⁵⁴, după inaugurarea căii ferate, la 10 iunie 1879¹⁵⁵ și, mai ales, după construirea Castelului Peleş și dezvoltarea orașului Sinaia, mănăstirea a devenit accesibilă lumii, pustietățile Sinaiei devenind în câțiva ani capitala de vară a țării. Acest fapt a dus însă la scăderea dramatică a numărului de călugări, de la peste 80 la 20 și, mai târziu, la doar 10, cu importante consecințe și pentru activitatea culturală desfășurată de acum înainte de o obște care abia este suficientă pentru întreținerea mănăstirii.

Poziția sa centrală, la granița dintre Țara Românească și Transilvania și nu departe de Moldova, s-a răsfrânt și asupra vieții sale culturale. Muzeul mănăstirii adăpostește numeroase obiecte de cult care atestă legăturile Sinaiei cu toate cele trei țări românești, cu Grecia și Rusia, relații menținute până în zilele noastre. Astfel, din Țara Românească sunt expuse 16 icoane, din care se remarcă cinci, ieșite din atelierul lui Pârvu Mutu Zugravul, de la sfârșitul secolului al XVII-lea. Două icoane sunt din Transilvania (secolul al XVIII-lea), două din Moldova (secolul al XIX-lea), două din Basarabia (secolul al XIX-lea), cinci din Rusia (din care două de Tihon Ivanov, datate în 1720), trei sud-dunărene (cu inserții din sidef, de la începutul secolului al XVIII-lea) și una din Grecia (Sf. Atanasie și Marea Lavră, secolul al XVIII-lea). Dintre paftale, două sunt din Grecia, una din Orientul Apropiat (a aparținut lui Mihail Cantacuzino), una din sudul Dunării. Alături de *Biblia* lui Șerban Cantacuzino (București, 1688), sunt expuse *Irmologhionul* și *Anastasimatarul* lui Macarie Ieromonahul (Viena, 1823), o *Sfântă Evanghelie* (mănăstirea Neamțu, 1858) și un *Minei* grecesc pe luna

154. Gh. NISTORESCU, *Din Plaiul Prahovei...*, p. 31.

155. R. GHICA MOISE, *Sinaia...*, p. 47.

Aprilie (Veneția, 1685), care pe ultima foaie poartă semnătura donatorului, ctitorul Mihail Cantacuzino Spătarul.

Dintre potire, alături de cel dăruit de Regele Carol I în 1892, este expus unul din Grecia, datat în 1809.

Mai atrage atenția un epitaf din Basarabia, din 1850, în stil rusesc, dar cu inscripție în caractere latine, și un rând de veșminte lucrate la Kiev, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Muzeul mănăstirii Sinaia se remarcă așadar prin vasta varietate a obiectelor expuse, constituindu-se într-o mărturie clară asupra vieții culturale bogate ale acestei mănăstiri, care întreține legături cu întreg spațiul ortodox.

Biblioteca mănăstirii deține o colecție de peste 2500 de volume de carte veche (din secolele XVI-XIX), în limbile română (în chirilică, mai ales), greacă, slavonă, franceză, germană și italiană, tipărite la București, Neamțu, Sibiu, Iași, Blaj, Sankt Petersburg, Londra, Buda, Buzău, Râmnic, Moscova, Belgrad, Târgoviște, Viena, Snagov, Smirna, Timișoara, Craiova, Paris, Caransebeș, Pesta, Brașov, Ploiești, Cernăuți, Brăila, Căldărușani, Roma, Kiev, Veneția, Berlin, Atena, Frankfurt, Ierusalim, Constantinopol, Geneva, Lausanne, Stockholm, Milano, Leipzig, Bruxelles, Tübingen, Freiburg, șamd. Biblioteca adăpostește numeroase tipărituri grecești, dintre care cea mai veche este un *Nou Testament* tipărit la Leipzig în 1564.

Relațiile culturale se realizează mai ales prin schimbul de personal – călugării români care plecau la Athos sau în alte locuri învățau acolo arta bizantină și o practicau apoi la întoarcerea în țară, fie că e vorba de pictură, sculptură sau muzică.

Mutările care priveau personalul angajat erau anunțate Eforiei Spitalelor Civile, pentru a se face înlocuirile necesare în Statul de plată, ceea ce înseamnă că nu avem decât o parte din date, cele referitoare la cei angajați, oamenii cu vechime în mănăstire. Cei neangajați, aflați în „perioada de încercare”, sau din lipsa posturilor, vor fi fost mult mai mulți. Cel mai vechi dosar din arhiva mănăstirii poartă numărul 22 și este din 1871, deci au mai fost cel puțin 21 de dosare înaintea lui, care nu se mai păstrează.

Legăturile cu **Muntele Athos** au fost întotdeauna deosebit de strânse, căci mulți monahi plecau la Athos sau veneau de acolo, Sfântul Munte fiind mereu o atracție irezistibilă pentru orice călugăr. În perioada fanariotă, au fost doi stareți greci, arhiereul Dionisie și monahul Damaschin, iar în muzeul mănăstirii se păstrează o icoană

grecească, de la mijlocul secolului al XVIII-lea, reprezentând Marea Lavră și scene din viața fondatorului, Sf. Atanasie.

Ierom. Casian pleca la Prodromu, metania sa, în octombrie 1903¹⁵⁶. În 10 noiembrie 1903, monahul Evloghie Athanasie primește permisiunea de a merge la Muntele Athos pentru 40 de zile¹⁵⁷. În 21 noiembrie, Protos. Eftimie Fărcașiu cerea de asemenea aprobare să meargă la Athos, unde să-și petreacă bătrânețile¹⁵⁸.

Anul următor, pe 2 ianuarie 1904, părintele Stelian Ionescu pleca la Sfântul Munte¹⁵⁹, iar pe 6 aprilie fratele Gheorghe D. Ionescu îl urma¹⁶⁰. În toamna aceluiași an, în 6 octombrie, monahul Evloghie lua calea Athosului¹⁶¹. În ianuarie 1906, ierod. Dositei Constantinescu se întorcea la metania sa, Prodromu¹⁶².

În octombrie 1907, ierom. Varahiil Râșnovan pleca la Athos¹⁶³, iar despre ieromonahul Rafail Davidescu de la Sinaia se menționa că a stat 4 ani la Sfântul Munte¹⁶⁴. Sunt nu mai puțin de șapte călugări plecați în Sfântul Munte în doar patru ani, patru dintre ei fiind hirotoniți, ceea ce este foarte mult, pentru o obște de maxim 20 de oameni, cât avea Sinaia¹⁶⁵. Cei care mergeau la Ierusalim treceau și prin Sfântul Munte, după cum arată un bilet de voie dat de stareț unuia dintre monahi¹⁶⁶.

Starețul Nifon era în cele mai cordiale relații cu Comunitatea Fraților Români de la Provata, cu care corespundea regulat de câteva ori pe an¹⁶⁷. Primea felicitări cu ocazia Nașterii

156. *Dosarul 123/102*, arhiva mănăstirii Sinaia (AMS), 1903, f. 255.

157. *Ibidem*, f. 292.

158. *Ibidem*, f. 310.

159. *Dosarul 124/103*, AMS, 1904, f. 11.

160. *Ibidem*, f. 76.

161. *Ibidem*, f. 247.

162. *Dosarul 127/106*, AMS, 1906, f. 5.

163. *Dosarul 128/107*, AMS, 1907, f. 244.

164. *Ibidem*, f. 258.

165. *Dosarul 127/106*, f. 38^v-39. Lista cu personalul mănăstirii Sinaia de la acea dată este interesantă și prin faptul că precizează locul și data nașterii fiecărui viețuitor. Astfel, din Țara Românească erau 8, din Transilvania 4, din Moldova 3, din Basarabia 2 și din Oltenia 1. Doar 5 dintre aceștia aveau peste 50 de ani, decanul de vârstă fiind monahul Ruvim, născut în 1834 (72 de ani), iar 5 aveau sub 25 de ani, cel mai tânăr fiind fratele Ioan Popescu, de 18 ani.

166. *Dosarul 128/107*, AMS, 1907, f. 195.

167. *Dosarul 122/101*, AMS, 1902, f. f. 11, 31-31^v, 38-38^v, 50-50^v, 65-67. *Dosarul 123/102*, 1903, f. 11, 74, 82.

Domnului¹⁶⁸ și era invitat la hram (26 septembrie, Adormirea Sfântului Ioan Evanghelistul)¹⁶⁹.

Ms. rom. 13 din biblioteca mănăstirii Sinaia, *Liturghierul* coligat cu *Arhieraticonul*, tipărit la București în 1890, care a aparținut P.S. Dosithei Botoșăneanu, dăruit Sinaiei în 1900 (f. 2^v), a fost scris de monahul Mina Panaitescu Prodromitul, în 1896 (f. 2).

Succesorul lui Nifon, arhim. Dionisie Simionescu, a păstrat bunele relații cu athoniții, menținând corespondența regulată și legăturile comerciale (icoane, mătănnii)¹⁷⁰.

Și după Primul Război Mondial, Athosul a rămas o țință predilectă a monahilor, iar athoniții se pare că veneau la Sinaia la băi. Schimonahul David de la Prodromu a decedat la Spitalul din Sinaia, unde era însoțit de un ucenic¹⁷¹. În mănăstirea Sinaia a viețuit în anii 1920 un preot grec, arhim. Ghenadie Anaxopulos¹⁷², fost slujitor la biserica greacă din Calafat¹⁷³.

Bucureștiul a fost, de la jumătatea secolului al XVIII-lea, sediul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, de care a ținut întotdeauna mănăstirea Sinaia, precum și capitala țării și principalul centru cultural al acesteia. *Biblia* de la 1688, care a fost dăruită mănăstirii de ctitor, a fost tipărită la București, precum și alte multe tipărituri bisericești din biblioteca mănăstirii. În domeniul muzical, remarcăm influența covârșitoare a școlii bucureștene de psaltică, mai ales după reforma hrisantică. *Irmologhionul* și *Anastasimatarul* lui Macarie Ieromonahul de la București au fost multă vreme utilizate la Sinaia, iar astăzi sunt expuse la loc de cinste în muzeu, fiind primele tipărituri psaltice în limba română. De asemenea, biblioteca mănăstirii deține mai toate tipăriturile psaltice ale secolului al XIX-lea, din care cele mai numeroase sunt cele ale lui Anton Pann, scoase din tiparnița sa, în București.

Ms. rom. nr. 33, al lui Ilie Cântărețul, din 1827, a fost scris în București, în parohia Sf. Nicolae Vlădica.

George Ucenescu, de la care se păstrează șase manuscrise psaltice în biblioteca mănăstirii Sinaia, a scris patru dintre ele pe când studia psaltichia la București cu Anton Pann, în anii 1850-1853.

168. *Dosarul* 124/103, AMS, 1904, f. 306.

169. *Dosarul* 127/106, AMS, 1906, f. 237.

170. *Dosarul* 135/ 114, AMS, 1914, f. 14, 20.

171. *Dosarul* 141, AMS, 1919, f. 133.

172. *Dosarul* 143/182, AMS, 1920-1921, f. 202.

173. *Dosar* 143/182, AMS, 1920-1921, f. 221.

Decizia de înființare a Coralei Mănăstirii a venit tot de la București, de la Eforia Spitalelor Civile, iar mulți dintre călugării de la Sinaia proveneau cu siguranță din capitală, cum este cazul și în zilele noastre.

Brașovul a fost multă vreme un important centru de muzică bizantină, prin școala sa de psaltichie de la biserica Sf. Nicolae din Șchei, unde au activat unii din cei mai renumiți psalți români: Ioan sin Radului Duma Brașoveanul, Anton Pann, George Ucenescu și alții¹⁷⁴.

Protosinghelul Varlaam de la Sinaia a predat muzica la școala din Șcheii Brașovului după ce a plecat de la mănăstirea de metanie, împreună cu Monahul Dometian, cu care cânta la strana de la Șchei¹⁷⁵.

Protopsaltul brașovean George Ucenescu a învățat psaltica de la Protosinghelul Varlaam de la Sinaia, înainte de a fi elevul lui Anton Pann, iar șase manuscrise psaltice care i-au aparținut lui Ucenescu se păstrează în biblioteca mănăstirii Sinaia.

Constantin Catrina atribuie ms. rom. 2652 din biblioteca Muzeului „Prima Școală Românească” din Șcheii Brașovului starețului Nifon Popescu de la mănăstirea Sinaia, sau unuia din călugării din obștea sa¹⁷⁶.

Ms. rom. 4802 din BAR este un valoros *Hronograf* de 450 de pagini, scris pentru mănăstirea Sinaia în anul 1805 de Nicolae Grid, paracliser (din 1813 preot¹⁷⁷) al bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului¹⁷⁸.

Ms. rom. 23 din biblioteca mănăstirii Sinaia, cuprinzând *Cuvinte de suflet folositoare la mântuitoarea Patimă și la slăvita Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos*, de Athanasie Ieromonahul, din 1786, a fost dăruit Mănăstirii Sinaia de celebrul Badea Cârțan, în 12 octombrie 1901, după ce fusese primit în același an de la Protopopul Brașovului, Ioan Petric (f. 1).

174. Pr. prof. dr. Vasile STANCIU, *Muzica bisericească din Transilvania*, Editura Presa Universitară, Cluj-Napoca, 1996, p. 59.

175. Constantin CATRINA, *Muzica de tradiție bizantină în Șcheii Brașovului. Școală și dascăli*, teză de doctorat dactilografată, București, 2000, p. 146.

176. Constantin CATRINA, „Însemnări pe marginea unui manuscris din epoca de românire a muzicii bizantine”, în: *Ipostaze ale muzicii de tradiție bizantină din România*, Editura Muzicală, București, 2003, p. 70.

177. Vasile OLTEAN, *Configurația istorică și bisericească a Brașovului (sec. al XIII-XX)*, Editura Andreiană, Sibiu, 2010, p. 349.

178. Ms. rom. 4802, BAR, f. 5: „Aceasta ...carte este a cuvioșii sale chir hagi Damaschin, ieromonah și duhovnic din sfânta Monastire Sinaia cea mică ... 1863, maiu in 10 zile”.

Reședința de județ, **Ploiești**, este locul în care au fost realizate câteva din manuscrisele psaltice de la Sinaia, în secolul al XIX-lea. Ms. rom. 49 din biblioteca mănăstirii Sinaia a fost realizat de cântărețul și profesorul de psaltichie Ioniță Stoicescu în Ploiești, în 1832, pentru ieromonahul Teofan de la **mănăstirea Ghighiu**, devenit mai apoi stareț la **Schitul Crasna** din județul Prahova.

Neofit Ivanovici semnează cântări din Ploiești între 13 octombrie 1878 și 27 aprilie 1884, în Mss. rom. 36 și 37 din biblioteca mănăstirii Sinaia.

*Noul Anastasimatar*¹⁷⁹, tipărit de Anton Pann la București în 1854, a fost dăruit Mănăstirii Sinaia de Ieromonahul Agatanghel Popescu de la **mănăstirea Căldărușani**, iar ms. rom. 24 din biblioteca mănăstirii Sinaia, dăruit de starețul Nifon Popescu, a fost scris de Ghemnasie Protopsaltul din aceeași mănăstire (f. 189). Ghemnasie a fost cel mai important ucenic de la Căldărușani al lui Macarie Ieromonahul.

Ms. 12 din biblioteca mănăstirii Sinaia, cuprinzând *Viața Sfinților Varlaam și Ioasaf* (de Sf. Ioan Damaschin) și *Istoria pentru surparea sfintei cetăți a Ierusalimului* (de Iosif Flaviu), a fost scris de Ierom. Grigorie în **Episcopia Argeșului**, în 1805 (cel mai probabil chiar în Curtea de Argeș).

În 1725, Ieromonahul Silvestru de la Sinaia copia pentru mănăstirea din **Câmpulung-Muscel** o *Învățătură a sfântului Theodor Studitul*, ms. rom. 2143 din BAR, iar în 1741 un manuscris, cuprinzând slujba Pavcerniței Mici și a canoanelor Născătoare de Dumnezeu de la aceeași slujbă, ms. rom. 3557 din BAR, „cu cheltuiala părintelui Nicodim, egumenul sf. Mănăstirii Câmpulungului”¹⁸⁰. Același ieromonah, Silvestru, scria în 1736 un *Hronograf*¹⁸¹ de mari dimensiuni, având 513 file, pentru **Schitul Berevoiești**¹⁸², județul Argeș.

Locul de proveniență al ms. gr. 51 din biblioteca mănăstirii Sinaia, dăruit de P.S. Dionisie Romano, este **Buzău**. Tot acolo a făcut seminarul Varlaam Bărâncescu și a fost coleg cu viitorul mitropolit al Moldovei, Iosif Naniescu, cu care a rămas prieten toată viața. De altfel, Buzăul a avut jurisdicție bisericească pentru o vreme asupra

179. Biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1140.

180. Ms. rom. 3557 BAR, f. 241.

181. Ms. rom. 2757 BAR.

182. *Ibidem*, f. 448.

județului Prahova, până în secolul XX¹⁸³, astfel că monahii de la Sinaia studiau la Seminarul Episcopiei.

De la **mănăstirea Dintr-un Lemn** provine ms. rom. 53, de la maica Glafira. Tot din părțile Vâlcei, de la **Cornetu** și mai apoi **Cozia**, era și monahul Varlaam, care scria o psaltichie greco-română pe când era „la învățătură la Monastirea Sinaia, în județul Prahovii [...] 1840 martie 17”¹⁸⁴.

În manuscrisele psaltice de la Sinaia se găsesc multe piese compuse de protopsalți din **mănăstirea Neamțu**, cum ar fi Visarion și Iosif. De altfel, legăturile cu Neamțu erau strânse, mulți călugări nemțeni venind la Sinaia după moartea Sfântului Paisie. Dintre aceștia, cei mai importanți sunt starețul, arhim. Iustin (1802-1829), care a lăsat mănăstirii manuscrise realizate la Neamț¹⁸⁵, Meletie Ieromonahul, traducător din greacă, precum și arhimandritul Gherasim Rătescu, devenit în 1821 episcop al Buzăului¹⁸⁶. În ms. rom. 507, care a aparținut arhim. Iustin¹⁸⁷, găsim următoarele

183. Nicolae Carol DEBIE, *O cronică ploieșteană 1825-1974. Muzica în viața orașului Ploiești. Cine a cântat. Unde, ce și pentru cine. Cartea I. Psalți și lăutari, 1825-1865*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2006, p. 19. Este o lucrare monumentală, în 4 volume, reprezentând tot ce s-a păstrat în arhive despre muzica din orașul Ploiești.

184. Citatul complet este: „Am scris aceste heruviche când mă aflam la învățătură la Monastirea Sinaia, în județul Prahovii. Varlaama monaha ot goriu Cozii, ot schitu Stănișoara, județu Piteștiului. 1840, martie 17” (f. 26, ms. 1951, Psaltichie greco-română, BAR) – (Al lui Varlaam monahul din muntele Coziei, în schitul Stănișoara); f. 106v: „Am scris aceste cînd mă aflam șezător la schitu Cornetu, județu Vilcii, plaiu Loviștii. Varlaam monah. 1842”; f. 111: „Aceste acsioane ale praznicilor sînt scrise de dascălul meu, de fratele Nicolae Cîntărețu și mi le-au dăruit mie, Varlaam monah, 1840, martie 17”. Alexie Buzera consideră că acest Varlaam nu este altcineva decât însuși Bărâncescu, în „Protosinghelul Varlaam și popasurile lui în Oltenia”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, II (2000), 1 [republicat în: *Coordonate ale culturii muzicale din Oltenia. Muzica de tradiție bizantină*, Editura Reduta, Craiova, 2003, pp. 198-202].

185. Ms. rom. 144 BAR, din 1803, *Învățăturile Sf. Theodor Studitul*, „fost al parintelui nostru Iustin, arhimandritul Sinai (f. 2v), v. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. 1, p. 45; Ms. rom. 472 BAR, sf. secolului al XVII-lea, miscelaneu, f. 1 liminară, „de la părintele Iustin, arhimandritul și egumenu al sfintei Mănăstiri Sinaia, de supt muntele Buceciului”, v. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. 1, p. 120; Ms. rom. 507 BAR, anul 1788, *Carte a avvei Varsanufie*, f. 6-8: „Aceasta carte...au fost a sfinții sale părintelui Iustin arhimandrit și stareț Sinaiei. Și la pristavirea sfinții sale, o au daruit Sinaii spre a sfinții sale vecinică pomenire. 1829, septemvrie 16”.

186. Pr. M. PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 435.

187. Ms. rom. 507 BAR, f. 6-8, v. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, p. 130.

însemnări: „Această sfântă și de suflet folositoare carte a sfântului Varsanufie s-au scris de mine ticălosul și pățimașul și nevrednicul Ioasaf, monah la Pocrov la leat 7296, 1788”¹⁸⁸ (Pocrov este un schit din apropierea Mănăstirii Neamț); „Tălmăcitu-s-au această sfântă și de suflet folositoare carte a sfântului Varsanufie, acum din nou din limba ellinească pre limba rumânească, de oarecerele din cei prea mici și mai de pre urmă ucenici ai starețului Paisie. Și s-au îndreptat cuvânt din cuvânt de sfinția sa părintele Ilarion, întru anii de la HS. 1787, în sfânta Mănăstire a Neamțului ...”¹⁸⁹. Mănăstirea Neamț este și locul de origine al manuscrisului coligat de protos. Teofan Anghela cu *Micul Anastasimatar Practic* al lui Nicolae Barcan, prezentat în lucrarea de față, în capitolul III. Ms. 30 din biblioteca mănăstirii Sinaia este semnat „Neonil Arhimandritul și stareț sfintelor monastiri Neamțul și Secul” (f. 31). Neonil a trăit între anii 1789-1853.

Tot în Moldova, cel mai probabil la **Iași**, este scris manuscrisul 40, care poartă ștampila lui George Ucenescu și însemnarea numelor lui Dimitrie Suceveanu (1816-1898) și Gheorghe Paraschiadis, protopsaltul grec al Mitropoliei Moldovei între 1835-1844.

În biblioteca **Arhiepiscopiei Romanului** se păstrează un manuscris psaltic realizat la mănăstirea Sinaia, ms. 30, din 1849, care cuprinde cântări la vecerniile praznicelor, heruvice și chinonice, în notație hrisantică¹⁹⁰. Codicograful este Dorotei ierodiaconul, care ne lasă și câteva date biografice, la f. 18: „Dorothei Diaconu, venit la Măn(ăstirea) Sinaia la 1827, călugărit 1832, diaconit 1836, preoțit 1842”¹⁹¹. Acest Dorotei pare a fi aceeași persoană cu Protosinghelul Dorotei Bertescu, autor al primei istorii a Mănăstirii Sinaia, *Tradiție de știință*, 1880, publicată în monografiile de la sfârșitul secolului al XIX-lea și al ms. rom. 569 BAR, *Istoricul și avutul mănăstirii Sinaia*, 1881.

Ieromonahul Dionisie Simionescu din mănăstirea Sinaia cere, la 12 octombrie 1886, să meargă în orașul Gladova din Regatul **Serbiei** pentru interese familiale¹⁹². De la el a rămas o tipăritură, cuprinzând muzică bisericească sârbească, din biblioteca mănăstirii Sinaia, tipărită la Belgrad, în 1880¹⁹³, care prezintă o notație interesantă,

188. *Ibidem*, f. 337.

189. *Ibidem*, f. 337^v.

190. Pr. Florin BUCESCU et alii, *Catalogul manuscriselor de muzică sacră din Moldova - secolele XI-XX*, vol. I, Editura Artes, Iași, 2010, p. 138.

191. *Ibidem*, p. 143.

192. *Dosarul 86/65*, arhiva mănăstirii Sinaia, 1886, f. 75.

193. Tipăritura se numește *Prazdnicino* și are nr. de inv. 3688 BMS.

necunoscută cercetătorilor din România (doar în Serbia am găsit un cunoscător al acestei notații, doamna Sara Peno din Belgrad). Se numește „trile”, este o notație mnemotehnică ce arată mișcarea melodiei, fără alte indicații de ritm sau mărime de interval. A fost utilizată doar în Serbia, de la jumătatea secolului al XIX-lea până în primele decade ale secolului al XX-lea. Cântăreții care nu erau educați în sistemele de notație european sau neumatic foloseau acest sistem de liniuțe, inventat de preotul Nikola Trifunokic, profesor de muzică bisericească la Belgrad.

Tot Dionisie de la Sinaia este pomenit într-o însemnare pe un manuscris psaltic de la mijlocul secolului al XIX-lea, ms. nr. 475 din Biblioteca Academiei Române: „*Am copiet aceste versuri în Sinaia, la 20 august 1886, împreună cu părintele Dionisie Simionescu ieromonahul. G. Dem. Teodorescu, profesor la liceul Mateiu Basarab din București*”¹⁹⁴.

Toate aceste informații inedite, reieșite din însemnările pe manuscrisele și tipăriturile din biblioteca mănăstirii (în special cele muzicale), precum și din arhiva mănăstirii, atestă o bogată activitate culturală și o strânsă legătură cu marile școli românești ale timpului, cea de la mănăstirea Neamț și cea de la Șcheii Brașovului, precum și cu episcopiile și școlile din București, Ploiești, Buzău, Iași, Câmpulung-Muscel, precum și un neîntrerupt contact cu Muntele Athos.

Afară de manuscrisele păstrate în Biblioteca Academiei Române, provenite de la mănăstirea Sinaia, am mai identificat două psaltichii sinaite în alte biblioteci din țară: ms. 30 din biblioteca Arhiepiscopiei Romanului și ms. 2652 din biblioteca Muzeului „Prima Școală Românească” din Șcheii Brașovului.

Un viitor Catalog al bibliotecii mănăstirii Sinaia va aduce și alte informații despre puternica activitate culturală din secolele trecute, nu doar muzicală, prin descifrarea însemnărilor de pe cărțile și manuscrisele care nu au făcut obiectul lucrării de față.

194. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, p. 120.

Capitolul II

Protopsalți și compozitori de muzică bisericească din mănăstirea Sinaia. Corala Mănăstirii

Din mulțimea celor care au slujit strana mănăstirii Sinaia de-a lungul veacurilor am putut afla doar câteva nume, ale celor care au realizat manuscrise psaltice, sau semnează în ele ca posesori, ori sunt amintiți în alte surse.

În secolul al XVIII-lea se remarcă Protosinghelul Naum Râmnicianu, viețuitor pentru scurt timp la mănăstirea Sinaia, ultimul mare protopsalt pre-hrisantic român.

În secolul al XIX-lea, alți călugări slujesc cu vrednicie strana de la Sinaia: binecunoscutul Protosinghel Varlaam Băranceșcu, considerat unul dintre cei mai importanți protopsalți ai secolului, Monahul Dometian, care l-a însoțit pe Varlaam la strana de la Șcheii Brașovului și Monahul Neofit Ivanovici, care a lăsat mănăstirii șapte manuscrise psaltice autografe, totalizând peste 2000 de pagini de compoziții de înaltă calitate artistică, precum și alte două, din biblioteca proprie, și numeroase tipărituri psaltice. De asemenea, Ieromonahul Dionisie Simionescu, Ierodiaconul Dionisie și Ieromonahul Iustin semnează în manuscrisele psaltice de la Sinaia. De la Ieromonahul Dionisie Simionescu ne-a rămas și o carte de muzică bisericească sârbească, de care am pomenit în capitolul trecut.

În *Antologia* lui Nectarie Schimonahul, publicată în 1898, găsim și două nume de călugări de la Sinaia: Protos. Iustin (probabil ieromonahul cu același nume menționat mai înainte) și monahul Averchie¹⁹⁵.

La începutul secolului al XX-lea, Protosinghelul Eftimie Mohor de la Sinaia a scris o *Albină Muzicală* și s-a bucurat de un deosebit renume ca bun cântăreț până în vremurile noastre, călugării bătrâni ai Sinaiei amintindu-și de el chiar și după atâția ani. La sfârșitul secolului trecut aflăm ultimele urme ale școlii monahale de la Sinaia, profesor fiind Ierom. Nil Ursu, care a fost un codicograf pasionat,

195. *Antologie, de Părintele Nectarie Schimonahul și de alți autori, dată la lumină prin sânguința Părintelui Ieromonah Dometie Ionescu de la Schitul Icoana din București, București, 1898, p. 336.*

de la care au rămas nu mai puțin de unsprezece manuscrise, cuprinzând cântări la mai toate slujbele din cuprinsul anului.

Arhim. Clement Popescu, stareț al mănăstirii Sinaia între 1988-1993, s-a remarcat prin sprijinirea republicării uneia din cele mai folosite cărți de muzică din stranele românești, *Cântările Sfintei Liturghii* a lui Ion Popescu-Pasărea, în 1991, precum și publicării primului volum din *Idiomelarul* lui Suceveanu, transliterat de Arhid. conf. Dr. Sebastian-Barbu Bucur, în 1992, astfel că la foaia de titlu scrie „Editura Mănăstirii Sinaia”.

Sub îndrumarea Arhim. Macarie Bogus (stareț din 1993), activitatea muzicală a continuat la Sinaia, prin editarea a două CD-uri audio, cuprinzând *Cântări din Postul Mare* (2004) și *Cântări în cinstea Maicii Domnului* (2005).

Am dedicat o parte a aceste lucrări și corului care dă răspunsurile la Sfânta Liturghie duminica și în sărbători din 1891 până astăzi, fiind astfel unul din cele mai încărcate de istorie coruri bisericești din România.

II.1. Protosinghelul Naum Râmniceanu (1764-1838)

Una dintre cele mai interesante figuri ale monahismului românesc de la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea, Protosinghelul Naum Râmniceanu¹⁹⁶ a fost dascăl de psaltichie,

196. Despre Protosinghelul Naum Râmniceanu au scris: Constantin ERBICEANU, *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1890, pp. XLI-LXVI; Constantin ERBICEANU, „Viața și scrierile Protosinghelului Naum Râmniceanu”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XIII (1889), 10-12, pp. 657-676; C. ERBICEANU, „Viața și activitatea literară a Protosinghelului Naum Râmniceanu”, în: *Academia Română, Discursuri de recepțiune*, XXII, București, 1900; Ioan F. STĂNCULESCU, „Două sute de ani de la nașterea protosinghelului Naum Râmniceanu”, în: *Glasul Bisericii*, XXIII (1964), 11-12, pp. 1171-1179; Sebastian-Barbu BUCUR, „Naum Râmniceanu”, în: *Studii de muzicologie*, vol. IX (1973), pp. 147-182; Octavian-Lazăr COSMA, *Hronicul Muzicii Românești*, vol. I, Editura Muzicală, București, 1973, p. 374 și vol. II, 1974, pp. 77-83; Gheorghe C. IONESCU, *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, Editura Diogene, București, 1994, pp. 313-315; Viorel COSMA, *Muzicieni din România*, vol. VIII, *Lexicon*, Editura Muzicală, București, 2005, p. 170; Pr. prof. dr. Nicu MOLDOVEANU, *Istoria muzicii bisericești la români*, Editura Basilica, București, 2010, pp. 58-59.

psalt, teoretician, istoric, teolog și filolog. Naum Râmniceanu încheie lista cronicarilor din Țara Românească¹⁹⁷. Este considerat totodată ultimul reprezentant important al vechiului sistem de cântări prehrisantice de la români, al tradiției lui Filothei sin Agăi Jipei¹⁹⁸.

S-a născut la 27 noiembrie 1764, în Jina Sibiului, iar la cinci luni familia sa a trecut munții¹⁹⁹, stabilindu-se în comuna Corbi, jud. Muscel (actualmente Argeș), din motive confesionale²⁰⁰. A fost adus de tatăl său în București pentru a urma cursurile școlii de la Sf. Gheorghe Vechi. Din 1776, la 12 ani, devine elev și ucenic al profesorului emerit Filaret al Mirelor, care va deveni din 1780 episcop al Râmnicului. La 15 ani este făcut rasofor și hirotonit diacon²⁰¹. Studiază istoria, teologia și al filologia (în limbile greacă și română), apoi îl urmează pe protectorul său, Filaret, la Râmnic și se călugărește în 1784 la mănăstirea Horezu (pe atunci de călugări). S-a ocupat de secretariatul mănăstirii, copiind documente și traducând totodată din grecește o seamă de lucrări teologice²⁰². Hrisoavele îl vor ajuta să înțeleagă trecutul și-i vor dezvolta gustul pentru cercetarea istoriei, făcându-l un pasionat colecționar de acte vechi, fără de care, după cum afirma, nu se poate scrie o istorie temeinică²⁰³.

În 1778, din cauza războiului turco-austro-rus, pribegeste în Transilvania la mănăstirea Hodoș-Bodrog, apoi la Lipova (1789) și în satul Cunța, jud. Caraș-Severin, unde predă limba greacă și muzica bisericească. În 1795 revine la Râmnic, unde află de moartea starețului și protectorului său, Filaret. Rămas fără sprijin, Naum se îndreaptă către studiu și urmează cursurile Academiei Domnești

197. Alexandru PIRU, *Literatura română premodernă*, Editura pentru literatură, București, 1964, pp. 167 și 179.

198. Octavian Lazăr COSMA, „Metamorfozele muzicii psaltice”, în: *Hronicul Muzicii Românești*, vol. II, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1974, p. 77.

199. Un fragment din scrisoarea lui Naum din 15 iulie 1823 către călugărul ardelean Clement de la Neamțu lămurește această problemă: „Prea scumpului meu patriot al Eptapolului Daciei/Transilvaniei/, cel din satul Poiana, vecina satului strămoșilor mei/Jina n.n./ de unde eu încă în scutece de cinci luni născut m-au dus de trupestii mei părinți și de moșii mei dinspre tata, aici în Valahia Daciei”. Cf. Sebastian-Barbu BUCUR, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul XVIII și începutul secolului XIX și aportul original al culturii autohtone*, Editura Muzicală, București, 1989, pp. 219-222.

200. S.-B. BUCUR, *Naum Râmniceanu*, p. 150.

201. I.F. STĂNCULESCU, *Două sute de ani...*, p. 1172.

202. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 313.

203. I.F. STĂNCULESCU, *Două sute de ani...*, p. 1172.

de la Sfântul Sava, școală care a format mulți oameni de cultură români, ca Ienăchiță Văcărescu, episcopul Chesarie al Râmnicului, Dinicu și Iordache Golescu ș.a.²⁰⁴.

Pleacă apoi la mănăstirile Mărgineni și Sinaia. Ms. gr. rom. nr. 1412 din Biblioteca Academiei Române, care cuprinde un *Hronograf*, este datat „1810, martie 13, în sfințita mănăstire Sinaia din Prahova” (f. 19^v) și a fost scris de către Naum Râmniceanu²⁰⁵.

Se duce apoi la Episcopia Buzăului²⁰⁶, unde predă psaltichia. În 1802 este hirotonit preot și hirotosit protosinghel de Costandie, episcopul Buzăului. În 1805, însuși Mitropolitul Ungrovlahiei, Dositei Filliti, îi scria: „Toți suntem vremelnici și trecători, dar pentru aceasta nu și nestatornici, schimbându-ne din loc în loc, pentru că în aceasta residă mult rău. Stai dar de acum în locul ce ți-ai ales, spre a nu te găsi sfârșitul vieții pe drumuri, ceea ce displăcându-mi mie, nici ție nu-ți doresc. Aș pofti să aud că de acum înainte ai încetat de a fi un rătăcitor”²⁰⁷. Sfaturi părintești, pe care însă Naum n-a putut să le urmeze, căci peregrinările sale au continuat. Este chemat la București pentru a organiza școala de la mănăstirea Sf. Ecaterina, la care predă până în 1814, după care devine cântăreț la biserica Sf. Nicolae – Șelari²⁰⁸, unde, probabil, învață sistemul psaltic hrisantic, în școala deschisă la acea biserică de grecul Petru Efesiul. În 1818 este chemat la Ploiești să predea câtorva odrasle boierești, iar în 1821 revine la Buzău, unde este numit psalt al Episcopiei. În 1825 era dascăl în casa marelui boier Scarlat Grădișteanu²⁰⁹. Când egumenii greci au fost scoși prin decret din funcții și înlocuiți de români, Naum a primit stăreția mănăstirii Sfinții Apostoli din București. A dat la iveală datoriile făcute de fostul egumen și văzând că nu i se face dreptate, a demisionat în 1827²¹⁰. În legătură cu mersul treburilor în biserica valahă din acea vreme, Naum avea să consemneze:

„Din vreme în vreme atâta s-au schimbat cele vechi bune obiceiuri ale patriei, încât se vindea pe bani tot felul de cuviințe și de laudă și de

204. George IVAȘCU, „Centenar”, în: *Contemporanul*, nr. 42 (940), 16 oct. 1964, p. 1.

205. C. ERBICEANU, *Viața și activitatea...*, pp. 81-82.

206. Corneliu BUESCU, „Școala de cântări de la Buzău”, în: *Studii de muzicologie* [București], XVIII (1984), p. 189.

207. C. ERBICEANU, *Viața și activitatea...*, p. 11.

208. Nicolae IORGA, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, vol. II, București, 1902, p. 343.

209. *Ibidem*, p. 344.

210. I.F. STĂNCULESCU, *Două sute de ani....*, p. 1173.

*vrednicie și de cinste și de chiverniseală și de alegere și de dreptate. Așa că eu, împreună cu alții, fii ai patriei, am rămas în spatele unor cumpărători ca aceștia ...”*²¹¹.

Măhnit, intenționează să se facă sihastru la Călugăreni, dar renunță²¹².

În 1828 predă citirea și psaltichia celor patru copii ai boierului Pană Conțescu, în satul Conțeștii de Jos, jud. Dâmbovița. Ultimii ani din viață și-i petrece la mănăstirea Cernica, unde stărețea Sfântul Calinic, care-l prețuia și l-a invitat în obștea sa, din 1832²¹³. Aici a tradus Naum din grecește în românește *Istoria bisericească* a lui Meletie al Atenei, din încredințarea sfântului stareț. Naum cina împreună cu Sfântul Calinic și chiar împărțeau aceeași chilie²¹⁴. Înainte de sfârșitul vieții a primit marea schimă, cu numele Nichita. A trecut la Domnul în anul 1838, în vârstă de 74 de ani, fiind înmormântat în cimitirul mănăstirii Cernica²¹⁵.

De la el au rămas destul de multe manuscrise grecești și românești, care cuprind preocupările sale în istorie, teologie, filologie și literatură, originale, compilații, traduceri și copii. Dintre acestea, Biblioteca Academiei Române păstrează următoarele manuscrise:

- ❖ Ms. gr. 619, sec. XIX, 104 p., 19x11 cm, un abecedar grecesc cu monograma N.A.M. (nr. de ordine 221 în *Catalogul manuscriptelor grecești*, vol. I, de Constantin Litzica, 1909).
- ❖ Ms. gr. 1326, 1807, 35 foi, 23x16,5 cm (pp. 357-358 în *Catalogul manuscriselor grecești*, vol. II, de Nestor Camariano, 1940).
- ❖ Ms. gr. 1327, 1828, 74 foi, 22x18,5 cm – o propedie de gramatică, corespondență (pp. 358-361 în *Catalogul manuscriselor grecești din Biblioteca Academiei Române*, vol. III, de Mihail Caratașu, 2004).
- ❖ Ms. gr. 1328, 1834-1838, 67 foi, 21x17 cm, extrase din *Filocalie* (pp. 361-365 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1329, 1827-1828, 146 foi, 21x17,5 cm, miscelaneu (pp. 365-368 din vol. III).

211. C. ERBICEANU, *Viața și activitatea...*, p. 17.

212. N. IORGA, *Istoria literaturii...*, p. 344.

213. Arhim. Atanasie GLADCOVSCHI, „Monahi cronicari din mănăstirea Cernica”, în: *Glasul Bisericii*, XVI (1957), 4-5, p. 253.

214. *Ibidem*, p. 255.

215. C. ERBICEANU, *Viața și activitatea...*, pp. 29-30.

- ❖ Ms. gr. 1330, 1826, 144 foi, 21x18 cm, *Tălmăcirile lui Ioan Hrisostom la Evangheliile după Matei și Ioan* (pp. 368-369 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1331, 1818-1825, 80 foi, 19,5x16 cm, miscelaneu (pp. 369-371 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1332, 1814-1818, 81 foi, 19x15,5 cm, miscelaneu (pp. 371-373 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1333, 1814, 24 foi, 18x11,5 cm (pp. 373-374 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1334, 1829, 76 foi, 20x12 cm (pp. 374-376 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1335, 1834-1836, 78 foi, 18,5x12,5 cm (pp. 376-378 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1336, 1819, 43 foi, 19x11,5 cm (pp. 378-379 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1337, 1818, 78 foi, 19,5x12 cm, *Gramatica limbii grecești* (pp. 379-381 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1341, 1822-1832, 104 foi, 132x20 cm, *Condica mea de casă* (pp. 385-390 din vol. III).
- ❖ Ms. gr. 1346, 1808, 49 foi, 16,5x10 cm, miscelaneu (pp. 394-395 din vol. III).

Una din cele mai importante lucrări ale sale a fost realizată pe când viețuia în mănăstirea Sinaia²¹⁶: *Hronicul*, scris în 1810, care tratează evenimentele de la 1768 la 1810²¹⁷.

Referitor la Eterie, a alcătuit *Scrisoarea Munteanului ca răspuns la Scrisoarea Moldoveanului*²¹⁸. *Istoricul Zaveriei în Valachia* descrie revoluția lui Tudor Vladimirescu și conflictul acestuia cu Eteria²¹⁹.

În domeniul muzical, a alcătuit în 1788 un *Antologhion* (ms. gr. rom. 3210 BAR), „*Meșteșugul cântărilor bisericești pe glasuri*”, care cuprinde și șase cântări provenite din *Psaltichia rumânească* (1713) a lui Filotei sin Agăi Jipei. Între cântările românești din *Antologhion*, Naum a introdus *Troparul lui Hrisaf către ucenici*, glas I (f. 70^v), celelalte piese fiind alese dintre cele care circulau în timpul său, îndeosebi

216. Ms. gr.-rom. 1412 BAR, f. 19^v: „1810, martie 13, în sfințita mănăstire Sinaia din Prahova”, v. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, p. 320.

217. C. ERBICEANU, „Cronicul protosinghelului Naum Râmnicănean”, în: *Cronicarii greci...*, pp. 259-294.

218. Publicată în traducere de Constantin ERBICEANU, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XIII (____), pp. 257-279, 337-360, 417-440.

219. Tradusă de Constantin ERBICEANU în: *Biserica Ortodoxă Română*, XXIII (____), __, pp. 547-556.

cântări mai scurte, în stilul irmologic și stihiraric. Manuscrisul cuprinde și o gramatică psaltică sumară, în limba română, din care aflăm valoarea și semnificația neumelor vechi, ante-hrisantice²²⁰.

În 1784 a copiat la Râmnic un miscelaneu teologic, cuprinzând *Slujba vecerniei și cântări bisericești* (ms. nr. 2198 BAR)²²¹.

Mănăstirea Neamț deține un manuscris psaltic, nr. 14, care i-a aparținut lui Naum²²².

Biblioteca Academiei Române adăpostește alte două manuscrise rămase de la el, provenite de la mănăstirea Cernica, unde și-a petrecut ultima parte a vieții:

Ms. gr. 363, din secolul al XVIII-lea, 112 foi, 16x11 cm, este un *Irmologhion* cuprinzând cântări de Petru Lampadarie, în notație hrisantică. Pe verso primei coperte stă scris: „Καὶ τόδε ἐκ τῶν τοῦ Ναοῦ ἱεροδιακόνου 1802 Μαρτίου 25 ἡγοράθη παρ’ ἐμοῦ παρὰ τοῦ κὺρ Ῥάδου ψάλτη τῆς Κόλτζας καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν” (Și aceasta este dintr’ale ierodiaconului Naum, 1802 Martie 25, s’a cumpărat de mine de la domnul Radu psaltul Colței, și să fie spre mântuire)²²³. Este prezentat exhaustiv în recentul *Catalog al manuscriselor muzicale de tradiție bizantină din secolul al XVIII-lea, Fondul grecesc din Biblioteca Academiei Române*, vol. I, de Ozana Alexandrescu și Daniel Suceavă, Editura Muzicală, București, 2010, pp. 65-78.

Ms. gr. 626²²⁴, din secolul al XVIII-lea/începutul secolului al XIX-lea, 164 f., 17x10 cm, este un *Antologhion* de Gherman arhiereul Noii Patre, în notație cucuzeliană de tranziție, foarte frumos împodobit cu frontispicii și inițiale înflorate. Cuprinde slave din perioada Octoihului (f. 1- 68^v) și din perioada Triodului (f. 73-164). Foile 69-72 sunt albe. La foaia 1 găsim însemnarea: „Καὶ τόδε κτήμα ἐμοῦ Ναοῦ πρωτοσυγκέλλου 1829 Φεβρουαρίου 15” (Și aceasta este averea mea, Naum protosinghelul 1829 Februarie 15)²²⁵.

220. Ms. gr.-rom. 3210 BAR; S.-B. BUCUR, *Cultura muzicală de tradiție bizantină...*, p. 222.

221. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. II, p. 211.

222. Pr. N. MOLDOVEANU, *Istoria muzicii bisericești...*, p. 59; Prof. univ. dr. Vasile VASILE et alii, *Catalogul Manuscriselor de Muzică Sacră din Moldova – secolele XI-XXI*, vol. II, Editura Artes, Iași, 2010, p. 237.

223. Constantin LITZICA, *Catalogul Manuscrisurilor Grecești*, Editura Academiei Române, București, 1909, vol. I, pp. 226-227, la nr. de ordine 495.

224. Părintele Nicu Moldoveanu amintește de ms. 626, în recenta sa *Istoria muzicii bisericești...*, p. 59.

225. C. LITZICA, *Catalogul Manuscrisurilor...*, p. 220, la nr. de ordine 456.

„Om de înaltă cultură, personalitate proeminentă în galeria marilor valori naționale”²²⁶, Protosinghelul Naum Râmnicăeanu a desfășurat o rodnică activitate culturală, didactică și științifică. A cultivat muzica psaltică în multe locuri din țară, ducând cu el muzica lui Filotei²²⁷. A fost dascăl de psaltichie, psalt, istoric și cronicar, teolog și umanist, traducător din grecește, poet și prozator, copist-caligraf. Informațiile sale privind revoluția lui Tudor Vladimirescu sunt unice, iar concepția sa despre originea limbii române este ilustrată de porecla de Dac, pe care o purta cu mândrie. El susținea, împotriva școlii ardeleni, că dacii nu au fost exterminați și că au jucat un rol deosebit de important la formarea națiunii românești²²⁸.

II.2. Protosinghelul Varlaam Bărâncescu (1808-1894)

Protosinghelul Varlaam Bărâncescu a fost un orator, prozator și versificator talentat, dar mai ales un inspirat compozitor de muzică psaltică, unul din cei mai importanți slujitori ai muzicii bisericești românești din secolul al XIX-lea²²⁹.

S-a născut la 29 ianuarie 1808 la Cotingeni, jud. Hotin²³⁰.

226. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 314.

227. S.-B. BUCUR, „Acțiunea de „românire” a cântărilor psaltice și determinările ei social-patriotice. Filotei sin Agăi Jipei și alți autori din secolul al XVIII-lea”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XCVIII (1980), 7-8, p. 848.

228. I.F. STĂNCULESCU, *Două sute de ani...*, p. 1179.

229. Cele mai importante informații despre Varlaam le găsim la: Gabriel COCORĂ, „Protosinghelul Varlaam. Contribuții la istoria muzicii bisericești”, în: *Glasul Bisericii*, XVII (1958), 5, pp. 457-473; Nicu MOLDOVEANU, „Muzica bisericească în secolul al XIX-lea” (I), în: *Glasul Bisericii*, XLI (1982), 11-12, pp. 883-915; Vasile STANCIU, *Muzica bisericească ortodoxă în Transilvania*, Editura Presa Universitară, Cluj-Napoca, 1996, pp. 66-68; Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, pp. 354-355; Pr. Nicu MOLDOVEANU, *Istoria muzicii bisericești la români*, Editura Basilica, București, 2010, pp. 87-91.

230. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 354. Un atestat din Arhiva Bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, eliberat de preotul Popazu în 17 dec. 1850, dă ca loc al nașterii ierod. Varlaam localitatea Coceni din Basarabia, cf. Vasile OLTEAN, *Configurația istorică și bisericească a Brașovului, din secolul al XIII-lea până în 1918*, lucrare de doctorat dactilografată, susținută în 2009 la Cluj-Napoca, p. 168. Unele informații despre Varlaam, care apar în varianta dactilografată a lucrării, nu au mai fost trecute în varianta tipărită.

Ion Breazu ne dă câteva informații despre Varlaam, spunând că după tată era rus, iar după mamă român. La început a slujit la mănăstirea Romanului, iar mai târziu, când A.G. Golescu a fost însărcinat de către guvernul provizoriu din București să organizeze mai mulți tineri ardeleni ca propagandiști ai ideilor evoluției în Muntenia, Varlaam, care și el se găsea printre ei, a cerut să fie numit

„... comisar de propagandă, atât prin sate, cât și prin mănăstiri ... La sfârșit, printre cei urmăriți de noul guvern reacționar de la București, se găseau și cinci călugări, în fruntea cărora era Varlam. Prins, el scapă în Ardeal și în octombrie 1848 este dat ca trecut peste frontieră”²³¹.

Gheorghe Barițiu spune despre el că era:

„... călugăr și diacon, de naștere din Basarabia, dară, cum se zice în limba bisericească, având metania la Sfânta episcopie a Romanului, în Moldova, așezat, însă, cu binecuvântarea arhiereului său, în calitate de psalt la Sf. Nicolae, în Brașov, un monah cu purtări prea cuvioase și ca o adevărată raritate între oamenii de vocațiunea sa, foarte iubitor de științe și limbi, care, în anii petrecerii sale la noi, între altele învățase limba germană atât de bine, încât cetea într-însa pe Fichte, Kant, Krig; cunoaște și scrierea lui Laménais, tradusă de Dionisie. Pe urma aceluia Varlaam se luaseră și câțiva studenți înfocați, ca să propage și libertatea într-un mod foarte naiv, inocent; o plătiră, însă, care cu fuga, care cu arest ...”²³².

A venit la mănăstirea Sinaia, jud. Prahova, în 1836. Probabil că aici a fost călugărit, deși Barițiu spune că avea metania la Episcopia Romanului. Barițiu nu știe despre șederea lui Varlaam la Sinaia, crezând că el a venit direct de la Roman. De altfel, Varlaam a fost numit mai toată viața „de la Sinaia”, cum încă îi spunea, în 1889, fostul său elev, George Ucenescu²³³. După ce a murit i s-a spus „de la Ciolanu”²³⁴, după mănăstirea buzoiană în care își petrecuse ultimii ani ai vieții și unde se află mormântul lui.

231. Ion BREAZU, „Lamenais la Românii din Transilvania în 1848”, în: *Studii literare* [Cluj], IV (1948), pp. 195-196.

232. George BARIȚIU, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pre două sute de ani din urmă*, Tipografia W. Krafft, Sibiu, vol. II, 1889, pp. 575-576.

233. „...Cântări am învățat de la Psaltul Bisericii Sf. Nicolae, Ierodiaconul Varlaam Bărâncescu din Monastirea Sinaia”. Cf. V. OLTEAN, *Configurația istorică...*, (varianta tipărită), p. 457.

234. I. Popescu-Pasărea îl numește: „Protosinghelul Varlaam, fost în Mănăstirea Ciolanu-Buzău”. Cf. Ioan POPESCU-PASĂREA, *Liturghier*, Editura Episcopiei Argeșului, Curtea de Argeș, 1991, pp. 164-165.

A învățat psaltichia la Sinaia și la Seminarul de la Buzău, deschis chiar în acel an²³⁵. A avut profesor de psaltichie pe Matache Cântărețul, ucenic al lui Macarie Ieromonahul și unul din cei mai buni psalți ai vremii, și a fost coleg și prieten apropiat cu ierod. Iosif Naniescu, viitorul mitropolit al Moldovei²³⁶.

La mănăstirea Sinaia nu a rămas mult, căci îl întâlnim în 1841²³⁷ la Brașov, unde a fost cântăreț și profesor de muzică psaltică la biserica Sf. Nicolae Șchei, până în 1850, împreună cu un alt monah psalt de la Sinaia, Dometian²³⁸. Șederea lui Varlaam la Șcheii Brașovului este îndeobște acceptată de istoriografia românească a fi între anii 1839-1849 sau chiar 1851²³⁹. Între elevii săi cei mai străluciți se numără George Ucenescu, psalt și compozitor brașovean, considerat cel mai mare protopsalt ardelean.

La Brașov Varlaam se bucura de o deosebită apreciere. În 30 nov. 1841, protopopul Popazu propunea ca ierodiaconul Varlaam să fie angajat psalt:

*„Acest om este un psalt foarte bun, cu meșteșug desăvârșit, ce nu numai măestria muzicii o cunoaște, dară este și izvoditor de cântări și psaltichie cu științe și conșept și așa fiindcă harmonica cântare este lauda lui Dumnezeu și podoaba ce mai sfântă a Bisericii”*²⁴⁰.

Pe când era la Brașov, s-a implicat cu entuziasm în Revoluția din 1848 din Țara Românească, ceea ce i-a adus probleme din partea autorităților transilvane (inclusiv bisericești), astfel că, la sfârșitul lui 1850, cei doi monahi de la Sinaia sunt înlocuiți la strana șcheiană, cu

235. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 354.

236. *Ibidem*.

237. V. OLTEAN, *Configurația istorică...*, (varianta tipărită), p. 363.

238. C. CATRINA, *Muzica de tradiție bizantină...*, p. 146.

239. N. MOLDOVEANU, *Istoria muzicii bisericești...*, p. 88 : „între 1839 și 1849 sau chiar 1851...”. Gheorghe C. Ionescu dă anii 1839-1849, în al său *Lexicon...*, p. 354. Constantin Catrina, pe baza arhivei din Șchei, afirmă că Varlaam a fost îndepărtat la presiunile Mitropolitului Andrei Șaguna în 1850, dar șcheienii au făcut mai multe jalbe, pentru păstrarea lui și a celuilalt monah de la Sinaia, Dometian (*Muzica de tradiție bizantină...*, p. 146), ceea ce trebuie să fi lungit cu câteva luni șederea lor la Brașov, până în 1851, când îl găsim la Episcopia Buzăului.

240. V. OLTEAN, *Configurația istorică...*, (varianta tipărită), p. 363. Alexie Al. BUZERA afirmă în studiul său, „Protosinghelul Varlaam...”, că monahul Varlaam, care a scris ms. rom. 1951 din BAR, în care însemna la 1840: „Am scris aceste heruviche când mă aflam la învățătură la Monastirea Sinaia...” (f. 26^v), ar fi chiar Bărâncescu. Acest lucru este improbabil, pentru că monahul Varlaam, autorul ms. rom. 1951, semnează cântări la Cozia în iulie 1840 și la Cornetu în 1842, pe când Bărâncescu era la strana Șcheilor și predă muzică în școala bisericii brașovene încă din 1839.

toată împotrivirea obștii credincioșilor, care alcătuieste mai multe jalbe pentru păstrarea celor doi, fără efect însă²⁴¹.

Varlaam pleacă de la Brașov și peregrinează prin multe mănăstiri: Episcopul Filotei îl hirotesește protosinghel al Episcopiei Buzăului (1851-1853)²⁴², ajunge apoi la mănăstirea Neamțu (1853), la Bogdana (1857-1859), din nou la Buzău (1859-60), la Sinaia (1862-1863), la Ghighiu (1864-1869), la Blejoi (1871) și în final la mănăstirea Ciolanu (1872-1894), unde și-a dat obștescul sfârșit (12 ianuarie 1894²⁴³).

A participat activ la Revoluția de la 1848, fiind numit Comisar extraordinar pentru propagandă al Guvernului Provizoriu. În această calitate, a publicat manifestul „Să trăiască românii și țara lor”²⁴⁴, tipărit pe o singură foaie, redactat pe un fond teologic, deosebit de combativ și cu o mare putere mobilizatoare. Iată cum își începea apelul revoluționar:

*„Deșteptați-vă la glasul dreptății, la glasul adevărului, la glasul lui Dumnezeu, care voiește ca toți oamenii să fie fericiți sufletește și trupește. Fericiți în înțelesul cel adevărat, adică voiește ca între noi românii să nu se mai numească boieri și țărani, robi și țăgani, ci toți frați ai lui Hristos și fii ai părintelui ceresc; frați ai dreptății, fii ai adevărului și moșteni ai fericității”*²⁴⁵.

După înăbușirea revoluției a fost prins și eliberat provizoriu de Fuad Pașa, în septembrie 1848, trecând apoi „cu mare grăbire” peste graniță în Transilvania²⁴⁶.

Pe când era la mănăstirea Neamțu (1855), a fost numit de domnitorul Moldovei, Gr.Al. Ghica (1849-1856), confesor al închisorii din Târgu Ocna și inspector eclesial cu atribuțiuni în numirea de preoți duhovnici la toate închisorile moldave, pentru remontarea moralului condamnaților și reintegrarea acestora în societate. A funcționat în acest post până la schimbarea domnitorului, adică doar un an²⁴⁷.

241. *Ibidem*, (varianta dactilografată), pp. 184-186.

242. Diac. Dr. Nicu MOLDOVEANU, „Muzica bisericească în secolul al XIX-lea”, în: *Glasul Bisericii*, XLI (1982), 11-12, p. 901.

243. Gh. C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 354.

244. Ms. rom. 970 BAR, f. 100, cf. Pr. Gabriel COCORĂ, „Protosinghelul Varlaam, contribuții la istoria muzicii bisericești”, în: *Glasul Bisericii*, XVII (1958), 5, p. 461.

245. Ms. rom. 970 BAR, f. 100.

246. Arhiva Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, Dos. 76/1848, vol. I, f. 176, 180, cf. Pr. Niculae ȘERBĂNESCU, „Atitudinea preoțimii ortodoxe față de dreptele năzuințe ale poporului”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXV (1957), 3-4, p. 239.

247. Pr. G. COCORĂ, „Protosinghelul Varlaam...”, p. 463.

Varlaam Protosinghelul a fost un orator apreciat, însă nu se păstrează de la el decât o singură cuvântare²⁴⁸, la instalarea arhim. Dionisie Romano ca stareț la mănăstirea Neamțu, suficientă însă pentru a demonstra talentul cu care era înzestrat în mânuirea cuvântului. Luând ca motto textul: „*Simone al lui Iona, de mă iubești, paște oile mele, paște mielușeii mei*”, creează un tablou al păstorului ideal:

„*De mă iubești, fă-te model de adevărat păstor, fă-te pildă de adevărat creștin, fă-te chip de adevărat om duhovnicesc, fă-te icoană de faptă bună și cuvioșie, fă-te stâlp de întărire, de statornicie, fă-te turn de dreptate și de adevăr, fă-te acoperământ de milă și îndurare, fă-te sprijin al luminilor și al cunoștințelor, fă-te patron al științelor și al învățăturilor, fă-te scut al patriei ce te-au născut și te-au crescut, fă-te ochiu al orbilor și picior al schiopilor, fă-te tuturor toate, ca pe toți să-i dobândești*”²⁴⁹.

Cunoștea limba germană, rămânând de la el 66 de volume în această limbă, majoritatea din domeniul omileticii.

Una din pasiunile lui Varlaam era poezia, unele din versurile sale fiind publicate spre sfârșitul vieții (1883) în broșura *Poesiile Părintelui Varlaam*, cuprinzând 56 de pagini în format 17 x 10,5 cm²⁵⁰.

A compus și multe poezii religioase, ca „Rugăciune de Anul Nou” sau versificarea textului de la Luca, XIII, *passim*²⁵¹.

Activitatea care l-a făcut cunoscut și prețuit a fost cea de compozitor. Varlaam Protosinghelul este nelipsit din antologiile bisericești, Axionul Învierii pe glasul III, *Îngerul a strigat*, cântându-se în toată Biserica Ortodoxă Română, mai mult chiar decât axionul lui Macarie Ieromonahul. De altfel, el a excelat în compoziții de axioane, din care însă foarte puține au fost tipărite, restul rămânând în manuscris.

Având o „fire iscoditoare, poetică, instabilă, om curios și cam extravagant”, după cum îl caracteriza primul lui biograf, Constantin Erbiceanu, el a căutat să fie cât mai original în creațiile sale, stilul său iese din tiparele tradiționale ale muzicii psaltice. Astfel, melodiile sale, în general, abundă în formele ritmice complexe, folosind multe digorgoane și trigorgoane, modulații interesante și originale²⁵². De

248. Ms. rom. 3133, BAR, f. 70-81; *Predicatorul*, II (1859), 47, p. 373, cf. Pr. G. COCORĂ, „Protosinghelul Varlaam...”, p. 464.

249. *Ibidem*.

250. Pr. G. COCORĂ, „Protosinghelul Varlaam...”, p. 466.

251. Ms. rom. 3765, BAR, cf. Pr. G. COCORĂ, „Protosinghelul Varlaam...”, p. 469.

252. Pr. Prof. Dr. Nicu MOLDOVEANU, „Muzica bisericească la români în sec. al XIX-lea”, în: *Glasul Bisericii*, XLII, (1983), 9-12, p. 902.

asemenea, Varlaam redă mai multe variante ale aceleiași cântări, unele mai simple, altele mai elaborate, iar la începutul fiecărei cântări el scrie câteva versuri – drept motto – cu referire fie la glasul în care este scrisă piesa, fie la sărbătoarea căreia îi este dedicată respectiva cântare²⁵³.

Din lucrările tipărite menționăm:

*Mângâietorul comun. Paraclisele. Cel dintâiul prelucrat de un Român poet și cântător Ecclesiastic, și cel de al doilea de Sf. Sa Protosinghel Varlaam din Monastirea Sinaia. Corigeate și puse sub tipar prin îndemnul și ajutorul părintelui Arhimandrit Dionisie din Sfânta Mitropolie, de Oprea Demetrescu, profesor de muzică la Seminarul din București. București, 1863. Prohodul Adormirii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururi Fecioarei Maria. Tipărit cu binecuvântarea Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României D.D. Nifon. 1869. București, Tipografia Toma Teodorescu, Mântuleasa, str. Plantelor nr. 9. Fericit bărbatul, „făcut de smeritul Varlaam, monahul din Sfânta Monastire Sinaia”, glasul VIII, publicat în: *Tomul întâi al Antologhiei despre așazământul sistimii cei noă a mussicii bisericești*, Buzău, 1856, p. 12. *Axion*, glasul VIII, cu însemnarea: „acesta este tradus de părintele Protosinghelul Varlaam”, în: *Rânduiala sfintei și dumnezeieștii liturghii*, tom. 2, Buzău, 1856, p. 108; Neagu Ionescu, *Buchetul muzical*, București, 1900, p. 171; Nicolae Severeanu, *Liturghierul ritmic*, Buzău, ¹1928, p. 118²⁵⁴. *Vrednică ești*, glasul V, I. Popescu-Pasărea, *Liturghierul de strană*, București, 1925, p. 27; în ediția a doua (1991), la p. 39; *Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări bisericești*, Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, EIBMBOR, București, 1992, pp. 147-149; *Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări liturgice la sărbătorile de peste an*, Pr. Prof. Dr. Vasile Stanciu, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, pp. 91-92. Este unul din cele mai iubite Axioane pentru zile de rând. *Veniți să fericim pe Iosif*, „compunere a părintelui Protosinghelul Varlaam”, glas V, în: *Prohodul Domnului Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos*, Buzău, ³1860, p. 35. *Axionul Adormirii Maicii Domnului*, glasul al III-lea, compus în 17 august 1880, publicat în: *Biserica Ortodoxă Română*, XII (1888), 5, pp. 393-396. *Axion la Învierea Domnului*, glasul al III-lea, compus în 11 aprilie 1876, la mănăstirea Ciolanu și publicat în *Buchetul Muzical* al lui*

253. Pr. Nicolae GIOLU, *Clerici ortodocși români, creatori de muzică bisericească psaltică, în secolele XIX și XX*, lucrare de doctorat în manuscris, Universitatea București, 2007, 288 p.

254. Pr. Gabriel COCORĂ, „Școala de psaltichie de la Buzău”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVIII (1960), 9-10, p. 866.

Neagu Ionescu, p. 198, în: *Liturghierul ritmic* al lui Nicolae Severeanu, p. 129, în *Buchetul de muzică (Psaltichii)* al lui Amfilohie Iordănescu Ieromonahul, București, 1933, p. 353 și în *Cântările Sfintei Liturghii...*, Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, pp. 58-60. A fost publicat pentru prima dată și în Transilvania de Pr. Prof. Dr. Vasile Stanciu în: *Slujbele Sfinților Români din Transilvania și alte cântări religioase*, Cluj-Napoca, 1990, pp. 215-216 și în: *Cântările Sfintei Liturghii...*, pp. 104-105. *Răspunsurile la Liturghie*, glasul V, în: *Liturghierul de strană* al lui I. Popescu-Pasărea, București, 1925, pp. 23-25, iar în ediția a doua (1991), pp. 25-27. Aceste *Răspunsuri* au fost armonizate de pr. Nicu Moldoveanu, pentru cor mixt și pentru cor bărbătesc, publicând doar cea de a doua variantă, în *Repertoriu coral*, București, 1983, p. 121. *Polieleu în stihuri alese*, glasul V, în: *Buchetul* lui Amfilohie Iordănescu, pp. 76-79; Pr. Nicu Moldoveanu, *Noul Idiomelar*, București, 2000, pp. 122-124. *Axion*, glasul V, prelucrat după al lui Anton Pann, în: *Buchetul* lui Amfilohie Iordănescu, p. 330. *Vrednică ești cu adevărat*, glasul V, după *Îngerul a strigat* de Macarie, prelucrat de I. Popescu-Pasărea în: *Liturghierul* său, p. 40, iar în ediția din 1991, p. 42. *Vrednică ești*, glasul VI, în: *Cultura*, XXI (1934), 7-8, p. 54 și în *Liturghierul* lui I. Popescu-Pasărea, ²1991, pp. 164-165.

În 1869, pe când era la mănăstirea Ghighiu, de lângă Ploiești, Varlaam a diortosit textul *Prohodului Maicii Domnului*, la rugămintea tipografului de cărți bisericești Toma Teodorescu²⁵⁵.

Cântările alcătuite de Protosinghelul Varlaam au rămas în mai multe manuscrise, păstrate în Biblioteca Academiei Române (București), în Biblioteca Sfântului Sinod, în biblioteca mănăstirii Ciolanu, în biblioteca Episcopiei Buzăului, în Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, în biblioteca Muzeului „Prima Școală Românească” din Brașov, în biblioteca mănăstirii Sinaia și la schitul Prodromu (Athos). Cele din mănăstirea Ciolanu și de la Buzău au fost prezentate de pr. Gabriel Cocora²⁵⁶, iar pr. Giolu Nicolae, în lucrarea sa de doctorat, *Clerici ortodocși români, creatori de muzică bisericească psaltică, în secolele XIX și XX*, le-a studiat și pe cele din Bibliotecile Academiei (prezentate în 1999 de Alexie Buzera, care nu are însă ms. 3961) și a Sfântului Sinod, unde se păstrează manuscrisele I 67 și III 29, care cuprind compoziții de Varlaam²⁵⁷.

255. Pr. Prof. Dr. Nicu MOLDOVEANU, *Prohodul Adormirii Maicii Domnului*, EIBMBOR, București, 2006, p. 4.

256. Pr. G. COCORA, „Protosinghelul Varlaam...”, pp. 471-473 ; IDEM, „Școala de psaltichie...”, pp. 867-868.

257. Pr. N. GIOLU, *Clerici ortodocși români...*, pp. 290-292.

Prof. Constantin Catrina, studiind manuscrisele din biblioteca Muzeului „Prima Școală Românească” din Brașov, consideră că patru din ele îi aparțin lui Varlaam: ms. rom. 2719, *Floarea Cântărilor*, un *Antologhion* de 231 pagini, format 12x18 cm²⁵⁸; ms. rom. 2720, *Floarea Cântărilor*, un *Antologhion* de 445 pagini, format 12x18 cm²⁵⁹; ms. rom. 47, *Cinstitul Paraclis al Protosinghelului Varlaam Bă răncescu*, tipărit mai apoi la București, în 1863, și cele două copii ale sale, mss. rom. 48 și 55²⁶⁰.

Prof. Vasile Vasile remarcă prezența unei cântări a lui Varlaam într-un manuscris de la Prodrumu²⁶¹, iar cele de la Sinaia sunt pentru prima dată semnalate în lucrarea de față. Catalogul lui Alexie Buzera cuprinde următoarele manuscrise ale lui Varlaam: 4482 BAR, 1885, 10 f.; 3518 BEB, 1843, 267 f.; 3519 BEB, 16 f.; 1051 BMC, 13 f.; 1056 BMC, 1880, 166 f.; 1065 BMC, 1877, 27 f.; 3746 BAR, 1889, 93 f.; 5552 BAR, 1873, 90 f.; 4640 BUCM, 155 p.; 4655 BUCM, 1868, 11 f.; 4673 BUCM, 1863, 87 f.; 1052 BMC, 17 f.; 1067 BMC, 207 f.²⁶².

Constantin Secară a făcut cercetări în fondul „George Breazul” din Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România și a descoperit câteva manuscrise de mici dimensiuni pe care le atribuie lui Varlaam (alături de cele anterior cercetate de Alexie Buzera): ms. rom. 4617 (1878, 2 file); ms. rom. 4618 (1870, 8 file); ms. rom. 4620 (sf. secolului al XIX-lea, 8 file); ms. rom. 4629 (aprox. 1890, 8 file); ms. rom. 4655 (1868, 10 file); ms. rom. 4673 (scris de Varlaam la mănăstirea Sinaia în februarie-martie 1863, 87 file, f. 78-87 albe)²⁶³. Ms. 4640, cercetat de Buzera, nu mai apare în studiul lui Secară.

Ms. gr. rom. 4266 din Biblioteca Academiei Române, provenit de la mănăstirea Sinaia, nu este menționat ca aparținând lui Varlaam de nici o lucrare biografică de până acum, dar conține la foile 22-26^v „Fericit bărbatul”, pe glasul VIII, semnat „Varlaam din sf(ân)ta Monastire Sinaia” și datat 1868 (pe când era la M-reă Ghighiu, jud. Prahova) și are toate șansele să fie un manuscris autograf.

258. C. CATRINA, *Muzica de tradiție bizantină...*, pp. 224-225.

259. *Ibidem*, pp. 226-227.

260. *Ibidem*, pp. 231-232.

261. Vasile VASILE, *Tezaur muzical românesc din Muntele Athos*, vol. II, Editura Muzicală, București, 2008, p. 261.

262. Alexie Al. BUZERA, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999, pp. 125, 131-133, 162, 170, 176-177, 186.

263. Constantin SECARĂ, „Manuscrise psaltice românești din secolul al XIX-lea aflate în fondul George Breazul din Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România – Catalog analitic”, în: *Muzica bizantină, doxologie și înălțare spirituală*, Editura Muzicală, București, 2006, pp. 36-37, 47, 58, 70-74.

Manuscrisul are 30 de foi, 17x10 cm, are două numerotări, utilizată fiind cea mediană, și cuprinde cântări românești și grecești, în notație hrisantică, după cum urmează:

F. 3-4 – un irmos calofonic, ...*de Dumnezeu iubitorul, orfanilor ajutor, săracilor miluitor...*, glasul VIII (este precedat de o încercare de scriere în greacă); 4^v – foaie albă; 5-5^v – *Să nu întorci fața Ta...*, prochimen în Postul Mare, glasul VIII, chirilică; 5^v-6 – *Dat-ai moștenire...*, prochimen în Postul Mare, glasul VIII, chirilică, versiunile cunoscute astăzi din *Utrenierul Liturghier* al lui Ioan Zmeu; 6-8 – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruvimi ...*], Heruvic, glasul IV aghia; 8^v-10 – *Οἱ τὰ χερουβίμ ...* [*Care pe heruvimi ...*], Heruvic, glasul VII în Zo; 10^v-12 – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruvimi...*], Heruvic, glasul VIII; 12^v-13 – *Ἄξιόν ἐστιν...* [*Vrednică ești...*], Axion, glasul VII în Zo; 13^v-15 – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruvimi...*], Heruvic, glasul V; 15^v-16^v – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruvimi...*], Heruvic, glasul VI (deși autorul nu este menționat, recunoaștem heruvicele duminicale de Theodor Fokaeos, foarte puțin modificate²⁶⁴); 17-19^v – *Ἀνεῖτε τον Κύριον...* [*Lăudați pe Domnul...*], chinonic duminical, glasul VIII, de Theodor Fokeos; 20 – foaie albă; 20^v-21^v – *Ἄξιόν ἐστιν...* [*Vrednică ești...*], Axion, glasul VI, de Gavriil Preotul; 22-26^v – *Fericit bărbatul...*, chirilică, glasul VIII, de Varlaam din sf(ân)ta Monastire Sinaia; 27 – o listă de rufe; foile 27^v-28^v sunt albe; f. 29 cuprinde o listă de abonați.

Biblioteca mănăstirii Sinaia adăpostește alte cântări compuse de Varlaam, în **ms. rom. 37** al lui Nicolae Ivanovici.

5-8^v – *Fericitu bărbatul compusu de Sfinția sa Varlaam Protosinghelul din Mănăstirea Sinaia*, glasul 5.

20^v-24 – *Fericit bărbatul, glasul 8, compusu de Sfinția Sa protosinghelu Varlaam din Monastirea Sinaia*.

67^v-70^v – *Polleleul. Stihurile cele alesse. Compusu de Sfinția Sa Protosinghelul Varlaam, ehul 1, modificat de Naie Ivanoviciu*.

Cântările lui Varlaam erau folosite încă din timpul său în Sfântul Munte Athos, de exemplu la sfârșitul Prochimenelor Postului Mare din ms. rom. 3221 din biblioteca Schitului Prodromu, datat 1899 stă scris: „L-am găsit în Ciolanu, 1878, dekemvrie 29, Varla(a)m Protosinghe(lu)l”²⁶⁵.

264. Buchet muzical athonit, *Cântările Sfintei Liturghii*, editat de Chilia Buna Vestire, Schitul Sf. Dimitrie-Lacu, 2000, pp. 141-155.

265. V. VASILE, *Tezaur muzical românesc...*, vol. II, p. 261.

Într-o statistică a mănăstirii Ciolanu din 1877 se arată că era blond cu ochii albaștri, iar într-o fotografie a soborului mănăstirii, Varlaam apare ca un bătrân înalt, bine făcut, cu o barbă impozantă, albă²⁶⁶.

Varlaam Protosinghelul a fost un inspirat compozitor de muzică bisericească și a rămas în istoria muzicii românești prin contribuția sa la românirea cântărilor bizantine, fiind, după aprecierea lui Gheorghe C. Ionescu, „unul din principalii muzicieni psalți ai secolului XIX”²⁶⁷, ceea ce se vede și din faptul că muzica sa este păstrată în foarte multe manuscrise de diverși autori, fiind surclasat la acest capitol doar de Macarie Ieromonahul și de Anton Pann²⁶⁸.

II.3. Monahul Neofit Ivanovici (cca 1812-1897)

Protopsaltul, traducătorul, codicograful și compozitorul Neofit Ivanovici este aproape necunoscut în istoriografia muzicală, singura mențiune despre el dând-o Gheorghe C. Ionescu, în al său *Lexicon*, în care apare sub numele de mirean:

„Ioanovici, Nicolae, copist, (Ploiești, sec. XIX), alcătuiește o colecție de cântări bisericești căreia i se adaugă prin 1880 șase cântece de lume. Manuscrisul este cunoscut sub numele de *Zaharia Bâlbâie*, după numele celui în a cărui posesie a fost, preotul Zaharia Bâlbâie din București. O copie de mână se păstrează în Biblioteca Gheorghe Ciobanu”²⁶⁹.

Nicolae Ioanovici este una din multele variante de nume folosite de el în manuscrisele sale psaltice, alături de *Nicolae Ivanovici*, *Nae Ioanoviciu*, *Iovanoviciu*, *Ivanoviciu*, *Nae Ivanoviciu*, *Ivanovicu*, *Naie Ivănescu*, *N. Iovanescu*, *Nae Ionoviciu*, *Nicolae Ioanovici*, chiar și *Nicolae Romossalu* sau *Naie Romossescu*, pentru a-și încheia viața ca monahul Neofit Ivanovici.

Informații amănunțite despre opera și activitatea sa găsim în patru din cele șapte manuscrise de muzică psaltică ale sale, nr. 17, 33, 36 și 37, precum și în câteva tipărituri psaltice rămase de la el, pe care le-am descoperit recent în biblioteca mănăstirii Sinaia. Cele

266. Pr. G. COCORĂ, *Protosinghelul Varlaam...*, p. 473.

267. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 354.

268. A.AL. BUZERA, *Cultura muzicală românească...*, p. 455.

269. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 178.

șapte manuscrise rămase de la el la Sinaia totalizează peste 1200 file (2400 pagini) de muzică, necunoscute până astăzi.

Pe baza numeroaselor însemnări din manuscrisele sale am reușit să stabilim câteva date biografice. A fost cel mai probabil ucenic direct al lui Macarie Ieromonahul (a copiat în 1840 ms. 17, *Tomul Antologiei* acestuia). Cea mai îndelungată parte a vieții și-a petrecut-o în Comuna Băicoi. În 1839 semna în ms. rom. 33 din biblioteca mănăstirii Sinaia, menționând că l-a dobândit pe când era învățător la Comarnic, jud. Prahova, acum fiind la Băicoi²⁷⁰.

În 1840 scria ms. 17, *Antologia* lui Macarie Ieromonahul, care cuprinde cântări la Vecernie, Utrenie și Liturghie, operă socotită parțial pierdută până acum (Macarie a tipărit din această lucrare doar cântările Utreniei, în *Tomul al doilea al Antologiei*, București, 1827). Semna „pe când mă aflam candidat dascăl și logofăt satului Comarnic...1840” (f. 304^v).

Monahul Varlaam de la Cornetu, care copia la Sinaia ms. gr. rom. 195 – acum în Biblioteca Academiei Române – îl numește pe Nicolae „dascălul meu”: „*Aceste acsioane ale praznicilor sînt scrise de dascălul mieu, de fratele Nicolae Cântărețu și mi le-au dăruit mie, Varlaam monah, 1840, martie 17*”²⁷¹. Acest Nicolae Cântărețul este foarte probabil Nicolae Ivanovici, iar titlul de „frate” arată că era viețuitor în mănăstire, pe care a părăsit-o probabil datorită greutăților prin care a trecut monahismul la jumătatea secolului al XIX-lea și a dorit ca măcar să-și încheie viața la bătrânețe la mănăstirea sa de suflet. Această ipoteză este confirmată de un alt manuscris din Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 1854, care cuprinde versuri, considerate a fi din prima jumătate a secolului²⁷², compuse de acest frate Nicolae, scrisul fiind identic cu cel al monahului Neofit la tinerețe. Pe prima foaie se află însemnarea: „*De la fratele Neculae din Sinaia, vestit dascăl de musichie pe valea Prahovei*” și anul 1888, august. Nicolae avea să fie călugărit în același an, în Postul Nașterii Domnului, căci semnează, în 14 decembrie, cu noul nume, Neofit²⁷³. Așadar, în 1888, pe când era pentru a doua oară frate la Sinaia, Nicolae dăruiește acest mic manuscris cu versuri din tinerețe unui prieten anonim; el era în continuare „*dascăl de musichie*”, ca și în 1840, chiar unul foarte apreciat.

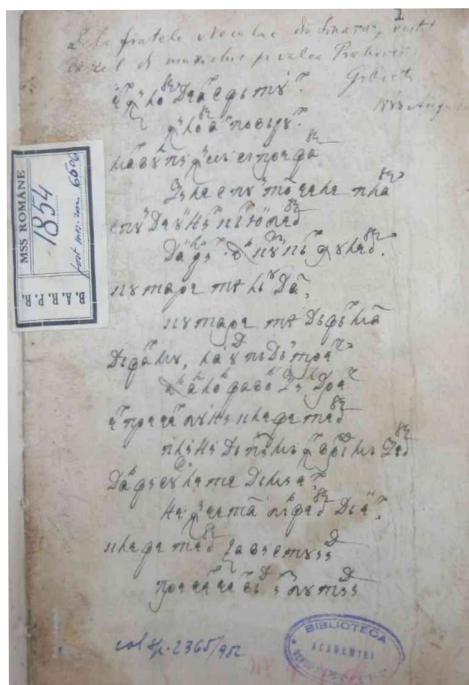
270. Ms. rom. 33, biblioteca mănăstirii Sinaia, f. 290.

271. Ms. gr.-rom. 1951, BAR, f. 111.

272. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. II, 1983, p. 82.

273. Ms. rom. 37, biblioteca mănăstirii Sinaia, f. 9.

A fost căsătorit și a avut cel puțin un copil, Ecaterina²⁷⁴.

Foia I a ms. rom. 1854 din BAR

Tomul al Doilea al *Antologhiei*, de Macarie Ieromonahul (București, 1827) biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1126, are la pagina 152 însemnarea în chirilică, alături de o pecete reprezentând un vultur cu sfânta cruce în cioc: „Acest tom de polielee este al meu supt sămnatul și e dăruit de kir Gheorghe Moldoveanu. 1840 ... Nicolae Ivanovici ...”. P. 356 (chirilic): „Acest tomu de Kântări este alu mieu Supt Semnatului învățator comunal al Satului Băicoi din plasa Filipeștilor, din raionul Prahova anul 1847 aug. 15 Nicolaie Iovanoviciu”. În anul 1848 el începe să compună și să scrie, până în 1875 semnând mare parte din creațiile sale²⁷⁵. A fost cântăreț la una din bisericile comunei Băicoi,

274. AMS, Dos. 123/102, 1903, f. 32.

275. Ms. rom. 36, BMS, f. 1, *Heruvicé săptămânale și duminicale compuse de mine Nicolaie Iovanoviciu la Comuna Băicoi la anullu 1848*; f. 227^v – Chinonic, glasul I, de Nicolae Ivanovici, 1870, Băicoi; f. 227^v – Chinonic, glasul I, de Nicolae Ivanovici, 1870, Băicoi; f. 227^v – Chinonic, glasul I, de Nicolae Ivanovici, 1870, Băicoi; f. 96 – Heruvic, glasul VII, Nicolae Iovanoviciu, anul 1875 august 7 joi, comuna Băicoi.

fiind totodată învățător și notar²⁷⁶. Semnătura sa apare de două ori pe statele de plată ale Primăriei comunei Băicoi din 1863, în calitate de cântăreț²⁷⁷. În 1878 semnează de două ori din Slănic-Prahova²⁷⁸, apoi pe data de 13 octombrie 1878 semnează o cântare din Ploiești, Bariera Găgeni²⁷⁹. În Ploiești a stat la mai multe adrese: Bariera Găgeni²⁸⁰, apoi pe Strada Răpanu²⁸¹, Strada Andrei Gogonea nr. 259, Suburbia Sfânta Treime²⁸² și pe Strada Trandafir, Suburbia Sf. Gheorghe vechi²⁸³. Semnează cântări din Ploiești între 13 octombrie 1878 și 27 aprilie 1884.

O scurtă perioadă a anului 1881 Nicolae Ivanovici semnează cântări realizate în câteva localități din jurul Ploieștiului, pe când era „conlucrătoriu la Șioselele Județene vecinallle și Comunallle”²⁸⁴, în Lipănești²⁸⁵, Valea Călugărească²⁸⁶, Scăieni²⁸⁷ și Pleașa²⁸⁸.

Între 28 aprilie 1883 și 3 decembrie 1885 semnează o seamă de cântări realizate la mănăstirea Predeal²⁸⁹. Probabil în 1883 s-a dus la

276. *Ibidem*, f. 43^v, „Scrisusau [sic!] aceste heruvice de mine nevrednicul și Smeritul între cântăreți Nicolaie Ivanoviciu din Comuna Băicoi. Când mă aflam Notar al acestei Comune la anul 1865 Iulie 14 Miercuri. (indescifrabil) Primaria Comunale”.

277. Arhivele Naționale Ploiești, Primăria Băicoi, Dosar 1/1863, Liste de servitori, f. 1 și 4.

278. Ms. rom. 36, BMS, f. 301, 1878 iunie 27 la Comuna Slănic; f. 303^v, 1878 iulie 1 Comuna Slănic.

279. Ms. rom. 37, BMS, f. 196, 1878 Octombrie 13 Bariera Găgeni Ploiești.

280. Ultima oară semnează cu această adresă la data de 5 mai 1879 în ms. rom. 37, BMS, f. 146, *Naie Ivănescu 1879, Maiu 5, Bariera Găgeni*.

281. *Ibidem*, f. 322^v, 1881 Martie 4 miercuri Ploiești Strada Răpanu.

282. *Ibidem*, f. 261: *Mărimurille sau velliceaniile... 1882 ianuarie 5 Ploiești Str. Andrei Gogonea no. 259; f. 27^v: „1882 Martie 28, în ziua de Paște orașul Ploiești Suburbia Sfânta Troiță Strada Andrei Gogonea no. 259”*; ms. rom. 36, f. 136 – *Heruvic, glasul III, introdus de mine Nicolae Ivănescu după al Domnului Petru Efesiu la anul 1882, iunie 29, strada Gogonea, nr. 259; f. 285^v: anul 1882, septembrie 8, în ziua de Sfânta Marie Mică, prin mine N. Ivanoviciu – Suburbia Sf. Treime, Strada Gogonea, nr 259, Ploiești*.

283. Ms. rom. 37, BMS, f. 38^v, 1883 iunie 12, *Orașul Ploiești, Suburbia Sfântului Gheorghe vechi, Strada Trandafir no. 162; f. 80- 111^v, Mărimuri la toate sărbătorile, 1884 aprilie 27, Ploiești, Strada Trandafir*.

284. *Ibidem*, f. 311, „...Prin mine Nicolaie Ivanoviciu la Comuna Lipănești fiindu Conlucrătoriu la Șioselele Județene vecinallle și Comunallle. Anul 1881 Martie 28 Sâmbătă”.

285. *Ibidem*.

286. Ms. rom. 36, BMS, f. 86^v – *Heruvic, glasul VII, după Petru Efesiu și Anton Pann, prescurtat de Nicolae Ivanoviciu, la anul 1881, aprilie 21, la comuna Valea Călugărească; Ibidem, f. 282 – la Duminica Samarinenței, Slava Laudelor, glasul VI, 1881, mai 7, comuna Valea Călugărească*.

287. Ms. rom. 37, BMS, f. 26 *Polilee, prescurtate după alu răposatului Macarie Ieromonahul la Anul 1881 Iunie 5 la Comuna Scăieni*.

288. *Ibidem*, f. 33^v, 4 August 1881 la Comuna Pleașa.

289. Ms. rom. 36, BMS, f. 215 – *Heruvic, glasul III, 28 aprilie 1883, mănăstirea*

Predeal, căutând o mănăstire la care să se retragă la bătrânețe, dar nu a intrat decât în intervalul dintre 27 aprilie 1884 și 13 aprilie 1885 ca frate, pentru că, până la data de 27 aprilie 1884, el încă semnează piese scrise în Ploiești. Data de 16 ianuarie 1885 este specificată într-un document²⁹⁰ din arhiva mănăstirii Sinaia, ca intrare a lui Nicolae Ivanovici în monahism, la Predeal, unde a rămas un an, după care trece la mănăstirea Sinaia.

La data de 26 ianuarie 1886 semnează prima cântare scrisă la mănăstirea Sinaia, un heruvic „*corectatu si prescurtatu de mine, Nicolaie Ivanovici, la anul 1886, ianuarie 26, la Monastirea Sinaia*”²⁹¹. Semnează cu numele de mirean până în 1888²⁹², când este călugărit, cu numele Neofit: „*Smeritul Neofit Monahul din Sfânta Monastire Sinaia Anul 1888. Dechemvrie 14*”²⁹³. Ultima compoziție a acestui vrednic slujitor al muzicii bisericești românești este datată la 18 noiembrie 1891²⁹⁴.

Arhivele mănăstirii Sinaia conțin informații destul de amănunțite despre Nicolae Ivanovici.

Astfel, pe Statul de plată din ianuarie 1886²⁹⁵, semnează Nicolaie Ionovici, apoi în lunile aprilie²⁹⁶, iulie²⁹⁷ și octombrie²⁹⁸ (trimestrial), pentru primirea sumei de 28,75 lei, având funcția de cântăreț.

În anul 1887 nu mai apare pe Statul de plată al mănăstirii Sinaia.

Pe Statul de plată din 1 aprilie 1888 reappare fratele Nicolaie Ionovici, ca „pâinar” (brutar), fiind remunerat cu 23,50 de lei²⁹⁹. La data de 21 iunie 1888 numirea sa ca brutar este comunicată Eforiei Spitalelor Civile, care administra averile mănăstirii³⁰⁰.

Predeal, *finalul heruvicelor*; f. 197 – Heruvic, glasul VIII, de Naie Ivanovici, 13 aprilie 1885, mănăstirea Predeal; f. 187^v – Heruvic, glasul I, de Naie Ivanovici, 10 octombrie 1885, mănăstirea Predeal; ms. rom. 37, BMS, f. 284, 17 Nov 1885, *M-rea Predeal*; f. 350, 1885 decembrie 3, *Monastirea Predeal*.

290. Dosarul 93/72, arhiva mănăstirii Sinaia (AMS), 1888, f. 79.

291. Ms. rom. 36, BMS, f. 184.

292. Ms. rom. 37, BMS, f. 15: „*Nicolaie Ioanovici din Sfânta Monastire Sinaia la Anul 1886. Octombrie 2*”; f. 327: *Nicolae Ivanovici din sf. Monastire Sinaia la anu 1887 August 18*; ms. rom. 36, f. 316 – „*Kântarea Maici prea Curate Compusă de mine Nicolae Ioanovici, din Sf. Monastire Sinaia, 1888, mai 13, glasul IV*”.

293. Ms. rom. 37, BMS, f. 9.

294. Ms. rom. 36, BMS, f. 89.

295. Dosarul 86/65, AMS, 1886, f. 22.

296. *Ibidem*, f. 46.

297. *Ibidem*, f. 63^v, 68.

298. *Ibidem*, f. 162.

299. Dosarul 93/72, AMS, 1888, f. 36^v.

300. *Ibidem*, f. 37-38^v.

Pe data de 19 august, fratele Naie Ioanovici semnează pe ultima poziție Procesul Verbal de alegere a noului stareț, Ieromonahul Nifon³⁰¹. Pe 7 septembrie 1888 semnează Statul de plată, ca frate pâinar prescurar, la poziția nr. 17³⁰².

Pe data de 28 septembrie 1888, starețul Nifon adresează Mitropolitului Primat o cerere de transfer definitiv a fratelui Nae Ionovici de la Schitul Predeal la mănăstirea Sinaia, menționând că acesta a intrat ca frate în data de 16 ianuarie 1885 la Predeal, dar de 2 ani (din 1886) viețuiește la Sinaia³⁰³. Pe data de 3 octombrie 1888, Mitropolitul Primat, Iosif Gheorghian, aprobă acest transfer³⁰⁴.

Pe data de 19 octombrie 1888, starețul Nifon înaintează Mitropoliei cererea de călugărie a fratelui Nicolae Ionovici, recomandat ca persoană matură, trecut aproape de 80 de ani, cu viață cuvioasă³⁰⁵. Textul este corectat, inițial starețul scrisese „trecut de 70”, apoi a tăiat și a scris deasupra „aproape 80”, ceea ce înseamnă că în 1888 Nicolae avea probabil în jur de 78 de ani. Pe data de 18 noiembrie 1888, Mitropolitul comunica starețului că Sf. Sinod, în ședința din 4 noiembrie, a aprobat călugăria a doi frați de la mănăstirea Sinaia, Nae Ionovici și Ilie Iliescu³⁰⁶. Călugăria a fost săvârșită pe data de 3 aprilie 1889³⁰⁷.

Pe data de 1 mai 1891, Monahul Neofit Ioanovici este trimis ca ajutor ieromonahului Macarie, nou numit preot al Metocului Slobozia (astăzi Parohia Sf. Nicolae din orașul Câmpina)³⁰⁸, menționând că va primi, ca și până la acea dată, ajutorul de invalid de la Eforie.

În *Lista viețuitorilor din Mănăstirea Sinaia*, datată 15 iunie 1892, la poziția 10, este trecut Monahul Neofit, în etate de 80 de ani, maestru în muzică, cu 12 ani vechime în monahism³⁰⁹. Zeroul de la 80 este îngroșat, acoperind o altă cifră. Dar el nu avea de la intrare în monahism decât 7 ani, nu 12. Dacă informația privind vârsta este corectă, atunci Neofit s-a născut în 1812 și a intrat în monahism la vârsta de 76 de ani.

301. *Ibidem*, f. 56.

302. *Ibidem*, f. 65.

303. *Ibidem*, f. 79.

304. *Ibidem*, f. 83.

305. *Ibidem*, f. 99.

306. *Ibidem*, f. 115.

307. Dosarul 123/102, AMS, 1903, f. 32.

308. Dosarul 95/74, *Diverse*, 1888-1896, f. 14.

309. Dosarul 107/86, AMS, 1892, f. 109.

În 1893 apare o singură dată numele monahului Neofit Ionovici, într-o listă a personalului mănăstirii³¹⁰.

În *Lista viețuitorilor Mănăstirii Sinaia* din 1 iunie 1895 găsim, la poziția 17, pe Monahul Neofit, invalid³¹¹. Semnează și în statul de plată din aprilie³¹² 1895, apoi în ianuarie 1896³¹³, aprilie³¹⁴, iulie³¹⁵, octombrie³¹⁶, ianuarie 1897³¹⁷, aprilie³¹⁸, după care dispare din Statele de plată, decedând cândva între aprilie 1897 și iulie 1898³¹⁹, când apare următorul Stat de plată, pe care Neofit nu mai semnează.

O cerere din 1903 dă data exactă a morții lui Neofit: 29 aprilie 1897, în mănăstirea Sinaia. Ecaterina Ivanovici, fiica monahului decedat, cerea starețului Nifon să elibereze un act care să ateste că monahul Neofit Ivanovici este aceeași persoană care a purtat înainte de a se călugări numele de Nicolae Ivanovici, căsătorit cu Profira (Paraschiva), născută Brezeanu³²⁰.

Pomelnicul Mănăstirii Sinaia din Sfântul Altar are numele Neofit Monahul de patru ori, mai la sfârșitul listei, din care doi sunt trecuți împreună, *Neofit 2* – este vorba de Monahul Neofit brutarul³²¹ și de Neofit Ivanovici, care, după moartea celui dintâi, i-a moștenit numele și ascultarea. În 1903 era călugărit cu același nume fratele Nicolae Ionescu³²², ceea ce arată că numele Neofit era la mare cinste în chinovia de la Sinaia. Ultimul Neofit de la Sinaia, arhimandritul, din familia Nica, fratele Î.P.S. Antim al Tomisului și Dunării de Jos, a murit în aprilie 1999.

310. *Dosarul 109/88*, AMS, 1893, f. 115.

311. *Ibidem*, f. 27.

312. *Dosarul 112/91*, AMS, 1895-1904, f. 16.

313. *Ibidem*, f. 33.

314. *Ibidem*, f. 44.

315. *Ibidem*, f. 55.

316. *Ibidem*, f. 63. În 17 septembrie 1896 Monahul Neofit semnează împreună cu toată obștea o felicitare adresată împăratului Franz Iosef al Austro-Ungariei, cu prilejul vizitei acestuia în Sinaia (*Dosarul 113/92*, AMS, 1894-1896, f. 120^v).

317. *Dosarul 112/91*, AMS, 1895-1904, f. 73.

318. *Ibidem*, f. 97.

319. Statele de plată din perioada aprilie 1897 și iulie 1898 lipsesc.

320. *Dosarul 123/102*, AMS, 1903, f. 23.

321. Deși era 1888, Neofit monahul semna cu caractere chirilice, ceea ce arată vârsta înaintată; când s-a trecut la caracterele latine, el deja era bătrân și nu s-a mai ostenit cu noul alfabet. Multe mănăstiri mai folosesc și astăzi cărți în chirilică la strană, mai ales cele de muzică (*Idiomelarul* lui Suceveanu, de exemplu).

322. *Dosarul 123/102*, AMS, 1903, f. 24.

Manuscrisele lui Neofit Ivanovici sunt prezentate pe larg în capitolul III al acestei lucrări.

II.4. Alți protopsalți din secolele XIX și XX

Strana mănăstirii Sinaia a fost întotdeauna slujită de monahi buni cunoscători ai muzicii bizantine, care au urmat tradiția de secole, avându-i pe înaintași ca model, în special pe Protos. Naum Râmniceanu și Varlaam Bărâncescu.

Merită să menționăm tipăriturile psaltice care sunt folosite de sute de ani de psalți mănăstirii Sinaia. În primul rând, *Irmologionul* și *Anastasimatarul* lui Macarie Ieromonahul, tipărite la Viena în 1823, primele cărți de muzică tipărite în limba română, astăzi expuse în muzeul mănăstirii.

La strană sunt câteva cărți de muzică bisericească de mare valoare, din secolul al XIX-lea. *Idiomelarul* și *Doxastarul* lui Dimitrie Suceveanu, tipărit la mănăstirea Neamțul, în 1856, este singura carte de muzică bizantină din care și astăzi cântăm direct din originalul chirilic, în special *Slavele* privegherilor. Una din cele mai folosite cărți la strană este *Utrenierul* și *Liturghierul* lui Ioan Zmeu, tipărit la Buzău, în 1892, pentru anixandare, polielee, doxologii, heruvică și chinonice săptămânale. Pe foaia de titlu se găsește următoarea însemnare: „Dăruit bisericii mici a Sf. M-ri Sinaia. Protosinghelul Nicodem Petr[...]. 15 Noembrie 194[...].”

O altă carte este *Antologia* lui Nectarie Schimonahul, București, 1898, pentru cântările Dumnezeuieștilor Liturghii ale Sfinților Vasile cel Mare și Grigorie Dialogul, dar și pentru Axioanele sale.

De la începutul secolului al XX-lea, menționăm o *Carte de Muzică Bisericească* întocmită de P.S. Nifon Ploșteanu în 1902, prețuită mai ales pentru noțiunile de gramatică psaltică și biografiile de protopsalți ai veacurilor trecute, dar și pentru Heruvicul arhidiaconului Gibescu³²³. *Buchetul de muzică* al ieromonahului Amfilohie Iordănescu este o altă psaltichie mult utilizată, pentru heruvicile și răspunsurile de la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur³²⁴.

323. Heruvic, glasul V, de la pp. 120-122. Cartea a fost tipărită la tipografiile Josef Göbl (Gutenberg), a Cărților Bisericești și Carol Göbl.

324. Ierom. Amfilohie IORDĂNESCU, *Buchet de muzică*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1933.

Biblioteca mănăstirii adăpostește o seamă de tipărituri psaltice din secolul al XIX-lea, din care cele mai valoroase sunt cele editate de Macarie Ieromonahul și Anton Pann.

De la Macarie Ieromonahul avem: *Anastasimatar* (Viena, 1823), *Teoreticon* (Viena, 1823), *Irmologhion* (Viena, 1823), *Antologia*, Tom. II (București, 1827). Anton Pann este foarte bine reprezentat, cu următoarele titluri: *Noul Doxastar*, Tom. I (1841), *Irmologhion sau Catavasier* (1846), *Păresimier* (1847), *Heruvico-Chenonicar*, Tom. II (1847), *Anastasimatar – teorie cântări* (1847), *Rânduiala Sfintei Liturghii* (1847), *Priveghier* (1848), *Noul Doxastar*, Tom. II (1853), *Noul Doxastar*, Tom. III (1853), *Noul Anastasimatar* (1854), toate tipărite la București. Sunt aproape toate cărțile de psaltică tipărite de Macarie Ieromonahul și de Anton Pann, unele chiar în două sau mai multe exemplare.

Multe dintre acestea cuprind între paginile lor însemnări, din care aflăm și alte nume de călugări psalți de la mănăstirea Sinaia. Le vom cerceta în ordinea în care apar ele în inventarul bibliotecii.

Anastasimatarul lui Macarie Ieromonahul (Buzău, ²1856)³²⁵: coperta 1 interior: „... clasa I Buzău”; foaia de titlu: „59”; verso foi de titlu: „Dată de mine Rafail Bibliotecii Sinaia August 1901”; pp. 1-31 (scris mare, la baza foi, recto): „Aciesta Anastasimataru Este alu Mieu Hristoforu Diaconescu cumpărat dela Părintele Iioanichie Paracliseru Aprilie în 24 Anul 1891 cine la loa Să mă Pomenească și Să Se roage Pentru Iertarea și Mântuirea Suflului meu Amin”.

Alt *Anastasimatar* al lui Macarie Ieromonahul (Viena, ¹1823)³²⁶: foaia de titlu, I: „Dăruită Bibliotecii Sinte Monastiri Sinaia de Ieromonahul Justin Săvulescu astăzi 1892 Iunie 9”; foaia de titlu, II: „Sub posesiunea celui de mai jos iscălit Ierom. Justin Săvulescu”; p. 1: „Posesor. Justin Săvulescu”; p. 300: „Ierom. Justin Săvulescu posesor”.

Pe un *Irmologhion* de Macarie Ieromonahul (1823)³²⁷, pe foaia de titlu, găsim numele „Meletie eromon(a)h”, scris grecește. Este probabil același Meletie care a venit de la Secu, traducător din greacă.

Pe *Tomul al Doilea al Antologiei*, de Macarie Ieromonahul (București, 1827)³²⁸, găsim cele mai multe însemnări: coperta anterioară (greacă): „Ioanid Ieremiu ke auto to biblion theu 1838”; verso foi anterioare (chirilic): „Kunoscut că la anul 1840 în luna lui ghenarie 25 în ziua de sfântul Grigorie sau întâmplat de au tunat și au

325. BMS, nr. inv. 1122.

326. BMS, nr. inv. 1123.

327. BMS, nr. inv. 1125.

328. BMS, nr. inv. 1126.

fulgerat și au eșit două curcubee pă ceriu care nu s-au mai pomenit de când lumea. Gheorghe (i)er(omonah) Moldoveanu 1840"; p. 152 (chirilic), alături de o pecete reprezentând un vultur cu sfânta cruce în cioc³²⁹: „Acest tom de polielee este al meu supt sămnatul și e dăruit de kir Gheorghe Moldoveanu. 1840... Nicolae Ivanovici..."; la p. 241, sub o însemnare chirilică – „Această carte ce să numește tomul al doilea al anthologhiei au fost acum a lui răposatului Gheorghe sin Costandin Moldoveanu ot Săcele Ucenescu el mie fiind și prin al lui Dumnezeu poruncă carele sau iubit pristăvindusă [sic!] au dăruit mie supiscălituri 1840 iunie 10. Nicolaie Ivanovici, logofăt satului Comarnic" – este scris cu creionul, cu litere latine: „Nicolai Ivanovici satul Comarnic"; p. 332 (caractere latine): „Această carte este ame Sub Semnatul Smerit rob al lui Hristos. Locuitor în Orașu Ploiești. 1884 Iulie 27. Naie Ivanoviciu"; p. 356 (chirilic): „Acest tomu de Kântări este alu meu Supt Semnatului învățător comunal al Satului Băicoi din plasa Filipeștilor din județul Prahova anul 1847 avg. 15 Nicolaie Iovanoviciu"; p. 436 v. , I, (chirilic): „Această karte este amea Gheorghe sin Costandin Moldoveanu. Kare această carte se chiamă tom al doilea fiind cumpărată de mine din anul 1838, Gheorghe sin Costandin Moldoveanu"; p. 436 v. , II, (caractere latine): „Spre suvenire, Diaconu ...".

În alt exemplar al *Tomului al Doilea al Antologhiei*, de Macarie Ieromonahul (București, 1827)³³⁰, găsim ștampila Arhimandritului Teofilact Dinu, la f. III. La f. 41, în chirilică, se află însemnarea: „Rafail Monahu(l) 1832 gen(arie) 10 dela kare mi-au rămas mie Meletie ieromonah".

Pe un alt *Irmologion* de Macarie Ieromonahul (1823)³³¹, la f. 125-133, la baza foilor, se întinde însemnarea (cu litere latine): „Această Sfântă Carte numită Irmologhion este a me Sub Semnatul Și Smeritu rob all lui Dumnezeu Naie Ioanovici din Sfânta Monastire Predeal din Plaiul și județul Prahova Annul 1885, Maiu 2". F. 141-145 (litere latine): „În Possesia me naie Ioanovici Locuitoriu în Sfânta Monastire Predeal din Plaiul și județul Prahova 1885 Maiu 2"; p. 195, caractere latine: „1893 iulie 27, Scriu pacesta [sic!] carte, drept ca suvenir, al meu nume; nume și prenume. Care astăzi viețuiescu în Locaș Dumnezeiescu. Damaschin Popescu".

329. La p. 94 sunt două peceti identice, reprezentând un cerb, cu inscripția „Satul Breaza".

330. BMS, nr. inv. 1127.

331. BMS, nr. inv. 1128.

În *Privegherul* lui Anton Pann (București, 1858)³³², la f. 1: „Dăruită Bibliotecii Sinte Monastiri Sinaia de Ierom. Iustin Săvulescu astăzi 9 Iunie 1892”. La abonați este trecut starețul arhim. Paisie.

În *Noul Doxastar* al lui Anton Pann, tomul I (București, 1841)³³³, p. 1, I (chirilic): „Și această carte este ... cumpărată de mine de la anton pan [sic!] în lei 32 l(a) anul 1843 ... Rafail părintele”; p. 1, II, (chirilic): „De la care miau [sic!] rămas ... Meletie Ieromonah”; pe aceeași pagină de află ștampila Arhimandritului Theofilact Dinnu; p. 38 (chirilică): „Acest doxastar este al meu sub sămnatul Rafail 1844 noe(m)b(rie) 21”, p. 112, chirilică, cu creionul: „Rafail părintele”.

Un alt *Nou Doxastar* de Anton Pann, tomul I (București, 1841)³³⁴ are la final un Axion scris în creion, pe glasul VIII, fără a fi menționat autorul sau copistul, iar pe verso sunt însemnări în slavonă.

Priveghierul lui Anton Pann (București, 1848)³³⁵ are pe coperta anterioară însemnarea, în chirilică: „Aceasta este dintre cărțile subsemnatului. Georgie Ucenescu al Muzicii religioase în al 3-lea an auditoru. 9 februarie 1853 București”.

Un *Irmologhion* al lui Anton Pann (București, 1846)³³⁶ are pe foaia de titlu ștampila: Arhim. Teofilact Dinu (*Archimandrit Theofilact Dinnu*) și însemnarea grecească „Meletie ieromon(a)h”.

Păresimierul lui Anton Pann (București, 1847)³³⁷ are pe coperta anterioară însemnarea, în chirilică: „Această carte este a lui Costandin gligore”, iar pe pp. 1-13, la baza paginii, cu litere latine: „Această Carte ce se numește Păresimieriu este a mea Păcătosului și smeritului rob al lui Hristosu Nicolaie Ioanoviciu Annul 1883 Martie 2. Orașul Ploesci Suburbia Sfântului Gheorghie Vechiu. Strada trandafir no 162”. În această carte găsim coligate patru foi cu cântări, nesemnate, dar în ele recunoaștem cu ușurință mâna lui Nicolae Ivanovici. Cele patru foi vin să completeze pe cele lipsă din acest exemplar, căci ele apar după pagina 56 a tipăriturii și poartă numerotarea 57, 58, 59, 60 iar după foaia 68 a tipăriturii, alte două foi sunt numerotate 69, 70, 71 și 72, urmate de pagina 73 a tipăriturii.

332. BMS, nr. inv. 1130.

333. BMS, nr. inv. 1131.

334. BMS, nr. inv. 1132.

335. BMS, nr. inv. 1133.

336. BMS, nr. inv. 1134.

337. BMS, nr. inv. 1135.

Un alt exemplar din *Irmologhionul* lui Anton Pann (București, 1847)³³⁸ are pe coperta interioară însemnările, cu litere chirilice, I: „Anul 1851, Mart. 7, București”; II: „Una dintre Cărțile subsemnatului G. Ucenescu, al Muzicii Bisericești în anul întâi auditor”, iar pe foaia de titlu, „Nr. 12”.

Heruvico-Chinonicarul lui Anton Pann (București, 1847)³³⁹ are la p. 38 următoarea însemnare, cu litere latine: „Această carte o am vandut Părintelui Neofit Ivanovici din Mănăstirea Sinaia îndrept de opt franci care bani i-am și primit toți deplin. 1890. Decembrie 20 Kalistratu Iacobu”.

Un alt treilea exemplar din *Noul Doxastar*, tomul I, al lui Anton Pann (București, 1841)³⁴⁰ are pe interiorul copertei I trecut cu creionul numărul 14, ca și pe foaia de titlu, ceea ce ne face să afirmăm că a făcut și acesta parte din biblioteca lui George Ucenescu (*Irmologhionul* de mai sus purta semnătura acestuia și nr. 12). Tot pe foaia de titlu are și urma unei ștampile vechi, șterse.

Noul Anastasimatar de Anton Pann (București, 1854)³⁴¹ are pe cotor însemnarea, în alfabetul chirilic de tranziție: „Iustin irodiacon al Sf(in)tei M(i)tr(opo)lii București”, iar pe coperta anterioară, cu caractere latine: „Acestă Carte Este Dată (p) (sic!) De Părintele Visarion Stănescu Din Partea Părintelui Ieromonachu Aghatanghel Poppescu Din sf-ta Monastire Căldărușani. Ierodiaconul Iustin Săvulescu”. Pe verso scrie, tot cu litere latine: „Dăruită Bibliotecii Sintei Monastiri Sinaia de Ierom. Iustin Săvulescu astăzi 9 Iunie 1892”. Aceeași însemnare apare și la p. 1.

Noul Doxastar, tomul II, de Anton Pann (București, 1853)³⁴² are pe interiorul copertei I trecut „Nro 8”, iar pe foaia de titlu „Nro 22.a” și urma unei ștampile vechi, șterse, ca și anteriorul *Nou Doxastar*, tom I, cu nr. de inv. 1139, ceea ce o include în lista posibilelor cărți din biblioteca lui Ucenescu.

Noul Doxastar de Anton Pann, tom III (București, 1853)³⁴³ are pe coperta anterioară însemnările: I (caractere latine) „Ex Libris”; II (caractere chirilice): „Aciasta este dintre Cărțile lui George Ucenescu Protosaltul sf. Biserici cei mari, și Profesor de muzica bisericească

338. BMS, nr. inv. 1136.

339. BMS, nr. inv. 1137.

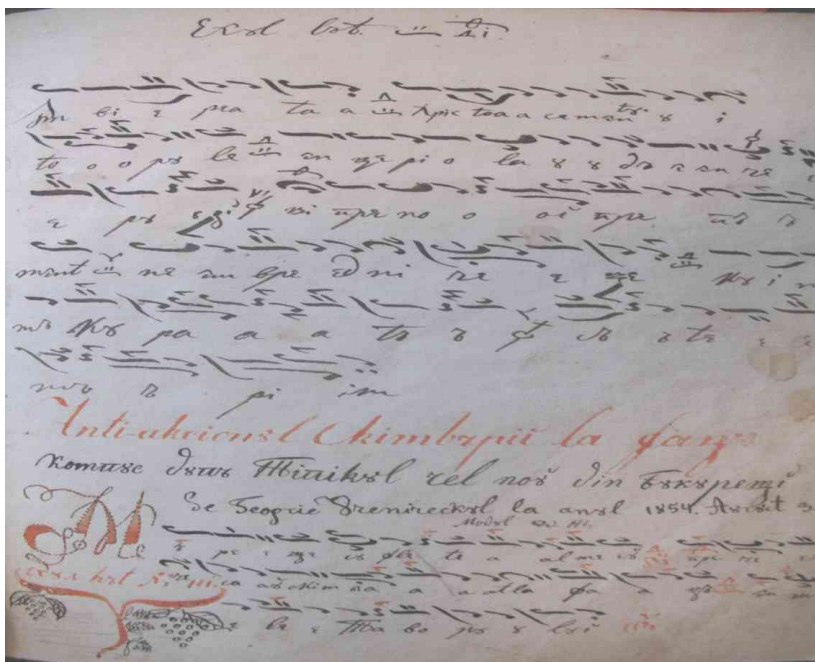
340. BMS, nr. inv. 1139.

341. BMS, nr. inv. 1140.

342. BMS, nr. inv. 1141.

343. BMS, nr. inv. 1142.

(1)853. 19 Aprilie braşov [sic!]" . Pe foaia de titlu are trecut „Nro 21” . Titlul şi două iconiţe de pe foaia de titlu şi de pe p. I sunt colorate, probabil de Ucenescu.

Începutul Axionului Schimbării la Față, gl. VIII, de George Ucenescu

Pe ultima foaie găsim stihira „Învierea Ta Hristoase Mântuitorule...” , glasul VI în Di, iar mai jos, *Anti-acsionul Schimbării la față kompus după Tipicul cel nou din București de Georgie Uceniceskul la anul 1854. August 3, Modul Ni* (glasul VIII). Axionul se continuă pe verso, având şi două cadenţe cu precizările: „sau așa”, (şi desenată o ideogramă: o mână cu degetul arătător spre prima cadență), iar „şi așa” în dreptul celei de a doua cadențe.

Anastasimatarul lui Anton Pann (București, 1847)³⁴⁴ are coligat între paginile 84 şi 89 două foi, care completează pe cele lipsă, purtând de altfel numerele de pagină 85, 86, 87 şi 88. Este un *Doamne, strigat-am* cu stihurile, pe glasul VI, nefinalizat însă, căci la p. 87 jumătatea inferioară are trecută doar muzica, fără text, iar p. 88 este goală. Deşi numele copistului nu este menţionat, recunoaştem scrisul lui Nicolae Ivanovici, care mai are o astfel de intervenție în *Păresimier* (nr. inv. 1135).

344. BMS, nr. inv. 1143.

*Albina Muzicală*³⁴⁵, tipărită de P.S. Ghenadie al Argeșului, în 1875, la București, Tipografia Toma Teodorescu, are pe foaia de titlu ștampila arhimandritului Teofilact Dinu.

Un exemplar din *Noul Doxastar* de Anton Pann, tom II (București, 1853)³⁴⁶ are pe foaia II semnătura „Ierom. Protos. M. Vasile”.

*Rânduiala înmormântării laicilor*³⁴⁷, de Pr. Ion Rădulescu, Buzău, Tipografia Modernă B. Davidescu, 1903, în două exemplare, are la lista abonaților de la sfârșitul cărții patru nume de la mănăstirea Sinaia: Nifon Arhimandritul, Roman Sorescu Ierod., Varsanufie Bogatu Ierod. și fratele Nicolae Petrescu. Pe copertă are inițialele „d.M”.

Biblioteca mănăstirii cuprinde și un *Utrenier*³⁴⁸ pe note, fără coperti și foaie pe titlu, doar cu aceleași inițiale „d.M” pe prima foaie.

Micul Anastasimatar Practic, de Nicolae Bacan, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1922³⁴⁹, are coligat la sfârșitul volumului un manuscris cu 10 foi, conținând cântări la Pavecernița Mare și două Axioane, scrise de Protos. Teofan Anghilea din M-rea Neamțu, în anii 1926-1927.

*Cântările din Septemâna Patimilor*³⁵⁰ de Pr. Niculae V. Paveliu, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1903, are pe foaia de titlu semnătura starețului Nifon Popescu, „Nifon 1903”. Aceeași semnătură, fără an însă, este și pe coperta Slujbei Sf. Dimitrie Basarabov și a Sfintei mucenițe Filoteia³⁵¹, de Monahia Magdalina Nicolescu din M-rea Zamfira, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1902.

Un *Liturghier*³⁵² pe note occidentale, cu mențiunea tipărită „Gravé et imprimé par C.G.Röder à Leipzig”, este probabil una din cărțile folosite de corul mănăstirii la începuturile sale, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

*Slujba Acoperemîntului Maicei Domnului*³⁵³, de Epiharia Moiescu, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1900, are pe foaia de titlu dedicația autoarei către Arhim. Dionisie, care, mai

345. BMS, nr. inv. 1147.

346. BMS, nr. inv. 1156.

347. BMS, nr. inv. 1157.

348. BMS, nr. inv. 1158.

349. BMS, nr. inv. 1159.

350. BMS, nr. inv. 1161.

351. BMS, nr. inv. 1162.

352. BMS, nr. inv. 1164.

353. BMS, nr. inv. 1167.

târziu, avea să devină stareț la Sinaia: „Sânției Sale Părintelui Arhimandritul Dionisie Superiorul S. M-ri Predeal. În semn de stimă deosebită din partea autórei M-hia Epiharia Moisescu”.

Cinci cărți sunt semnate de **Nicolae Ivanovici** (care după călugăria la Sinaia se va numi Neofit și le va lăsa bibliotecii mănăstirii) – câte un Tom II al Antologiei, Irmologhion, Păresimier, Heruvico-Chinonicar și un Anastasimatar – , iar alte cinci, de **George Ucenescu** – câte un Privegher, Irmologhion și volumele I, II și II din Noul Doxastar, toate tipărite de profesorul său, Anton Pann.

Dorotei ierodiaconul alcătuiește în 1840 o psaltichie cuprinzând cântări la Vecernia praznicelor, heruvices și chinonice, ms. 30 din biblioteca Arhiepiscopiei Romanului. Găsim în acest manuscris și câteva date biografice, la f. 18: „Dorothei Diaconu, venit la Măn(ăstirea) Sinaia la 1827, călugărit 1832, diaconit 1836, preoțit 1842”³⁵⁴. Acest Dorotei pare a fi aceeași persoană cu **Protosinghelul Dorotei Bertescu**, autor al primei istorii a mănăstirii Sinaia, *Tradiție de știință*, 1880, publicată în monografiile de la sfârșitul secolului al XIX-lea și al ms. rom. 569 BAR, *Istoricul și avutul mănăstirii Sinaia*, 1881, despre care știm că a venit în Sinaia în 1826³⁵⁵.

Din lucrarea de doctorat a Prof. Constantin Catrina aflăm numele unui **monah Dometian** care a cântat între anii 1841-1840 cu Protos. Varlaam la strana bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, fiind foarte iubit și apreciat de obștea brașoveană³⁵⁶. A fost îndepărtat împreună cu prietenul său Varlaam din cauza autorităților care nu vedeau cu ochi buni avântul revoluționar al celui din urmă.

La 27 august 1850 credincioșii bisericii Sf. Nicolae prezintă un protest, cerând ca cei doi cântăreți-călugări să nu fie îndepărtați din postul lor. În ședința Adunării Parohiale din 1 octombrie 1850 aceștia cer să li se dea câte un atestat de bună purtare, deoarece au aflat că Reprezentanța a angajat alți cântăreți și că se îngrijește și de o locuință pe seama lor. Deja la 14 octombrie obștea cere din nou, tot în scris, ca Varlaam și Dometian să fie reprimiți în serviciu, arătând că „fără pricină binecuvântată au fost îndepărtați din cântăreție ... că sunt oameni cinstiți, care și-au împlinit datoria cu cinste, ceea ce se vede și din certificatele eliberate chiar de Reprezentanți”. Poporul va protesta și la episcopie reclamând că:

354. Pr. F. BUCESCU et alii, *Catalogul manuscriselor de muzică sacră din Moldova*, vol. I, p. 143.

355. Al.Gh. GĂLEȘESCU, *Sinaia, 15 august 1695...*, p. 33.

356. C. CATRINA, *Muzica de tradiție bizantină...*, p. 146.

„Cinstita Reprezentanție nicidecum să nu îndrăznească a tocmi pe nimenea cantor cu banii noștri și ai Bisericii, până când nu va urma hotărâri de la Scaunul Episcopesc, căci altminterlea toată vina va cădea asupra celor ce desprețuiesc voința obștii și calcă ordinăciunea episcopească”³⁵⁷.

Zadarnic însă, iar cei doi au trebuit să părăsească Brașovul.

Un **diacon Dionisie** semnează în ms. rom. 49 din biblioteca mănăstirii Sinaia, la f. 21: *„Diaconu Dionisie, Sinaia, 1887”*.

În 1886, **ieromonahul Dionisie Simionescu** cere învoire să meargă pentru puțin timp în Serbia, la rude³⁵⁸. Cu siguranță este deci vorba de doi Dionisie diferiți, căci nu avea cum să semneze ca ieromonah în 1886 și ca diacon un an mai târziu.

În 1879 același Dionisie semnase în ms. rom. 49: *„1879 Aprilie Această carte mi sau dăruit mie de părintele iustin Ieromonahul din Sf. Monastire Sinaia, Fratelui Dumitru Simionescu”³⁵⁹.*

Dionisie Simionescu este amintit și într-un manuscris din Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 475: *„Am copiet aceste versuri în Sinaia, la 20 august 1886, împreună cu părintele Dionisie Simionescu ieromonahul. G.Dem. Teodorescu, profesor la liceul Mateiu Basarab din București”³⁶⁰.*

De la ierom. Dionisie Simionescu a rămas în biblioteca mănăstirii o tipăritură de muzică sârbească. Mai târziu acest Dionisie avea să ajungă arhimandrit mitrofor, exarh și stareț al mănăstirii Sinaia, din 1909 până la 1929 când a trecut la Domnul³⁶¹.

Un **ieromonah Iustin** îi dăruiește fratelui Dumitru Simionescu ms. rom. 49³⁶², probabil și el era un bun cunoscător al psalticii și iubitor de muzică bizantină, mai ales că întâlnim în lista abonaților din *Antologionul* lui Nectarie Schimonahul de la 1898 numele unui Protos. Iustin, mai mult ca sigur fiind vorba de aceeași persoană. De altfel, semnătura sa se află pe trei tipărituri

357. *Ibidem*, p. 185.

358. Dosarul 86/1886, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 75. Dionisie era născut în Serbia, comuna Vârbița Mare, județul Negotin, din tată sârb și mamă româncă și a venit în 1879 în calitate de cântăreț la mănăstirea Sinaia, fiind chemat de starețul Ghermano. A călătorit în Germania, Franța, Italia, a fost în pelerinaj la Sfântul Munte și la Ierusalim (de două ori). Cf. *Dosarul de corespondență pe anul 1917*, AMS, p. 75. L-a avut profesor de muzică, în 1887, pe Protos. Dometian Ștefănescu, care a fost director al Seminarului de la Buzău (*Dosar pe anul 1918*, AMS, f. 3^v).

359. Ms. rom. 49, BMS, f. 275.

360. G. ȘTREMPEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. I, p. 120.

361. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 70.

362. Ms. 49, BMS, f. 275.

psaltice din biblioteca mănăstirii, cu numele de familie **Săvulescu**. În aceeași listă de abonați mai apare un nume de călugăr de la Sinaia, **monahul Averchie**.

Între anii 1912-1920 a viețuit la Sinaia **ierod. Gherasim Negulescu**, detașat provizoriu de la mănăstirea Cheia, metania sa, la cererea expresă a starețului și exarhului de la Sinaia, arhim. mitrofor Dionisie Simionescu³⁶³. Gherasim era un bun cântăreț și unul din cei mai talentați copişti ai timpului său. Biblioteca Sfântului Sinod păstrează 12 manuscrise muzicale psaltice realizate de Gherasim³⁶⁴. La Sinaia a primit ascultarea de econom³⁶⁵ și se ocupa și de observatorul meteorologic³⁶⁶. În calitate de econom, a fost chiar locțiitor de stareț, cât a fost plecat Dionisie la Ierusalim, în 1914³⁶⁷. În 1919, murind starețul de la mănăstirea Ghighiu (pe atunci de călugări), a fost ales un nou stareț din obștea de la Sinaia, iar Gherasim a fost trimis să-l ajute pentru o vreme³⁶⁸. Nu s-a mai întors însă la Sinaia și într-o listă a personalului mănăstirii Cheia din 15 ian. 1920 îl găsim pe ierod. Gherasim, întors la metania sa³⁶⁹.

Protos. Eftimie Mohor (1895-1962) este autorul unui manuscris muzical amintit de inventarul mănăstirii Sinaia din 1969, nr. 3635, *Albina muzicală*, realizat în 1916.

În „Dosarul de corespondență oficială” pe anul 1959, foaia 287, găsim fișa individuală a Protosinghelului Eftimie Mohor, în care aflăm că s-a născut în comuna Barcea, raionul Tecuci, Regiunea Galați, în anul 1895, luna iunie, ziua 24. A intrat de tânăr în monahism, fiind angajat deja pe 1 mai 1915, la 20 de ani, în funcția de cântăreț la mănăstirea Sinaia, apoi în funcțiile de diacon (1 august 1919), preot (15 aprilie 1926) la mănăstirea Tismana și apoi la mănăstirea Sinaia (1 feb. 1931-1962).

363. Dosarul 133/112, *Corespondența monastirei cu diferite autorități pe anul 1912-1913*, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 142.

364. Îi mulțumesc domnului prof. dr. Constantin Catrina pentru că mi-a semnalat existența acestui psalt și copist, de la care însă nu au rămas cărți sau manuscrise în biblioteca mănăstirii Sinaia.

365. Dosarul 135/114, *Corespondența Sfintei Mănăstiri Sinaia cu felurite autorități din țară, 1914-1915*, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 17, passim.

366. Dosar 138/117, *Dosar pe anul 1917*, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 53.

367. Împreună cu Protos. Nicodim Petrescu, cf. Dosar 135/114, *Corespondența Sfintei Mănăstiri Sinaia...*, f. 17.

368. Dosar 141/151, *Dosar pentru hârtiile eșite și intrate, 1919*, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 109.

369. Dosar 143/182, AMS, 1920-1921, f. 14^v.

Informații mai amănunțite avem în „Dosarul de corespondență oficială” pe anul 1960 (nr. de înregistrare 33), foile 5 și 5 verso. Aflăm că se numea din botez Ion, părinții se numeau Vasilache și Elena, a intrat în mănăstire în iulie 1912 și a fost călugărit un an mai târziu, în iunie 1913, la mănăstirea Tismana, pe atunci de călugări. Avea doar 5 clase primare. În 1914 a trecut la mănăstirea Căldărușani, iar în 1915 la mănăstirea Sinaia. În 1916 a fost încorporat, servind în armată până în august 1919, fără să fie pe front, apoi s-a întors la Sinaia. În 1925, 1 octombrie, a plecat la mănăstirea de metanie, Tismana, iar în februarie 1931 a revenit la Sinaia, unde a viețuit până la moarte. Menționa că starea sănătății, la 65 de ani, era „potrivită”, neavând infirmități. Nu a călătorit niciodată în străinătate. Datele de buletin: Seria A nr. 800579, eliberat de Secția miliție Sinaia cu nr. 114, din 18 ianuarie 1960.

Toate aceste date erau raportate Arhiepiscopiei pentru punerea în acțiune a decretului 410/1959, Protosinghelul Eftimie menționând că nu are unde să se stabilească după ieșirea din monahism ordonată de comuniști, iar din cauza vârstei și a stării de sănătate nu poate intra în câmpul muncii.

Protosinghelul Eftimie Mohor a fost un cântăreț deosebit, după cum își aducea încă aminte la începutul anilor 1990 unul din bătrânii călugări de la Sinaia, Protos. Arcadie. În 1949, Consiliul mănăstirii sublinia, în procesul verbal prin care îl numea eclesiarh, că Protos. Eftimie Mohor era „... unul dintre cei mai buni tipicari și un bun cântăreț și adânc cunoscător al frumoasei și mult duioasei noastre muzici psaltice bisericești”³⁷⁰.

Arhim. Clement Popescu, stareț al mănăstirii Sinaia între 1988-1994, s-a remarcat prin sprijinirea republicării uneia din cele mai utilizate cărți de muzică din stranele românești, *Cântările Sfintei Liturghii* a lui I. Popescu-Pasărea, din 1991, precum și publicării primului volum din *Idiomelarul* lui Suceveanu, transliterat de Arhid. Conf. Dr. Sebastian-Barbu Bucur, în 1992, astfel că la foaia de titlu scrie „Editura Mănăstirii Sinaia”³⁷¹.

Sub îndrumarea **Arhim. Macarie Bogus** (stareț din 1994), activitatea muzicală a continuat la Sinaia, prin editarea a două CD-

370. Dosar pentru corespondențe intrate și iese pe anul 1949, 176/240, arhiva mănăstirii Sinaia, f. 1.

371. Dimitrie SUCEVEANU, *Idiomelar*, transliterarea, diortosirea textului, corectarea greșelilor de tipar și îngrijirea ediției de Arhid. conf. dr. Sebastian-Barbu Bucur, Editura Mănăstirii Sinaia,²1992.

uri audio, cuprinzând *Cântări din Postul Mare* (2004) și *Cântări în cinstea Maicii Domnului* (2005).

Ieromonahul Nil Ursu din mănăstirea Sinaia a fost un codicograf pasionat și a lăsat bibliotecii, la moartea sa (1996), șapte caiete cu cântări în manuscris, după cum urmează:

Caietul 1 cuprinde Antifoane și Fericiri din Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur; Caietul 2 cuprinde Axioane; Caietul 3, *Cântări la Sfânta Liturghie*, cuprinde Heruvici și Axioane; Caietul 4 cuprinde Liturghia Sfântului Grigorie Dialogul; Caietul 5, *Răspunsuri* în 80 de pagini; Caietul 6 cuprinde *Cântări Calofonice la Sfintele Taine, Ierurgii, Tunderea în monahism, Acatiste și Paraclise*; Caietul 7 cuprinde Cântări la Acatiste; Caietul 8 cuprinde Cântările Utreniei; Caietul 9, *Idiomelar, Cântări din perioada Triodului și a Penticostarului*; Caietul 10 este o Antologie de *Cântări Calofonice la Sfintele Taine, la Ierurgii, din Triod și Penticostar*; Manuscrisul 11 este o Antologie de Polielee, Doxologii, Axioane, Slave și Catavasi.

Ierom. Nil (din botez Costică) s-a născut la data de 17 octombrie 1926, în Buhăiești, jud. Vaslui, a intrat din tinerețe în monahism la M-rea Sihăstria, apoi a mers la M-rea Neamțu, unde a frecventat cursurile Seminarului Monahal, fiind coleg cu P.S. Gherasim Cocoșel și P.S. Epifanie Norocel. A fost ucenicul marelui protopsalt și profesor de muzică Protos. Victor Ojog. Decretul din 1958 l-a prins ierodiacon. A fost dat afară din mănăstire și a mers la București, unde a studiat la Facultatea de Litere, predând apoi limbile clasice în orașul Pucioasa. A fost hirotonit preot de Î.P.S. Antonie Plămădeală, ca preot celibatar, iar după Revoluția din 1989 s-a întors la M-rea Neamțu, iar apoi, pe 10 august 1991, a venit la Sinaia, unde și-a trăit ultimii ani din viață, decedând în 1996, în ziua de 3 iunie³⁷².

Caietele sale nu erau numerotate, puține aveau titluri, iar unele dintre fascicule erau amestecate. Nu sunt încă inventariate. Prin mulțimea paginilor copiate, Ieromonahul Nil de la mănăstirea Sinaia se dovedește un mare iubitor de muzică psaltică. Scrisul lui este citeț și ordonat, caietele au chenare, iar smerenia îi este asemenea cu a călugărilor din vechime, căci nu întâlnim pe nici o pagină trecut numele său. Faptul că la sfârșitul secolului al XX-lea călugării încă mai creează manuscrise dovedește importanța acestei îndeletniciri în tradiția monastică românească.

372. *Carte de imobil, Mănăstirea Sinaia*, f.a., p. 3; Arhim. Timotei AIOANEI, *Viețuitori din chinovia Neamțului în veacul al XX-lea – biografii*, Editura Trinitas, Iași, 2008, pp. 283-284.

În biblioteca mănăstirii se păstrează și patru manuscrise muzicale, pe portativ, nr. 54, 57, 58 și 61³⁷³.

Ms. rom. 54 „Album musical – Flaut”, de D. Vulpian³⁷⁴, cuprinde „Romanze”, „Jocuri”, „Adio”, „Balade și Pastorale”, alte „Romanze” și „Hore”. Are 554 de pagini, din care 435 sunt scrise. Toate partiturile sunt doar pentru instrument.

Ms. rom. 57, „Muzică Occidentală”, cu numele „C.P. Buzescu” pe copertă, cuprinde partituri pentru cor, scrise la sfârșitul secolului al XIX-lea³⁷⁵. Are 61 de foi, toate scrise și conține partituri religioase, dar și cântece ostășești, cântece de stea și imne. La foaia 56 se află cântecul „La Sinaia”.

Ms. rom. 58, „400 Hore”, este alcătuit, de asemenea, de folcloristul D. Vulpian, are 86 de foi, toate scrise, cu partituri pentru instrument.

Ms. rom. 61, „Horele Noastre B. ”, cuprinde 500 de hore, în 178 de pagini, toate scrise. Pe coperta I, verso, se găsește dedicația autorului:

„Pentru Bibliotheca din Sfta Monastire Sinaia, hărăzit’am, acest volum, ce conține 500 de hore inedite, culese de mine în timp de 22 ani, din toate ținuturile locuite de Români. – 1 Martie 1906, București, Autorul muzicii populare, D. Vulpian”.

Din toate aceste informații reținem următoarele nume de călugări de la Sinaia preocupați de muzica bisericească: Protos. Naum Râmnicianu, Protos. Varlaam Băranceanu, stareții Arhimandriți Paisie, Nifon Popescu și Dionisie Simionescu, Dometian monahul, Rafail monahul, Meletie Ieromonahul, Ioanid Ieremia, Hristofor Diaconescu, Ioanichie paraclisierul, Protos. Dorotei Bertescu, Ierom.

373. În inventarul din 1968 poartă nr. 54 M. (nr. crt. 2505), 57 M. (nr. crt. 2507) și 58 M. (nr. crt. 2508). „Horele noastre” are pe cotor nr. inv. 61 M., care nu se regăsește însă în inventarul de la 1969, fiind probabil adăugat ulterior.

374. Dimitrie Vulpian (1848-1922), a fost un important folclorist, cercetător de valoare, care a primit în 1885 un premiu al Academiei Române pentru colecțiile sale muzicale, ce reliefează vechimea, evoluția și circulația unor melodii populare, precum și influența muzicilor orientale și occidentale asupra fondului de muzică tradițional-țărănească și asupra celei lăutărești. Cf. Lect. dr. Otilia POP-MICULI, „Folclor muzical”, în: *Teoria Muzicii*, de prof. univ. dr. Victor GIULEANU, Editura Fundației Romania de Măine, București, 2005, p. 178. Viorel COSMA, în: *Muzicieni din România, Lexicon*, vol. IX, p. 277, semnalează prezența unui manuscris aparținând lui Vulpian în biblioteca mănăstirii Sinaia.

375. Ultima filă (62) cuprinde mai multe însemnări, printre care și data „1899, August 10”. George D. Popescu semnează pe prima și pe ultima foaie.

Iustin Săvulescu, George Moldoveanu, Damaschin Popescu, Protos. Vasile, Ierod. Roman Sorescu, Ierod. Varsanufie Bogatu, fratele Nicolae Petrescu, monahul Neofit Ivanovici (din botez Nicolae), Ierod. Gherasim Negulescu, Protos. Eftimie Mohor.

II.5. Corala Mănăstirii Sinaia

În 1887, Mitropolitul primat a trimis corul catedralei din București să cânte la hramul mănăstirii Sinaia, Adormirea Maicii Domnului, hotărând ca acesta să fie găzduit și hrănit la mănăstire, urmând a cânta la slujbele duminicale, pe toată perioada șederii Regelui Carol I în Sinaia³⁷⁶. Cum această situație nu putea dura mult, Eforia Spitalelor Civile, care patrona averile mănăstirii, a hotărât înființarea unui cor de copii, pe placul Suveranilor, crescuți în atmosfera catedralelor germane.

În decembrie 1891, starețul arhim. Nifon Popescu mulțumea Eforiei pentru inițiativa de a înființa un cor de copii și propunea ca dirijor pe D-I Toma Iliescu, care se angaja ca până la Paști, în aprilie 1892, corul să fie încheiat³⁷⁷. Pentru dirijor și familia acestuia era pregătită una din „casele goale din dosul mănăstirii”³⁷⁸. Dirijorul mai cerea lemne pentru iarnă, salariu și intervenția Eforiei pe lângă Direcțiunea Școlii din Sinaia pentru a facilita înființarea corului de copii³⁷⁹. Eforia răspunde în 14 decembrie, aprobând locuința și lemnele³⁸⁰.

Pe data de 1 aprilie 1892 ia ființă corul, remunerat de Eforie cu 80 de lei³⁸¹. Sunt cooptați 20 de copii³⁸².

Toma Iliescu, venit de la Biserica Domnească din Bușteni³⁸³, fost corist al Operei Italiene din București³⁸⁴, a stat primii cinci ani în mănăstire, împreună cu familia sa³⁸⁵, iar în 28 februarie 1987 starețul

376. *Registru de intrare pe anii 1881-1892*, arhiva mănăstirii Sinaia (AMS), f. 234^v.

377. *Dosarul 114 /93*, AMS, 1890, f. 44.

378. *Dosarul 105/84*, AMS, 1891, f. 155.

379. *Ibidem*, f. 156.

380. *Ibidem*, f. 162.

381. *Dosarul 107/86*, AMS, 1892, f. 63.

382. *Ibidem*, f. 63^v.

383. *Dosarul 114 /93*, AMS, f. 67^v.

384. *Dosarul 105/84*, AMS, 1891, f. 154.

385. *Dosarul 114/93*, AMS, f. 50.

cere Eforiei să-i asigure acestuia un salariu mai mare (350 lei³⁸⁶), pentru a putea sta cu chirie în oraș³⁸⁷.

Corul făcea repetiții de 2-3 ori pe săptămână³⁸⁸.

În 21 februarie 1896, corul primea 250 de lei pe lună din partea Eforiei Spitalelor Civile³⁸⁹, sumă neschimbată în tot cursul anului³⁹⁰.

În 4 iunie 1896, starețul Nifon recomanda angajarea de către Eforie a basului Manoil Michăilescu³⁹¹, primind aprobarea pe 9 iunie³⁹².

Componența corului în iunie 1897³⁹³:

Toma Iliescu – diriginte, Elisei, Em. Mihăilescu, G. Grigorie, Flișeru George, Drăgoi Constantin, Ludvic Zamina, Enculescu Alecsandru, Lața Maria, Pălișor Teodora, Moldovanu Maria, Gătej George, Buligă Pandele, Bidu Ștefan, Bidu Petre, Farcași Ion, Păltineanu Constantin, Negoită Anca, Stănescu George, Stănescu Ion, Gizela Zamina, Enculescu Ion, Coliț Alecsandru, Măcelaru Ștefan, Pălișor Constantin.

În ianuarie 1898, starețul Nifon cere Eforiei să răspundă petiției dirijorului de a-i mări salariul cu „vreo 20 de lei pe lună”,

386. *Ibidem*, f. 67^v, „350 lei chiria anuală a unei case țărănesci modeste”. Dirijorul primea la acea dată 100 de lei, locuința și lemne de iarnă de la mănăstire (banii îi dădea Eforia) și din partea Comunei Sinaia o indemnizație personală de 35 lei (f. 68). Dirijorul era nemulțumit de salariu și corul nu a cântat de la 7 ianuarie la 9 februarie 1897. Starețul îl învinuiește pe dirijor că a oprit pentru el banii copiilor din cor, iar cei care au îndrăznit să-și ceară drepturile au fost alungați din cor (f. 68^v). Copiii erau fii de săteni săraci și veneau regulat la repetiții și la slujbe.

387. *Ibidem*; la f. 51 starețul Nifon, într-o plângere adresată Eforiei, în martie 1897, detaliază motivele pentru care familia dirijorului trebuia să părăsească mănăstirea. De dirijor se plânge că e veșnic cântitor, leneș, iar în cântări nu face nici un progres, ci cântă de patru ani aceleași cântări. Femeia lui este descrisă ca bârfitoare, „binoclează trecători cu ochiane”, defăimează călugării, dimineața îmbrăcată numai în capot sau în fuste roșii scurte se plimbă pe terasă să ia aer, fumând, „lumea trece, privește, și întreabă cine să fie? cui aparține?”... Când spală, mai ales vara, în sezon, galeriile și terasa cea mare a altarului „este plină de cămăși și ismene femeiești!”. Eforia a dispus ca la prima abatere dirijorul să fie înlocuit (f. 73), ceea ce s-a și întâmplat, căci în luna mai starețul vorbește de „camerile în care a stat Dl. Dirijor al Corului” (f. 125).

388. *Ibidem*, f. 80.

389. *Dosarul 113/92*, AMS, 1894-1896, f. 15.

390. *Ibidem*, f. 172.

391. *Ibidem*, f. 61.

392. *Ibidem*, f. 64.

393. *Dosarul 118/97*, *Stat de prezență și achitarea personalului acestui serviciu (cor) pe anii 1897-1899*, AMS, f. 42^v.

„avându-se în vedere scumpetea vieții în localitate și greutatea familiei lui”³⁹⁴. Corul primea acum 300 lei³⁹⁵.

În iunie 1898, numărul coriștilor scade brusc considerabil, la doar 6 persoane³⁹⁶, de la 24 în mai³⁹⁷. Era consecința mutării slujbei din biserica mare (intrată în reparații capitale care aveau să dureze până în 1903) în cea mică.

În 4 iunie 1898, starețul înștiințează Eforia de această măsură și astfel rămân doar dirijorul, un tenor, patru copii alțiști și doi bași. Dirijorul primea 100 de lei, tenorul și basul I câte 70, basul al doilea 40 de lei, iar copiii primeau 20 de lei, care se împărțeau la patru, în funcție de prezența la cor³⁹⁸.

Componența corului astfel micșorat era: Thoma Iliescu, Prof. D. V. Avramescu, Em. Michăilescu, G. Grigorcea³⁹⁹, Eduard Jacomen, Albu Ștefan, Stănescu Gheorge, Moldovanu Maria.

De la 1 septembrie 1898 tenorul Prof. D.V. Avramescu demisionează și este înlocuit de E. Iliescu⁴⁰⁰.

În 9 martie 1903, Thoma Iliescu raportează, în calitate de diriginte al corului, înlocuirea D-lui Virgiliu Paverini cu D-l Alexandru I. Andreescu în postul de bas II⁴⁰¹.

În iunie 1903, starețul se plânge Eforiei că pe 15 iunie corul nu a cântat, deși Regele a participat la slujbă, dirijorul fiind bolnav, și cere aprobare să găsească un nou dirijor, căci nu era prima dată când se întâmpla acest lucru⁴⁰². În iulie 1903 apare ca dirijor Tănase Verzeanu⁴⁰³, pensionar, care cere să fie plătit în funcție de slujbele

394. Dosarul 116/113, *Corespondența oficială*, AMS, 1896, f. 4.

395. *Ibidem*, f. 8.

396. Dosarul 119/97, *Stat constatând prezența și achitarea personalului Corului Vocal al Mstirei Sinaie*, anii 1897-1899, AMS, f. 1, 19.

397. *Ibidem*, f. 21.

398. Dosarul 116/113, *Corespondența oficială*, AMS, f. 101, 110; Dosarul 119/97, *Stat constatând prezența și achitarea personalului Corului Vocal al Mstirei Sinaie*, anii 1897-1899, AMS, f. 1, 19.

399. Funcționar la gara din Sinaia (Dosarul 114/93, AMS, f. 100).

400. Dosarul 116/113, *Corespondența oficială*, AMS, f. 169.

401. Dosarul 123/102, AMS, 1903, f. 55-56.

402. *Ibidem*, f. 219.

403. Atanasie Verzeanu a fost profesor de muzică în Ploiești, unde a înființat primul ansamblu coral din județ, Corul Ceremonial (care a funcționat între 1881-1947), mai cunoscut sub numele de „Corul lui Verzeanu”, chiar și după retragerea lui, din 1902, când vine dirijor la mănăstirea Sinaia. Bogate informații despre viața și activitatea sa găsim la Nicolae Carol DEBIE, *O cronică ploieșteană 1825-1974. Muzica în viața orașului Ploiești. Cartea a II-a, Muzica Publică 1866-1906*,

și repetițiile pe care le ține⁴⁰⁴. Verzeanu îl înlocuiește la conducerea corului pe Iliescu, pe durata concediului de 30 de zile, în luna iulie⁴⁰⁵. Concediul acestuia este prelungit încă două luni⁴⁰⁶, pe motiv de boală (suferea de inimă)⁴⁰⁷. În septembrie mai primește o lună și jumătate de concediu⁴⁰⁸, tot așa și în octombrie⁴⁰⁹. În 14 noiembrie 1903 a încetat din viață, lăsând în urmă pe soția Maria, cu un copil, ceea ce arată că era încă tânăr⁴¹⁰.

Corul primea, în septembrie 1903, 345 de lei pe lună⁴¹¹.

În locul lui Toma Iliescu este propus Ion S. Greceanu, până atunci corist, iar Atanasie Verzeanu intră pe locul lui Greceanu⁴¹².

În Ajunul Crăciunului anului 1903, Verzeanu semnează o cerere, în calitate de Maestru Diriginte⁴¹³. În martie 1904, starețul cerea primarului comunei Sinaia mărirea contribuției pentru cor⁴¹⁴. În 5 aprilie, starețul Nifon îl recomandă Eforiei pe Atanasie Verzeanu ca dirijor, căci a făcut Conservatorul și școala de canto, a fost profesor de muzică și dirijor 30 de ani⁴¹⁵. Pe 10 aprilie, Eforia aprobă această numire, precum și plata pentru 20 de ore de repetiții și 10 ore de cântare pe lună⁴¹⁶. Starețul mulțumea acum Eforiei pentru sporirea retribuției corului, pe care îl aprecia ca fiind unul din cele mai bune din țară⁴¹⁷.

Componența corului era următoarea, în aprilie 1904:

Vasile D. Stănciulescu, Alex I. Andreescu, Ion I. Greceanu, Paul Saiberlich, Palișor Constantin, Copiț Petro, Drăghicescu Constantin, Dumitrescu Mugur, Stinghe Anca, Nicolae Elena, Zomino Ana, Moldoveanu Ana, Timofte Maria, Teclu Ecaterina, Țugui Paraschiva, Călău Constantin, Voinea

Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2006.

404. *Dosarul 123/102*, AMS, 1903, f. 167^v, 188.

405. *Ibidem*, f. 202.

406. *Ibidem*, f. 215.

407. *Ibidem*, f. 219.

408. *Ibidem*, f. 243.

409. *Ibidem*, f. 281.

410. *Ibidem*, f. 299, 312.

411. *Ibidem*, f. 259.

412. *Ibidem*, f. 319.

413. *Dosarul 124/103*, AMS, 1904, f. 1.

414. *Ibidem*, f. 62.

415. *Ibidem*, f. 74.

416. *Ibidem*, f. 82.

417. *Ibidem*, f. 72.

Dumitru, Palișor Ion, Negoită Anca, Drăgoi Elena, Sofia Verzeanu, Binder Iulia⁴¹⁸.

Arhim. Nifon cerea Eforiei, în 12 mai 1904, să facă pupitre de lemn pentru coriști în Biserica mare⁴¹⁹. Numărul copiilor ajunsese la 50, majoritatea în clasele III și IV, iar dirijorul îi învăța și teorie, după J. Movilă. Repetițiile se făceau în școala „Carmen Silva” din Sinaia, după cursuri, până la 8 seara, iar în timpul vacanțelor, în tot cursul zilei⁴²⁰. Corul primea, în iulie 1904, 595 de lei⁴²¹.

În 1905, Corul Ceremonial din Ploiești a aniversat 25 de ani de existență, prilej cu care Profesorul Atanasie Verzeanu, fondatorul acestui cor, a adus „un tablou reprezentând corul Mănăstirii Sinaia, alcătuit de profesor cu elemente locale de tot felul: bărbați maturi și tinerei, fete de țară și copii desghetați și cu ureche bună și glas frumos. În mai puțin de trei ani, corul a reușit să cânte aproape tot repertoriul Ceremonialului, și să atragă la liturghii și la concerte corale, pe lângă credincioșii locali, și numeroși admiratori dintre vilegiaturiști. Profesorul este mândru că printre aceștia erau unele persoane remarcabile, cu care a legat prietenii trainice: socialistul Gherea, Alecu Urechia, Alexandru Vlahuță și I.L. Caragiale; cu acesta copilărise, în mahalaua Sfinții Voevozi. Corul și profesorul s-au făcut cunoscuți și la Palatul Peleş, unde au fost chemați de mai multe ori să cânte la serbările copiilor princieri. A fost și medaliat cu „Bele Merenti”. Viața artistică a Profesorului Verzeanu este aceea a unui inițiator statornic, care a început prin a crea mișcarea muzicală corală în Ploiești”⁴²².

Pe 26 februarie 1907, Eforia cere starețului să găsească alt dirijor, plătit cu leafă⁴²³. Acesta îl propune pe Gheorghe Constantin (numit uneori Constanțiu), din Iași, corist la Mitropolie, premiant al Conservatorului, urmând să activeze din aprilie⁴²⁴. În iunie 1907, corul primea 645 lei⁴²⁵. Tot Constanțiu era dirijor și în noiembrie 1909, când primește un concediu⁴²⁶, iar în 1914 primea 6 metri cubi

418. Dosarul 211, *Registru de retribuirea corului Mănăstirii Sinaia 1904-1907*, AMS.

419. Dosarul 124/103, AMS, 1904, f. 103.

420. *Ibidem*, f. 139.

421. *Ibidem*, f. 155. La fel și în august (f. 223).

422. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...*, pp. 310-311.

423. Dosarul 128/107, AMS, 1907, f. 63.

424. *Ibidem*, f. 73.

425. *Ibidem*, f. 160.

426. Dosarul 130/109, AMS, 1909, f. 173.

de lemne, pentru iarnă⁴²⁷. Într-un document din 1919 se menționează că dirigintele Constanțiu slujește în acest post de 12 ani⁴²⁸.

În 1911, mănăstirea achiziționează o pianină, aflată și astăzi în cafasul bisericii Sf. Treime, pentru facilitarea învățării notelor de către copiii care făceau parte din cor⁴²⁹.

Negoită Anca (sau Ana, cum mai semnează uneori⁴³⁰) era membru vechi al corului, semnând încă din 1897 în lista coriștilor⁴³¹. Ea semnează din 1917 în Statul de plată ca dirijoare (l-a suplinat pe Constanțiu, care se refugiase în București în octombrie 1916⁴³², în timpul Primului Război Mondial). În aprilie 1917 corul era compus integral din fete⁴³³:

Anca Negoită, Ana Eremia, Cațanaș Reveica, Elena Bidu, Paraschiva Moise, Maria Patachi, Maria Seceleanu, Aurelia Eremia, Victoria Vlădescu, Elena Nicoi, Maria Nicoi.

În octombrie 1919, revin bărbații în cor: C-tin Pelișor, bas, C-tin Drăghicescu, tenor, Ioan Potochi, bas, iar Anca Negoită semnează pe poziția a 5-a⁴³⁴. În aprilie 1920, Ana Negoită primea 872 de lei, ca „șefă a corului”⁴³⁵. În iulie 1923, corul se mărește la 27 de persoane, rămânând la acest număr până în 1937, când începe să scadă treptat până la un minim de 9 persoane, în octombrie 1939⁴³⁶. Monahul Petre Pavlov, în a sa lucrare *Locașuri sfinte din județul Prahova* din 1925, amintește și de corul mănăstirii, format din elevii și elevele școlii din Sinaia și din câțiva bași, păstrând deci structura originală, de cor de copii, pe care o avea de la înființare⁴³⁷.

În aprilie 1945 corul avea următoarea alcătuire:

427. Dosarul 135/114, AMS, 1914, f. 137.

428. Dosarul 141/151, AMS, 1919, f. 42.

429. Dosar 132/111, AMS, *Dosarul de corespondența Monastirei cu diferite autorități pe anul 1911-1912*, f. 1.

430. Dosarul 214, *Registru pentru plata retribuțiunii Personalului Corului Vocal 1917-1930*, AMS, f. 25-39^v.

431. Dosarul 118/97, *Stat de prezență... pe anii 1897-1899*, AMS, f. 42.

432. Dosar pe 1918, 140/150, AMS, f. 16.

433. Dosarul 214, *Registru pentru plata... 1917-1930*, AMS, f. 2.

434. *Ibidem*, f. 13^v.

435. Dosarul 209/334, *registru pentru primirea îmbrăcămintei și retribuțiunilor personalului monahal și servitor al Mănăstirii Sinaia 1899-1932*, AMS, f. 87^v. De aici înainte dirijorul semnează în Statul de plată alături de călugări, fiind încadrat ca angajat al mănăstirii.

436. Dosarul 221, *Registrul Lefurile Corului Vocal 1931-1947*, AMS, f. 18^v.

437. Monahul P. PAVLOV, *Locașuri sfinte...*, p. 47.

Georgescu Magdalena, Clinciu Maria, Aceleanu Eugenia, Ciutacu Victoria, Bălănică Paraschiva, Scorțea Aurelia, Baboi Constanța, Baboi Alexandrina, Coliban Alexe, Coliban Nicolae.

Dirijor era tot Negoită Anca⁴³⁸. Corul avea aceeași componență și în aprilie 1947⁴³⁹, iar dirijoarea primea 1372 lei⁴⁴⁰. În decembrie 1955 dirijor era tot Negoită Ana⁴⁴¹. Între anii 1956-1958 au dirijat Jenică Mihăilescu și fiul său, Mihai⁴⁴².

Petre Gavrilă semnează ca dirijor din 1959⁴⁴³, încă din ianuarie, deci era dirijor cel puțin din anul anterior, 1958.

Tabloul personalului corului mănăstirii Sinaia, 1 ianuarie 1961, dă și informații despre domiciliul și locul de muncă al coriștilor. Dirijorul Gavrilă Petre era contabilul mănăstirii⁴⁴⁴ și provenea dintr-o familie preotească din Bolintin Vale.

1. Pătrașcu Victoria, 13 Septembrie nr. 7, Sinaia, Policlinica Sinaia;
2. Belu Elisabeta, 30 Decembrie, nr. 3, Sinaia, casnică;
3. Panaitiu Paula, Ghelerter, nr. 2, Spitalul de copii Sinaia;
4. Dumitrescu Eugenia, Ghelerter, nr. 2, casnică;
5. Velicu Victoria, Cășăriei, nr. 2, casnică;
6. Nicolici Teodora, 30 Decembrie, nr 27, casnică;
7. Horja Alexandrina, Lenin nr. 2, casnică;
8. Derențiu Aurelia, Piața de zarzavat, casnică;
9. Brânduș Maria, Furnica, pensionară;
10. Popa Ioan, Ilie Pintilie⁴⁴⁵, nr. 13, Preventoriu Timiș;
11. Vârgolici Gheorghe, Piața Malinovski, nr. 10, pensionar;
12. Coșa Constantin, 23 August, nr. 33, CFR;
13. Soroceanu Augustin, N. Kogălniceanu, nr. 6, Sanepid;
14. Covaci Ioan, 30 Decembrie, Uzinele IC Frimu⁴⁴⁶;
15. Popescu Alexandrina, Căzărmi, nr. 5, casnică;

438. *Ibidem*, f. 31^v, 32^v.

439. *Ibidem*, f. 36^v.

440. *Dosarul* 172/231, AMS, 1947, f. 4.

441. *Dosarul* 427, AMS, 1955, f. 68.

442. Lipsesc datele din acea perioadă, astfel că aceste informații le-am dobândit de la actuala dirijoare a corului mănăstirii, Veronica Bălan.

443. *Dosarul* 539, AMS, 1959, f. 13, 20, 36, 43, 51, 59, 67, 75.

444. *Dosarul cu actele* 231-387 pe 1972, AMS, act. nr. 236, contabilul mănăstirii Sinaia, Petre Gavrilă, era delegat să se deplaseze la Câmpina. Act nr. 295, oct. 11, contabilul era plătit din fonduri proprii.

445. Astăzi Strada Aosta.

446. Astăzi Mefin.

16. Rădulescu Alexandru, Blocurile IC Frimu, Uzinele IC Frimu;
17. Horja Iulian, Lenin, nr. 38, Uzinele IC Frimu;
18. Anghelescu Ioan, Piața Malinovski, nr. 6, Fabrica de var;
19. Maronovici Longhin, 6 Martie, nr. 10, pensionar;
20. Frunză Victor, Cerbului, nr. 11, profesor muzică la școala Comarnic;
21. Sasu Luminița, Str. Gării, nr. 3, Uzinele IC Frimu;
22. Sasu Teodora, Str. Gării, nr. 3, casnică⁴⁴⁷.

În timpul lui Petre Gavrilă corul devine exclusiv bărbătesc și apoi mixt, datorită venirii la putere a regimului comunist, care ținea departe copiii de influența Bisericii. Gavrilă a fost dirijor până în aprilie 1984, data la care decedează, după 30 de ani în slujba Coralei. Este suplinat de Bibu Livius (3 iunie-12 iulie)⁴⁴⁸ și de D-ra Veronica Baciuc⁴⁴⁹ (15 iulie-1 octombrie).

Componența coralei în 15 iulie 1984:

Baciuc Veronica – dirijor, Moncea Maria, Bobe Elena, Velicu Victoria, Sasu Teodora, Enache Maria, Cîmpeanu Ecaterina, Jinga Aurelia, Cristache Marciana, Banu Irina, Ciornei Elena, Moncea Niculina, Ștefănescu Maria, Tarachiu Marilena, Coșa Constantin, Mustață Gheorghe, Badea Dumitru, Gheorghiu Nicolae, Radu Ion, Horja Iulian, Gheorghiu Ștefan, Ștefănescu Constantin, Burlacu Serghie, Bobe Petre, Panaitescu Adrian⁴⁵⁰.

Apoi dirijează monahul Ignatie Doboș (octombrie 1984-septembrie 1987), de loc din părțile Hușilor, absolvent al Seminarului Romano-Catolic din Alba-Iulia, apoi trecut la Ortodoxie în anii studenției și absolvent al Conservatorului. De la Sinaia a plecat la Roman, unde a fost hirotonit ieromonah. A decedat în 2005⁴⁵¹.

Veronica Bălan redevine dirijor în octombrie 1987, funcționând neîntrerupt până astăzi. Ea cântă în corul mănăstirii Sinaia din 1966.

În iunie 1996, corul avea următoarea alcătuire:

Dirijor – Veronica Bălan, Bobe Elena, Sasu Teodora, Jinga Aurelia, Cristache Marciana, Badea Iulia, Badea Sânziana, Spănu

447. *Diverse acte până în anul 1966*, vol. III, AMS.

448. *Condica de prezență* – Corul mănăstirii Sinaia, iunie 1984, AMS.

449. *Ibidem*, pe luna iulie.

450. *Ibidem*.

451. Informații furnizate de D-ra Veronica Bălan, actualul dirijor al Corului mănăstirii Sinaia.

Doina, Câmpeanu Ecaterina, Ciornei Elena, Cuzuioc Mariana, Stan Zamfira, Sasu Luminița, Ghețu Ramona, Ciobanu Paula, Bândoiu Andreea, Badea Dumitru, Radu Ion, Popescu Florin, Spânu George, Mocănescu Tănase, Burlacu Serghie, Botezatu Nicolae, Bălțatu Mircea, Bardieru Iosif⁴⁵².

Corul avea, în septembrie 2011, următoare alcătuire:

Dirijor – Veronica Bălan, sopran – Sasu Teodora, Moncea Maria, Badea Iulia, Câmpeanu Ecaterina, Răducanu Elena, Bratu Doina, Popescu Elena, alto – Moncea Niculina, Paltin Steliana, Sorescu Daniela, Tom Elena, tenor – Badea Dumitru, Vasile Mitică, Vlad Liviu, bas – Botezatu Nicolae, Bălțatu Mircea, Mocănescu Tănase⁴⁵³.

Coriștii primesc câte 80 de lei pentru 12 ore de cântare, suma totală lunară alocată corului în luna septembrie 2011 fiind de 1413 lei⁴⁵⁴.

Corul interpretează piese de N. Lungu, Gh. Cucu, Al. Podoleanu, Gavriil Musicescu, Ioana Ghica-Comănești și alții. Despre repertoriul, autorii și colecțiile corale folosite de-a lungul timpului de Corală avem, din păcate, prea puține indicii. În biblioteca mănăstirii se păstrează un Liturghier, în notație guidonică, cu mențiunea tipărită „Gravé et imprimé par C.G. Röder à Leipzig”⁴⁵⁵, care este probabil una din cărțile folosite de corul mănăstirii la începuturile sale, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Șapte exemplare ale *Prohodului*, tipărit la București în 1896, poartă semnăturile coriștilor: Albu Ioan, Potochi Alexandru, Nițoi Maria, Anca Negoită, Anghel Elena, Codreanu Elena, Mărioara Paraschiv, Zamfir Elena, Bejan Georgeta (și anul 1935), Balea Elena.

O altă informație este mențiunea făcută de dirijorul Atanasie Verzeanu în 1905, că ansamblul coral de la mănăstirea Sinaia a ajuns în scurt timp să cânte aproape tot repertoriul Corului Ceremonial din Ploiești⁴⁵⁶, cel mai bun cor din județ la vremea aceea.

452. *Acte contabile, cheltuieli, iulie OP. 239-O.P. 295, – 1996 –*, Foaie colectivă de prezență pe luna iunie 1996, *Corală Mănăstirii Sinaia*, AMS.

453. *Lista de avans chenzinal pe luna septembrie 2011, Corală Mănăstirii Sinaia*.

454. *Ibidem*.

455. BMS, nr. inv. 1164.

456. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...*, p. 310.

Capitolul III

Manuscrisele psaltice de la Mănăstirea Sinaia. Prezentare codicologică

Istoricul cercetării manuscriselor psaltice în România

Deschizătorul de drum al studiilor de paleografie muzicală bizantină la români este Pr. I.D. Petrescu, profesor⁴⁵⁷ de Paleografie muzicală și cânt gregorian la Academia de Muzică religioasă din București. Cea mai importantă lucrare a sa rămâne *Études de paléographie musicale byzantine*, Editura Muzicală, București, vol. I, 1967, vol. II, 1984. A scris „Manuscripte psaltice grecești din veacul al XIII-lea”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LII (1934), 3-4, pp. 180-188.

Firește, și înainte de această dată întâlnim semnalări de manuscrise psaltice și chiar studii, ca cel al Pr. Niculae M. Popescu, viitor profesor de Istoria Bisericii Române la Facultatea de Teologie din București, care cercetează „Un manuscris de muzică bisericească”, în: *Floarea Darurilor*, București, 1907.

În 1940, Pr. Vasile Gheorghiu, fost profesor la Cernăuți, a analizat *Lectionarul evanghelic de la Iași*, cu notație ecfonetică (Academia Română. Studii și cercetări, XLI), București, 90 p. și IX planșe.

Fostul Mitropolit al Bucovinei, Tit Simedrea, a cercetat manuscrisele slave care conțin Pripelile după Polieleu ale lui Filotei de la Cozia. A scris, printre altele, „Les „Pripéla” du Moine Philotée. Études, Textes, Traduction”, în: *Romanoslavica* [București], XVII (1970), pp. 183-226.

Arhid. Grigore Panțâru, fost profesor de muzică la Seminarul de la Neamț, a scris în acest domeniu: „Un manuscris de vârstă milenară”, în: *Muzica*, XVII (1967), 3, pp. 20-25; „Manuscrise muzicale inedite de la Mănăstirea Putna”, în: *Biserica Ortodoxă*

457. Titlul de profesor este folosit în această scurtă istorie a cercetării manuscriselor în accepțiunea sa generală de membru al corpului profesoral, nu am mai specificat dacă unii sunt asistenți, lectori, conferențieri sau profesori universitari, ci am dorit doar să punctez unde își desfășoară fiecare activitatea, acest lucru fiind important și pentru demersul nostru, deoarece majoritatea au cercetat manuscrisele din zonele lor.

Română, LXXXVII (1969), 3-4, pp. 434-441; „Școala muzicală de la Putna”: 1) „Manuscrise muzicale neidentificate”; 2) „Un vechi imn despre Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava”, în: *Studii de Muzicologie* [București], VI (1970), pp. 29-67; „Un manuscris musical du Moyen Age de la Bibliotheque de l' Academie de la Roumanie”, în: *Muzica* [București], XXVI (1976), 2, pp. 44-49; *Lectionarul evanghelic de la Iași* (nr. 160/IV, sec. XI), Editura Muzicală, București, 1982.

Stela Sava, cercetător la Institutele de Istoria Artei din București și Köln, s-a ocupat de manuscrisele muzicale lipovenești, în „Manuscrise cu vechi neume rusești din B.A.R.”, în: *Musik des Ostens* [Kassel, Bärenreiter Verlag], VI (1971) și în *Cântările Octoihului vechi rusec... Un manuscris cu neume al Mănăstirii de la Belaia Krinica*, München/Salzburg, Musikverlag Emil Katzwichler, 1984.

Gheorghe Ciobanu, profesor de muzică la Conservatorul din București și la cel din Iași, a avut o activitate deosebit de rodnică, cercetând îndeosebi manuscrisele psaltice de la Putna, dar și din alte părți: „Școala muzicală de la Putna”, în: *Muzica*, XVI (1966), pp. 14-20; „Manuscrise psaltice românești din secolul al XVIII-lea”, în: *Glasul Bisericii*, XXVI (1967), 11-12, pp. 1118-1123; „Manuscrisele de la Putna și unele probleme ale muzicii medievale românești”, în: *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. II, București, Editura Muzicală, 1979, pp. 293-305; „Manuscrisul muzical al lui Evstatie Protopsaltul de la Putna (1511)”, în același volum II, pp. 323-378; „Ms. Nr. 1886 de la Mănăstirea Dragomirna”, în volumul III, apărut în 1992, pp. 81-86. Împreună cu Marin Ionescu și Titus Moiescu a editat *Izvoare ale muzicii românești*, Editura Muzicală, București, volumele III-V (1980-1984) conținând studii referitoare la manuscrisele de la Putna și Iași.

Marin Ionescu, bizantinolog care a activat la București, a fost deja amintit ca unul din cei trei autori ai volumelor *Izvoare ale muzicii românești*, iar împreună cu Titus Moiescu a scris „Un catalog al manuscriselor muzicale de la Putna”, în: *Muzica* [București], III (1992), 3, pp. 113-129.

Pr. Dumitru Bălașa a activat în Oltenia și s-a aplecat asupra manuscriselor din mănăstirile Dintr-un lemn și Surpatele, în studiul său „Șase manuscrise psaltice ale lui Anton Pann”, în: *Mitropolia Olteniei*, VII (1955), 1-2, pp. 78-89.

Arhid. Ioan Ivan, profesor de muzică la Seminarul de la Neamț, a scris despre manuscrisele din marea lavră moldavă: „Manuscrisele

de muzică psaltică de la Mănăstirea Neamț”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XXXVI (1960), 9-12, pp. 602-614.

Gheorghe C. Ionescu, autorul unui foarte util *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină din România*, Editura Diogene, București, 1994, profesor de muzică în Ploiești, a scris „Contribuții pe marginea unui manuscris de muzică psaltică tradițională: BAR ms. gr. rom. 9071”, în: *SCIA*, s. TMC, XLII (1995), pp. 3-16.

Titus Moisescu, important muzicolog-bizantinolog care a activat la București, a fost deja amintit ca unul din cei trei autori ai volumelor *Izvoare ale muzicii românești*, III-V. Despre manuscrise a mai publicat: *Prolegomene bizantine. Muzică bizantină în manuscrise și carte veche românească*, Editura Muzicală, București, 1985; „Muzica de tradiție bizantină în vechi codice românești”, în: *Muzica*, II (1991), 1, pp. 91-103; „O pericopă evanghelică în notație ecfonetică (ms. 28529 BN)”, în: *Muzica*, II (1991), 4, pp. 119-127; *Manuscrisul de la Dobrovăț*, (Izvoare ale Muzicii Românești, vol. XI), *Monumenta*, București, 1994; „Evangheliarul ecfonetic de la Iași”, în: *Actualitatea Muzicală* [București], VI (1995), nr. 130; a reeditat *Teoreticonul* lui Macarie Ieromonahul, în 1976.

Viorel Cosma, profesor la Conservatorul din București, istoriograf și lexicograf, a scris și „Manuscrise muzicale românești în Biblioteca Conservatorului din București”, în: *Studii de muzicologie* [București], V (1969), pp. 269-304; „Școala muzicală de la Putna, Manuscrisul nr. 56/544/576, 1 de la Mănăstirea Putna: Antologhion”, în: *Revista de Istorie*, XXXIV (1981), 2.

Arhid. Sebastian-Barbu Bucur, profesor la Academia de Muzică din București, a editat *Psaltichia rumânească* a lui Filothei sin Agăi Jipei, în patru volume, tipărite între anii 1981-1994, precum și *Catalogul manuscriselor muzicale românești de la Muntele Athos*, Editura Muzicală, București, 2000. Din multele sale studii selectăm: „Monumente muzicale, Filothei sin Agăi Jipei, Prima psaltichie rumânească cunoscută până acum”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXVI (1969), 9-10, pp. 1066-1075; „Propedii ale muzicii psaltice în notație cucuzeliană”, în: *SCIA*, XXI (1974), pp. 23-29 și XXII (1975), pp. 59-70; „Manuscrise psaltice în notație bizantină care conțin propedii aflate în Biblioteca Academiei Române”, în: *Glasul Bisericii*, XXXIII (1974), 9-10, pp. 896-911; „Manuscrise psaltice românești și bilingve în notație cucuzeliană”, în: *Studii de Muzicologie*, XII (1976), pp. 118-

181 și în *Biserica Ortodoxă Română*, XCIV (1976), 9-12, pp. 1005-1038; „Manuscrise românești în biblioteci străine”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXIII (1995), 1-6, pp. 267-272 și în *Byzantion* [Iași], II (1996), pp. 10-16; „Un manuscris muzical de proveniență românească la Mănăstirea Leimonos din Lesbos”, în: *Muzica*, Serie Nouă, VII (1996), 3, pp. 93-106; „George Ucenescu și manuscrisele sale muzicale autografe din Muntele Athos”, în *Muzica*, XIII (2002), 4, pp. 136-144.

Constantin Catrina, profesor de muzică în Brașov, a cercetat manuscrisele din urbea sa: „Muzica psaltică românească în biblioteca muzeului din Șcheii Brașovului”, în: *SCIA*, s. TMC, XIX (1972), pp. 37-44 (în colaborare cu Mihai Manolache); „Însemnări pe marginea unui manuscris din epoca de „românire” a muzicii bizantine”, în: *SCIA*, s. TMC, XXXII (1985), pp. 93-96; „Un irmologhion din prima jumătate a secolului al XIX-lea”, în: *Muzica*, IV (1993), 1, pp. 113-122; „Un manuscris de muzică bizantină semnat de Ilie Fotino”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, III (2001), pp. 103-106; „Ioan sin Radului Duma Brașoveanu și Psaltichia Rumânească de la 1751 (250 de ani de la finalizarea acestui manuscris)”, în: *Revista Teologică* [Sibiu], Serie Nouă, XI (83), 2001, 2, pp. 42-46. Lucrarea sa de doctorat, *Muzica de tradiție bizantină în Șcheii Brașovului-Școală și dascăli*, susținută la București, în anul 2000, conține informații inedite despre manuscrisele psaltice din Brașov. A colaborat la realizarea vol. I din *Catalogul Manuscriselor de muzică sacră din Moldova-secolele XI-XX*, Editura Artes, Iași, 2010.

Preotul Alexie Buzera, profesor de muzică la Craiova, este autorul importantului volum *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999, care cuprinde, în capitolul 2, un catalog al tuturor manuscriselor și tipăriturilor psaltice din țara noastră, secolul al XIX-lea. A mai scris „Un nou manuscris psaltic din secolul al XIX-lea întocmit de Ilie Stoianovici”, în: *Mitropolia Olteniei*, XXXIII (1981), 1-3, pp. 118-122; „Două manuscrise inedite întocmite de Ghelasie Arhimandritul”, în: *Mitropolia Olteniei*, Serie Nouă, XLII (1990), 1-3, pp. 310-323; „Un manuscris grecesc inedit cu teoria notației cucuzeliene”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, III (2001), pp. 99-102; „Un manuscris grecesc unic în România, cu teoria notației cucuzeliene”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXX (2002), 1-6, pp 593-598.

Preotul Florin Bucescu, profesor în Iași, a obținut titlul de doctor în Muzicologie Bizantină la Universitatea de Muzică din

București cu teza *Cântarea psaltică în manuscrisele moldovenești din secolul al XIX-lea*, în 2002, tipărită în 2009, la Editura Artes din Iași. A publicat vol. I din *Catalogul Manuscriselor de muzică sacră din Moldova-secolele XI-XX*, vol. I, Editura Artes, Iași, 2010 (împreună cu Constantin Catrina, Alexandrel Barnea și Irina Zamfira Dănilă). A mai scris în acest domeniu: „Manuscrisele psaltice ale lui Teodor Stupcanu”, în: *Byzantion* [Iași], I (1995), pp. 140-143; „Documente importante de muzică bizantină și psaltică în bibliotecile din Iași”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, I (1999), pp. 70-89; „Manuscrisul ¼ (grecesc) din fondul 2119 al Arhivei Naționale din Chișinău – document important pentru a treia etapă a românizării cântărilor”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, III (2001), pp. 107-112.

Preotul Nicu Moldoveanu, profesor la Facultatea de Teologie din București, este autorul importantului volum *Izvoare ale cântării psaltice în Biserica Ortodoxă Română – manuscrise muzicale bizantine (grecești, românești și româno-grecești) până la începutul secolului al XIX-lea*, EIBMBOR, București, 1974. Recenta sa carte *Istoria muzicii bisericești la români*, Editura Basilica, București, 2010, ne-a fost de un real folos în elaborarea acestui scurt istoric al cercetării manuscriselor psaltice din România. Despre manuscrise a publicat: „Manuscrisele muzicale vechi bizantine din România”, în: *Mitropolia Olteniei*, XXIII (1971), 9-10, pp. 758-769; „Manuscrisele muzicale vechi bizantine în Biblioteca Palatului Patriarhal și al Sfântului Sinod”, în: *Glasul Bisericii*, XXXIV (1975), 7-8, pp. 806-812; „Câteva manuscrise muzicale vechi slave cu notație rombică și krjuki din Biblioteca Academiei Române și Biblioteca Centrală de Stat din București”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XCIII (1975), 9-10, pp. 1155-1170; „Cercetări asupra manuscriselor în notație bizantină existente în Biblioteca Națională din Viena”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, CII (1984), 3-4, pp. 283-245 + 16 planșe muzicale.

Gabriela Ocneanu, profesor la Conservatorul din Iași, a publicat „Propedia unui manuscris bizantin din Iași. Considerații preliminare”, în: *Byzantion*, I (1995), pp. 57-67.

Vasile Vasile, profesor la Universitatea de Muzică din București, a publicat volumele *Tezaur muzical românesc din Muntele Athos*, Editura Muzicală, București, vol. I (2007) și vol. II (2008) și *Catalogul Manuscriselor de muzică sacră din Moldova-secolele XI-XX*, vol. II, Editura Artes, Iași, 2010 (împreună cu Ilie Danilov, Irina Zamfira Dănilă și Ioachim Ivanov). A mai publicat: „Antologhionul

de la Iași", în: *Tribuna* [Cluj-Napoca], XXVIII, 21, 27 mai 1982, p. 8; „Manuscrisele muzicale din muntele Athos, tom. III, de Gregorios Stathis", în: *Muzica*, IX (1998), 2 (34), pp. 153-157.

Preotul Mihail Manolache, muzeograf la Muzeul bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, a publicat două lucrări împreună cu Constantin Catrina: „Tezaur muzical în Șcheii Brașovului", în: *Astra* [Brașov], nr. 6, 1971, p. 8 și „Școală și dascăli de psaltichie în Șcheii Brașovului", în: *Studii de Muzicologie*, X (1974), pp. 85-97.

Adriana Șirli, doctor în Muzicologie bizantină la Sorbona cu teza *Imnul Acatist în manuscrisele muzicale bizantine din secolele XIV și XV*, activează la Paris. A publicat volumul *Repertoriul tematic al manuscriselor muzicale bizantine și post-bizantine – Anastasimatarul*, Editura Muzicală, București, 1986, precum și studiile: „Kekragarii din manuscrisele Bibliotecii Academiei (secolele XVII-XIX)", în: *SCIA*, 1976; „Manuscrise psaltice din veacul al XVIII-lea", în: *SCIA*, 1977.

Marcel-Ionel Spinei, profesor de muzică în Grecia, a publicat „23 de manuscrise muzicale descoperite în Biblioteca Națională a României, secția Colecții", în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXVIII (2000), 4-6, pp. 290-295; „Cântări românești bizantine la Muntele Athos", în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXIX (2001), 7-12, pp. 335-498; „22 de manuscrise psaltice din Dobrogea", în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXXI (2003), 1-6, pp. 537-542; „32 de manuscrise muzicale psaltice inedite de la mănăstirea Stavropoleos", în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXXII (2004), 5-8, pp. 358-371; „Manuscrisele muzicale psaltice bizantine și de tradiție bizantină din România (partea I)", în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXXIII (2005), 4-6, pp. 264-394; „Manuscrisele muzicale psaltice bizantine și de tradiție bizantină din România (partea a II-a)", în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXXIII (2005), 7-12, pp. 340-429. Ultimele două articole alcătuiesc cel mai recent *Catalog al manuscriselor muzicale psaltice din țara noastră*.

Hrisanta Petrescu-Trebici-Marin, doctor, din 1995, al Universității din Viena, cu teza *Tipologia manuscrisului liturgic Codex Vindobonensis Theologicus Graecus 33. Aspecte hagiografice și muzicologice*, activează în Elveția. A publicat „Anastasimatarul din Cluj-Napoca", în: *Izvoare ale muzicii românești, Documenta et transcripta*, vol. 8, Editura Muzicală, București, 1985.

Preotul Eugen Drăgoi activează la Galați și a publicat „Un manuscris psaltic inedit în Biblioteca centrului arhiepiscopal Galați", în: *Glasul Bisericii*, XXXV (1976), 1-2, pp. 245-247.

Preotul Ioan Gavrilă, profesor la Râmnicu Vâlcea, a scris despre manuscrisele din județul său în teza sa de doctorat *Muzica bisericească în ținutul Vâlcii. Studiu monografic*, Editura Roza Vânturilor, București, 2010.

Elena Chircev, profesor la Conservatorul din Cluj-Napoca, a scris despre „Un manuscris anonim de muzică bizantină din colecția bibliotecii Conservatorului Gh. Dima din Cluj-Napoca”, în: *Biblioteca și cercetarea* [Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj], 1989, 14.

Preotul Ioan. I. Isăroiu, profesor la Facultatea de Teologie din Pitești, a scris despre manuscrisele din județul său în teza sa de doctorat *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină în Argeș, secolele XIX-XX*, tipărită la Editura Universității din Pitești, în anul 2004. Se remarcă prin publicarea operelor lui Ghelasie Basarabeanu, pe ambele notații muzicale, în colaborare cu Sebastian-Barbu Bucur: *Vecernier și Utrenier*, Editura Muzicală, București, 2004; *Liturghier*, Editura Muzicală, București, 2005; *Doxastar*, Editura Muzicală, București, 2006; *Doxastar, Triod și Penticostar*, Editura Semne, București, 2007. Despre manuscrise a publicat: „Un manuscris psaltic inedit cu cântări de Ghelasie Basarabeanul”, în: *Buletin Științific, Seria Teologie Ortodoxă*, Pitești, 2000, pp. 73-81; „Un prețios manuscris psaltic din mănăstirea Clocociov-Slatina”, în: *Glasul Bisericii*, LVI (2000), 5-8, pp. 182-197; „Un manuscris psaltic inedit din Biblioteca județeană Argeș”, în: *Păstorul Ortodox*, Pitești, 2001, pp. 191-195.

Ozana Alexandrescu, profesor la Conservatorul din București, a scris despre manuscrise în teza sa de doctorat, *Secolul al XVII-lea, perioadă de tranziție în evoluția muzicii de tradiție bizantină în Țările Române*, precum și în studiul „O reconsiderare privind proveniența manuscrisului 362 de la Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj”, în: *Muzica*, VIII (1997), 1, pp. 106-112. A scris *Catalogul manuscriselor muzicale de tradiție bizantină din secolul al XVII-lea*, Editura Arvin Press, București, 2005, iar împreună cu Daniel Suceava a elaborat *Catalogul manuscriselor muzicale de tradiție bizantină din secolul al XVIII-lea. Fondul grecesc din Biblioteca Academiei Române*, vol. I, Editura Muzicală, București, 2010.

Preotul Gheorge Drăgici, profesor la Facultatea de Teologie din Târgoviște, a scris despre manuscrisele din zona sa în lucrarea de doctorat *Muzica religioasă în Dâmbovița și Muscel*.

Preotul Vasile Stanciu, profesor la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca, a publicat „Manuscrise și personalități muzicale din

Transilvania (sec. XVII-XVIII)", în: *Studia Universitas Babeș-Bolyai Theologia Orthodoxa* [Cluj-Napoca], 1996, 1-2, pp. 53-65.

Preotul Petru Stanciu, profesor la Seminarul de la Cluj-Napoca, a publicat: „Anastasimatarul de la Cluj-Napoca – o copie după cel al lui Filotei", în: *Acta Musicae Byzantinae* [Iași], II (2000), 1, pp. 105-107; „Manuscrisul muzical I-IV din Biblioteca Județeană Octavian Goga din Cluj-Napoca", în: *Acta Musicae Byzantinae*, IV (2002), pp. 154-158; „Manuscrisul bizantin nr. 5316 de la Biblioteca Centrală Universitară Lucian Blaga din Cluj-Napoca", în: *Acta Musicae Byzantinae*, V (2003), pp. 128-131.

Preotul Alexandrel Barnea, profesor la Facultatea de Teologie din Iași, a scris despre manuscrisele din zona sa în lucrarea de doctorat *Muzica bisericească din Moldova în secolele XIX-XX și în studiul „Manuscrisele muzicale psaltice de la Biblioteca Episcopiei Romanului"*, în: *Acta Musicae Byzantinae*, II (2000), 1, pp. 112-122.

Preotul Marius Moșteanu, profesor la Facultatea de Teologie din Constanța, a scris despre manuscrise în teza sa de doctorat *Muzica bisericească în Dobrogea și la Dunărea de Jos de-a lungul veacurilor*, tipărită la Editura Ex Ponto, Constanța, 2003.

Preotul Gheorghe Neacșu, profesor la Facultatea de Teologie din Pitești, a scris despre manuscrise în teza sa de doctorat *Cultura muzicală bisericească în Eparhia Argeșului și Muscelului de la începuturi până astăzi (școli, muzicieni, manuscrise și tipărituri muzicale bisericești)* și în studiile „Manuscrise copiate de protopsalți și muzicieni din Fondul Direcției Județene Vâlcea a Arhivelor Naționale", în: *Glasul Bisericii*, LXV (2006), 5-8, pp. 381-420; „Manuscris de muzică bisericească păstrat în biblioteca bisericii Cuv. Parascheva din Arefu de Argeș", în: *Criterii Literare* [Uniunea Scriitorilor, filiala Pitești], 2007, nr. 7.

Preotul Vasile-Sorin Dobre, profesor la Facultatea de Teologie din Sibiu, a publicat „Un manuscris de muzică psaltică din colecția Bibliotecii Academiei de Muzică George Dima din Cluj-Napoca", în: *Revista Teologică*, VII (LXXIX) 1997, 1, pp. 111-115, iar în curs de publicare *Manuscrise muzicale din Biblioteca Facultății de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu*.

Preotul Bogdan Moise, profesor la Facultatea de Teologie din Constanța, a scris teza de doctorat *Muzica bisericească de tradiție bizantină în zona Buzău-Vrancea, secolul al XIX-lea*, susținută în 2002.

Preotul Mihai-Gavril Brie, profesor la facultatea de Teologie din Oradea, a scris teza de doctorat *Cultura muzicală bisericească de tradiție bizantină din Crișana*, tipărită în anul 2006 la Editura Universității din

Oradea. A mai publicat „Manuscrise psaltice din Transilvania în sec. XVII-XVIII”, în: *Teologia* [Arad], VI (2002), 3-4, pp. 44-48.

Preotul Ion Bârnea, profesor la Facultatea de Teologie din Craiova, a scris teza de doctorat *Muzica bisericească în Oltenia de-a lungul veacurilor*, susținută în 2007, și articolul „Manuscrise psaltice din Eparhia Râmnicului”, în: *Analele Universității din Craiova, Seria teologie*, VIII (2003), 11, pp. 46-64.

Nicolae Alexandru Gheorghită, profesor la Conservatorul din București, a reunit mai multe studii în volumul *Byzantine chant between Constantinople and The Danubian Principalities. Studies in Byzantine Musicology*, Editura Sofia, București, 2010, cercetând, printre altele, ms. nr. 9 din Arhivele Naționale din Drobeta Turnu-Severin și ms. gr. nr. 840 din BAR.

Preotul Zaharia Matei, profesor la Facultatea de teologie din București, a scris despre manuscrisele lui Anton Pann în teza sa de doctorat *Profesorul, protopsaltul și compozitorul Anton Pann*, susținută în 2007.

Se observă că ultimii ani au cunoscut o intensificare a studiului manuscriselor psaltice din țara noastră – culminând cu cataloagele complete ale tuturor manuscriselor din Moldova, de la Biblioteca Academiei Române și din Muntele Athos – și că nu s-a scris până acum despre Sinaia și manuscrisele sale. În prezentarea lor m-am ghidat după *Catalogul manuscriselor de muzică sacră din Moldova*, Iași, 2010, pentru a face cât mai ușoară posibil integrarea informațiilor din această lucrare într-un viitor *Catalog al manuscriselor de muzică sacră din Țara Românească*.

Introducere în studiul manuscriselor muzicale de la Sinaia

Importanța acestei descoperiri de la Sinaia o dă atât marele număr de manuscrise inedite, ce cuprind peste 7000 de file de muzică, dar și anvergura numelor codicografilor: George Ucenescu (șase manuscrise, din care patru autografe), Dimitrie Suceveanu (posibil autor al ms. 40), Gheorghe Căciulă (un manuscris), Ioniță Stoicescu-Logofețelul (un manuscris), Ilie Cântărețul, codicograf care a lucrat pentru Macarie Ieromonahul (un manuscris). Șapte dintre codici au fost realizați de un codicograf necunoscut până acum, monahul Neofit Ivanovici (din botez Nicolae) de la mănăstirea

Sinaia, care este, prin cele peste 1200 de file de manuscris, unul din cei mai prolifici codicografi psalți din Țara Românească.

Cei cărora trebuie să le mulțumim pentru că au îmbogățit biblioteca mănăstirii Sinaia cu aceste valori sunt Neofit Ivanovici – cu opt manuscrise, George Ucenescu – șase manuscrise, starețului Nifon Popescu – ms. gr. 51, în notație cucuzeliană, precum și celor rămași neștiuți, care din smerenie nu s-au semnat pe manuscrisele lor.

Trei manuscrise sunt în limba greacă, zece sunt mixte, româno-grecești, iar șapte sunt în limba română. Caracterele folosite în cazul limbii române în manuscrisele românești sau în cele mixte sunt în proporție covârșitoare cele chirilice, doar câteva cântări fiind scrise cu caractere latine.

Scriitura muzicală psaltică a acestor 20 de lucrări este de tip cucuzelian de tranziție (ms. gr. 51) și de tip hrisantic (toate celelalte).

Iată câteva dintre cele mai importante manuscrise muzicale psaltice de la mănăstirea Sinaia:

✓ *Manuscrise muzicale psaltice în limba greacă:*

- Ms. gr. 33 *Cântările Sfintei Liturghii*, scris în 1824 la București, codicograf Ilie Cântărețul, dascăl la biserica Sf. Nicolae Vlădica din București, care a scris pentru Macarie Ieromonahul două manuscrise psaltice, mss. rom. 1690 și 1691 din Biblioteca Academiei Române. Are 310 file, notația psaltică este hrisantică. Manuscrisul se păstrează într-o stare bună.
- Ms. gr. 50 *Irmologhion Calofonicon* de Grigorie Protopsaltul și Theodor Fokeos, scris în 1840 de un codicograf anonim. A aparținut lui George Ucenescu (are semnătura lui la f. 2). Are 207 file, notația psaltică este hrisantică. Manuscrisul se păstrează într-o stare mediocră.
- Ms. gr. 51 *Antologhion*, scris la finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea de un codicograf anonim. A aparținut P.S. Dionisie Romano al Buzăului (f. 4). Are 154 de file, notația este cucuzeliană de tranziție. Manuscrisul se păstrează într-o stare bună.

✓ *Manuscrise muzicale psaltice mixte – în limba greacă și limba română cu caractere chirilice:*

- Ms. rom.-gr. 17 *Antologhion*, scris în 1840 de Nicolae Ivanovici. Cuprinde Tomul Antologiei lui Macarie Ieromonahul – Vecernie, Utrenie și Sfânta Liturghie, din care acesta a publicat doar cân-

tările Utreniei, în Tomul al II-lea. Are 377 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.

- Ms. rom.-gr. 41 *Cântările Sfintei Liturghii*, scris în 1853 de George Ucenescu, pe când era elevul lui Anton Pann la București. Are 78 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. gr.-rom. 42 *Chinonicar*, scris în 1851 de George Ucenescu pe când era elevul lui Anton Pann la București. Are 130 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. gr.-rom. 43 *Chinonicar*, scris în 1850 de George Ucenescu, pe când era elevul lui Anton Pann la București. Are 118 file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. rom.-gr. 44 *Antologhion*, scris în 1851 de George Ucenescu, pe când era elevul lui Anton Pann la București. Are 100 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. rom.-gr. 49 *Cântările Sfintei Liturghii*, scris în 1832 de Ioniță Stoicescu-Logofețelul în Ploiești. Are 275 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. rom.-gr. 38 *Antologhion*, scris la jumătatea secolului al XIX-lea, codicografi anonimi. Are 371 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. rom.-gr. 40 *Antologhion*, scris probabil de Dimitrie Suceveanu (f. 147^v), în 1850-1851, în Moldova. A aparținut lui George Ucenescu (are ștampila acestuia pe prima pagină și pe filele 177 și 280^v). Are 448 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.

✓ *Manuscrise muzicale psaltice în limba română cu caractere chirilice și latine:*

- Ms. rom. 36 *Antologhion*, scris între anii 1848-1891 de Nicolae Ivanovici (călugărit Neofit) la Băicoi, Ploiești, Valea Călugărească, M-rea Predeal și M-rea Sinaia. Are 421 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. rom. 37 *Antologhion*, scris între anii 1874-1889 de Nicolae Ivanovici (călugărit Neofit) la Ploiești, M-rea Predeal și M-rea Sinaia. Are 401 file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.
- Ms. rom. 35 *Antologhion*, scris la jumătatea secolului al XIX-lea de cantorul George Căciulă din Săcele, la Săcele, Câmpulung Muscel sau Pietroșița. Are 80 de file, notația psaltică este cea hrisantică, manuscrisul se păstrează în stare bună.

✓ *Despre compozitorii psalți din manuscrisele muzicale de la mănăstirea Sinaia*

Cercetând lucrările compozitorilor psalți notați, cât și cele anonime, existente în aceste manuscrise, remarcăm faptul că ele cuprind lucrări muzicale ale celor mai reprezentativi protopsalți bizantini, greci și români, dar și ale unor nume mai puțin sau deloc cunoscute de istoriografia muzicală.

Psalți bizantini și greci (în ordinea apariției în manuscrise): Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Protopsaltul, Dionisie Peloponisiou, Petre Efesiou, Ioannis Kladas, Nikifor arhidiaconul, Grigorie Hourmouzios, Gheorghe Tadeu, Daniil Protopsaltul, Petru Bereket Byzantios, Grigore Lampadarie, Dionisie Moraitul, Ioannis Koukouzelis maistor, Gheorghe Kritos, Iacov Protopsaltul, Meletie Sinaitul, Ghermanos al Noii Patre, Anastasie Patriarhul Ierusalimului, Panaghiotu Protopsaltul Halacioglu, Gheorghe Paraskiade. Aceste lucrări sunt fie prezentate în original – în manuscrisele grecești și în cele mixte româno-grecești, fie tălmăcite/traduse/scurtate în limba română, în manuscrisele mixte româno-grecești și în cele românești, de către psalții români Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Dimitrie Suceveanu, George Ucenescu, Nicolae Ivanovici ș.a.

Psalți români (în ordinea apariției în manuscrise): Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Nicolae Neofit Ivanovici, Varlaam Protosinghelul, Balasiu (Bălașu) preotul, Damian ieromonahul Vadopeditul, Ștefan Popescu, Nae Mateescu, George Ucenescu, Î.P.S Iosif Naniescu, P.S. Atanasie de la Râmnicu Vâlcea, Ioan Gherasim Gorjeanu, Visarion ierom. și Iosif de la Neamț, Silvestru ierom., Gheorghe Căciulă, Nectarie Schimonahul protopsaltul, Dimitrie Suceveanu.

✓ *Despre psalții codicografi alcătuitori ai manuscriselor muzicale psaltice de la mănăstirea Sinaia*

Cinci dintre manuscrisele pe care le prezentăm nu au păstrat și numele codicografilor, sau nu putem fi siguri că nu e vorba doar de semnătura unui deținător vremelnic, dar cunoaștem și o serie de caligrafi, autori ai unor manuscrise de excepție, cunoscători pricepuți ai tehnicii miniaturale, cu un scris foarte frumos, desene etc.

Toți codicografii acestor manuscrise sunt români: Nicolae Neofit Ivanovici (cca 1812-1897), George Ucenescu (1830-1896), Ilie Cântărețul – 1824, Gheorghe Căciulă (sec. XIX), Ioniță Stoicescu–Logofețelul (1801-1889), Protos. Teofan Anghela (1885-1944), Dimitrie Suceveanu (1816-1898) pentru ms. 40, Monahia Glafira (sec. XIX) de la mănăstirea Dintr-un Lemn pentru ms. 53, ultimii doi, cu rezerve.

✓ *Diferitele însemnări de pe manuscrisele muzicale psaltice de la mănăstirea Sinaia*

Majoritatea manuscriselor au însemnări, cu un plus la cele ale lui Nicolae Neofit Ivanovici, care a trecut la fiecare cântare locul și data respectivă, informații utile din care am putut alcătui biografia acestui important psalt, necunoscut până astăzi. Dintre cele mai importante însemnări din manuscrisele de la Sinaia menționăm:

- Ms. rom. gr. 17 *Antologhion*, f. 304^v:

„Scrisu-s-au această Sfântă și Dumnezeiască carte de muzichia cea nouă bisericească ce să numește Tomul Anthologhiei în zilele binecredinciosului și de Dumnezeu iubitorului Domn a toată Țara Românească Io Alexandru Dimitrie Ghica voevod. Purtând cârma cea bisericească Preao Sfinția Sa Kiriu Kir Neofit, la anii de la mântuirea lumii 1840. Și s-au scris prin mine nevrednicul și mai micul între cântăreți Nicolae Ivanovici, când mă aflam candidat dascăl și logofăt al satului Comarnic din județul Prahovei. Și s-au scris cu mâna de țărână. Eu voi muri și degetele mele vor putrezi, iar cei ce vor ceti mă vor pomeni. Și mă rog cei ce vă veți întâmpla a paradosi acest tom, aflând vreo greșală, să o îndreptați cu duhul blândeților că și înșivă să câștigați iertare de la lesne iertătorul și răsplătitorul a toată fapta bună, Dumnezeu, a căruia este slava, cinstea și închinăciunea, în vecii vecilor AMIN”.

- Ms. rom. 36 *Antologhion*, f. 43^v:

„Scrisusau [sic!] aceste heruvici de mine nevrednicul și smeritul între cântăreți Nicolaie Ivanoviciu din Comuna Băicoi. Când mă aflam Notar al acestei Comune la anul 1865 Iulie 14 Miercuri. Primaria Comunale”.

- Ms. rom. 37 *Antologhion*, f. 280^v:

„Finitu și lui Dumnezeu celui în treime lăudatu mărire. Scrisusau [sic!] și sau [sic!] corectatu prin mine mai micul și smeritul robu alui Hristosu Nicolae Ivănescu după ale răposatului întru fericire și marelui bărbatu Antonie Pantoneon la anul 1882 iulie 14 orașul Ploești suburbia Sfânta Treime strada Andrei Gogonea numărul 259”.

- Ms. rom. gr. 45 *Antologhion*, verso foi de gardă:

„Această carte dă musichie este scrisă de mine Nikolaie Vanovici Cântărețul și alcătuitorul de cântări...184[...]”.

- Ms. rom. gr. 41 *Cântările Sfintei Liturghii*, foaia de titlu:

„Renduela Sfintei și Dumnedieescii Liturgii Rumanită dupe cea greceasca cum se vede sau Ocupațiunile Ortografice lucrate din propunerile Profesorului meu Domnul Anton Pann la perfecționarea subscrisului în arta muzicii bisericești scrisă în București la anu doiului 1853. George Ucenescu al muzicii eclesiale în al 2-lea an ascultator”.

- Ms. gr. rom. 42 *Chinonicar*, foaia de titlu:

„Kinonikar grecesc-românesc sau lecțiuni de artă din biblioteca muzicească a maestrului muziciei bisericești, Or: Anton Pann. Culegere pentru a mea perfectă desăvârșire în februarie, martie și aprilie 1851 G. Ucenescu, București”.

- Ms. gr. rom. 43 *Chinonicar*, foaia de titlu:

„Cântări de artă ale cântărețului greco-român Or: culese și scrise din biblioteca musicală a d-lui Anton Pann de elevul d. sale George Ucenescu scrise pentru a sa perfecționare. București anul întâiu 1850 sem. 2 lea”.

- Ms. rom. gr. 44 *Antologhion*, foaia de titlu:

„T. VIII la prasnice mari și mijlocii Cântări Bisericești Grecești și românești ale Cântărețului român George Oucenescu elevu al D. Anton Pann București 1851”.

- Ms. gr. 33 *Cântările Sfintei Liturghii*, coperta 1^v:

„Și am scris eu robul lui Dumnezeu Ion și cine să va ispiti ca să-l fure Aceast sfânt și dumnezeiescu tom ce să cheamă LT(?): cine să va ispiti ca să-l fure să nu-l erte Dumneze<u>, ci să-l găsească cutremurul <lui> Cain și bubele lui Ghezia. 1827”.

F. 274^v:

„Scrisusau [sic!] acest tom al patrulea de mine, cel mai mic între cântareți și smeritul rob al lui HS Ilie Cântărețul, ot Mahalaua Vlădicăi, biserica Sfântului Ierarh Nicolae cu cheltuiala dumnealui Kir. Ioann. Și sau [sic!] început acest și folositoriu lucru la luna lui maiu în 3 zile leat 1824 și au luat sfârșit la 24 de zile ale lui maiu. Ilie Cântărețul”.

F. 290:

„Acest tom de cântări bisericești este al meu suptiscălitului cumpărat de la sfinția sa părintele Athanasie monah din sfânta mănăstire Coziei în drept de lei treizeci și trei, parale douăzeci, la anul 1839, când mă aflu în învățător comunal a satului Comarnic din plaiul Prahova. Nicolae Ivanovici logof(ăt) satului Băicoi”.

- Ms. rom. gr. 49 *Cântările Sfintei Liturghii*, f. 275^v:

„Această cârtică cesănumește [sic!] antologhie, adică floarea Dumnezeieștilor cuvinte. Iaste a lui sf(in)ții sale Părintelui Teofan Ieromonahul și cântărețul Sfintii Monastiri Ghighiu din sud. Prahova și sau [sic!] scris de ne vrednicia noastră Ioniță Cântărețul Stoicescu, Dascălul școali de musichie din orașul ploешtilor sud. Prahova. În leat 1832, iulie în cinci sau [sic!] săvârșit de scris”.

- Ms. rom. gr. 40 *Antologhion*, f. 147-147^v:

„Slava ce să cântă la adormirea Maicii Dumnului. Facerea fostului protopsalt al sf. Mitropolii, Kir Gheorghe Paraschiadi. Iară în românește tradusă de Dumnealui slugeriu Dimitrie Sucevanu lambadar sf. Mitropolii”; iar la f. 447^v: „Aceasta cârtică anthologhie sau [sic!] început a să scrie de iscălitul la 1850 [șters] și sau [sic!] sfârșit la 1851 apr. 18”.

- Ms. gr. 50 *Irmologhion Calofonicon*, f. 2: „Ucenescu, 1851”.

- Ms. gr. 51 *Antologhion/Utrenier-Heruvicar-Chinonicar*:

Coperta 1^v: „August întâi am luat cu bani această carte cu ajutorul lui Dumnezeu 1811”.

F. 4: „Scrisă de Episcopul de Buzeu D.D. Dionisie”.

F. 5: „Oferită Bibliotecii M-rei Sinaia din parte-mi. Arch. Nifon, 28 A(u)g(ust) 1898”.

Coperta II interior: „La σομα χριστῶ ιθεῶς τρομικον παρακαλεσμα se lucrează” (tromikon și parakalesma sunt denumirile a două semne din notația muzicală cucuzeliană).

- Ms. rom. gr. 53 *Antologhion*, f. 1^v:

„Această carte mia dăruito [sic!] Cuvioasa Maică Glafira din Sf. Mre Dintr[-]un Lemn mie Erom. Epifanie Dumitru”.

III.1. Manuscrisele monahului Neofit Ivanovici

De la Monahul Neofit (cca 1812-1897, născut Nicolae) au rămas șapte manuscrise și cinci tipărituri cu muzică psaltică, păstrate în biblioteca mănăstirii Sinaia. Cele cinci tipărituri sunt: *Tomul II al Antologiei*, de Macarie Ieromonahul, 1827, cu nr. inv. 1126, *Irmologhionul* lui Macarie Ieromonahul, 1823, nr. inv. 1128, *Păresimierul* lui Anton Pann, București, 1847, nr. inv. 1135, un *Heruvico-Chinonicar* de Anton Pann, București, 1847, nr. inv. 1137 și

un *Anastasimatar* de Anton Pann, București, 1847, nr. inv. 1143. *Păresimierul* conține patru foi coligate, iar *Anastasimatarul* două, realizate de Ivanovici pentru a înlocui foile lipsă din cele două tipărituri. Aceste foi sunt prezentate în acest capitol, după manuscrisele mari ale autorului lor.

Manuscrisele lui Neofit Ivanovici poartă numerele de inventar Ms. 17, 34, 36, 37 și 45, iar cele două coligate cu tipărituri sunt nr. 1135 și 1143. Manuscrisele 17, 36 și 37 au dimensiuni considerabile, totalizând peste 1200 de foi (2400 de pagini), la un format de 21x18 cm. Sunt opere necercetate și nesemnificate vreodată publicului larg.

Compozițiile monahului Neofit de la Sinaia au fost realizate începând cu anii 40 ai secolului al XIX-lea, continuând neîntrerupt, până la trecerea sa la Domnul, survenită în 1897.

Exceptând ms. nr. 17, Neofit și-a scris lucrările în fragmente relativ mici (așa cum este manuscrisul nr. 34, cu 12 foi, precum și cele coligate, cu patru și respectiv două foi), care au fost mai apoi legate la un loc în ceea ce formează astăzi manuscrisele 36 și 37 din biblioteca mănăstirii Sinaia, cu câte 400 de foi fiecare. Acest lucru este evident în aceste două mari manuscrise ale lui Neofit, deoarece a fost deosebit de scrupulos și a notat aproape la fiecare cântare data și locul compozițiilor sale. Ele au fost legate mai apoi, de către autor cel mai probabil, la bătrânețe, în ordinea liturgică a cântărilor și nu în cea cronologică a creării lor, astfel că, de exemplu, în manuscrisul 36, la foaia 38, este trecut anul 1865, la foaia 42 – 1863, la foaia 43 – 1865, la foaia 44 – 1874 etc.

În proporție covârșitoare aceste manuscrise cuprind cântări originale, compuse de un foarte bun cunoscător al muzicii bizantine, așa cum ni se arată a fi monahul Neofit, care a slujit toată viața strana bisericii. Sunt compoziții complexe, pe toate glasurile și taturile, de la tropare în glasul VIII până la chinonice în glasul VII varis, unele prelucrate – „*prescurtate de mine*” – după autori celebri ca Theodor Fokeos, Grigorie Lampadarie, Petru Lampadarie, Petre Vizantiu, Petre Efesiul ș.a. Manuscrisele sale cuprind și piese neschimbate ale acestor mari protopsalți greci, dar și din ale lui Macarie Ieromonahul, Varlaam Protosinghelul, Anton Pann și Dionisie Fotino. Unele sunt traduse de el pentru prima oară din limba greacă, așa cum menționează la multe dintre cântări: „*înromânitu de mine ...*”.

Nicolae Ivanovici semnează la mai tot locul, dar impresionant de nehotărât: *Nicolae Ivanovici, Nae Ioanoviciu, Iovanoviciu, Ivanoviciu, Nae Ivanoviciu, Ivanovicu, Naie Ivănescu, N. Iovanescu, Nae Ionoviciu,*

Nicolae Ioanovici, chiar și *Nicolae Romossalu* sau *Naie Romossescu*, pentru a-și încheia viața ca *monahul Neofit*.

III.1.1. *Manuscrisul rom. gr. 17 – Antologhion*

Nr. inventar: M. 34; **nr. inventar vechi:** 1152. **Antologhion**, conținând cântări la Vecernie, Utrenie și Sf. Liturghie. **Titlu:** „*Tomul al doilea al Anthologhiei după așezământul sistimii cei noaună, a muzichiei bisericești, întru carele să cuprind cântările ce să întrebuițază la privegherile praznicilor împărătești și la sfinții cei mari. Facerea fericitului întru pomenire Macarie arhimandrit protopsaltul a toată Rumânia*”. De fapt nu este doar Tomul al Doilea, care a fost tipărit de Macarie în 1827 și cuprinde doar cântările Utreniei, ci este o antologie completă a cântărilor Vecerniei, Utreniei și Sfintei Liturghii, iar la Utrenie are cântări care nu au fost folosite la varianta tipărită, ca în ms. rom. 1691 din BAR, caligrafiat de Ilie Cântărețul în 1825⁴⁵⁸. Macarie nu a tipărit niciodată primul Tom al Antologiei sale, care a fost socotit pierdut până acum în cea mai mare parte (Cântările Sfintei Liturghii se păstrează în BAR, ms. rom. 1804, f. 143-215^v, caligrafiat de monahul Ghimnasie de la Căldărușani în 1838⁴⁵⁹). **Compozitori:** Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Protopsaltul, Nicolae Ivanovici, Dionisie Peloponisiou, Petre Efesiou, Ioannis Kladas, Macarie Ieromonahul, Anton Pann. **Codicograf:** Nicolae Ivanovici (f. 304^v). **Datare:** 1840 (f. 304^v). **Textul este în limba română** cu litere chirilice și în **limba greacă**, cu cerneală neagră iar titlurile cu cerneală roșie. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie. **Format:** 19,5/24,5 cm, oglinda paginii: 18,5/12,5 cm; 16 rânduri pe pagină, paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 377 (f. 373-377 nu sunt scrise). **Legat** în copertă cartonată, de culoare neagră, cu motive florale aurii pe ambele coperti, stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: f. 5 – „*Ace(a)stă Carte fiind posesiunea mea, rămasă mie de la bătrânul monah Neofit (Nicolae) Ivanovici, mort în Monastirea Sinaia la anul 1894-pe care o ofer Bibliotecii Mî(năsti)rei Sinaia archim. Nifon 1897 ian. 1*”.

458. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 214.

459. *Ibidem*.

304^v – „*Scrisu-s-au această Sfântă și Dumnezeiască carte de muzichia cea nouă bisericească ce să numește Tomul Anthologhiei în zilele binecredinciosului și de Dumnezeu iubitoriului Domn a toată Țara Românească Io Alexandru Dimitrie Ghica voevod. Purtând cârma cea bisericească Preao Sfinția Sa Kiriu Kir Neofit, la anii de la mântuirea lumii 1840. Și s-au scris prin mine nevrednicul și mai micul între cântăreți Nicolae Ivanovici, când mă aflam candidat dascăl și logofăt al satului Comarnic din județul Prahovei. Și s-au scris cu mâna de țărână. Eu voi muri și degetele mele vor putrezi, iar cei ce vor ceti mă vor pomeni. Și mă rog cei ce vă veți întâmpla a paradosi acest tom, aflând vreo greșeală, să o îndreptați cu duhul blândeților că și înșivă să câștigați iertare de la lesne iertătorul și răsplătitorul a toată fapta bună, Dumnezeu, a căruia este slava, cinstea și închinăciunea, în vecii vecilor AMIN*”.

Conținutul muzical-liturgic:

Pagini albe: 1-4^v, 38^v, 64^v.

TOMUL AL DOILEA AL ANTHOLOGHIEI DUPĂ AȘEZĂMÂNTUL SISTIMII CEII NOAĂ A MUSICHIEI BISERICESTI ÎNTRU CARELE SĂ CUPRIND CÂNTĂRILE CE SĂ ÎNTRĂBUINȚAZĂ LA PRIVEGHIERILE PRAZNICILOR ÎMPARĂTEȘTI ȘI LA SFIINȚI CEI MARI. FACEREA FERICITULUI ÎNTRU POMENIRE MAKARIE ARHIMANDRIT PROTOPSALTUL A TOATĂ RUMÂNIA.

ANIXANDARE, 5-10^v – glasul VIII; 11-16 – glasul VIII, de Macarie.

16^v-19^v – *Fericit bărbatul...*, glasul VIII, de Macarie.

DOAMNE, STRIGAT-AM..., pe toate glasurile compusă de sfinția sa păr(intele) Macarie protopsaltul, (cu tot cu Dogmatice), 20-20^v – glasul I; 20^v-21 – glasul II; 21-22 – glasul III; 22-23 – glasul II; 23-23^v – glasul V; 23^v-24^v – glasul VI; 24^v-25 – glasul VII; 25-25^v – glasul VIII.

25^v-26^v – *Lumină lină...*, glasul II.

PROCHIMENELE POSTULUI MARE, 26 – *Să nu întorci fața Ta...*, glasul VIII; 26^v-27 – *Dat-ai moștenire...*, glasul VIII; 27 – *Μη ἀποστρέψης τὸ πρόσωπόν σου...* [*Să nu întorci fața Ta...*], glasul VIII; 27-27^v – *Ἐδωνας κληρονομία...* [*Dat-ai moștenire...*], glasul VIII.

27^v-30^v – *Cu noi este Dumnezeu...* și stihurile Pavecerniței mari, glasul VIII.

30^v-32 – *Apărătoare Doamnă...*, glasul VIII papadic.

32-32^v – *Crucii Tale...*, glasul II.

32^v-33 – *Ziua Învierii...*, glasul V.

33-34 – *Χριστός Ἀνέστη...* [*Hristos a înviat...*], glasul V, românește și grecește, 10 variante.

34-34^v – *Cel ce ai săturat pre noroade în pustie...*, glasul VIII.

34^v-35 – *Brațele părintești...*, glasul II; 35 – glasul V.

35-35^v – *Să cunoaștem fraților...*, glasul V.

36 – *Doamne, miluiește întreit*, glasul VIII.

36-37 – *Plâng și mă tânguiesc...*, glasul VIII, de Macarie; 37-38 – *Plâng și mă tânguiesc ...*, glasul VIII, de Nicolae Ivanovici.

RÂNDUIALA UTRENIEI, 39 – *Dumnezeu este Domnul ...* și troparul Învierii, glasul I; 39-39^v – glasul II; 39^v – glasul III; 39^v – glasul IV; 40 – glasul V; 40 – glasul VI; 40-40^v – glasul VII; 40^v – glasul VIII.

ROBII DOMNULUI, POLIELEU, 40^v-44 – glasul IV, de Macarie; 44-45^v – glasul II; 45^v-46^v – glasul IV, de Macarie; 46^v-47 – glasul V, de Macarie; 48-50 – glasul VIII, de Macarie.

LA RÂUL BABILONULUI, POLIELEU, 50-52 – glasul III, de Grigorie Protopsaltul.

51^v-52 – *Mărimurile Sfântului Nicolae*, glas I.

BINECUVÂNTĂRILE ÎNVIERII, 52-53^v – glasul V, stihiraric; 53^v-54^v – glasul V, de Petru Lampadarie, stihiraric.

ROBII DOMNULUI, POLIELEU – 55-60 – *Δούλοι Κύριον...*, glasul V, de Anton Pann; 60-63 – românește, glasul V, tradus de Nicolae Ivanovici.

63-64 – CRATIME, de Anton Pann, glasul VI și glasul VII.

65-66 – *Ἐκ νεότητός μου...* [*Din tinerețile mele...*], Antifoanele sărbătorilor, de Petru Lampadarie, limba greacă și limba română, glasul IV.

66-67 – *Ушле покаянѣи...*, glasul VIII, de Petru Lampadarie; 67-67^v – glasul VIII, de Grigorie protopsaltul.

67^v-68^v – *Ceea ce ești mai cinstită ...*, pe toate glasurile, de Petru Lampadarie.

69 – *Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru*, glasul II.

69-70 – LUMINÂNDELE PRAZNICELOR – *Cercetatu-ne-a pe noi...*, *Arătatu-S-a Mântuitorul...*, *Cu Duhul în biserică...*, *Cămara Ta...*, *Întru o zi...*, *Cu trupul adormind...*, *Ucenicii văzându-te...*, *Duhule cu totul Sfânt...*, *Apostoli de la margini...*, *Crucea e păzitoare a toată lumea...*, glasul III.

TOATĂ SUFLAREA, pe toate glasurile, de Macarie – 70 – glasul I; 70-71 – glasul II; 71- glasul III; 71-71^v – glasul IV; 71^v – glasul V; 71^v-72 – glasul VI; 72 – glasul VII; 72-72^v – glasul VIII.

VOSCRESNELE, de Macarie – 72^v – *În munte ucenicii ...*, voscreasna I, glasul I; 73 – *Cu miresme venind...*, II, glasul II; 73-73^v – *Magdalenei Mariei...*, III, glasul 3; 73^v-74 – *Mâncare adâncă era...*, IV, glasul IV; 74-74^v – *O, prea înțelepte judecățile Tale...*, V, glasul V; 74^v-75 – *Pacea cea adevărată Tu ești ...*, VI, glasul VI; 75-75^v – *Iată întuneric și de dimineață...*, VII, glasul VII; 75^v-76 – *Lacrimile Mariei ...*, VIII, glasul VIII; 76 – *Ca întru anii cei de apoi...*, IX, glasul V; 76^v – *După pogorârea în iad ...*, X, glasul VI; 76^v-77 – *Arătându-Te pre Tine ucenicilor...*, XI, glasul VIII. Voscresele de Anton Pann, compuse în anul 1826 în Râmnicu Vâlcea – 77-77^v – *În munte ucenicii...*, I, glasul I; 77^v-78 – *Cu miresme venind...*, II, glasul II; 78-78^v – *Magdalenei Mariei...*, III, glasul III; 78^v-79 – *Mâncare adâncă era...*, IV, glasul IV; 79-80 – *O, prea înțelepte judecățile Tale...*, V, glasul V; 80-80^v – *Pacea cea adevărată Tu ești ...*, VI, glasul VI; 80^v-81 – *Iată întuneric și de dimineață ...*, VII, glasul VII; 81-81^v – *Lacrimile Mariei ...*, VIII, glasul VIII; 81^v-82 – *Ca întru anii cei de apoi ...*, IX, glasul V; 82-82^v – *După pogorârea în iad...*, X, glasul VI; 82^v-83 – *Arătându-Te pre Tine ucenicilor...*, XI, glasul VIII.

DOXOLOGII de Dionisie Peloponisiu, Δόξα Σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς... [*Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat lumină ...*], 83-84^v – glasul V în Ke; 84^v-86 – glasul II; 86-87^v – glasul III; 87^v-89 – glasul IV; 89-90^v – glasul V; 90^v-91^v – glasul VI; 91^v-93 – glasul VII; 93-94^v – glasul VIII. În românește, de Anton Pann, traduse în 1827 – 94^v-96 – glasul I; 96-97^v – glasul II; 97^v-99 – glasul III; 99^v-101 – glasul IV; 101-102^v – glasul V; 102^v-104 – glasul VI; 104-105^v – glasul VII; 105^v-107^v – glasul VIII.

ÎNCEPUTUL CU DUMNEZEU CEL SFÂNT AL SFIINTEI ȘI DUMNEZEEȘTI LETURGHII, 108-111 – Obednița, glasul VIII.

111^v-116^v – *Veniți să ne închinăm...*, Ἄγιος ὁ Θεός... [*Sfinte Dumnezeule...*], în română și greacă, *Crucii tale ...*, *Aliluia*.

HERUVICE, de Petru Efesiu – *Οἱ τὰ Χερουβίμ...* [*Care pre heruvimi...*], în grecește – 116^v-117^v – glasul I; 117^v-118^v – glasul II; 118^v-120 – glasul III; 120-120^v – glasul IV; 120^v-122 – glasul V; 122-123 – glasul VI; 123-124 – glasul VII; 124-125 – glasul VIII. Heruvici mici, de Anton Pann, în grecește – 125-125^v – glasul I; 126-126^v – glasul II; 126^v-127^v – glasul III; 127^v-128 – glasul IV; 128^v-129 – glasul V; 129-129^v – glasul V; 129^v-130^v – glasul VI; 130^v-131 – glasul VII; 131^v-132 – glasul VIII. Heruvici românești, de Anton Pann – 132-133 – glasul I; 133-134 – glasul I; 134-134^v – glasul II; 134^v-135^v – glasul III; 135^v-136^v – glasul IV; 136^v-137 – glasul V; 137^v-138 – glasul V; 138-139 – glasul VI; 139-139^v – glasul VII; 140-140^v – glasul VIII. Heruvici grecești de Petru Lampadarie și Grigore Lampadarie – 141-141^v –

glasul I; 141^v-142 – glasul II; 142-143 – glasul III; 143-143^v – glasul IV; 143^v-144 – glasul V; 144-145 – glasul VI; 145-145^v – glasul VII; 145^v-146 – glasul VIII. Heruvica săptămânale compuse în limba cea vie a patriei de Macarie protopsaltul (traduse după Petre Lampadarie și Grigorie protopsaltul, *nota mea*) – 146-147 – glasul I; 147-147^v – glasul II; 147^v-148^v – glasul III; 148^v-149 – glasul IV; 149-150 – glasul V; 150-150^v – glasul VI; 150^v-151^v – glasul VII; 151^v-152 – glasul VIII.

152-152^v – Răspunsurile Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur, în limba română, glasul VIII; 152^v-153 – glasul VIII.

153-154^v – Ἀξιὸν καὶ δίκαιόν ἐστὶ... [*Cu vrednicie și dreptate este...*], Răspunsurile Sfintei Liturghii a Sfântului Vasile cel Mare, glasul II, de Ioan Protopsaltul; 154^v-156 – în limba română, glasul II, traduse de Macarie.

156-156^v – Τὴν γὰρ σὴν μητέρα... [*Că mitrasul... – o parte din anti-axionul Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, De tine se bucură...*], glasul V; 156^v-157^v – în limba română, glasul V; 157^v-158 – *De tine se bucură...*, glasul VIII; 158-159 – glasul VIII.

159 – *Pre arătătorul ...*, glasul II.

159-159^v – Κατευθυνθήτω προσευχή μου... [*Să se îndrepteze rugăciunea mea...*], grecește și românește, glasul I; 159^v-160 – glasul VI.

160-160^v – Νῦν αἱ δυνάμεις... [*Acum puterile...*], heruvicul Liturghiei Sfântului Grigorie Dialogul, glasul VI, de Ioan Klada; 160^v-161 – românește, glasul VI, *același tălmăcit de Macarie românește*; 161-161^v – glasul I; 161^v-162^v – glasul I, de Macarie; 162^v-163 – glasul V.

163-163^v – Γεύσασθε καὶ ἴδετε... [*Gustați și vedeți...*], chinonicul Liturghiei Sfântului Grigorie Dialogul, glasul V, de Ioan Klada; 163^v-164 – românește, glasul V, tradus de Nicolae Ivanovici; 164-165 – glasul VI, de Macarie; 165-166 – glasul VI, de Macarie.

AXIOANE – Ἀξιὸν ἐστὶν... [*Vrednică ești...*], în limba greacă – 166 – glasul I; 166-166^v – glasul I; 166^v – glasul II; 166^v-167 – glasul II; 167 – glasul III; 167-167^v – glasul III; 167^v – glasul III; 167^v-168 – românește, glasul III; 168-168^v – grecește, glasul IV; 168^v – românește, glasul IV; 168^v-169 – grecește, glasul IV; 169 – glasul V; 169-169^v – românește, glasul V; 169^v-170 – grecește, glasul V; 170-170^v – românește, glasul V; 170^v – grecește, glasul V; 170^v-171 – glasul V; 171 – glasul VI; 171^v – glasul VI; 171^v-172 – românește, glasul VI; 172-172^v – grecește, glasul VII; 172^v – românește, glasul VII; 172^v-173 – grecește, glasul VIII; 173-173^v – românește, glasul VIII; 173^v – grecește, glasul VIII; 173^v-174 – românește, glasul VIII; 174-174^v – glasul I; 174^v-175 – glasul II; 175-175^v – glasul IV; 175^v – glasul VI.

AXIOANELE PRAZNICALE – 176 – *Mărește, suflete al meu, pe cea mai cinstită...*, **la Nașterea Domnului**, glasul I; 176-176^v – *Mărește, suflete al meu, pe Cel ce în Iordan...*, **la Botezul Domnului**, glasul VI; 176^v – *Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*, **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III.

177 – *Dostoino est...* [Vrednică ești ...], slavonește, glasul VIII.

177-180^v – AXIOANELE PRAZNICALE în limba greacă de Anton Pann – 177 – *Ἀλλότριον τῶν μητέρων παρθενία..* [Străin lucru...], **la Nașterea Maicii Domnului**, glasul VIII; 177-177^v – *Μυστικός εἰ Θεοτόκε Παράδεισος...* [Rai de taină ești Născătoare de Dumnezeu...], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul VIII; 177^v – *Ο τόκος σου...* [Nașterea Ta ...], **la Schimbarea la Față a Domnului**, glasul IV; 177^v-178 – *Εὐαγγελίζου γῇ χαράν μεγάλην...* [Binevestește, pământule, bucurie mare...] **la Bunavestire**, glasul IV; 178 – *Μεγάλυνον ψυχή μου τὴν τιμιωτέραν...* [Mărește, suflete al meu, pe cea mai cinstită ...], **la Nașterea Domnului**, glasul I; 178-178^v – *Μεγάλυνον ψυχή μου...* [Mărește, suflete al meu...], **la Botezul Domnului**, glasul VI; 178^v-179 – *Θεοτόκε ἡ ἐλπίς...* [Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...], **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III; 179 – *Θεὸς Κύριος...* [Dumnezeu este Domnul...], **la Intrarea Domnului în Ierusalim**, glasul IV; 179-179^v – *Ὁ Ἄγγελος ἐβόα...* [Îngerul a strigat...], **la Învierea Domnului**, glasul V; 179^v-180 – glasul I, după Macarie; 180 – *Χαίροις Ἄνασσα Θεοδέγμον ...* [Bucură-te, Împărăteasă Maică...], **la Rusalii**, glasul IV; 180-180^v – *Αἱ γενεαὶ πᾶσαι μακαρίζομεν σε...* [Neamurile toate te fericesc...], **la Adormirea Maicii Domnului**, glasul I.

180^v-185 – ACELEAȘI AXIOANE TĂLMĂCITE ÎN LIMBA CEA VIE A PATRIEI DE SFINȚIA SA PĂRINTELE MACARIE ARHIMANDRITUL – 180^v – *Străin lucru este maicilor ...*, **la Nașterea Maicii Domnului**, glasul VIII; 180^v-181 – *Rai de taină ești ...*, **la Ziua Crucii**, glasul VIII; 181 – *Mărește, suflete al meu, pe cea mai cinstită ...*, **la Nașterea Domnului**, glasul I; 181-181^v – *Mărește, suflete al meu, pe Cel ce în Iordan ...*, **la Botezul Domnului**, glasul VI; 181^v-182 – *Născătoare de Dumnezeu, nădejdea ...*, **la Stretenie (Întâmpinarea Domnului)**, glasul III; 182-182^v – *Binevestește, pământule, ...*, **la Buna Vestire** (plus introducerea de la Intrarea Maicii Domnului în Biserică), glasul IV; 182^v – *Dumnezeu este Domnul ...*, **la Intrarea în Ierusalim**, glasul IV; 183 – *Îngerul a strigat ...*, **la Învierea Domnului**, glasul I; 183-183^v – *Mărește, suflete al meu ...*, **la Înălțarea Domnului**, glasul V; 183^v-184 – *Bucură-te, Împărăteasă Maică...*, **la Duminica Rusaliilor**, glasul IV (copistul trece greșit titlul, scriind *Altul tot la Înălțare*); 184 – *Mărește,*

suflete al meu..., la Schimbarea la Față, glasul IV; 184-184^v – *Neamurile toate..., la Adormirea Maicii Domnului*, glasul I; 184^v-185 – glasul I.

CHINONICE SĂPTĂMÂNNALE de Petru Lampadarie – 185-185^v – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους...* [Cel ce faci pre îngerii Tăi...], **luni**, glasul I; 185^v-186 – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [Întru pomenire veșnică...], **marți**, glasul VII; 186-186^v – *Ποτήριον σωτηρίου...* [Paharul mântuirii...], **miercuri**, glasul IV; 186^v-187 – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [În tot pământul...], **joi**, glasul VIII; 187^v – *Σωτηρίαν εἰργάσω...* [Mântuire ai lucrat...], **vineri**, glasul V; 187^v-188 – *Μακάριοι οὓς ἐξέλεσω...* [Fericiți pe care i-ai ales...], **sâmbătă**, glasul I. Chinonice în limba română de Macarie Ierom. – 188^v-189 – *Cel ce faci pre îngerii Tăi...*, **luni**, glasul I; 189-189^v – *Întru pomenire veșnică...*, **marți**, glasul VII; 189^v-190 – *Întru pomenire veșnică...*, **marți**, glasul VII; 190-190^v – *Paharul mântuirii...*, **miercuri**, glasul IV; 190^v-191 – *În tot pământul...*, **joi**, glasul VIII; 191-191^v – *Mântuire ai lucrat...*, **vineri**, glasul V; 191^v-192 – *Fericiți pe care i-ai ales...*, **sâmbătă**, glasul I.

CHINONICE DUMINICALE de Antonie Pantoleon – *Lăudați pre Domnul...* – 192-193 – glasul I; 193-193^v – glasul II; 193^v-194^v – glasul III; 194^v-195 – glasul IV; 195-195^v – glasul V; 195^v-196^v – glasul VI; 196^v-197 – glasul VII; 197^v-198 – glasul VIII; 198-198^v – *Αἰνεῖτε τὸν Κύριον...*, glasul I; 198^v-199^v – glasul I; 199^v-200^v – glasul I, de Daniil Protopsaltul; 200^v-201 – glasul II; 201-202 – glasul III; 202-202^v – glasul IV; 202^v-203^v – glasul V; 203^v-204 – glasul VI; 204-205 – glasul VII; 205-205^v – glasul VIII. În românește, traduse de Macarie după Daniil Protopsaltul – 206-206^v – glasul I; 206^v-207^v – glasul II; 207^v-208 – glasul III; 208-209 – glasul IV; 209-209^v – glasul V; 209^v-210^v – glasul VI; 210^v-211 – glasul VII; 211-212 – glasul VIII. Chinonice duminicale de Grigorie Protopsaltul, traduse de Macarie – 212-213 – glasul I; 213-214 – glasul II; 214-215^v – glasul III; 215^v-216^v – glasul IV; 216^v-217^v – glasul V; 217^v-218^v – glasul VI; 218^v-219^v – glasul VII; 219^v-220^v – glasul VIII.

La Adormirea prea Sfintei Stăpânei noastre de D(u)mnezeu Născătoarei și pururea fecioarei Mariei, cântarea aceasta alcătuită pe alt glasu de smeritul Macarie protopsalt, după cererea Sf. Sale păr(intele) Sevastian schimonah, cămărașul Sfintei monastiri Neamțul (trei axioane praznicale, mai pe larg decât cele clasice ale lui Macarie) – 221-221^v – Neamurile toate te fericesc..., la Adormirea Maicii Domnului, glasul I; 221^v-222^v – *Mărește, suflete al meu, pe cea mai cinstită...*, **la Nașterea Domnului**, glasul I; 222^v-223 – *Mărește, suflete al meu, pe Cel ce în Iordan...*, **la Botezul Domnului**, glasul II în Pa.

223-223^v – *Cinei tale...*, anti-heruvic în Joia cea Mare, glasul VI.

223^v-224^v – *Din ospățul...*, anti-axion în Sfânta și Marea Joi, glasul VI.

224^v-225^v – *Nu te tângui...*, anti-axion în Sfânta și Marea Sâmbătă, glasul VI.

225^v – *Aliluia*, glasul I, de Antonie Pantoleon.

CHINONICELE SĂRBĂTORILOR – 226-227 – *Εὐλόγησον τὸν στέφανον...* [*Binecuvîntează cununa anului...*], **la 1 septembrie**, glasul I; 227-227^v – *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [*Însemnatu-s-a peste noi...*], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul V; 227^v-228 – glasul V; 228^v-229^v – glasul III; 229^v-230 – glasul VI; 230-231 – glasul VII; 231-231^v – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους...* [*Cel ce faci pre îngerii Tăi...*], **la Sfinții Arhangheli**, glasul I; 231^v-233 – glasul VI; 233-234 – glasul IV; 234-235 – glasul VIII; 235-236 – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [*Întru pomenire veșnică...*], **la Sfinții Cuvioși**, glasul I; 236-237 – glasul II; 237-238^v – glasul III; 238^v-240 – glasul IV; 240-241 – glasul V; 241-242 – glasul VI; 242-243 – glasul VII; 243-243^v – glasul VII; 243^v-244^v – glasul VIII; 244^v-245^v – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [*Izbăvire a trimis...*], **la Nașterea Domnului**, glasul I; 245^v-246 – glasul V; 246-249 – glasul V; 249-250 – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [*Arătat-u-s-a harul...*], **la Botezul Domnului**, glasul V; 250-251 – glasul VII; 251-252^v – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [*Ales-a Domnul...*], **la Buna Vestire**, glasul I; 252^v-253^v – glasul V; 253^v-254 – *Ἐκ στόματος νηπίων...* [*Din gura pruncilor...*], **la Sâmbăta lui Lazăr**, glasul I; 254-254^v – *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...* [*Bine este cuvântat cel ce vine...*], **la Florii**, glasul IV; 255^v-255^v – glasul IV; 255^v-256^v – *Τοῦ Δείπνου Σοῦ τοῦ Μυστικοῦ...* [*Cinei Tale celei de taină...*], **în Sfânta și Marea Joi**, glasul VI; 256^v-257^v – glasul VI; 257^v-258^v – glasul VI; 258^v-260 – *Σιγησάτω πάσα σάρξ...* [*Să tacă tot trupul...*], **anti-heruvic în Sfânta și Marea Sâmbătă**, glasul V; 260-260^v – glasul V; 260^v-261 – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [*Sculat-u-s-a ca din somn...*], **chinonic în Sfânta și Marea Sâmbătă**, glasul I; 261-261^v – glasul V; 261^v-262^v – *Σῶμα Χριστοῦ...* [*Trupul lui Hristos...*], **la Învierea Domnului**, glasul I; 262^v-263^v – glasul VI; 263^v-264 – glasul V; 264-265 – glasul III; 265-265^v – glasul III; 265^v-266^v – glasul IV; 266^v-267^v – glasul V; 267^v-268 – glasul VI; 268-269 – glasul VII; 269-270 – glasul VII; 270-270^v – glasul VIII; 270^v-271^v – *Ἐπαίνει Ἱεροσολήμ...* [*Laudă, Ierusalime...*], **în Duminica lui Toma**, glasul I; 271^v-272^v – glasul V; 272^v-273^v – *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα...* [*Cel ce mănâncă trupul meu...*], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV; 273^v-274 – glasul IV; 274-275 – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [*Înălțatu-*

S-a Dumnezeu...], **la Înălțarea Domnului**, glasul IV; 275-276 – glasul IV; 276-276^v – *To Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [*Duhul Tău cel sfânt...*], **la Cincizecime**, glasul I; 276^v-277^v – glasul VII; 277^v-278 – *To Πνεῦμα Σου το ἀγαθόν...* [*Duhul Tău cel bun...*], **în Lunea Cincizecimii**, glasul I; 278-278^v – *Ἀγαλλιᾷσθε δίκαιοι...* [*Bucurați-vă, dreptilor...*], **în Duminica Tuturor Sfinților**, glasul V; 278^v-279^v – glasul VIII; 279^v-280^v – glasul VIII; 280^v-281^v – glasul VIII; 281^v-282^v – glasul VIII; 282^v-283^v – *Εἰς πάσαν τὴν γῆν...* [*În tot pământul...*], **la Sfinții Apostoli**, glasul I; 283^v-284 – glasul II; 284-285 – glasul III; 285-286 – glasul IV; 286-288 – glasul V; 288-289 – glasul VI; 289-290 – glasul VII; 290-290^v – glasul VIII; 290^v-291^v – glasul VIII; 291^v-292^v – *Ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης...* [*Întru lumina slavei...*], **la Schimbarea la Față**, glasul VII; 292^v-293^v – glasul IV; 293^v-294 – *Ποτήριον σωτηρίου...* [*Paharul mântuirii...*], **la Praznicele Maicii Domnului**, glasul I; 294-294^v – glasul II; 294^v-295^v – glasul III; 295^v-296^v – glasul IV; 296^v-297^v – glasul IV; 298-298^v – glasul V; 298^v-299^v – glasul VI; 299^v-300^v – glasul VII; 300^v-301^v – glasul VII; 301^v-302^v – glasul VIII.

302^v-304^v – Cratimi de Grigorie Protosaltul, pe toate glasurile.

ACELEAȘI CHINONICE ALE TUTUROR PRAZNICELOR ÎMPĂRĂTEȘTI COMPUSE DE SF. PARINTELE MACARIE ARHIMANDRIT CÂND SĂ AFLA ÎN SFÂNTA MĂNĂSTIRE CĂLDĂRUȘANI – 305-305^v – *Binecuvintează cununa...*, **la 1 septembrie**, glasul I, de Gheorghe Critos; 305^v-307 – *Doamne, iubita-m...*, **la târnosirea bisericii**, glas V; 307-307^v – *Însemnatu-s-a peste noi...*, **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul V; 307^v-308 – glasul V; 308^v-309 – glasul III; 309-309^v – glasul VI; 309^v-310^v – glasul VII; 310^v-311 – *Întru pomenire veșnică...*, **la Sfinții Cuvioși**, glasul I; 311-312 – glasul I; 312-313 – glasul II; 313-314 – glasul III; 314-315 – glasul IV; 315-316 – glasul V; 316-317 – glasul VI; 317-317^v – glasul VII; 317^v-318 – glasul VII; 318-319 – glasul VII; 319-319^v – glasul VIII; 319^v-322^v – *Izbăvire a trimis...*, **la Nașterea Domnului**, glasul I; 322^v-323^v – glasul V; 323^v-324^v – glasul I; 324^v-325 – *Arătat-u-s-a darul...*, **la Botezul Domnului**, glasul I; 325^v-326^v – *Ales-a Domnul...*, **la Buna-Vestire**, glasul I; 326^v-327^v – glasul I; 327^v-328 – *Din gura pruncilor...*, **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul I; *Binecuvântat este cel ce vine...*, **la Florii**, 328-329 – glasul IV; 329-329^v – glasul IV; 329^v-330^v – *Cinei tale...*, **în Sfânta și Marea Joi**, glasul VI; 330^v-331 – glasul VI; 331^v-332 – *Să tacă tot trupul...*, **Heruvic în Sfânta și Marea Sâmbătă**, glasul V; 332-332^v – *Sculatu-s-a ca din somn Domnul...*, **chinonic în Sfânta și Marea Sâmbătă**, glasul I; 332^v-333 – glasul V; 333^v-334 – *Trupul lui Hristos...*,

la Învierea Domnului, glasul I; 334-335 – glasul II; 335-335^v – glasul II; 335^v-336 – glasul II; 339-337 – glasul III; 337-337^v – glasul III; 337^v-338 – glasul IV; 338-339^v – glasul V; 339^v-340 – glasul VI; 340-340^v – glasul VII; 340^v-341 – glasul VIII; 341-342 – *Laudă, Ierusalime...*, **la Duminica Tomii**, glasul I; 342-343 – glasul V; 343-344 – *Cel ce mănâncă Trupul Meu...*, **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV; 344-344^v – glasul IV; 344^v-345^v – *Suitu-S-a Dumnezeu...*, **la Înălțarea Domnului**, glasul IV; 345^v-346^v – glasul IV; 346^v-347 – *Duhul Tău cel sfânt...*, **la Duminica Rusaliilor**, glasul I; 347-347^v – glasul VII; 347^v-348^v – *Duhul Tău cel bun...*, **în Lunea Pogorării Duhului Sfânt**, glasul I; 348^v-349 – *Bucurați-vă, dreptilor...*, **la Duminica Tuturor Sfinților**, glasul VIII; 349^v-350 – glasul VIII; 350-351 – glasul VIII; 351-351^v – glasul I; 351^v-352^v – glasul VIII; 352^v-353^v – *Întru lumina slavei...*, **la Schimbarea la Față**, glasul VII; 353^v-354^v – glasul IV; 354^v-355 – *Paharul mântuirii...*, **la Praznicele Maicii Domnului**, glasul I; 355-355^v – glasul II; 355^v-356^v – glasul III; 356^v-357^v – glasul IV; 357^v-358^v – glasul IV; 358^v-359^v – glasul V; 359^v-360^v – glasul VI; 360^v-361 – glasul VII; 361^v-362 – glasul VII; 362^v-363 – glasul VIII; 363-363^v – *În tot pământul...*, **la Sfinții Apostoli**, glasul I; 363^v-364 – glasul II; 364^v-365 – glasul III; 365-366 – glasul IV; 366-368 – glasul V; 368-369 – glasul VI; 369-370 – glasul VII; 370-370^v – glasul VIII; 370^v-371^v – glasul VIII; 371^v-372^v – glasul VIII.

III.1.2. Manuscrisul românesc nr. 34 – Chinoncar

Nr. inventar: M. 34; **nr. inventar vechi:** 1160; 28 – scrise în colțul din stânga al primei foi. În inventarul din 1969 apare cu nr. de inv. 34 M. (trecut pe f. 1), la nr. crt. 2489. **Chinoncar**, conținând chinonice duminicale pe toate glasurile, de Petru Lampadarie. **Titlu:** „Chinonicele duminicii pă toate glasurile facerea lui Kir Petru Lampadarie, traduse românește de mine Nicolae Ivanovici la anul 1847, feb. 19”. **Codicograf:** Nicolae Ivanovici, nume scris în titlu și pe f. 7. El este totodată și traducătorul din greacă al partiturilor, după cum afirmă în titlu. **Datare:** 1847, an consemnat în titlu și pe f. 7. **Textul este în limba română** și este scris cu litere chirilice, cu cerneală neagră. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale,

mărturiile și ftoarelele cu cerneală roșie. **Format:** 18/22 cm, oglinda paginii: 16,5/18,5 cm; 16/17 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foii (recto), de la 1 la 12; **nelegat**; stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: f. 7: „*Alte opt chinonice facerea aceluiași Petru Lampadarie și traduse în românește de mine Nicolae Ivanovici, 1847, feb 22*”.

Conținutul muzical-liturgic:

CHINONICE DUMINICALE DE PETRU LAMPADARIE – *Lăudați pe Domnul...* - 1-1^v – glasul I; 1^v-2^v – glasul II în Pa; 2^v-3 – glasul III; 3-4 – glasul IV; 4-4^v – glasul V; 4^v-5^v – glasul VI; 5^v-6 – glasul VII; 6-7 – glasul VIII; 7-8 – glasul I; 8-8^v – glasul II în Pa; 8^v-9^v – glasul III; 9^v-10 – glasul IV; 10-11 – glasul V; 11-11^v – glasul VI; 11^v-12 – glasul VII; 12-12^v – glasul VIII.

III.1.3. Manuscrisul românesc nr. 36 – Antologhion

Nr. inventar: M. 36; **nr. inventar vechi:** 30 (f. 1) și 1150, pe cotor. În inventarul din 1969 apare cu nr. de inv. 36 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2491. **Antologhion**, conținând heruvică, chinonice, slave, tropare și condace, slujba Învierii, „Toată suflarea” și voscresne. Multe piese sunt compuse de Nicolae Ivanovici, celelalte sunt semnate de Grigorie Lampadarie, Petru Lampadarie, Petru Byzantios, Petre Efesiul, Grigorie Protopsaltul, Ștefan Popescu, Anton Pann, Dionisie Fotino, Nae Mateescu și Macarie Ieromonahul. **Titlu:** „*Heruvică săptămânale și duminicale compuse de mine Nicolaie Iovanoviciu la Comuna Băicoi la anullu 1848*” (f. 1); „*Colecțiune de Cântări Bisericești. Manuscript. Vol. 1. Sinaia*” (f. 2). Pe cotor: „*Colecțiune de cântări bisericești. Manuscript 1*”. **Codicograf:** Nicolae Ivanovici, nume scris în titlu și în tot manuscrisul. **Locul copierii:** Băicoi, Ploiești, Valea Călugărească, M-rea Predeal, M-rea Sinaia. **Datare:** 1848 (dată scrisă în titlu) – 1891 (f. 89). **Textul este în limba română** și este scris cu litere chirilice și latine, cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarelele cu cerneală roșie. **Format:** 18/21 cm, oglinda paginii: 12/16,5 cm; 13/14 rânduri

pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 421, cu două numerotații, din care o folosim pe cea mediană. Este un miscelaneu. **Legat** în carton presat, de culoare verde, și piele neagră (cotorul); stare foarte bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: F. 43^v: „*Scrisusau [sic!] aceste heruvice de mine nevrednicul și smeritul între cântăreți Nicolaie Ivanoviciu din Comuna Băicoi. Când mă afluam Notar al acestei Comune la anul 1865 Iulie 14 Miercuri. Primaria Comunale*”.

F. 217: „*Chinonice prasnicare și duminicare compuse de mine, Nicolae Ivanoviciu, la comuna Băicoiu*”.

F. 285^v: „*Anul 1882, septembrie 8, în ziua de Sfânta Marie Mică, prin mine N. Ivanoviciu – Suburbia Sf. Treime, Strada Gogonea, nr 259, Ploești*”.

Conținutul muzical-liturgic:

Pagini albe: 69-69^v, 91-91^v, 95, 103^v, 111^v, 122^v, 128^v, 183^v, 207^v, 210^v, 214^v, 217^v, 223^v, 251^v, 265^v, 269^v, 275^v, 277^v, 297^v, 311^v, 319^v, 346^v-347^v, 362^v, 385^v, 387^v, 397^v, 398^v, 399^v, 400, 405^v, 410, 411, 417^v.

HERUVICE – *Care pe heruvimi...* – 3-3^v – glasul I, de Grigorie Lampadarie; 3^v-4^v – glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 4^v-5 – glasul III, de Grigorie Lampadarie; 5^v-6^v – glasul IV, de Petru Lampadarie; 6^v-7^v – glas V, al aceluiași; 7^v-8^v – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 8^v-9 – glasul VII; 9-10 – glasul VIII, de Petru Lampadarie; 10-11 – glasul I, de Petru Efesiul; 11-11^v – glasul I, de Nicolae Ivanovici; 11^v-12 – *Ca pe Împăratul...*, glasul I, de Petru Vizantiu; 12-13 – glasul VI, de Petru Efesiul; 13-14 – glasul III, de Nicolae Ivanovici; 14-15 – glasul IV, de Nicolae Ivanovici; 15-16 – glasul VII; 16-17 – glasul VIII.

CHINONICELE SĂPTĂMÂNII FACEREA LUI PETRU LAMPADARIE ȘI ÎNROMÂNITE DE MINE N. IVANOVICI – 17-17^v – *Cel ce faci pe îngerii Tăi...*, luni, glasul I; 17^v-18^v – *Întru pomenire veșnică...*, **marți**, glas VII; 18^v-19 – *Paharul mântuirii...*, **miercuri**, glasul IV; 19-20 – *În tot pământul...*, **joi**, glasul VIII; 20-21 – *Mântuire ai lucrat...*, **vineri**, glasul V; 21-21^v – *Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...*, **sâmbătă**, glasul V.

CHINONICE DUMINICALE – *Lăudați pre Domnul din ceruri...* – 21^v-22^v – glasul I, de Nicolae Ivanovici; 22^v-23^v – glasul III, de Petru Lampadarie; 23^v-24 – glasul IV, de Nicolae Ivanovici; 24-25 – glasul VI, de Petre Bizantinul; 25-25^v – glasul VII, de Nicolae Ivanovici.

HERUVICE – *Care pre heruvimi...* – 26-27 – glasul I, de Nicolae Ivanovici; 27^v-28^v – glasul I, de Nicolae Ivanovici; 29-30^v – glasul III, de N. Ivanovici; 30^v-32 – glasul IV, de N. Ivanovici; 32^v-33^v – glasul II, de Petru Lampadarie; 34-35 – glasul V, de Antonie Pandoleon (Anton Pann); 35^v-36^v – glasul VI, de Nicolae Ivanovici; 37-38 – glasul VI, *a dlui Petre Efesiu, prescurtat de mine Nae Ivanoviciu*; 38-39 – glasul VII; 39^v-40^v – glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 41-42 – glasul VIII, de Petre Lampadarie; 42-43^v – glasul VIII, de Nae Ivanovici.

44 – *Veniți să ne închinăm...*, glas II, de Nicolaie Ivanovici.

TROPARE ȘI CONDACE – 44^v – Troparul Sfinților Împărați Constantin și Elena, glasul VIII; 45 – Troparul Sfântului Apostol Andrei, glasul III; 45-45^v – Condacul Sfinților Împărați Constantin și Elena, glasul III.

HERUVICE – *Care pre heruvimi...* – 46-47 – glasul I, de Nicolaie Ivanovici; 47^v-49^v – glasul III, de Petru Efesiu, tradus de Nicolae Ivanovici; 50-51^v – glasul IV, de Nicolaie Ivanovici; 52-53^v – glasul I, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolaie Ivanovici; 54-55^v – glasul VI; 55^v-57^v – glasul III, după Petre Efesiul, prescurtat de Nicolaie Ivanovici; 57^v-59^v – glasul III, după Grigorie întâiul cantor; 59^v-61^v – glasul IV, după Petru Efesiu; 61^v-62^v – glasul IV; 63-64^v – glasul V, de Anton Pann; 64^v-66^v – glasul VI, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 66^v-68^v – glasul VII, de Petru Efesiu; 70-72 – glasul VII, *corectatu și prescurtatu de mine Naie Ivănescu* (pentru prima oară textul folosește caracterele latine, la care însă renunță curând, la f. 77); 72^v-73^v – glasul VII; 74-76^v – glasul VII, de Ștefan Popescu; 77-77^v – glasul VII, (neterminat) de Nicolae Ivanovici; 78-79 – glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 79^v-82 – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 82^v-84 – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 84^v-86 – glasul VIII; 86^v-88^v – glasul VII, după Petru Efesiu și Anton Pann, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 89-90^v – glasul VI, de Neofit Ivanovici din Mănăstirea Sinaia, anul 1891, noiembrie 18; 92-93^v – glasul VII, de Neofit Ivanovici; 94-95 – glasul V, de Nicolae Ivanovici; 96-97^v – glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 98-99^v – glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 99^v-101^v – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 102-103 – glasul I, de Dionisie Fotino, *corectat* de Nicolae Ivanovici; 104-105^v – glasul I, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 106-107^v – glasul I, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 108-119^v – glasul V; 110-111 – glasul VI, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 112-112^v – glasul VI, de Anton Pann, modificat de Nicolae Ivanovici; 113-113^v – glasul

VI, de Anton Pann, modificat de Nicolae Ivanovici; 114-116 – glasul VI, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 116-118 – glasul III, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 118-119 – glasul III, de Grigorie Protopsaltul; 119-120 – glasul IV, de Petre Lampadarie; 120^v-122 – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 123-124^v – glasul V, prescurtat după Petru Efesiu, de Nicolae Ivanovici; 125-126^v – glasul V, prescurtat după Petru Efesiu, de Nicolae Ivanovici; 128-129 – glasul V, de Nicolae Ivanovici, caractere latine; 129-130 – glasul I, de Nicolae Ivanovici; 130^v-132 – glasul VI, prescurtat după Petru Efesiu; 132-134^v – glasul VI, caractere latine; 134^v-135^v – glasul VI, prescurtat de Naie Iovanescu; 136-137^v – glasul III, de Nicolae Ivanovici, după Petre Efesiul, caractere latine; 138-139^v – glasul VIII, prescurtat după Petru Efesiu, de Nicolae Ivanovici, caractere latine; 140-141^v – glasul IV, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 141^v-142^v – glasul VII, prescurtat de Nicolae Ivănescu, după Petru Efesiu și Anton Pantoleon, caractere latine; 143-144^v – glasul VII, prescurtat de Nicolae Ivanovici, caractere chirilice; 145-146 – glasul IV, prescurtat de Nicolae Ivanovici după Petru Efesiu; 146^v – introducere la heruvic (numită de Ivanovici „cratimă”), glasul V, de Nicolae Ivanovici; 147-148 – heruvic, glasul V, de Anton Pann; 148-149 – glasul V, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 149^v – introducere la heruvic, glasul VI, prescurtat de Nicolae Ivanovici după Petru Efesiu; 150-151^v – heruvic, glasul VI, de Nicolae Ivanovici; 151^v – introducere la heruvic, glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 152-153 – glasul II, de Nicolae Ivanovici; 153^v – introducere la heruvic, glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 154-155^v – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 156-157^v – glasul VII, de Anton Pann, tradus din grecește și prescurtat de Nicolae Ivanovici; 158-158^v – *Ca pe Împăratul...*, glasul VII; 158^v-159^v – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 160-161^v – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici; 162-164 – glasul I, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 164-165^v – glasul II; 165^v-167 – glasul III; 167 – introducere la heruvic, glasul V; 167^v-169 – heruvic, glasul IV; 169^v – introducere la heruvic, glasul IV, de Anton Pann; 169^v-171 – heruvic, glasul IV, de Nicolae Romossalu; 171^v – introducere la heruvic, glasul V, de Nicolae Romossescu; 172-173^v – heruvic, glasul V, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Romossescu; 173^v-175^v – glasul VI; 176-177^v – glasul VII, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Romossescu; 177^v-179^v – glasul VII, de Naie Romossescu; 180-181^v – glasul VIII, de Petru Efesiu, prescurtat de Nicolae Romossescu; 182-183 – glasul VIII, de Naie Romossescu; 185^v-186 – glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 186-187 – glasul VIII,

de Naie Ivanovici; 187^v-188^v – glasul I, de Naie Ivanovici; 189-189^v – glasul VII, de Naie Ivanovici; 190-190^v – glasul IV, de Naie Ioanovici; 191- 191^v – glasul V, de Naie Ivanovici; 192-193^v – glasul I, de Naie Ivanovici; 194-195^v – glasul VI, de Petre Efesiu, prescurtat de Naie Ivanovici; 196-196^v – glasul VI, de Naie Ivanovici; 197-198^v – glasul VIII, de Naie Ivanovici; 199-200 – glasul I, de Anton Pann, prescurtat de Naie Ioanovici; 200^v-201 – glasul II în Pa; 201^v-202^v – glasul III, de Naie Ivanovici, după Petru Efesiu și Anton Pann; 203-204 – glasul III, de Naie Ivanovici; 204^v-205^v – glasul IV, de Petre Efesiu, prescurtat de Naie Ivanovici; 206-207 – glasul IV; 208-209 – glasul V, de Anton Pann; 209^v-210 – glasul V, prescurtat de Naie Ivanovici; 211-212^v – glasul VIII, prescurtat de Naie Ivanovici după Petru Efesiu și Petre Bizantinul; 213-214 – glasul II; 215-216^v – glasul III.

CHINONICE PRASNICARE ȘI DUMINICARE COMPUSE DE MINE NICOLAE IVANOVICU LA COMUNA BĂICOIU (217 – foaie de titlu) – 218-218^v – *Bucurați-vă, dreptilor..., în Duminica Tuturor Sfinților*, glasul I; 219-220 – *Fericiți sunt cei pe care i-ai ales..., sâmbătă*, glasul I; 220^v-221^v – *Paharul mântuirii..., miercuri*, glasul I; 222-223 – *Lăudați pre Domnul din ceruri..., duminică*, glasul I; 224-224^v – *Întru pomenire veșnică..., marți*, glasul I; 225-226^v – *În tot pământul..., joi*, glasul I; 226^v-227^v – *Întru pomenire veșnică..., marți*, glasul VII; 227^v-228^v – *Sfințit-au locașul..., pomenirea Marii Biserici din Constantinopol, 23 decembrie*, glasul I.

CHINONIC DUMINICAL, Lăudați pre Domnul din ceruri... – 229-230 – glasul I, de Nicolae Ivanovici; 230-231^v – glasul I, de Daniil protopsaltul; 232-233 – glasul II în Pa, de Nicolae Ivanovici; 233-234 – glasul III, de Nicolae Ivanovici; 234-235^v – glasul III, de Petru Lampadarie; 236-237 – glasul I, de Daniil protopsaltul, corectat și prescurtat de Nicolae Ivanovici; 237^v-238 – glasul VI, de Petru Vizantiul, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 238^v-239 – glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 239^v – glasul VIII, de Nicolae Ivanovici (neterminat); 240-241 – glasul I, de Anton Pann, corectat și modificat de Nicolae Ivanovici; 241-241^v – glasul IV, de Petru Lampadarie, „înromânitu de mine, Nicolae Ivanovicu”; 242-242^v – glasul I, de Nicolae Ivanovici; 242^v-243^v – glasul III, de Nicolae Ivanovici; 244-244^v – glasul VI, de Petru Vizantie, prescurtat de Naie Ivanovici; 245-246 – glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 246^v-247^v – glasul VIII, de Naie Ivanovici.

248-249^v – *Fericiți sunt cei pe care i-ai ales..., chinonicul de sâmbătă*, glasul I.

SLAVELE LAUDELOR, de Nicolae Ivanovici – 250-251 – în Duminica Vameșului și a Fariseului, glasul VIII; 252-253 – în Duminica Fiului risipitor, glasul VI; 253^v-254^v – în Duminica lăsatului sec de carne, glasul I; 254^v-255^v – în Duminica lăsatului sec de brânză, glasul VI; 256-257 – în prima Duminică a Marelui Post, glasul VI; 257-258 – în Duminica a doua din post, glasul VI; 258-259 – în Duminica a treia a Postului Mare, glasul VIII; 259^v – 260 – în Duminica a patra a Postului Mare, glasul I; 260-261 – în Sâmbăta Acatistului, glasul IV; 261-262 – Sedeală, glasul I; 262-263 – Slava Laudelor din Duminica a cincea a Sfântului Post, glasul I; 263^v – Troparul Duminicii Floriilor, glasul I; 264-265 – Slava Laudelor din Duminica a III-a a Postului Mare, glasul VIII, de Nae Romossescu; 266 – Slava Stihovanei vecerniei din Duminica Stălpărilor, glasul VI; 266^v-269 – Laudele din Duminica Floriilor, glasul IV; 270-271^v – Slava Laudelor din Duminica Floriilor, glasul VI; 272-273^v – Slava Laudelor Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, glasul V.

TROPARE ȘI CONDACE – 274-274^v – Troparul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, glasul IV; 274^v-275 – Condacul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, glasul IV.

SLAVELE LAUDELOR de Nicolae Ivanovici – 276-277 – în Duminica Tomei, glasul VI; 278-279 – glasul VI; 279^v-280 – în Duminica Slăbănogului, glasul VIII; 280^v-281 – la Înjumătățirea Praznicului, glasul IV; 281-281^v – în Duminica Samarinenței, glasul VI; 282-283^v – glasul VI; 283^v-284^v – în Duminica Orbului, glasul VIII; 285-285^v – *Ison, oligon, petasti...*, glasul I; 286-286^v – finalul unei Slave, glasul VI, și începutul Slavei la Sfinții Împărați (este o foaie care nu se potrivește cu celelalte, de aceea este și tăiată cu creionul); 287-288^v – la Sfinții Împărați, glasul VIII, după A. Pann; 289-290^v – la Sfinții Împărați, continuarea celei de la 286^v, glasul VIII, după A. Pann; 290^v-291^v – în Duminica Orbului, glas VIII; 292-293 – în Duminica Orbului, glasul VIII, cu alfabet latin; 293^v – încercare de compoziție; 294-295^v – Stihirile Laudelor Înălțării, glasul I; 296 – Troparul Înălțării, glasul IV; 296^v-297 – Condacul Înălțării, glasul VI; 298-299 – Laudele Înălțării, glasul I; 299^v – Luminânda Înălțării, glasul III; 300-300^v – Slava Laudelor Duminicii Slăbănogului, glasul VIII; 301-301^v – la Înălțarea Domnului, glasul II; 302-304 – în Duminica a VII-a după Înviere, glasul VIII; 304-305 – la Rusalii, glasul VI; 305^v-306 – la Nașterea Sf. Ioan Botezătorul, glasul VI; 306-307^v – la Sfinții Apostoli, glasul VI; 308-309 – la Sfântul Ilie Proorocul, glasul VIII; 309-309^v – la

Sfântul Mucenic Pantelimon, neterminată, glasul IV; 310-311 – la Schimbarea la Față, glasul VIII.

312-313^v – RĂSPUNSURILE SFINTEI LITURGHII a Sf. Ioan Gură de Aur, glasul V, de Nae Mateescu, modificate de Nae Ivanoviciu; 314-315^v – glasul V, de Nae Mateescu, modificate de Nae Ivanoviciu.

AXIOANE – *Vrednică ești...*, de Nicolae Ivanovici – 316-317 – glasul IV; 318 – 319 – glasul IV.

SLAVELE LAUDELOR – 320-320^v – la Sfânta Parascheva, glasul VI; 321-322 – la Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, glasul IV; 322-323 – la Sfinții Arhangheli, glasul V; 323^v – *Și acum... Fericimute pre tine...*, glasul V; 324-325 – la Sfântul Ioan Gură de Aur, glasul VIII; 325-325^v – *Și acum... Stăpână, primește...* glasul VIII; 326-327^v – la Sfântul Ierarh Spiridon, glasul IV; 327^v-329 – la Duminica Sfinților Strămoși, glasul VII; 329-330^v – la Duminica înaintea Nașterii lui Hristos, glasul VIII.

330^v-331^v – *Mărire... Și acum...* stihira de după Evanghelie, la Utrenia Nașterii Domnului, glasul II (se continuă la pagina 338).

332-332^v – Troparul Nașterii Domnului, glasul IV; 332^v-333 – Condacul praznicului, glasul III; 333-333^v – Luminânda, glasul III.

333^v-336^v – Stihirile Laudelor Nașterii Domnului, glasul IV.

337-337^v – Troparul Nașterii Domnului, glasul II.

SLAVELE LAUDELOR – 338-339 – la Nașterea Domnului, glasul VI; 339-340 – la 26 decembrie, glasul VI; 340^v-341^v – la Sf. Arhid. Ștefan, glasul V; 342-342^v – la Duminica după Nașterea Domnului, glasul VIII; 343-343^v – la Sf. Ierarh Vasile cel Mare, glasul VI; 343^v-344 – la Botezul Domnului, glasul VI; 344^v-345 – Troparul Botezului Domnului, glas I; 345-346 – Slava Laudelor de la Botezul Domnului, glasul VI; 348-349 – la Sf. Ierarh Vasile cel Mare, glasul VI; 349 – Condacul Botezului Domnului, glasul III; 349^v-350 – Luminânda, glasul III; 350 – Luminânda „*mai grabnică*” glasul III; 350^v-351 – Slava Laudelor Sf. Grigorie Teologul, glasul I; 351^v-352^v – la Sf. Trei Ierarhi, glasul II; 352^v-353 – la Întâmpinarea Domnului, glasul VI; 353^v-354^v – la Sf. Mucenic Haralambie, glasul V; 354^v-356 – la Sf. 40 de Mucenici, glasul V; 356^v – la Sf. 40 de Mucenici, neterminată, glasul V, de Nae Romossescu.

357 – *Să se îndrepteze...*, glasul I; 357^v – *alt chip*, glasul I.

358-359^v – Stihirile Laudelor Adormirii Maicii Domnului, glasul IV, de N. Ioanoviciu.

360 – Luminânda Adormirii Maicii Domnului, glasul III; 360^v – Troparul Praznicului Adormirii Maicii Domnului, glasul I; 361 – Luminânda Adormirii Maicii Domnului, glasul III;

361-362 – Slava Laudelor Adormirii Maicii Domnului, glasul VI.

363 – *Hristos a înviat...*, glasul VI în Di.

363-372 – Canonul Învierii, glasul I.

372-372^v – Luminânda Învierii, glasul III; 372^v – glasul III; 373 – glasul III, de N. Ivanovici; 373^v – glasul III; 374 – glasul II.

374-375^v – Laudele Paștilor, glasul I.

376 – Luminânda Învierii, glasul II.

376^v-378 – Stihirile Laudelor Învierii, glasul V în Ke, de N. Ivanovici; 378-379 – *Ziua Învierii...*, glasul V; 379 – o stihiră a laudelor, glasul I; 380 – *Cine este Dumnezeu...*, prochimen, glasul III; 380 – *Dumnezeul nostru în cer și pe pământ...*, prochimen, glasul III; 380-380^v – *Hristos a înviat...*, glasul V în două variante; 381 – Laudele Învierii Domnului, glasul V; 381-382 – Stihirile Laudelor Învierii, glasul V în Pa; 382^v-383^v – *Ziua Învierii...*, glasul V; 384-385 – *Ziua Învierii...*, glasul V, de ieromonahul Macarie.

386-387 – *Trupul Lui Hristos...*, chinonicul Învierii, glasul I.

VOSCRESNELE – 388-388^v – *În munte ucenicii...*, I, glasul I; 388^v-389 – *Cu miresme venind...*, II, glasul II; 389-390 – *Magdalenei Mariei...*, III, glasul III; 390-390^v – *Mâncare adâncă era...*, IV, glasul IV; 391-392 – *O, prea înțelepte judecățile Tale...*, V, glasul V; 392-392^v – *Pacea cea adevărată Tu ești...*, VI, glasul VI; 392^v-393^v – *Lacrimile Mariei...*, VIII, glasul VIII; 393^v-394 – *După pogorârea în iad...*, X, glasul VI; 394^v-395 – *Iată întuneric și de dimineață...*, VII, glasul VII; 395-395^v – *Ca întru anii cei de apoi...*, IX, glasul V; 395^v-396^v – *Arătându-Te pre Tine ucenicilor...*, XI, glasul VIII.

397 – *Înviind Iisus...*, glasul VI.

398 – încercare de compoziție.

399 – TOATĂ SUFLAREA PE TOATE GLASSURILLE ANULLU 1875 (foaie de titlu).

400^v – *Ceea ce ești mai cinstită...*, glasul IV.

TOATĂ SUFLAREA... – 401-401^v – glasul I; 401^v-402 – glasul II; 402-402^v – glasul III; 402^v-403 – glasul IV; 403-403^v – glasul V; 403^v-404 – glasul VI; 404-404^v – glasul VII; 404^v-405 – glasul VIII.

VOSCRESNE – 406-407 – *O, prea înțelepte judecățile Tale...*, V, glasul V; 407-408^v – *Pacea cea adevărată Tu ești...*, VI, glasul VI; 408^v-409^v – *Iată întuneric și de dimineață...*, VII, glasul VII în Ga; 409^v, 410^v, 411^v – *Lacrimile Mariei...*, VIII, glasul VIII; 412-412^v – *În munte*

ucenicii..., I, glasul I; 413-413^v – *Cu miresme venind...*, II, glasul II; 414-414^v – *Magdalenei Mariei...*, III, glasul III; 415-415^v – *Mânecare adâncă era...*, IV, glasul IV; 416-417 – *O, prea înțelepte judecățile Tale...*, V, glasul V; 418-419 – *Ca întru anii cei de apoi...*, IX, glasul V; 419-420 – *După pogorârea în iad...*, X, glasul VI; 420^v-421^v – *Arătându-Te pre Tine ucenicilor...*, XI, glasul VIII.

III.1.4. *Manuscrisul românesc nr. 37 – Antologhion*

Nr. inventar: M. 37; nr. inventar vechi: 31 (f.1). În inventarul din 1969 apare cu nr. de inv. **37 M.** (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2492. **Antologhion**, conținând cântări la Vecernie, Utrenie, Liturghie și Canonul Sfințelor Paști. Cele mai multe piese sunt compuse de Nicolae Ivanovici, celelalte sunt semnate de Varlaam Protosinghelul, Petre Efesiul, Anton Pann, Iosif Naniescu, Ioan protopsaltul, Gheorghe Criteanul, dar și de compozitori mai puțin cunoscuți, ca P.S. Atanasie de la Râmnicu Vâlcea, P.S. Teodorit Sinadul și Ioan Gherasim Gorjeanu. **Titlu:** „Colecțiune de Cântări Bisericești. Manuscript. Vol. II” (f.1). Pe cotor: „Colecțiune de cântări bisericești. Manuscript. 2”. **Codicograf: Nicolae Ivanovici**, nume scris în titlu și în tot manuscrisul. **Locul copierii: Ploiești, Pleașa, Lipănești, Scăieni, Slănic, Valea Călugărească, M-rea Predeal, M-rea Sinaia.** **Datare: 1874** (f. 191)-**1889** (f. 39). **Textul este în limba română** și este scris cu litere chirilice și latine, cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoralele cu cerneală roșie. **Format:** 18/21 cm, oglinda paginii: 13,5/15 cm; 8 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foii (recto), de la 1 la 401, cu două numerotații, din care o folosim pe cea mediană. Este un miscelaneu. **Legat** în carton presat, de culoare negru cu alb, și piele neagră la cotor; stare foarte bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: 27^v: „1882 Martie 28, în ziua de Paște orașul Ploiești Suburbia Sfânta Troiță Strada Andrei Gogonea no. 259”.

33^v: „Finit și lui Dumnezeu celui în Treime măritu laudă. Astăzi 4 August 1881 la Comuna Pleașa”.

38^v: „1883 iunie 12, Orașul Ploiești, Suburbia Sfântului Gheorghe vechi, Strada Trandafir no. 162”.

280^v: „Finitu și lui Dumnezeu celui în treime lăudatu mărire. Scrisusau [sic!] și sau [sic!] corectatu prin mine mai micul și smeritul robu alui Hristosu Nicolae Ivănescu după ale răposatului întru fericire și marelui bărbatu Antonie Pantoneon la anul 1882 iulie 14 orașul Ploiești suburbia Sfânta Treime strada Andrei Gogonea numărul 259”.

311: „Finitu și lui Dumnezeu celui în treime slăvit lauda Prin mine Nicolaie Ivanoviciu la Comuna Lipănești fiindu Conlucrătoriu la Șioselele Județene vecicalle și Comunalle. Anul 1881 Martie 28 Sâmbătă”.

322^v: „Finitu și lui Dumnezeu celui în treime măritu slavă prin mine Nicolae Ivanoviciu 1881 Martie 4 miercuri în orașu Ploiești Strada Răpanu”.

Conținutul muzical-liturgic:

Pagini albe: 4^v, 19-19^v, 43^v, 48^v, 56^v, 61^v, 91^v, 100^v, 141^v, 155^v, 158-158^v, 170^v-171^v, 172^v, 176-176^v, 186^v, 199^v, 245^v, 248^v-249^v, 260, 311^v, 326^v, 328^v, 358^v, 384^v.

FERICIT BĂRBATUL – 2-4 – glasul VIII; 5-8^v – glasul VIII, de Varlaam Protosinghelul din mănăstirea Sinaia.

DOAMNE STRIGAT-AM... – 9-10^v – glasul I, de mine smeritul Neofit Monahul din Sfânta Monastire Sinaia; 11-11^v – glasul II; 12-12^v – glasul III; 13-13^v – glasul IV; 14-14^v – glasul V; 15-15^v – glasul I.

16 – *Veniți să ne închinăm...*, glasul VIII, de Anton Pann.

16-18^v – *Fericit bărbatul...*, glasul VIII.

20-20^v – *Veniți să ne închinăm...*, glasul VIII.

20^v-24 – *Fericit bărbatul...*, glasul VIII, de protos. Varlaam.

24^v-26 – *Lumină lină...*, glasul II.

PROCHIMENE – 26-26^v – *Cine este Dumnezeu...*, glasul VII; 26^v – glasul VII; 27 – glasul VII; 27-27^v – *Dumnezeul nostru în cer și pe pământ...*, din Sfânta și Marea Luni a Paștilor, glasul VII.

POLILEE – ROBII DOMNULUI – prescurtate după ale lui Macarie Ieromonahul – 28-33^v – glasul V; 34-38^v – *Mărturisiți-vă Domnului...*, glasul V, după Anton Pann; 39-40^v – starea I, glasul VII, de Nae Ioanoviciu; 41-43 – glasul VII, prescurtat și modificat de Nae Ioanoviciu; 44-45^v – glasul V, de Nae Ioanoviciu; 46-48 – glasul V, după Macarie; 49-50^v – glasul VII, de Nae Ioanoviciu; 51-56 – glasul VII, de Nae Ioanoviciu; 57-58^v – glasul VIII, modificat de Nae Ioanoviciu; 59-61 – glasul VIII, de Nae Ioanoviciu; 62-66^v – glasul VIII, de Macarie; 67 – finalul polileului *La râul Babilonului...*, glasul VII; 67^v-70^v – glasul I, de Protos. Varlaam, modificat de Naie Ioanoviciu; 71-79^v – *Cuvânt bun...*, glasul VIII, corectat de N. Iovanescu.

MĂRIMURI, glasul I – 80-81^v – la 8 septembrie; 81^v-82^v – la 14 septembrie; 82^v-83 – la 26 septembrie; 83^v – la Sfânta Parascheva; 84-84^v – Pripeală la 26 octombrie; 84^v-85^v – la Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil; 85^v-86 – la 13 noiembrie, Sfântul Ioan Gură de Aur; 86^v-87 – la Intrarea în Biserică a Maicii Domnului; 87-88 – la Sfântul Apostol Andrei; 88 – la Sfânta Muceniță Varvara; 88^v-89 – la Sfântul Sava; 89-90 – la Sfântul Ierarh Nicolae; 90-90^v – la Sfântul Spiridon; 91, 92-92^v – la Nașterea Domnului; 93-93^v – la Sfântul Ștefan; 94-94^v – la 1 ianuarie; 94^v-95^v – la Botezul Domnului; 95^v-96 – la Sfântul Antonie cel Mare; 96-96^v – la Sfântul Eftimie cel Mare; 96^v-97^v – la Sfântul Grigorie Bogoslovul; 98 – la Sfinții Trei Ierarhi; 98^v-99 – la Întâmpinarea Domnului; 99-99^v – la 24 februarie, Întâia și a doua aflare a capului Sfântului Ioan Botezătorul; 99^v-100 – la 9 martie, Sfinții 40 de mucenici; 100 – la Buna Vestire; 101-101^v – la Duminica Flori(i)lor; 101^v-102^v – la Duminica Tomii; 103-103^v – la Sfântul Gheorghe; 104-104^v – la Sfinții Împărați Constantin și Elena; 105-105^v – la Înălțarea Domnului; 105^v-106^v – la Duminica Pogorârii Duhului Sfânt; 106^v-107 – la 24 iunie, Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul; 107^v-108 – la 29 iunie, Sfinții Apostoli; 108^v – la Sfântul proroc Ilie; 108^v-109 – la 27 iulie, Sfântul mare martir Panteleimon; 109-110 – la Schimbarea la Față; 110-110^v – la Adormirea Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu; 110^v-111^v – la Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul.

OBEDNIȚA – 112-115^v – glasul VII, de Nae Ioanoviciu; 116-118^v – Starea a II-a, glasul VII, prelucrată de Iosif Nania.

118^v – *Aliluia* după Apostol, glasul I.

RÂNDUIALA SFINTEI LITURGHII – 119-121 – Ectenii și Antifoanele, glasul VIII; 121-123 – *Veniți să ne închinăm..., Doamne mântuiește*, glasul II; 123-124^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II; 124^v-125 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II; 125-126 – *Câți în Hristos...*, glasul II; 126-128 – *Crucii Tale...*, glasul II; 128-129^v – *Aliluia după Apostol*, glasul I; 130-132 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul VII, de Gheorghe Criteanul, înromânit de Nicolae Iovănescu; 132-133 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, de Gheorghe Criteanul; 133^v – *Aliluia*, glasul I, de Nicolae Ivanovici; 134-134^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, de Atanasie, episcopul Râmnicul Vâlcii; 135 – *Câți în Hristos...*, glasul I, de Nae Ioanovici; 135^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, de Naie Ioanovici; 136 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, de Atanasie, episcopul Râmnicul Vâlcii; 136^v – *Mulți ani...*, glasul VIII; 137-138^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul VII, după Gheorghe Criteanul; 139-

139^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, de Nae Ioanoviciu; 139^v-140 – *Aliluia*, glasul I, de Nae Ivanovici; 140-140^v – *Aliluia*, glasul I, de același; 141- *Aliluia* după Apostol, glasul I, de mine Naie Romossescu; 142-143^v – *Câți în Hristo(s)...*, glasul I, mai multe variante, de Nae Ioanoviciu; 144-144^v – *Doamne, miluiește*, glasul VIII; 145-145^v – *Veșnică pomenire...*, glasul III; 146-147 – *Doamne, miluiește*, glasurile VII și VIII, de Naie Ivănescu; 147-149 – Răspunsuri, glasul VIII; 149-151^v – Răspunsuri, glasul V, de Anton Pann; 151^v – *Pe Tatăl, pe Fiul...*, glasul V, de Nae Ivănescu; 152-154 – Crezul, glasul I, după Anton Pann; 154^v-155 – *Tatăl nostru...*, glasul I, după Anton Pann; 156-157^v – Răspunsuri, glasul V, de Nae Ioanoviciu; 159-160^v – Răspunsuri, glasul V, corectate de Nae Ioanovici; 161 – *Pe Tine Te lăudăm...*, glasul V, de Nae Ioanovici; 161^v – *Pe Tine Te lăudăm...*, glasul V, de Nae Ioanovici; 162-163^v – Răspunsuri, glasul VII, de Nae Ioanovici; 164-165^v – Răspunsuri, glasul VII, de Nae Ioanovici; 166-167^v – Răspunsuri, glasul VIII, de Nae Ioanoviciu; 168-170 – Răspunsuri, glasul VIII, de Naie Ivanovici; 172 – *Văzut-am lumina...*, glasul II, de Nae Ioanoviciu; 173-175^v – Crezul, glasul I, după Anton Pann; 177-178 – *Doamne, miluiește...*, *Unul Sfânt, Unul Domn...*, 3 variante, glasul VIII; 178-178^v – *Cinei Tale...*, chinonic, glasul III, stihiraric; 178^v-179 – *Bine voi cuvânta pre Domnul...*, glasul II; 179-179^v – *Pomenește-ne și pe noi, Îndurate...*, glasul III; 179^v-180 – *Fie numele Domnului...*, glasul II.

180-180^v – *Născătoare de Dumnezeu, fecioară, bucură-te...*, glasul V; 180^v – *Bogații au sărăcit...*, glasul VII.

RÂNDUIALA SFINTEI LITURGHII – 181-186 – Obednița, glasul VII, de Nicolae Ivanovici; 187-190 – Obednița, starea a II-a, glasul VII, prelucrată de ierod. Iosif Nania; 190^v – Antifoanele Duminicii Paștilor, glasul II; 191 – *Veniți să ne închinăm...*, glasul II; 191-191^v – glasul II, de Nicolae Ivanovici; 191^v-192 – *Doamne mântuiește...*, glasul III; 192-194 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, mai multe variante; 194^v-195 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, papadic; 195^v-196 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, scurtat de Anton Pann la anul 1819 după cererea Preasfințitului Dionisie Mitropolitul; 196-198^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul I, papadic, de Petre Efesiul; 199 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, de Nae Ivanescu; 200-201 – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul VII varis, de Petru Efesiu, înromânit de Nicolae Ivanovici; 201^v-203^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul VII varis, de Petru Efesiu, înromânit de Nicolae Ivanovici; 203^v-204 – *Slavă Ție, Doamne...*, glasul VIII; 204-205 – *Câți în Hristos...*, glasul I; 205-206^v – glasul I, de Petre Efesiul; 206^v-207^v – glasul I, de același; 207^v-209^v –

Crucii Tale..., glasul II, mai multe variante; 210-210^v – *Aliluia*, glasul I, de Ioan protopsaltul; 211-212^v – *Aliluia*, glasul I, după Anton Pann; 213-214 – *Aliluia*, glasul I, de Ioan protopsaltul; 214-215 – glasul I, după Anton Pann; 215 – glasul I; 215^v-216 – *Slavă Ție, Doamne*, glasul VIII; 216-217^v – Troparele Hirotoniei, glasul VII; 218-218^v – *Sfinte Dumnezeule...*, glasul II, de Nae Ioanoviciu; 219-222^v – *Doamne, miluiește*, glasurile VIII, V, III; 222^v-225 – Răspunsuri, glasul VIII; 225^v – *Iubi-Te-voi Doamne...*, glasul III, compus de Anton Pann la Brașov, 1828; 225^v-226 – *Doamne, miluiește*, glasul VIII, de Anton Pann; 226^v – *Iubi-Te-voi, Doamne*, glasul III, de Nicolae Ivanovici; 226^v-228 – Răspunsuri, glasul VIII, de Iosif Nania; 228^v-229 – Răspunsuri, glasul VIII, de Ioan Gherasim Gorjeanul; 229-229^v – *Ἄγιος ὁ Θεός...* [*Sfinte Dumnezeule*], glasul II, de P.S. Teodorit Sinadul; 230-232 – *Doamne, miluiește* și Răspunsuri, glasul V, de Anton Pann; 232-233^v – Răspunsuri, glasul VII, de Nicolae Ivanoviciu; 233^v-236^v – Finalul Liturghiei, glasul VIII și II; 237-237^v – *Tatăl nostru...*, glasul I, de Anton Pann; 238-240 – Răspunsuri, glasul V, de N. Ivanoviciu; 240-242^v – Tropare și condace; 243-244 – Răspunsuri, glasul V, după Anton Pann; 244^v – *Iubi-Te-voi, Doamne*, glasul III; 244^v-245 – *Doamne, miluiește*, glasul II, stihiraric.

CÂNTĂRI DIN SĂPTĂMÂNA PATIMILOR – 246-256^v – Sedelne, pe toate glasurile.

257-258^v – *Dumnezeu este Domnul...*, pe toate glasurile.

259-259^v – Troparul Sfântului Vasile cel Mare, glasul I.

260^v – *Dumnezeu este Domnul...*, glasul IV.

261 – *Mărimurile sau velliceanile ce să cântă peste tot anul după Pollielleu. Scrisse și corectate de mine, Nicolae Ivanoviciu la anul 1882, ianuarie 3, aflându-mă în orașul Ploești, strada Andreiu Gogonea no. 259 (foaie de titlu).*

261^v-280^v – Mărimurile tuturor sărbătorilor, de Nicolae Ivanovici, după Anton Pann.

POLILEU – ROBII DOMNULUI – 281-284^v – glasul V, prescurtat de Nae Ivanovici; 285-289^v – glasul V, prescurtat de Nicolae Ivanovici; 290-293^v – glasul VIII, după Macarie Ieromonahul; 294-300^v – glasul V, după Dionisie Fotino; 301-303^v – glasul V, de Nicolae Ivanovici; 304-311 – glasul V, după Dionisie Fotino; 312-317 – glasul V; 317^v-322^v – glasul VIII, de Macarie; 323-326 – *Slavă...*, *Tatălui să ne închinăm...*, glasul V, de Dionisie Moraitul, tradus de Nicolae Ivanovici; 327-328, 329-330 – glasul I, de Nicolae Ivanovici.

330^v – Mărimuri la Sfântul Nicolae, glasul I.

331-334^v – Polieleu, *Robii Domnului...*, glasul VIII, prescurtat de N. Ivanoviciu.

335-338 – *Slavă...*, *Tatălui să ne închinăm*, glasul V, de Dionisache Moraitul, tradus de N. Ivanoviciu.

MĂRIMURI, glasul I, de Nicolae Ivanovici – 338^v – La Sfinții Apostoli; 339 – La Înălțarea Domnului, glasul I; 339^v – La Duminica Pogorârii Sfântului Duh, glasul I; 340-340^v – *Slavă...și acum...* de la Mărimuri; 341 – la 24 mai; 341^v – la 29 iunie; 342 – la Sfântul Prooroc Ilie; 342^v-343 – la 27 iulie; 343^v-344 – la 6 august; 344^v-345 – la 15 august; 345^v – la 29 august; 346-346^v – la 14 septembrie; 347 – la 26 septembrie; 347^v – la 14 octombrie; 348-348^v – la 26 octombrie; 348^v-349 – la 8 noiembrie; 349-349^v – la 21 noiembrie; 350 – la Sfânta Muceniță Varvara; 350^v – la 5 decembrie; 351-351^v – la Sfântul Ierarh Nicolae; 352 – la 27 decembrie; 352^v-353 – la 1 ianuarie; 353-354^v – la Botezul Domnului; 355 – la Sfântul Teodosie; 355^v-356 – la 25 ianuarie; 356^v – la 2 februarie; 357 – la 20 ianuarie; 357^v – la 9 martie; 358 la Buna Vestire; 359 – la Duminica Floriilor; 359^v – la Duminica Tomii; 360 – la Sfântul Mare Mucenic Gheorghe; 360^v – la 8 mai; 361-361^v – la Sfinții Împărați.

362-363 – *Bucură-te, Împărăteasă Maică...*, Anti-Axionul Rusaliilor, glasul VII, de Balasie Preotul, tradus de Nicolae Ivanovici; 363-363^v – altul, glasul IV.

364-364^v – *Pe tine, făclia cea luminoasă...*, Irmos în Duminica Tomii, glasul I, de Nicolae Ivanovici.

365-365^v – *O, Dumnezeiescul...*, glasul I, stihiraric, de Nicolae Ivanovici; 365^v-366^v – glasul I, stihiraric, de același.

366^v-367^v – *Cu un glas, fecioară...*, Anti-axion la Duminica orbului, glasul I, de Nicolae Ivanovici.

367^v-368^v – *Mărește, suflete al meu, pe Hristos...*, Anti-Axion la Înălțarea Domnului, glasul V, de Nae Ivanovici.

369-383^v – Catavasiile Învierii, glasul I, după Anton Pann; 385-401 – Canonul Paștelui, glasul I.

III.1.5. *Manuscrisul româno-grecesc nr. 45 – Antologhion*

Nr. inventar: M. 45; nr. inventar vechi: 39 și 1159 (f.1). 1159 este trecut și pe cotor. În inventarul din 1969 apare cu nr. de inv. 45 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2496.

Antologhion, conținând cântări la Vecernia Mare, Utrenie și Sfânta Liturghie. Cântările sunt alcătuite de Petru Lampadarie și Grigorie Protopsaltul. **Titlu:** „*Rânduiala Vecerniei când se face priveghere*” (f.1). **Codicograf:** Nicolae Ivanovici, nume scris pe verso copertii I. **Datare:** Jumătatea secolului al XIX-lea (verso copertii I). **Textul este în limbile română (chirilică) și greacă** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Frontispiciu în peniță la foaia 1. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră (iar cele din urmă câteodată cu roșu), iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie. Cuvintele grecești nu au spirite sau accente, iar τ este înlocuit de chirilicul *m*. **Format:** 11,5/17,5 cm, oglinda paginii: 8/13 cm; 10/11 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foii (recto), de la 1 la 34; **Legat** în carton presat, de culoare maron; stare proastă de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: Foaia de gardă, cerneală maro, chirilică: „*Tănase Iorgu Cercaiu acest condeiu ca sa văz cum scrie însă condeiu... Cercaiu acest condeiu ca sa văz cum scrie*”.

Verso foii de gardă, cerneală neagră, chirilică – „*Această carte dă musichie este scrisă de mine Nikolaie Vanovici Cântărețul și alcătuitoarul de cântări...184[...]* ”. – „*Întune(ri)c aprilie 19 în lună Mai: 15 la 3 ceasuri în soare 28 octom: și 9 noem: în soare*”. „*Anastasia logofăt și pârcălab peste toate părțile*”.

34^v: „*Așa cum dorește cerbul de izvoarele apelor așa dorește sufletul meu de tine Dumnezeuule*”.

Conținutul muzical-liturgic:

1-1^v – *Veniți să ne închinăm...*, papadic, glasul VIII.

1^v-6 – *Robii Domnului*, Polieleu, glasul VIII.

6-10 – Binecuvântările Învierii, glasul V stihiraric, de Petru Lampadarie.

10-11 – *Άγιος ό Θεός...* [Sfinte Dumnezeu...], papadic, glasul II.

11^v-12^v – *Aliluia*, papadic, glasul I.

12^v-15 – *Cari pre heruvimi*, Heruvic, glasul III, de Grigorie Protopsaltul.

15^v-16^v – *Άξιόν εστιν...* [Cuvine-se cu adevărat...], glasul VI.

16^v-19 – *Lăudați pre Domnul...*, chinonic duminical, glasul I, de Anton Pandoleon.

AXIOANELE PRAZNICALE – 19-20^v – *Îngerul a strigat...*, axionul **Învierii**, glasul V; 20^v-21 – *Străin lucru...*, **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul VIII; 21-22 – *Mărește, suflate al meu...*, **la Înălțarea Domnului**, glasul V; 22-23 – *Bucură-te, Împărăteasă Maică...*, **la Cincizecime**, glasul IV; 23-24 – *Mărește, suflate al meu, pre Domnul...*, **la Schimbarea la Față**, glasul IV; 24-25 – *Neamurile toate...*, **la Adormirea Maicii Domnului**, glasul I; 25-26 – *Rai de taină...*, **la Înălțarea Cinstitei Cruci**, glasul VIII; 26-27 – *Îngerii intrarea cele Preacurate...*, **la Intrarea Maicii Domnului în Biserică**, glasul IV, precedat de introducerea de la Axionul Bunei Vestiri; 27-28 – *Mărește, suflate al meu, pe cea mai cinstită...*, **la Nașterea Domnului**, glasul I; 28-29^v – *Mărește, suflate al meu, pe Cel ce în Iordan...*, **la Botezul Domnului**, glasul VI; 29^v-31 – *Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*, **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III.

31-33^v – *Acum puterile...*, Heruvicul Liturghiei Sf. Grigorie Dialogul, glasul I.

34-34^v – *Ție îți mulțumim, Doamne...* – un fragment din ultima parte a Răspunsurilor Liturghiei Sf. Grigorie Dialogul, glasul II papadic.

III.1.6. *Manuscrisul românesc coligat cu Păresimierul lui Anton Pann*

Nr. inventar: 1135. **Codicograf:** Nicolae Ivanovici, nume scris pe pagina 7 a tipăriturii. **Datare:** după 1847 (data tipăriturii). La pagina 9 Ivanovici semnează ca deținător în 1883, dar foile cu cântări pot fi mult mai vechi. **Textul este în limba română (chirilică)** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoralele cu cerneală roșie. **Format:** 17/21 cm, oglinda paginii: 14/18 cm. Nu respectă formatul tipăriturii, care are 18/23 cm. 14 rânduri pe pagină; paginat de Nicolae Ivanovici pe recto și pe verso, de la 57 la 60 și de la 69 la 72; **Coligat** cu Păresimierul lui Anton Pann, București, 1847, completând 4 foi lipsă din tipăritură, astfel: pp. 57-60 sunt lipite între paginile 56-61 ale tipăriturii, iar pp. 69-72 între pp. 68-73 ale tipăriturii; stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: pe tipăritură: în chirilică, pe coperta interioară: „*Această carte este a lui Costandin gligore*”.

Pp. 1-13, la baza paginii, cu litere latine: „*1860 Această Carte ce se numește Păresimieriu este a mea Păcătosului și smeritului rob al lui Hristosu Nicolaie Ioanoviciu Annul 1883 Martie 2. Orașul Ploesci Suburbia Sfântului Gheorghe Vechiu. Strada trandafir no 162*”.

Conținutul muzical-liturgic:

P. 57 – *Porunca cea cu taină...*, glasul VIII.

P. 57-60 – *Apărătoare Doamnă...*, Condacul Acatistului Bunei Vestiri, glasul VIII, papadic.

P. 69 – *Pentru rugăciunile...*, glasul I.

P. 69 – *Cu puterea Crucii tale...*, glasul I.

Pp. 69-70 – *Iată mirele...*, glasul VII, grabnic.

SEDELNE – pp. 70-71 – *Cinstitele Patimi...*, glasul I în Ke, podobia „Mormântul Tău”, după întâia catismă, în Sfânta și Marea Luni; pp. 71-72 – *Judecătorule cel nevăzut...*, glasul I în Ke, podobia „Mormântul Tău”, după a doua catismă; p. 72 – *Zioa aceasta...*, glasul VIII, după a treia catismă.

III.1.7. Manuscrisul românesc coligat cu Anastasimatarul lui Anton Pann

Nr. inventar: 1143. **Codicograf:** Nicolae Ivanovici, căruia îi recunoaștem scrisul. De altfel, el mai are o astfel de intervenție în *Păresimierul* cercetat mai sus. **Date:** după 1847 (data tipăriturii). **Textul este în limba română (chirilică)** și este scris cu cerneală neagră, iar titlul și inițialele cu cerneală roșie. **Notăția muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie (doar pe prima pagină). **Format:** 17/22 cm, oglinda paginii: 14/17,5 cm; respectă formatul tipăriturii; 13 rânduri pe pagină; paginat de Nicolae Ivanovici pe recto și pe verso, de la 85 la 88; jumătatea inferioară a paginii 87 are doar neume, fără text, iar pagina 88 este albă. **Coligat** cu *Anastasimatarul* lui Anton Pann, București, 1847, completând două foi lipsă din tipăritură, pp. 85-88; stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Conținutul muzical-liturgic:

Pp. 85-87 – *Doamne, strigat-am...*, cu o parte din stihuri, glasul VI.

III.2. Manuscrisele lui George Ucenescu

George Ucenescu este cel mai important psalt transilvănean, fiind totodată compozitor, profesor, pictor miniaturist, copist caligraf și editor. Manuscrisele de la Sinaia îl arată acum și ca traducător din greacă. Născut în Poarta Cislădie, Sibiu, în 20.04.1828, a studiat la Școala Capitală (primară) din Șcheii Brașovului (absolvită în 1843)⁴⁶⁰, fiind ucenicul lui Varlaam Băranceanu de la mănăstirea Sinaia și mai apoi al lui Anton Pann, la București. Aici a studiat doi ani, între februarie 1850 și martie 1853⁴⁶¹, primind un atestat de absolvire a cursurilor în „arta muzicii eclesiastice”⁴⁶² și un alt act, prin care se arată că este un „tipograf, un lucrător, un tipăritor bun în litere și în note musico-eclesiastice”⁴⁶³.

Timp de 41 de ani, cât a servit Biserica, școala și alte activități ale obștii din Șcheii Brașovului, Ucenescu a fost pentru Transilvania de sud cât Anton Pann pentru Țara Românească⁴⁶⁴, mai ales prin activitatea tipografică, prin cele nouă tipărituri scoase⁴⁶⁵. A fost psalt la Biserica Sf. Nicolae din Brașov și profesor de muzică la școlile primare și gimnaziale românești din localitate. În 1888, marele psalt își încheie activitatea didactică odată cu înlocuirea muzicii psaltice din școală cu muzica corală. Până la sfârșitul vieții sale, survenită în 1896, Ucenescu a rămas conducătorul stranei din dreapta de la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului⁴⁶⁶.

460. Viorel COSMA, *Muzicieni din România*, vol. IX, Lexicon, București, Editura Muzicală, 2006, p. 135.

461. C. CATRINA, *Muzica de tradiție bizantină...*, p. 164. Este cea mai cuprinzătoare lucrare privitoare la Ucenescu, 39 de pagini, pp. 156-195, fiindu-i dedicate doar lui. Cea mai recentă lucrare care cuprinde informații despre Ucenescu este *Istoria muzicii bisericești la români* a părintelui profesor Nicu Moldoveanu, 2010, pp. 190-192.

462. Vasile OLTEAN, *Acte, documente și scrisori din Șcheii Brașovului*, București, Editura Minerva, 1980, p. 225.

463. *Ibidem*, p. 231.

464. Constantin CATRINA, „Protopsaltul George Ucenescu (1828-1896)”, în: *Glasul Bisericii*, LXV (2006), 1-4, p. 382.

465. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 348.

466. Constantin CATRINA, Mihai MANOLACHE, „Școală și dascăli de psaltichie în

În biblioteca mănăstirii Sinaia se păstrează cinci tipărituri și șase manuscrise, cuprinzând muzică bisericească, ce poartă semnătura sau ștampila marelui protopsalt brașovean. Tipăriturile sunt câte un *Privegher*, *Irmologhion* și volumele I, II și II din *Noul Doxastar*, toate tipărite de profesorul său, Anton Pann⁴⁶⁷. Pe ultima foaie a tomului III din *Noul Doxastar*, nr. inv. 1142 din BMS, se găsește un Anti-Axion la Schimbarea la Față, glasul VIII, de George Ucenescu. Era obiceiul lui să scrie pe cărțile de strană, așa cum se vede și la Muzeul Primei Școli Românești de la Șcheii Brașovului, unde sunt expuse câteva din cărțile pe care Ucenescu a scris câte un Axion.

În ceea ce privește manuscrisele, patru dintre ele, nr. 41, 42, 43 și 44 au fost scrise de Ucenescu între anii 1850-1853, la București, pe când era la învățătură la Anton Pann, iar manuscrisele 40 și 50 au făcut doar parte din biblioteca sa, fiind realizate între anii 1840-1850. Descoperirea acestor manuscrise este cu atât mai importantă cu cât de la Ucenescu nu se păstra până de curând nici un manuscris psaltic, ci doar cele două de la Biblioteca Academiei Române: ms. 3497, care cuprinde cântări patriotice⁴⁶⁸, și ms. 4819, *Tractatu teoritico-practicu de musica ecclesiastica greco-orientală*⁴⁶⁹.

Bizantinologii Sebastian-Barbu Bucur și Vasile Vasile au cercetat în biblioteca schitului Prodromu un Heruicar scris de Ucenescu în 1851, pe când era în anul I, semestrul doi, la învățătură la Anton Pann, numerotat cu nr. 58⁴⁷⁰ (manuscrisele de la Sinaia sunt numerotate de Ucenescu 57, 59, 60 și 64, așadar acest Heruicar întregeste lista). Viorel Cosma amintește un al doilea manuscris de Ucenescu, în chilia Sf. Ipatie din Sfântul Munte⁴⁷¹, precum și ms.

Șcheii Brașovului”, în: *Studii de muzicologie*, X (1974), p. 155.

467. *Privegher*, 1848, nr. inv. 1132; *Irmologion*, 1847, nr. inv. 1136, cu nr. 12 din colecția Ucenescu; *Noul Doxastar*, tom I, 1841, nr. 14 din colecția Ucenescu; *Noul Doxastar*, tom. II, 1853, nr. inv. 1141, nr. 22 din colecția Ucenescu; *Noul Doxastar*, tom. III, 1853, nr. inv. 1142, nr. 21 din colecția Ucenescu. Toate tipărite la București de Anton Pann.

468. *Carte de cânturi cu note de psaltichie scrise de G. Ucenescu, student al Domnului Anton Pan[n], la 1852 [manuscris]*, 568 cânturi, cercetat în *Manuscrisul Ucenescu, Cânturi*, de Vasile D. NICOLAEȘCU, București, Editura Muzicală, 1979.

469. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 348.

470. V. VASILE, *Tezaur muzical românesc...*, vol. II, p. 101; Sebastian-Barbu BUCUR, *Manuscrisele muzicale românești de la Muntele Athos*, Editura Muzicală, București, 2000, pp. 59-60, nr. 21/97.

471. *La utrenia duminicilor, tom. VII, Compuneri musicale grecești și românești ale cântărețului gr.[eco]-ort[odox] George Ucenescu, student al lui D.A. Pan[n], București, 1852, Muntele Athos, Chilia Sf. Ipatie, dependentă de mănăstirea Vatoped, nr.*

nr. 44 de la Sinaia⁴⁷². Manuscrisul amintit de Viorel Cosma este un Privegher din 1852⁴⁷³, cercetat de Arhid. Sebastian-Barbu Bucur la Athos și de Prof. Vasile Vasile și poartă numărul dat de Ucenescu, 63, încadrându-se, așadar, în lista celor de la Sinaia. Ele au fost probabil duse la Athos de vreun călugăr cântăreț de la Sinaia.

Regretatul bizantinolog Al. Buzera amintea trei manuscrise de Ucenescu: 4819 BAR, 1881, 27 f.; 63 BCSI (Biblioteca Schitului Sfântul Ipatie-Athos), 1852; 3497 BAR, 1852⁴⁷⁴.

Avea obicei Ucenescu să scrie diverse cântări – în special axioane praznicale – pe copertile interioare și pe foaia de gardă a cărților de strană, de exemplu, axionul Schimbării la Față, pe Mineiul lunii August sau axionul Nașterii Domnului, pe Mineiul lunii Decembrie. 54 de cântări, scrise de Ucenescu în 17 cărți bisericești (13 Mineie și câte un Octoih, Triodion, Penticostar și Triod), sunt păstrate în Muzeul Primei Școli Românești din Șcheii Brașovului. Dintre acestea, 39 sunt compoziții proprii⁴⁷⁵.

La sfârșitul unei tipărituri din biblioteca mănăstirii Sinaia, *Noul Doxastar* de Anton Pann, tom III (București, 1853), se găsește un anti-axion la Schimbarea la Față, glasul VIII, de Ucenescu⁴⁷⁶.

Manuscrisul 41 (57 după numerotarea lui Ucenescu) este însemnat pe cotor cu nr. I, ms. 58 de la Prodrumu este nr. II, ms. 42 (59) este nr. III, ms. 43 (60) este nr. IV, Privegherul de la Sf. Ipatie este nr. 63 (nr. VII), ms. 44 (64) este nr. VIII, ceea ce indică faptul că ar mai fi de găsit cel puțin 2 manuscrise din această serie (cu numerele V și VI pe cotor și 61 și 62 pe pagina de titlu).

Ucenescu a fost un apropiat al călugărilor de la mănăstirii Sinaia încă din tinerețe, prin profesorul său, Varlaam Protosinghelul, și așa se explică probabil prezența acestor manuscrise și a tipăriturilor purtând semnătura sa în biblioteca noastră. Cel mai probabil a fost dorința sa ca aceste valoroase cărți să fie în posesia unei mănăstiri cunoscute pentru promovarea psaltichiei.

inventar 63, cf. V. COSMA, *Muzicieni din România*, vol. IX, p. 135.

472. *Ibidem*, p. 136.

473. Sebastian-Barbu BUCUR, „George Ucenescu și manuscrisele sale muzicale autografe din Muntele Athos”, în: *Muzica*, XIII (2002), 4, 2002, pp. 136-144; V. VASILE, *Tezaur muzical românesc...*, vol. I, Editura Muzicală, București, 2007, p. 284.

474. A.AL. BUZERA, *Cultura muzicală românească...*, pp. 93, 198, 213.

475. Constantin CATRINA dă lista tuturor cântărilor scrise de Ucenescu pe diverse cărți de cult, în *Muzica de tradiție bizantină...*, pp. 179-186.

476. BMS, nr. inv. 1142.

Cele patru manuscrise autografe ale lui Ucenescu, păstrate în biblioteca mănăstirii Sinaia, reprezintă în mare parte muncă de traducere, „de românire”, cum se spunea pe atunci, a cântărilor bisericești, lucru evident din structura lor: aceeași cântare este redată în originalul grecesc și în varianta românească. Nu avem deci decât puține compoziții ale lui Ucenescu, acolo unde, alături de varianta românească, ce o reproduce pe cea grecească, apare și o alta, diferită, dar este un material foarte bun pentru a vedea cât de fidel au tradus protopsalții secolului al XIX-lea piesele marilor autori greci și, totodată, cântările acestora în originalul grecesc. Sunt prezenți în manuscrisele citate protopsalții reprezentativi ai cântării bizantine: Ioan Cucuzel, Petru Lampadarie Peloponisiul, Hurmuziu Hartofilax, Grigorie Lampadarie, Gheorghe Criteanul, Daniil Protopsaltul, Petru Berechet, Nichifor Arhidiaconul, Manuil, Panaghiotu Halațoglu, dar nu lipsesc nici psalții români Macarie Ieromonahul, Visarion și Iosif de la Neamț.

III.2.1. *Manuscrisul româno-grecesc nr. 41 – Cântările Sfintei Liturghii*

Nr. inventar: M. 41; **nr. inventar vechi:** 35 și 1155 (pe coperta 1^v) și 57 (pe foaia 1). Nu apare în inventarul din 1969, deși este trecut pe cotorul manuscrisului ca **M. 41. Cântări la Sfintele Liturghii** ale Sfinților Ioan Gură de Aur și Vasile cel Mare. Compoziții de Macarie Ierom., Visarion Ierom. și Iosif de la Neamțu, Petru Lampadarie, Nichifor arhidiaconul. **Titlu:** „*Renduela Sfintei și Dummedieescii Liturgii Rumanită dupe cea greceasca cum se vede sau Ocupațiunile Ortografice lucrate din propunerile Profesorului meu Domnul Anton Pann la perfecționarea subscrisului în arta muzicii bisericești scrisă în București la anu doiului 1853. George Ucenescu al muzicii eclesiale în al 2-lea an ascultator*” (f. 1). Pe cotor scrie: „*I, Cântărețiulu Gr. rom.*”. **Codicograf:** **George Ucenescu** (scris în titlu). Pe recto foi albe de dinainte de f. 1 este ștampila lui George Ucenescu, o liră încadrată de cuvintele „*Georgie Ucenescu*”, alb pe fond negru. Foile 44-45 sunt scrise de altcineva. **Locul copierii:** **București** (din titlu). **Datare:** **1853** (din titlu). **Limbile folosite:** română și greaca de cult. **Alfabet:** chirilic și grec. Textul este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Spiritile și

accentele lipsesc în textul grecesc al cântărilor, Γ înlocuiește pe γ iar ϣ pe ov. **Semiografia muzicală:** notație hrisantică, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarelele cu cerneală roșie. **Format:** 12/17 cm, oglinda paginii: 8,5/15 cm; 16 rânduri pe pagină; manuscrisul prezintă două numerotații, pe foi și pe pagini; o folosim pe cea pe foi, situată median, scrisă cu creionul; numerotat pe fiecare foaie (recto), de la 1 la 78. **Legătură** veche din carton divers colorat. Manuscrisul se păstrează în stare bună. Prezentat în premieră.

Conținutul muzical-liturgic:

Pagini albe: 2-5^v, 27-27^v, 34^v-35^v, 40^v-42, 43^v, 45^v-51^v, 72^v, 77-78^v.

LA SF(Â)NTA ȘI D(U)MNNEZEIASCA LITURGIE: BINE CUVINTEAZĂ, ALCĂTUITĂ PE MEȘTEȘUG DE SF(IN)ȚIA SA PĂRINTELE MACARIE IEROMONAH PROTOPSALT (OBEDNIȚA) – 6-11^v – *Binecuvintează, suflete al meu, pe Domnul...*, psalmul 102, glasul VIII; 11^v-15 – *Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον...*, psalmul 102, glasul VIII; 15-17 – *Laudă, suflete al meu, pe Domnul...*, psalmul 145 în română și greacă, glasul VIII; 17-22 – *Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον...*, psalmul 102 în greacă și română, glasul II; 22-23^v – psalmul 145 în limba română, glasul VII.

RĂSPUNSURI LA SF. LITURGHIE A SF. IOAN GURA DE AUR – 23^v-25 – *Πατέρα, Υἱὸν...* [*Pre Tatăl, pre Fiul...*], glasul VIII; 25-26 – glasul VIII, în limba română.

26-26^v – *Cuvine-se...*, glasul VIII,

OBEDNIȚA- 28-32^v – psalmii 102 și 145, glasul VIII, de Visarion Ierom. 32^v-34 – psalmul 145, glasul VII, în limba română.

36-38 – *Ὅσοι εἰς Χριστὸν...* [*Câți în Hristos...*], glasul I, în limbile greacă și română alternativ.

38-39 – *Τὸν Σταυρὸν σου...* [*Crucii Tale...*], glasul II.

39 – *Δεῦτε προσκυνήσωμεν...* [*Veniți să ne închinăm...*], glasul II;

39-40 – *Ἅγιος ὁ Θεός ..* [*Sfinte Dumnezeule...*], glasul II.

42^v-43 – *Ἀλληλούια...* [*Aliluia...*], glasul V, de Ioan Protopsaltul.

RĂSPUNSURI LA LITURGHIA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE- 44-45 – *Ἄξιον καὶ δίκαιον ἐστὶ...* [*Cu vrednicie și dreptate este...*], glasul II; 52 – *Pre Tatăl...*, glasul VIII, în românește; 52-54 – *Ἄξιον καὶ δίκαιον ἐστὶ...* [*Cu vrednicie și dreptate este...*], glasul II, de Petru Lampadariu; 54-55^v – *Cu vrednicie și dreptate este...* glasul II, *aceleași moldov(enești).*

Ἐπὶ σοὶ χαίρει... [De tine se bucură...] – 55^v-57 – glasul VIII; 57-58^v – glasul VIII, în limba română; 58^v-59^v – glasul VIII, de Visarion Ierom.

59^v-60 – *Τὸν Οὐρανὸν φάντορα...* [Pe arătătorul...], glasul II; 60 – în limba română.

AXIOANE – *Ἄξιόν ἐστιν...* [Cuvine-se...], 60-60^v – glasul I; 60^v-61^v – glasul II; 62 – glasul II; 62-62^v – glasul II, românește; 63 – glasul III, grecește; 63-63^v – glasul II; 63^v-64^v – glasul V, românește; 64^v-65^v – glasul I, grecește, de Iosif schimonahul; 65^v-66^v – glasul I; 66^v-67 – glasul VI; 67-67^v – glasul VII; 67^v-68 – glasul VII, de Nichifor Arhidiaconul; 68-69 – glasul VIII, de Iosif schimonahul; 69-70 – glasul VIII, românește; 70-70^v – glasul V; 70^v-71 – glasul II, grecește; 71^v-72 – glasul VII, românește.

LA SF(Â)NTA ȘI D(U)MNEZEIASCA LITURG(H)IE, ALE (CE)LUI DINTRU SF(I)NȚI PĂRINTELU(I) NO(S)TRU VASILIE CELUI MARE, ALCĂTUIE DE SF(I)NȚIA SA PĂRINTELE MACARIE IER(O)MONAH PROTOSALT (RĂSPUNSURI) – 73-75 – *Cu vrednicie și dreptate este...*, glasul II, papadic.

75-76^v – *De tine se bucură...*, glasul VIII.

76^v – *Pre arătătorul...*, glasul II.

III.2.2. Manuscrisul grecesc-românesc nr. 42 – Chinonikar

Nr. inventar: M. 42; **nr. inventar vechi:** 35, 59 (pe foaia 1) și 1156, pe cotor. În inventarul din 1969 are nr. inv. 42 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 540. **Chinonikar**, conținând chinonice duminicale, săptămânale și praznicale, compuse de Grigorie Protopsaltul, Grigorie Lampadarie, Daniil Protopsaltul, Petru Lampadarie, Petru Bizantinul, Grigorie Hourmouzios, Visarion de la Neamț, Petru Peloponisiul și Macarie Ieromonahul. **Titlu:** „Kinonikar grecesc-românesc sau lecțiuni de artă din biblioteca muzicească a maestrului musichiei bisericești, Or: Anton Pann. Culegere pentru a mea perfectă desăvârșire în februarie, martie și aprilie 1851 G. Ucenescu, București”(f. 1). Pe cotor scrie: „III. Cântăreștiulu Gr. rom.”. **Codicograf:** George Ucenescu. Pe pagina 2 are ștampila lui George Ucenescu, o liră încadrată de cuvintele „Georgie Ucenescu”, alb pe fond negru. **Locul copierii:** București (din titlu). **Datare:** 1851 (f. 1).

Limbile folosite: româna și greaca de cult. **Alfabet:** chirilic și grec. Textul este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie; inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Spiritele și accentele lipsesc în textul grecesc al cântărilor, Γ înlocuiește pe γ iar ϣ pe ov. **Semiografia muzicală:** notație hrisantică, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie (câteodată și semnele ornamentale). **Format:** 12/17 cm, oglinda paginii: 8,5/13 cm; 15 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 130; la primele 4 foi manuscrisul prezintă două numerotații, una pe foi (care va rămâne pe tot parcursul manuscrisului) și una pe pagini, la care codicograful a renunțat repede. **Legătură** veche din carton verde, cu motive florale. Manuscrisul se păstrează în stare bună. Prezentat în premieră.

Conținutul muzical-liturgic:

Pagini albe: 17^v, 36-39^v, 67^v, 90^v-91, 111-130^v.

ΚΑΤ'ΗΧΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΛΥΡΓΙΘΕΝΤΑ
ΠΑΡΑ ΓΡΙΓΟΡΙΥ, ΠΡΟΤΟΨΑΛΤΙΣ ΜΕΓΑΛΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ –
CHINONICE DUMINICALE PE GLASURI, COMPUSE DE GRIGORIE,
PROTOPSALTUL MARII BISERICI – *Αἰνεῖτε τον Κύριον...* [*Lăudați pe Domnul...*], 2-3^v – glasul I; 3^v-5 – glasul II, al aceluiași; 5-7 – glasul III, al aceluiași; 7-8^v – glasul IV, al aceluiași; 8^v-10^v – glasul V, al aceluiași; 10^v-12 – glasul VI, al aceluiași; 12-14 – glasul VII, al aceluiași; 14-15^v – glasul VIII, al aceluiași.

Οἱ τὰ χερουβίμ ... [*Care pe heruvimi...*], 15^v-17 – glasul III, de Grigorie Lampadarie.

CHINONICE DUMINICALE, de Daniil Protopsaltul – *Αἰνεῖτε τον Κύριον...* [*Lăudați pe Domnul...*], 18-19 – glasul I; 19-21 – glasul II; 21-22 – glasul III; 22-23^v – glasul IV; 23^v-25 – glasul V; 25-26^v – glasul VI; 26^v-28 – glasul VII; 28-29^v – glasul VIII.

CHINONICE SĂPTĂMĂNALE, de Petru Lampadarie Peloponisiu – 29^v-30^v – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ...* [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], **luni**, glasul I; 30^v-31^v – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [*Întru pomenire veșnică*], **marți**, glasul VII; 31^v-32^v – *Ποτήριον σωτηρίου...* [*Paharul mântuirii...*], **miercuri**, glasul IV; 32^v-33^v – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [*În tot pământul...*], **joi**, glasul VIII; 33^v-34^v – *Σωτηρίαν εἰργάσω...* [*Mântuire ai lucrat...*], **vineri**, glasul V; 34^v-35^v – *Μακάριοι οὓς ἐξέλεσω...* [*Fericiți pe care i-ai ales...*], **sâmbătă**, glasul V.

CHINONICELE PRAZNICELOR ÎMPĂRĂTEȘTI – 40-41 – *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [*Însemnatu-s-a peste noi...*], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 41-42^v – glasul III, de Petru Lampadarie; 42^v-43^v – glasul V, de Petru Lampadarie; 43^v-44^v – glasul VI, de Petru Lampadarie; 45-46 – glasul VII, de Petru Lampadarie; 46-47 – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [*Izbăvire a trimis...*], **la Nașterea Domnului**, cu cratimi, glasul V, de Petru Lampadarie; 47-52 – glasul V, de Petru Lampadarie; 52^v-54^v – românește, glasul V, de Petru Lampadarie; 54^v-56^v – grecește, glasul V, de Daniil Protopsaltul; 56^v-58 – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [*Arătatu-s-a darul...*], **la Botezul Domnului**, glasul V, de Daniil Protopsaltul; 58-59^v – glasul VII, de Petru Peloponisiu; 59^v-61^v – glasul VII, moldovenește. 61^v-63^v – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [*Ales-a Domnul...*], **la Buna Vestire**, glasul V, de Daniil; 63^v-65 – glasul I, de Petru Lampadarius; 65-66 – *Ἐκ στόματος νηπίων...* [*Din gura pruncilor...*], **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul I, de Petru Lampadarius; 66-67 – *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...* [*Binecuvântat este cel ce vine...*], **la Duminica Floriilor**, glasul II, de Daniil Protopsaltul.

În Sf(â)nta și Marea Joi a Patimilor. În locul heruvicului care să cântă de trei ori facerea pâr. Visarion Ierom(o)nah, 68-68^v – *Cinei Tale cei de taină...*, glasul VI, în limba română; 68^v-69^v – *în locul chinonicului*, glasul VI; 69^v-71^v – glasul VI, *a(l) lui Daniil Protopsaltu(l)*; 71^v-72^v – *Altul mai scurt*, glasul VI.

72^v-74 – *Din ospățul...*, în loc de *De Tine se bucură*, glasul VI, *facerea sfinții sale Macarie Ieros(c)h(imonah) Protopsa(lt)*.

74^v-76 – **Anti-Heruvic în Sfânta și Marea Sambătă** – *Să tacă tot trupul omenesc...*, glasul V, *facerea lui Kir Petru Lampadarie*; 76-77^v – glasul V; 77^v-80 – *Să tacă tot trupul omenesc...*, glasul VIII, de Petru Lampadarie.

80-81^v – **Anti-Axion în Sfânta și Marea Sambătă** – *Nu te tângui pentru Mine Maică...*, glasul VI, *facerea sfinți pâr. Macar(ie) Ieromo(nah)*.

CHINONICE PRAZNICALE – 82-83^v – *Σῶμα Χριστοῦ...* [*Trupul lui Hristos...*], **la Învierea Domnului**, glasul I, de Daniil protopsaltul; 83^v-84^v – glasul II, de Petru Protopsaltul; 84^v-85^v – glasul III, de Grigorie Protopsaltul; 85^v-86^v – glasul IV, de Grigorie Protopsaltul; 86^v-87 – glasul V, de Petru Lampadarie; 87-88 – glasul VI, de Petru Lampadarie; 88-89 – glasul VII, de Grigorie Protopsaltul; 89-90 – glasul VIII, de Grigorie Protopsaltul; 91^v-95 – glasul I, *facerea sfinții sale pâr. Visarion Ieromonah psalt*; 95-96 – *Ἐπαίνει Ἱερουσαλήμ...* [*Laudă, Ierusalime...*], **în Duminica lui Toma**, glasul I, de Daniil protopsaltul; 96-97^v – glasul V, de Petru

Peloponisiu; 97^v-99 – *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα...* [Cel ce mănâncă Trupul Meu...], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 99-100^v – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [Suitu-S-a Dumnezeu...], **în Joia Înălțării**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 101-102 – glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 102-103 – *Το Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [Duhul Tău cel sfânt...], **la Cincizecime**, glasul II, de Daniil Protopsaltul; 103-104^v – glasul VII, de Petru Lampadarie; 104^v-105^v – *Το Πνεῦμα Σου το ἀγαθόν...* [Duhul Tău cel bun...], **în Lunea Cincizecimii**, glasul I, de Petru Vizantiu; 105^v-106^v – *Suitu-S-a Dumnezeu...*, **la Înălțarea Domnului**, glasul IV, al lui Daniil, în limba română.

106^v-108 – *Pre Tine...*, *Irmosul de la peasna a 9 a*, Axionul Înălțării, glasul V, în limba română, *facerea sfinți(e)i sale păr. Macar(ie) Ierom. Protopsalt.*

108-110^v – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [Suitu-S-a Dumnezeu...], chinonicul din Joia Înălțării, glasul VIII, *Facerea sfinți(e)i sale Visarion Ieromo(na)h.*

III.2.3. *Manuscrisul grecesc-românesc nr. 43 – Chinoncar*

Nr. inventar: M. 43; **nr. inventar vechi:** 37, 60 (pe foaia 1) și 1157 (pe cotor). În inventarul din 1969 apare cu nr. inv. 43 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 522. **Chinoncar**, conținând chinonice duminicale, săptămânale și praznicale, precum și Teriremuri. Cântările sunt alcătuite de Grigore Protopsaltul, Daniil, Petru Byzantios, Gheorghe Tadeu, Hourmouzios, Nichifor Arhidiaconul, Gheorghe Criteanul, Ioan protopsaltul, Dionisache monahul, Panaghiotu Halacioglu, Petre Lampadarie, Petre Peloponisiul. **Titlu:** „Cântări de artă ale cântărețului greco-românul Or: culese și scrise din biblioteca musicală a d-lui Anton Pann de elevul d sale George Ucenescu scrise pentru a sa perfecționare. București anul întâiu 1850 sem. 2 lea” (f. 1). Pe cotor scrie: „IV. Cântărețulu Gr. rom.” **Codicograf:** George Ucenescu (din titlu). Pe pagina 1 are ștampila lui George Ucenescu, o liră încadrată de cuvintele „Ucenescu”, alb pe fond negru. **Locul copierii:** București (din titlu). **Datare:** 1850 (f. 1). **Limbi folosite:** româna și greaca de cult. **Alfabet:** chirilic și grec. Textul este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Spiritele și accentele lipsesc în textul grecesc al cântărilor, Γ înlocuiește pe γ iar ϣ pe ov. **Semiografia muzicală:** notație hrisantică, cu

semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie (câteodată și cele ornamentale). **Format:** 12/17 cm, oglinda paginii: 8,5/13 cm; 15 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 118; la primele 4 foi manuscrisul prezintă două numerotații, una pe foi (care va rămâne pe tot parcursul manuscrisului) și una pe pagini, la care codicograful a renunțat repede. **Legătură** veche din carton verde, cu motive florale. Manuscrisul se păstrează în stare bună. Prezentat în premieră.

Conținutul muzical-liturgic:

Pagini albe: 57-57^v, 76^v-85^v, 116-118^v.

CHINONICE SĂPTĂMÂNNALE – 2-3^v – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [Întru pomenire veșnică...], **marți**, glasul I, de Grigorie protopsaltul; 3^v-4^v – glasul II, de Grigorie protopsaltul; 4^v-6^v – glasul III, de Grigorie protopsaltul; 6^v-8^v – glasul V, de Grigorie Protopsaltul; 8^v-10 – glasul VI, de Grigorie Protopsaltul; 10-11^v – glasul VII, de Gheorghe Criteanul; 11^v-12^v – *Ποτήριον σωτηρίου...* [Paharul mântuirii...], **miercuri**, glasul II în Pa, de Grigorie Protopsaltul; 12^v-14 – glasul III, de Hurmuz; 14-16 – glasul IV în Di, de Petru Lampadariu Peloponisiu; 16-17^v – glasul V, de Gheorghe Criteanul; 17^v-19 – glasul VI, de Grigore Protopsaltul; 19-20^v – glasul VII, de Grigore Protopsaltul; 20^v-22^v – glasul VIII, de Grigore Protopsaltul; 22^v-25 – glasul VIII, de Nichifor Arhidiaconul; 25-26^v – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ...* [Cel ce faci pe îngerii Tăi...], **luni**, glasul IV, de Grigorie Protopsaltul; 26^v-28^v – glasul VI, de Daniil Protopsaltul; 28^v-30 – glasul VIII, de Gheorghe Criteanul; 30^v-32 – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [În tot pământul...], **joi**, glasul IV, de Petru Lampadariu; 32-36 – glasul V, de Petru Lampadariu, cu cratimi; 36-37 – glasul VI, de Hurmuz; 37-39 – glasul VII, de Gheorghe Criteanul; 39- 40 – glasul VIII, de Daniil Psaltul; 40-41 – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [Întru pomenire veșnică...], **marți**, glasul VIII, de Petru Lampadariu; 41-43 – glasul VIII; 43-43^v – cratimă, glasul VIII, de Hurmuziu Hartofilax; 43^v-45^v – *Σωτηρίαν εἰργάσω...* [Mântuire ai lucrat...], **vineri**, glasul VI; 45^v-47^v – *Μακάριοι οὓς ἐξελέξω...* [Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...], **sâmbătă**, glasul V, de Manuil; 47^v-50 – glasul V.

CHINONICELE SĂRBĂTORILOR – 50-51^v – *Κύριε ἡγάπησα...* [Doamne, iubit-am...], **la sfîntirea bisericii**, glasul VII, de Kiril arhierul; 51^v-54^v – *Σῶμα Χριστοῦ...* [Trupul lui Hristos...], **la Învierea Domnului**, cu cratimă, glasul III, de Nichifor Arhidiaconul; 54^v-56^v

– Ἐν τῷ φωτί τῆς δόξης... [Întru lumina slavei...], **la Schimbarea la Față**, glasul VII, de Daniil Protopsaltul.

58-59^v – *Laudați pe Domnul din ceruri...*, chinonic duminical, glasul VIII, *tot a sfinți(e)i sale*.

CHINONICELE SĂRBĂTORILOR – 60-61 – Ἀγαλλιᾷσθε δίκαιοι... [Bucurați-vă, dreptilor...], **în Duminica Tuturor Sfinților**, glasul V, de Petru Lampadariu; 61-62^v – glasul VIII, de Daniil Protopsaltul; 62^v-66 – glasul VIII, cu *Terirem*, de Nichifor Arhidiaconul; 66-67^v – Εὐλόγησον τὸν στέφανον... [Binecuvintează cununa...], **la începutul anului bisericesc**, glasul I, de Gheorghe Criteanul; 68-73^v – Μακάριοι οὓς ἐξελέξω... [Feriți sunt cei pe care i-ai ales...], cu *Terirem*, **sâmbătă**, glasul III.

73^v-75 – Σῶμα Χριστοῦ... [Trupul lui Hristos...], **chinonicul Învierii Domnului**, neterminat, glasul III, de Nichifor arhid.

CRATIMI – 86-88^v – glasul I, de Ioan Protopsaltul; 88^v-89^v – glasul I, de Ioan Protopsaltul; 89^v-92 – glasul II, de Hurmuziu Hartofilax; 92-93 – glasul III Ga ca de la Ni, de Grigorie Protopsaltul; 93-94 – glasul III, de Hurmuz Hartofilax; 94-95^v – glasul III; 95^v-98 – glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 98-99 – glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 99-100^v – glasul V, de Dionisache Monahul; 100^v-102 – glasul V, de Panaghiotul Halațoglu; 102-104^v – glasul V, de Petru Lampadarie; 104^v-106 – glasul VI, de Petru Peloponisiu; 106-108 – glasul VII, de Petru Lampadarie; 108-110 – glasul VII, de Grigorie Protopsaltul; 110-112^v – glasul VIII, de Hurmuziu Hartofilax; 112^v-113^v – glasul VIII, de Hurmuziu Hartofilax; 113^v-115^v – glasul VIII, de Petru Protopsaltul Vizantiu.

III.2.4. *Manuscrisul româno-grecesc nr. 44 – Antologhion*

Nr. inventar: M. 44; nr. inventar vechi: 1158, scris pe cotor. Alte numere de inventar sunt **38** (coperta 1^v) și **64** (f. 1). Nu apare în inventarul din 1969, deși pe cotor are lipit nr. de inv. **M. 44. Antologhion**, conținând cântări la Vecernia Mare, Pavecernița Mare și Utrenia sărbătorilor, alcătuite de Macarie Ierom., Iacob, Hourmouzios, Silvestru Ierom., Gheorghe Criteanul, Visarion Ierom. de la Neamț. Cuprinsul scris de codicograf de la finalul manuscrisului (f. 96 și 96^v) este corect. **Titlu:** „T. VIII la prasnice mari și mijlocii Kântări Bisericești Grecești și românești ale Kântărețului

românu George Oucenescu elevu al D. Anton Pann București 1851". Pe cotor scrie: „VIII. Cântărețiului Gr. rom.". **Codicograf:** George Ucenescu (din titlu). Pe foaia de gardă are ștampila lui George Ucenescu, o liră încadrată de cuvintele „Ucenescu", alb pe fond negru. **Locul copierii:** București (din titlu). **Datare:** 1851 (dată însemnată în titlu). **Limbi folosite:** româna și greaca de cult. **Alfabet:** chirilic și grec. Textul este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Spiritele și accentele lipsesc în textul grecesc al cântărilor, Γ înlocuiește pe γ iar ϣ pe ov. **Semiografia muzicală:** notație hrisantică, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoralele cu cerneală roșie. **Format:** 12/17 cm, oglinda paginii: 8,5/14 cm; 15 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 100; Numerotare dublă (în creion – mediană – și în cerneală roșie – lateral dreapta), o folosim pe cea mediană. Primele două foi de după cea de titlu au fost tăiate, dar ele erau cel mai probabil goale, căci *Cuprinsul* scris la final de Ucenescu începe cu *Fericit bărbatul*, de Macarie Ierom., cântare prezentă de la foaia 3, iar paginarea ignoră cele două foi lipsă. **Legătură** veche din carton albastru, cu galben și maro. Manuscrisul se păstrează în stare bună. **Semnlat** de Viorel Cosma în *Muzicieni din România*, la informațiile privind opera lui George Ucenescu⁴⁷⁷. Prezentat în premieră.

Conținutul muzical-liturgic:

Pagini albe: 2-2^v, 21^v-22^v, 37^v, 63^v-65^v, 86^v-87^v, 97^v-99^v, 101-101^v.

3-6^v – *Fericit Bărbatul...*, glasul VIII, de Macarie Ieromonahul.

Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Grecește și moldovenește, carea să cântă la pavecernița cea mare, în privegherile ceale împărătești, adecă a Nașterii și a Botezului D(o)mnului și la Buna Vestire a Maicii D(o)mnului – CU NOI ESTE DUMNEZEU..., 6^v-7^v – glasul VIII, papadic, grecește; 7^v-8^v – glasul VIII, papadic, românește; 8^v-9^v – glasul VIII, papadic, grecește; 9^v-10^v – glasul VIII, papadic, românește; 10^v-11^v – glasul VIII, papadic, grecește; 11^v-13 – glasul VIII, papadic, românește; 13-13^v – glasul VIII, papadic, grecește; 13^v-14 – glasul VIII, papadic, românește; 14-14^v – glasul VIII, papadic, grecește; 14-15 – glasul VIII, papadic, românește; 15-16 – glasul VIII, papadic, grecește; 16-17 – glasul VIII, papadic, românește.

477. V. COSMA, *Muzicieni din România*, vol. IX, p. 136.

Stihurile de la Pavcernița cea mare, care să cântă la priveghierile ce s-au arătat mai înapoi. Deci întâi să cântă Cu noi iaste D(u)mnezeu de doao ori pe mare și apoi stihurile după cum s-au așăzat înainte, 17-21 – Auziți până la marginile pământului..., glasul VIII.

KEKRAGARII pe larg de Iacob Protopsaltul – 23-25 – *Κύριε ἐκέκραξα... Κατευθυνθήτω προσευχή μου...* [Doamne, strigat-am... Să se îndrepteze rugăciunea mea...], glasul I; 25-27 – glasul II; 27-28^v – glasul III; 28^v-30 – glasul IV; 30-32 – glasul V; 32-34 – glasul VI; 34-35^v – glasul VII; 35^v-37 – glasul VIII.

Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός... [Cu noi este Dumnezeu...] și celelalte stihuri, 38-41^v – glasul VIII, stihiraric, de Hurmuz; 41^v-42 – glasul VIII, papadic; 42-46^v – glasul VIII, românește, de Hurmuz (traducerea celui de la f. 38, cu tot cu dedicația: „Acestea sau alcătuitu de dascălul musichiei sistimii noao kiriu Hurmuz, prin cererea prea osfințitului mitropolit al Moldaviei”).

Μακάριος ἀνὴρ... [Fericit bărbatul...], 46^v-49^v – glasul VIII, de Silvestru Ieromonahul; 49^v-52 – glasul VIII, românește; 52-56 – grecește, glasul VIII, de Gheorghe Criteanul; 56-61 – glasul VIII, asemenea moldovenește, alcătuite de prea cin(stit). Sfinția Sa Ierom(ona)h. Macar(ie); 61-63 – glasul VIII, românește, de Ieromonahul Visarion.

66-75 – Polieleul Maicii D(o)mnului, *Cuvânt bun...,* glasul IV, a(l) lu(i) Hurmuz Hartofilaxul, scos de pe cel grecesc moldovenește, de sfinția sa ier(o)monah Visarion din Sf(â)nta Mănăstirea Neamțului.

POLIELEUL LA RÂUL BABILONULUI..., 75-83 – glasul III; 83-86 – glasul III, de Hurmuz; 88-91 – *Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος...*, glasul III, de Hurmuz; 91-97 – *același moldovenește*, glasul III, de Hurmuz.

100-100^v – Cuprinsul volumului, scris de Ucenescu, cu caractere chirilice.

III.3. Manuscrise de alți autori

III.3.1. Manuscrisul grecesc nr. 33, al lui Ilie Cântărețul – Cântările Sfintei Liturghii

Nr. inventar: M. 33; **nr. inventar vechi:** 27, scris pe f. 1. 1145, scris pe cotor. În inventarul din 1969 apare cu nr. inv. 33 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2488. **Cântări la Sfânta Liturghie** –

heruvici, axioane și chinonice, alcătuite de Daniil Protopsaltul, Petru Lampadarie, Petru Vizantiu, Grigore Lampadarie, Ioan Protopsaltul, Gheorghe Criteanul, Iacov Protopsaltul. **Fără titlu.** Pe cotor scrie „Tomos 4”⁴⁷⁸. **Codicograf: Ilie Cântărețul**, dascăl la biserica Sf. Nicolae Vlădica din București (f. 274^v). Se știe despre el că a caligrafiat, la cererea lui Macarie Ieromonahul, două dintre lucrările acestuia tălmăcite din grecește: *Stihirarul „alcătuită de fericitul întru pomenire Hrisaf cel Nou”* (BAR, ms. rom. 1690) și *Papadichia „exighirisită de Grigorie Protopsaltulu și de Hurmuz Hartofilax”* din sistema veche (BAR, ms. rom. 1691)⁴⁷⁹. **Locul copierii: București.** Manuscrisul a aparținut lui Nicolae Ivanovici (coperta 1^v, f. 290), care l-a adus în mănăstirea Sinaia când s-a călugărit. **Datare: 1824** (f. 274^v). **Textul este în limba greacă** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie. **Format: 17/23,5 cm**, oglinda paginii: 11/16,5 cm; 15 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 311, cu creion, de altă mână; paginarea copistului este din patru în patru pagini, pe recto paginii, cu roșu. Prima foaie lipsește, iar notația începe de la foaia 2 ca și cum ar fi foaia 1. Pe prima foaie era un Heruvic, glasul I, care se termină pe foaia actuală numărul 1. La fel și la actuala f. 9^v, următoarele două foi sunt rupte; cuprindeau probabil un heruvic pe glasul III. Paginația a fost făcută după ce foile respective au dispărut. Foile 300^v-310^v sunt goale. Lipsește prima inițială de la multe cântări. **Legătură** veche din piele neagră. Manuscrisul se păstrează în stare bună. Prezentat în premieră.

Însemnări: Coperta 1^v (cu cerneală neagră): „*Nicolai Ivanoviciu*”.

Coperta 1^v (cu cerneală roșie): „*Frățească dragoste te doresc*”.

Coperta 1^v (cu cerneală ruginie): „*Și am scris eu robul lui Dumnezeu Ion și cine să va ispiți ca să-l fure Aceast sfânt și dumnezeiescu tom ce să cheamă LT(?): cine să va ispiți ca să-l fure să nu-l erte Dumnezeu<u>, ci să-l găsească cutremurul <lui> Cain și bubele lui Ghezia. 1827*”.

Coperta 1^v (cu cerneală roșie): „*Dumneavoastră ispravnicilor, Noi cei ce mai jos nevoim pentru rugăciunile sfinților părinților noștri, Doamne Isuse Hristoase, Dumnezeuul nostru. Și s-au cumpărat pentru*

478. După cum scrie la f. 274^v și pe cotorul ms. gr. 33, acesta este tomul al patrulea, probabil cel de-al patrulea manuscris realizat de acest copist, de la care erau cunoscute până acum doar două.

479. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 174.

rugăciunile sfin<ților> de fratele ieromonah însemnat ca să fie știut. Pentru rugăciunile >Florea dascălul sin popii Ion duhovnic".

F. 123 (cu cerneală roșie): „1870 Acesta cine îl va fura să nu-l erte Dumnezeu". Inscripție pe o bucată de hârtie lipită pe foaia originală.

F. 274 (cu cerneală roșie): „Τέλος και του Θεού του αγίου δόξα" [Sfârșit și lui Dumnezeu Cel Sfânt slavă].

F. 274^v (cu cerneală roșie): „Scrisusau [sic!] acest tom al patrulea de mine, cel mai mic între cântăreți și smeritul rob al lui HS Ilie Cântărețul, ot Mahalaua Vlădicăi, biserica Sfântului Ierarh Nicolae cu cheltuiala dumnealui Kir. Ioann. Și sau [sic!] început acest și folositoriu lucru la luna lui maiu în 3 zile leat 1824 și au luat sfârșit la 24 de zile ale lui maiu". „Ilie Cântărețul".

F. 290 (cu cerneală neagră): „Acest tom de cântări bisericesti este al meu suptiscălitului cumpărat de la sfinția sa părintele Athanasie monah din sfânta mănăstire Coziei în drept de lei treizeci și trei, parale douăzeci, la anul 1839, când mă aflam învătător comunal a satului Comarnic din plaiul Prahova. Nicolae Ivanovici logof(ăt) satului Băicoi".

6^v-20^v, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Heruvicile lui Petru Lambadarie".

21-38, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Heruvicile lui Petru Vizantie".

38^v-70, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Heruvicile lui Grigorie Lambadarie".

70^v-78^v, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Heruvica Săptămânale".

79-84, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Heruvica Săptămânale ale lui Petru Vizantie".

91, cu cerneală violet: „Chinonicele lui Daniil Protopsaltul".

91^v-101, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Chinonice Duminicale de Daniil Protopsaltul".

150-155^v, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Chinonice Săptămânale".

156-161^v, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Chinonice la Sfinți Arhangheli".

161^v-170, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Chinonice la Sfinți Cuvioși".

171^v-174^v, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Chinonice la Cuvioși Părinți".

175-189, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „Chinonice la Praznicile Maici[i] lui Dumnezeu".

189^v-190, în partea superioară a fiecărei pagini, cu cerneală violet: „*Chinonice la Praznicele Sfinților Apostoli*”.

F. 311, cu cerneală neagră, chirilică: „*Primind porunca cinstitei Kârmuii de supt Nr. 16*”.

F. 312, cu cerneală neagră, chirilică: „*Polinom [...] un neam de bucate*

1. *Panteleimon*

2. *Zinovie ieromonah*

3. *Gheorghie ieros(c)himonah*

4. *Metodie monah*

5. *Nectarie ieromonah și cu toți că<lugării> lor*

Cu dorită frățească dragoste mă închin dumitale Domnule Ioniță de la căpitănia poștii”.

Conținutul muzical-liturgic:

Foi albe: 290^v, 294^v, 300^v-310^v.

HERUVICE CU CRATIMI – *Oí τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruimi...*], 1 – sfârșitul unui heruvic, glasul I; 1-4^v – glasul II, *al aceluiași* (nu știm cine este autorul, căci începutul primului heruvic lipsește); 4^v-7 – glasul III, de Daniil Protopsaltul; 7-9^v, glasul V, de Petru Lampadarie Peloponisiu; 9^v-10 – glasul II în Pa, de Petru Lampadarie (foaia conținând majoritatea cântării este ruptă); 10-12^v – glasul IV, de Petru Lampadarie; 12^v-14^v – glasul V, al aceluiași Petru; 15-17 – glasul VI, de Petru Lampadarie; 17-19 – glasul VII, de Petru Lampadarie; 19-21 – glasul VIII, de Petru Lampadarie; 21-23^v – glasul I, de Petru Vizantiu; 23^v-25^v – glasul II în Pa, de Petru Protopsaltul; 25^v-28 – glasul III, de Petru Protopsaltul; 28-30 – glasul IV, de Petru Protopsaltul; 30-32 – glasul V, de Petru Protopsaltul; 32-34 – glasul VI, de Petru Protopsaltul; 34-36 – glasul VII, de Petru Protopsaltul; 36-38 – glasul VIII, de Petru Protopsaltul; 38-41^v – glasul I, de Grigorie Lampadarie; 41^v-45 – glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 45-49 – glasul III, de Grigorie Lampadarie; 49^v-53 – glasul IV, de Grigorie Lampadarie; 53-56^v – glasul III, de Grigorie Lampadarie; 57-61 – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 61-65^v – glasul VII, de Grigorie Lampadarie; 65^v-70 – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 70-71 – glasul I, de Petru Peloponisiu; 71-72 – glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 72-73^v – glasul III, de Grigorie Lampadarie; 73^v-74^v – glasul IV, Petru Peloponisiu; 74^v-75^v – glasul V, *al aceluiași*; 75^v-77 – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 77-78 – glasul VII, de Petru Peloponisiu; 78-78^v – glasul VIII, *al aceluiași*; 79-79^v – glasul I, de Petru

Vizantie; 79^v-81^v – glasul VII, de Petru Vizantie; 82-83 – glasul VIII, de Petru Vizantie; 83-84 – glasul V, de Petru Vizantie.

84-85 – *Πατέρα, Υιόν...* [*Pe Tatăl, pe Fiul...*], cu terirem, din Răspunsurile Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, glasul II în Di, de Ioan Protopsaltul.

85-86 – *Ἀγαπήσω Σε Κύριε...* [*Iubi-Te-voi Doamne...*], glasul II în Di, de Iacov; 86-87 – glasul II în Vu, *al aceluiași*; 87-87^v – glasul II în Di, *al aceluiași*.

87^v-88 – *Ἄξιόν ἐστιν ὥς ἀληθώς...* [*Cuvine-se cu adevărat...*], glasul II în Di, de Grigorie Lampadarie.

88-89^v – *Ἄγιος, ἅγιος...* [*Sfânt, Sfânt...*], Răspunsuri la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, glasul II în Di, de Ioan Protopsaltul.

89^v-91 – *Τὴν γὰρ σὴν μήτραν...*, fragment din *De Tine se bucură...*, în loc de axion la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, glasul I tetrafon.

CHINONICE DUMINICALE – *Αἰνεῖτε τὸν Κύριον...* [*Lăudați pe Domnul...*], 91-92 – glasul I, de Daniil Protopsaltul; 92-93^v – glasul II în Pa, de același; 93^v-95 – glasul III, de același; 95-96 – glasul IV, de același; 96-97 – glasul V, de același; 97-98^v – glasul VI, de același; 98^v-99^v – glasul VII, de același; 99^v-101 – glasul VIII, de același; 101-102 – glasul I, de Petru Lampadarie; 102-103 – glasul II în Pa, de același; 103-104 – glasul III, de același; 104-105 – glasul IV, de același; 105-106 – glasul V, de același; 106-107 – glasul VI, de același; 107-108 – glasul VII, de același; 108-109 – glasul VIII, de același; 109-110 – glasul I, de același; 110-110^v – glasul II în Pa, de același; 110^v-111^v – glasul III, de același; 111^v-112^v – glasul IV, de același; 112^v-113 – glasul V, de același; 113-114 – glasul VI, de același; 114-114^v – glasul VII, de același; 114^v-115^v – glasul VIII, de același; 116-117 – glasul I, de Petru Vizantiu; 117-118^v – glasul II în Pa, de același; 118^v-120 – glasul III, de același; 120-121^v – glasul IV, de același; 121^v-123 – glasul V, de același; 123-124 – glasul VI, de același; 124-125^v – glasul VII, de același; 125^v-126^v – glasul VII, de același; 127-128 – glasul VIII, de același; 128-130 – glasul VIII, de același; 130-131^v – glasul I, de același; 131^v-133 – glasul II în Pa, de același; 133-134^v – glasul III, de același; 134^v-136 – glasul IV, de același; 136-137^v – glasul V, de același; 137^v-139 – glasul VI, de același; 139-140 – glasul VII, de același; 140^v-141^v – glasul VIII, de același; 141^v-144 – cu terirem, glasul I, de Ioan Protopsaltul; 144-145 – glasul III, de Ioan Protopsaltul.

CHINONICE SĂPTĂMÂNNALE – Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ... [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], 145-146^v – **luni**, glasul VIII, de Ioan Protopsaltul; 146^v-148^v – Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον... [*Întru pomenire veșnică...*], **marți**, glasul VII, de Ioan Protopsaltul; 148^v-150 – Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν... [*În tot pământul...*], **joi**, glasul V, de Ioan Protopsaltul; 150-151 – Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ... [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], **luni**, glasul I, de Petru Lampadarie; 151-152 – Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον... [*Întru pomenire veșnică...*], **marți**, glasul VII, de Petru Lampadarie; 152-153 – Ποτήριον σωτηρίου... [*Paharul mântuirii...*], **miercuri**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 153-154 – Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν... [*În tot pământul...*], **joi**, glasul VIII, de Petru Lampadarie; 154-155 – Σωτηρίαν εἰργάσω... [*Mântuire ai lucrat...*], **vineri**, glasul V, de Petru Lampadarie; 155-156 – Μακάριοι οὓς ἐξέλεξω... [*Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...*], **sâmbătă**, glasul V, de Petru Lampadarie; 156-157^v – Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ... [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], **luni**, glasul VI, de Daniil Protopsaltul; 157^v-158^v – glasul I, de Petru Lampadarie; 158^v-160 – glasul VIII, de Gheorghe Criteanul; 160-161^v – glasul IV, de Grigorie Lampadarie; 161^v-163 – Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον... [*Întru pomenire veșnică...*], **marți**, glasul I, de Grigorie Lampadarie; 163-164^v – glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 164^v-166 – glasul III, de Grigorie Lampadarie; 166-168 – glasul IV, de Hurmuz Didascalul; 168-170 – glasul V, de Grigorie Lampadarie; 170-171^v – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 171^v-172^v – glasul VII, de Daniil Protopsaltul; 172^v-174 – glasul VII, de Gheorghe Criteanul; 174-174^v – glasul VIII; 175-176 – Ποτήριον σωτηρίου... [*Paharul mântuirii...*], **miercuri**, glasul I, de Petru Lampadarie; 176-177 – glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 177-178^v – glasul III, de Hurmuz; 178^v-180^v – glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 180^v-182^v – glasul IV, de Petru Lampadarie Peloponisiul; 182^v-183^v – glasul V, de Gheorghe Criteanul; 183^v-185^v – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 185^v-187 – glasul VII, de Grigorie Lampadarie; 187-188^v – glasul 7, de Hurmuz. 188^v-190 – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 190-191 – Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν... [*În tot pământul...*], **joi**, glasul I, de Petru Lampadarie; 191-192 – glasul II în Pa, de Petru Lampadarie; 192-193^v – glasul III, de Petru Lampadarie; 193^v-195 – glasul IV, de Petru Lampadarie; 195-198^v – glasul V, de Petru Lampadarie; 199-200 – glasul VI, de Hurmuz; 200-201^v – glasul VII, de Gheorghe Criteanul; 201^v-202^v – glasul VIII, de Daniil Protopsaltul; 202^v-204^v – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie.

CHINONICELE SĂRBĂTORILOR – 205-206 – *Εὐλόγησον τὸν στέφανον...* [*Binecuvîntează cununa...*], **la începutul anului bisericesc (întâi septembrie)**, glasul V; 206^v-207^v – *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [*Însemnatu-s-a peste noi...*], **la Sfânta Cruce**, glasul I, de Daniil; 207^v-208^v – glasul V, de Petru Lampadarie; 208^v-210 – glasul III, de Petru Lampadarie; 210-211 – glasul VI; 211-212 – glasul VII; 212-213^v – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [*Izbăvire a trimis...*], **la Nașterea Domnului**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 213^v-214^v – glasul V, de Petru Lampadarie; 214^v-219^v – glasul V, de Petru Lampadarie; 219^v-220^v – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [*Arătatu-s-a darul...*], **la Botezul Domnului**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 220^v-222^v – glasul VII, de Petru Lampadarie; 222^v-224 – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [*Ales-a Domnul...*], **la Buna Vestire**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 224^v-225^v – glasul I, de Petru Lampadarie; 226-227 – *Ἐκ στόματος νηπίων...* [*Din gura pruncilor...*], **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul I, de Petru Lampadarie; 227-228 – *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...* [*Binecuvântat este cel ce vine...*], **în Duminica Florilor**, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 228-229 – glasul IV, de Petru Lampadarie; 229-230^v – *Τοῦ Δείπνου Σοῦ τοῦ Μυστικοῦ...* [*Cinei Tale...*], în loc de heruvic și chinonic **în Sfânta și Marea Joi**, glasul VI, de Petru Lampadarie; 231-232 – glasul VI, de Iacov Protopsaltul; 232-233^v – glasul VI, de Gheorghe Criteanul; 234-235^v – *Σιγησάτω πάσα σὰρξ...* [*Să tacă tot trupul...*], în loc de heruvic **în Sfânta și Marea Sâmbătă**, glasul V, de Petru Lampadarie; 235^v-236^v – glasul V, de Iacov Protopsaltul; 236^v-237^v – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [*Sculatu-s-a ca din somn...*], chinonicul **din Sâmbăta Mare**, glasul I, de Petru Lampadarie; 237^v-238^v – glasul V, de Gheorghe Criteanul; 238^v-240 – *Σῶμα Χριστοῦ...* [*Trupul lui Hristos...*], **la Învierea Domnului**, glasul I, de Daniil; 240^v-241^v – glasul II în Pa, de Petru Protopsaltul; 241^v-242^v – glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 242^v-244 – glasul III, de Petru Vizantiu; 244-245 – glasul III, de Grigorie Lampadarie; 245-246 – glasul IV, de Grigorie Lampadarie; 246-248 – glasul V, de Petru Lampadarie; 248-249 – glasul VI, de Peloponisiu; 249-250 – glasul VII, de Petru Protopsaltul Vizantiu; 250^v-251^v – glasul VII, de Grigorie Lampadarie; 251^v-252^v – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 252^v-254 – *Ἐπαίνει Ἱεροσολίμ...* [*Laudă, Ierusalime...*], **în Duminica lui Toma**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 254-255^v – glasul V, de Petru Lampadarie, *en teknon*; 255^v-257 – *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα...* [*Cel ce mănâncă trupul meu...*], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 257-258 – glasul IV, de Petru Lampadarie; 258-259 – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [*Suitu-S-a Dumnezeu...*], **în Joia Înălțării**, glasul

IV, de Daniil Protopsaltul; 259-260^v – glasul IV, de Petru Lampadarie; 260^v-261^v – *To Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [*Duhul Tău cel Sfânt...*], **la Cincizecime**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 261^v-262^v – glasul VII, de Petru Lampadarie; 262^v-263^v – *To Πνεῦμα Σου το ἀγαθόν...* [*Duhul Tău cel Bun...*], **în Lunea de după Cincizecime**, glasul I, de Petru Vizantiu; 263^v-265 – *Ἀγαλλιᾷσθε δίκαιοι...* [*Bucurați-vă, dreptilor...*], **în Duminica Tuturor Sfinților**, glasul VIII, de Daniil Protopsaltul; 265^v-266 – glasul V, de Petru Lampadarie; 266-267^v – glasul VIII, de Petru Lampadarie; 267^v-269 – glasul VIII, *al aceluiași*; 269-271 – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 271-272^v – *Ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης...* [*Întru lumina slavei...*], **la Schimbarea la Față**, glasul VII, de Daniil Protopsaltul; 272^v-274 – glasul IV, de Petru Lampadarie.

274 – *Εἶδομεν το φῶς ἀληθινόν...* [*Am văzut Lumina cea adevărată...*] și *Εἶη το ὄνομα Κυρίου...* [*Fie numele Domnului...*], glasul II.

HERUVICE de Petru Efesiu – *Οἱ τὰ χειροβίμ...* [*Care pe heruvimi...*], 275-276 – glasul I; 276^v-278^v – glasul II în Pa; 278^v-280 – glasul III; 280-281^v – glasul IV; 281^v-283^v – glasul V; 284-285^v – glasul VI; 285^v-287 – glasul VII; 287-288^v – glasul VII; 288^v-290 – glasul VIII.

291-291^v – *Ἄξιον ἐστὶ...* [*Cuvine-se...*], *Axioanele zilelor care se cântă când nu sânt praznice. Glas 5* (titlul în chirilică și cântările în greacă); 291^v-292 – glasul V, agem giurdi; 292-293 – glasul VII; 293-293^v – *Moldovenescul axion* (tot în greacă) glasul VIII; 293^v-294 – glasul VIII.

295-296 – *Νῦν αἱ δυνάμεις...* [*Acum puterile...*], heruvic la Liturghia Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VI, de Ioan.

296-297 – *Γεύσασθε καὶ ἴδετε...* [*Gustați și vedeți...*], chinonicul Liturghiei Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul V tetrafon, de Ioan.

297-300 – *Τῇ ὑπερμάχῳ...* [*Apărătoare Doamnă...*], glasul VIII, papadic.

III.3.2. Manuscrisul românesc nr. 35, al lui Gheorghe Căciulă – *Antologhion*

Gheorghe Căciulă este considerat unul dintre cei mai importanți compozitori din a doua jumătate a secolului al XIX-lea⁴⁸⁰. Originar din comuna Turches, de lângă Brașov, a fost un timp în-

480. Sebastian-Barbu BUCUR, „Gheorghe Căciulă – 150 de ani de la prima atestare documentară”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, V (2003), pp. 123-124.

vățător la Săcele, apoi a trecut în Țara Românească, la Câmpulung-Muscel, unde conduce o școală de muzică psaltică. Venirea sa în părțile Argeșului s-a întâmplat, după cele mai noi cercetări, în anul 1852, deja 19 elevi învățând de la el „cântări după psaltichie” la Biserica Sf. Nicolae din Câmpulung⁴⁸¹. Revizorul Simonide, în raportul său din 8 aprilie 1855, consemna că „la această școală urmează ȋrcovnici de prin sate din porunca Prea Sfinției Sale părintelui mitropolitul”⁴⁸², ceea ce înseamnă că inițiativa sa de a preda psaltica făcea parte din planul amplu de a înființa școli de muzică „pe sistemul nouă” în tot cuprinsul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, pornit de Macarie Ieromonahul, după 1821.

În anul 1855 se mută la Pietroșița (jud. Dâmbovița), deschizând aici o altă școală românească. În 1864 semna pe pervazul din stânga al ușii de la intrarea în biserica din Pietroșița. Biblioteca bisericii din Pietroșița deține un *Antologhion* psaltic cunoscut sub denumirea de *Manuscrisul Toma Diaconescu*, caligrafiat de Gheorghe Căciulă în anii 1854-1856⁴⁸³. Un manuscris realizat la școala lui de psaltică a fost descoperit de părintele Sebastian-Barbu Bucur la schitul românesc Prodromu din Muntele Athos, intitulat „Pe Musichie Antologhie sau Floarea Cîntărilor preste an predate și învățate ale (lui) Popescu Costache, de Gheorghe Căciulescu și legate în sfînta cetate Ierusalim 1873”, cu IV+184 pagini, 170x205 mm⁴⁸⁴. În acesta se găsește o însemnare, la p. 183: „1873 iunie 7/Gheorghe Căciulescu, /Cîntători la Sf. Nic(olae) Nou/Orașulu Cîmpul lung”⁴⁸⁵. Manuscrisul este realizat de un elev al lui Căciulă, Popescu Costache, dar însemnarea de la p. 183 este a dascălului⁴⁸⁶. De remarcat că acest manuscris prodromit conține Axionul glas III de Varlaam Protosinghelul de la Sinaia⁴⁸⁷. În 1873, Gheorghe Căciulă se întorsese deci la Câmpulung, unde probabil și-a încheiat viața.

Existența manuscrisului 35 din biblioteca mănăstirii Sinaia a fost total necunoscută până astăzi și, deși se știa că de la Gheorghe

481. Ion ISĂROIU, „Cîmpulung-Muscel, străveche vatră de cultură muzicală a Țării Românești (sec. XVII-XIX)”, în: *Byzantion romanicon* [Universitatea de Arte „G. Enescu”, Iași], VI (2002), p. 239.

482. *Ibidem*, p. 241.

483. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 72.

484. S.-B. BUCUR, „Gheorghe Căciulă...”, p. 120.

485. *Ibidem*, p. 122.

486. *Ibidem*, p. 121.

487. *Ibidem*. Axionul lui Varlaam se găsește la p. 46.

Căciulă au rămas mai multe manuscrise⁴⁸⁸, singurul cunoscut până acum era cel de la Pietroșița.

Date codicologice:

Nr. inventar: M. 35; **nr. inventar vechi:** 29, scris pe verso copertii 1, și 1146, scris pe cotor. În inventarul din 1969 apare cu nr. inv. 35 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2490. Este o **Antologie**, conținând Mărimuri la toate sărbătorile, Doxologii, exerciții de paralaghii, un Axion și câteva Heruvice. Cântările sunt alcătuite de Gheorghe Cantorul (Căciulă), Dionisake Peloponisiul (Dionisie Fotino), Anton Pann și Petre Efesiu. Se remarcă mai cu seamă doxologiile, deosebit de melodioase, precum și Mărimurile, în forma clasică a glasului I stihiraric, nu în cea obișnuită a Mărimurilor, plecând din Pa și nu din Ni. **Titlu:** „*Pripelile praznicilor împărătești și ale tuturor sfinților carii au Polieleu. Melosul este facerea a lui Filoftei Monahul, iara firea cântării adică pe muzică este de D. Giorgie Căciulă Cantor săcelean*” (f. 2). **Codicograf:** **cantorul George Căciulă din Săcele** (f. 2). **Locul copierii:** **Săcele, Câmpulung Muscel sau Pietroșița**. Un indiciu ni-l oferă și coperta 2 verso, unde găsim o adresă, în limba germană, scrierea Sütterlin: „*Aus dem Buch: Kunst: und Musikalienhandlung des Wilhelm Nemeth in Kronstadt auf der Kornzeile im Ulbrichsfeld' schen Haus*” (o etichetă ce atestă un magazin de artă și obiecte muzicale a lui Wilhelm Nemeth din Brașov). Săcele este la câțiva kilometri distanță de Brașov, iar Câmpulung este situat pe unul din principalele drumuri comerciale dintre Țara Românească și Brașov. **Datare:** Jumătatea secolului al XIX-lea. **Textul este în limba română, cu caractere chirilice** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie. **Format:** 14/23 cm, oglinda paginii: 10/17,5 cm; 11/12 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foii (recto), de la 1 la 80 (80 de file). **Legătură** veche din carton negru. Manuscrisul se păstrează în stare mediocră de conservare. Prezentat în premieră.

Conținutul muzical-liturgic:

2-32 – MĂRIMURI la toate sărbătorile, glasul I (Pripelele lui Filotei Monahul, *pe muzică de Gheorghe cantor*).

488. Gheorghe CIOBANU, „Muzica bisericească la români”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XC (1972), 1-2, p. 186; IDEM, *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. III, București, 1992, p. 123.

32^v-36 – „Doksologiile lui Kir Dionisake Peloponesiu tonisite de d.d. Anton Pantoleon”, glasul I Pa ca de la Ke; 36^v-40 – glasul II; 40^v-44 – glasul III agem sirian; 44-48 – glas 4 leghetos; 48-52 – glasul V „hagem”; 52-56 – glasul VI; 56^v-60^v – glasul VII, în Zo; 60^v-64^v – glasul VIII.

64^v-66 – exerciții de paralaghii.

66^v-67 – *Vrednică ești*, glasul V.

HERUVICE – *Cari pre Heruvim(i)... – a lui Petru Manuil Efisiu* – 67-68^v – glasul I; 68^v-69^v – glasul VI; 69^v-70^v – glasul III; 70^v-71^v – glasul IV; 72-73 – glasul V; 73-73^v – glasul VI; 73^v-75 – glasul VII; 75-76 – glasul VIII; 76-80 – două heruvices, glasul VIII (foile sunt lipite greșit la final, continuarea de la foaia 78 este la foaia 80 iar cel de la 79^v este continuat cu o foaie în urmă, la foaia 78^v).

III.3.3. Manuscrisul româno-grecesc nr. 49, al lui Ioniță Stoicescu–Logofețelul – *Cântările Sfintei Liturghii*

Ioniță Stoicescu a trăit între anii 1801-1889⁴⁸⁹. S-a născut în Ploiești⁴⁹⁰ și a studiat în București, de unde s-a întors în orașul natal, în 26 august 1825, pentru a preda psaltichie după sistema nouă în nou înființata școală de muzică în limba română, având atestat din partea Eforiei Școlilor și „înscriș de gătare” de la Ieromonahul Macarie⁴⁹¹, dobândit pe 20 mai 1824⁴⁹². A făcut școala de grămătică de la biserica Domnița Bălașa din București (1808-1811), iar psaltichia a învățat-o la școala de pe „Podul lui Șerban Vodă”, cu dascălul Costache Chiosea. A fost logofețel (copist) în Cancelaria Logofeției cei Mari – Ministerul Justiției (1818-1825) din București, apoi în Ploiești a fost dascăl de psaltichie și director al Școlii de muzică bisericească (1825-1839), cântăreț la biserica Sf. Gheorghe (1825-1865), profesor de muzică psaltică la Școala Candidaților de învățători sătești (1838-1840), avocat la Judecătoria județeană Prahova (1853-1857), profesor și director la Școala Începătoare (1857-1859). Gheorghe C. Ionescu îl caracterizează astfel: „Muzician distins, s-a impus prin prestața sa profesională atât la catedră cât și la strană. Era în același timp bun

489. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 327.

490. *Ibidem*.

491. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...* vol. I, p. 14.

492. Gh. C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 327.

pedagog și bun cântăreț, stimat în toate straturile sociale ploieștene. Copist-caligraf cu o grafică plăcută, curată și exactă”. A publicat lucrarea memorialistică *Schitze din Istoria patriei, urmate de Istoria Ploescilor*, tipărită la Ploiești în 1880⁴⁹³.

Până acum erau cunoscute trei manuscrise psaltice atribuite lui, păstrate la Biblioteca Academiei Române: o *Anthologie musicale* (ms. gr. rom. 2434)⁴⁹⁴, un alt *Tomos al Anthologiei* (ms. rom. 3552) și un *Heruvico-Chinonicar* (ms. gr. 680)⁴⁹⁵.

Ne-a rămas și o descriere a sa, de la sosirea la Protoieria Ploiești, în 1825: „Om plăcut la înfățișare, cu ochi deschiși și măsurat la vorbă. Nu prea înalt, poartă veșminte de logofețel, ca unul ce a stat și la învățatura Logofeției Dreptății, și s-a îndeletnicit cu treburi de cinovnic la judecătorie vreme de trei ani. Poartă caftan liliachiu peste cămașa de cit cu dungi sinilii, cu brâu de taclit și bogasiu la mâneci; pe cap cu calpac negru cu fund verde și încălțat cu ciubote de jumătate”⁴⁹⁶.

Școala de psaltichie era găzduită de chiliile bisericii Sf. Gheorghe⁴⁹⁷, astfel că Ioniță a început să strângă ucenici, cu care cânta duminica la strănă, „de s-au minunat toți de curățenia glasului și de evlavia podvigului, ce are acest cântăreț și dascăl de muzichie. Și s-au bucurat, și după liturghie, cu toții i-au arătat vrednică laudă”⁴⁹⁸.

În 5 octombrie 1835 erau deja 18 ucenici la învățătură, cu care dascălul Ioniță făcea și citirea și socotirea⁴⁹⁹.

La școala lui Ioniță veneau și preoții din oraș, pentru a deprinde cântările lui Macarie Ieromonahul la Nașterea și Botezul Domnului, mai ales Axioanele și colindele, acestea din urmă fiind culese și scrise ca psaltichia de Anton Pann⁵⁰⁰.

493. *Ibidem*.

494. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...* vol. I, p. 44.

495. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 328.

496. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...* vol. I, pp. 14-15.

497. *Ibidem*, p. 14; C.M. BONCU, *Școala prahoveană...*, p. 31.

498. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...* vol. I, p. 15. Scrisoarea de omagiu și mulțumire adresată lui Ioniță Stoicescu de către Sfatul Maghiștratuului orașului Ploiești se găsește la Arhivele Statului, Direcția Ploiești, *Fond Primăria Ploiești*, dos. 36/1836, f. 144; din copia făcută în 1924, de către Prof. Stoica Teodorescu. Scrisoarea a fost realizată cu prilejul desființării școlii de muzică (în urma înființării Seminarului de la Buzău, pe atunci orașul Ploiești ținând de Episcopia Buzăului, cf. N.C. Debie, *O cronică ploieșteană...* vol. I, p. 139).

499. *Ibidem*.

500. *Ibidem*, pp. 17, 82, 90. Neagu, unul din ucenicii lui Ioniță Stoicescu, a fost

La început a locuit într-o chilie veche a bisericii Sf. Gheorghe, la școală, apoi s-a mutat, peste câțiva ani, în casa proprie, clădită (1830) și reclădită (1860) de el⁵⁰¹, care există și azi, în spatele Liceului Mihai Viteazul, str. Maramureș⁵⁰². În anul 1875 s-a mutat într-o casă mai mare, pe aceeași stradă⁵⁰³.

Din prima căsătorie cu o fată din București, Efimia⁵⁰⁴, a avut un fiu Iancu-Grigore, care, ca și mama sa, a murit de tuberculoză⁵⁰⁵.

„Profesorul, cu cartea și cu priceperea lui, ajută pe tot creștinul”⁵⁰⁶, se arată într-un document de la 1827, când a ajutat pe câțiva mocani cu actele pentru ca să se stabilească în Ploiești.

Vestea despre iscusința lui Ioniță Stoicescu a trecut granițele Valahiei, astfel că primește aprecieri și cereri de cărți psaltice românești din Ardeal⁵⁰⁷. Ioniță avea legături strânse cu Anton Pann, care-i trimitea cărți din tipografia sa, să le vândă⁵⁰⁸, și venea adesea la Ploiești la el⁵⁰⁹, mai ales că avea și rude printre bulgarii refugiați aici⁵¹⁰, astfel încât „dintre toate orașele îl mulțumea Ploieștii”⁵¹¹.

În fiecare an a absolvau Școala de muzică psaltică din Ploiești cam zece-doisprezece ucenici, care deveneau și dascăli la „școalele popești de prin județ”, iar unii la școlile începătoare de prin sate, „și a avut profesorul mare bucurie de izbânda trudei sale”⁵¹². Dascălii de la școlile de pe lângă bisericile Ploieștiului erau, pe la 1837, cu toții, foști elevi ai lui Ioniță⁵¹³.

Cuvinte de laudă pentru Școala psaltică a Ploieștiului a avut și Macarie Ieromonahul, care i-a zis profesorului Ioniță, când s-au întâlnit la Ploiești, în 8 decembrie 1836, că „școala din Ploiești au dat roade bogate. Că știe de la sfinția Sa protoiereul, că

primul colindător cu Vitleemul din Ploiești, cf. *Ibidem*, p. 19, nota 49.

501. *Ibidem*, p. 42, nota 26.

502. *Ibidem*, p. 19, nota 48.

503. *Ibidem*, p. 42, nota 26.

504. *Ibidem*, p. 130.

505. *Ibidem*, p. 42, nota 23. Efimia a murit în 1839, cf. *Ibidem*, p. 147.

506. *Ibidem*, p. 38.

507. *Ibidem*, p. 54.

508. *Ibidem*, p. 57.

509. *Ibidem*, pp. 65, 74, 100, 130, 161, 207.

510. *Ibidem*, p. 75.

511. George CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982, p. 220.

512. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...* vol. I, p. 91.

513. *Ibidem*, p. 131, nota 18.

în toate bisericile din Ploiești sunt cântăreți destoinici și pricepuți în psaltichia după sistema nouă. Că știe de asta și Prea sfinția sa Vicarul Mitropoliei”⁵¹⁴.

Însă, odată cu înființarea școlii începătoare din Ploiești (1834) și a seminarului de la Buzău (1836), Școala de psaltică a Ploieștiului rămâne fără copii, astfel că 1839 este ultimul an din cei 14 de funcționare a acesteia⁵¹⁵. „Amărăciune mare l-a cuprins pe dumnealui Ioniță Stoicescu pe care l-a cercat cerul cu săvârșirea soției, că acum nu mai este profesor de muzică psaltică la școala națională”⁵¹⁶. A fost pentru o vreme angajat la judecătoria Ploiești⁵¹⁷, nelăsând însă strana de la Sf. Gheorghe⁵¹⁸.

Pe 16 septembrie 1841, Ioniță Stoicescu se recăsătorește, luând de nevastă pe jupânița Dumitrana (Nițica) Mănciuleasa, fata cea mică a lui Ghiță Manci, bogasierul⁵¹⁹; a fost o nuntă bogată, „...și așa dumnealui Ioniță Stoicescu, căruia și acum îi zic unii orașeni Logofețelul, a intrat în neam mare și îndestulat și cu averi, și cu scule și cu putere”⁵²⁰. Cu Nițica a avut opt copii⁵²¹, din care doi băieți, Gheorghe și Constantin, au studiat la Sorbona⁵²². În 1881, pe când împlinea 80 de ani, aduna în jurul lui peste 100 de fii, nepoți și strănepoți⁵²³.

Ioniță a avut conflicte cu cântăreții greci din Ploiești, care aveau și școală elinească în oraș, pentru că el cânta numai în românește, drept pentru care era foarte iubit și apreciat de toți românii patrioți⁵²⁴.

Pe la 1846 umbla „înveșmântat nemțește cu haină îmblănită, că, de când este conțopist și apărător la tribunal, numai așa se poartă”⁵²⁵.

514. *Ibidem*, p. 122.

515. *Ibidem*, p. 138.

516. *Ibidem*, p. 149.

517. *Ibidem*, p. 160.

518. *Ibidem*, p. 179.

519. Bogasierul era negustor de articole de manufactură, îndeosebi bogasiu (stofă sau pânză scumpă colorată și lucitoare, care se importa din Orient și se întrebuința în special la căpтуșitul hainelor), cf. Gh. BULGĂR, Gh. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, Editura Saeculum, București, vol. I, 2003, p. 36; N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...* vol. I, p. 376.

520. N.C. DEBIE, *O cronică ploieșteană...* vol. I, p. 161.

521. *Ibidem*, p. 209, nota 8.

522. *Ibidem*, vol. II, p. 51, nota 85.

523. *Ibidem*, p. 136.

524. *Ibidem*, vol. I, p. 179.

525. *Ibidem*, p. 204.

În 1857, Ioniță Stoicescu devine director al Școlii de băieți, făcând învățătură „cu nădejde și cu strășnicie. Ar vrea dumnealui să învie și școala de cântări, dar Episcopia Buzăului ține morțiș că asta e treabă de eclesiasti, nu este treabă de profesori mireni”⁵²⁶. Până la urmă, dorința profesorului s-a împlinit și în același an s-a redeschis Școala de Muzică Psaltică, profesor fiind Dumitrache Marinescu, ucenic al lui Stoicescu. Ordinul a venit de la Eforia Școlilor, la solicitarea Mitropoliei Țării Românești, pentru a forma învățători și cântăreți pentru sate, care lipseau de la o vreme⁵²⁷. Ioniță fusese și inspector școlar⁵²⁸. În 1863, profesorul preda din nou la școala de psaltică⁵²⁹, însă, pe 28 februarie 1865, cade bolnav pentru câțiva ani de hemiplegie, revenindu-și abia prin anii 70, când a reînceput să cânte la strana bisericii Sf. Gheorghe Vechi⁵³⁰.

Deși bătrân, Ioniță continua să sprijine muzica psaltică din Ploiești; în 1871, la îndemnul său, Naie Apostolescu, fost elev al lui Ioniță, începe cursurile de psaltichie de la Școala 1, cu subvenție de la Primărie⁵³¹. Este recunoscut ca un adevărat „ctitor al culturii ploieștene”⁵³².

Pe data de 3 februarie 1889, într-o zi de vineri, bătrânul Ioniță Stoicescu, primul învățător de cântări psaltice „rumânite” din Ploiești, care a format generații de psalți români, într-o vreme în care preoții și țârcovnicii știau să cânte numai „slavonie”, a închis ochii. A fost depus în biserica Sf. Gheorghe-Vechi, unde l-au slujit toți preoții din Ploiești, prohodit fiind de cântăreții veniți din tot județul și de Corul ceremonial al lui Verzeanu. Numeroși vorbitori, din Ploiești și din București, au făcut elogiul lui de cetățean și om al Bisericii, ca avocat și cronicar al Ploieștiului, iar presa centrală și locală a publicat articole omagiale⁵³³. A fost înhumat la Viișoara⁵³⁴. Manuscrisul nr. 49 din biblioteca mănăstirii Sinaia este al patrulea rămas de la el.

526. *Ibidem*, p. 305.

527. *Ibidem*, p. 312.

528. *Ibidem*, p. 315.

529. *Ibidem*, p. 359.

530. *Ibidem*, p. 369, 375, nota 7.

531. *Ibidem*, vol. II, p. 55.

532. *Ibidem*, p. 67.

533. *Ibidem*, p. 195. Articolele au apărut în ziarul *Voința Națională* [București], VI, nr. 1321 (B) 8/20 februarie 1899, ziarul *Voința Prahovei* [Ploiești], II, nr. 76, duminică, 12 februarie 1889, ziarul *Democrația* [București], II, nr. 256, duminică 5/17 februarie 1889, cf. *Ibidem*, p. 200, nota 10.

534. *Ibidem*, p. 195.

Date codicologice:

Nr. inventar: M. 49; **nr. inventar vechi:** 43, scris pe f. 1 și 2106, scris pe cotor. În inventarul din 1969 apare cu nr. inv. 49 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 294. **Cântările Sfintei Liturghii**, alcătuite de Petre Lampadarie, Grigorie Protopsaltul, Petre Efesiul, Petru Byzantios, Ioan Protopsaltul, Daniil Protopsaltul, Iacob Protopsaltul, Gheorghe Criteanul. **Fără titlu. Codicograf:** Ioniță Stoicescu-Logofețelul (f. 275^v). **Locul copierii:** Ploiești (f. 275^v). **Datare:** 1832 (f. 275^v). **Textul este în limbile română (chirilică) și greacă** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoralele cu cerneală roșie. **Format:** 12/17 cm, oglinda paginii: 7/10,5 cm; 9 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 275. **Legătură** veche din piele neagră. Coperțile au modele vegetale. Manuscrisul se păstrează în stare mediocră de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: F. 1 – „*Pahomie*”. 1^v și 2 (caractere latine, cerneală violetă) – „*Fratele Dumitru R. Simionescu la Anul 1879*⁵³⁵, *Luna Mai I. spre aducere aminte*”.

F. 21 (caractere latine, cerneală violetă) – „*Diaconu Dionisie Sinaia 1887*”.

F. 273^v (caractere chirilice, cerneală neagră) – „*Această Karte a fost a mikului Teofan Ieromonah kantă rețul, șin urmă Starețu Schitului Izvoarele sau Crasna. Prin marafet de aur și argint sa [sic!] făcut propiete asuptu scrisului. 1837 August 27. Ghenadie Lespezeanu Pârvueșcu!*”.

F. 274^v (caractere latine, cerneală neagră) – „*Iaru acum sau sau schimbatu asupra numelui, Iustin Vasilescu*”; – (caractere latine, cerneală violetă): „*Aparține de mine Dionisie*”.

F. 275 (caractere latine, cerneală neagră) – „*1879 Aprilie Această carte mi sau dăruit mie de părintele iustin Eromonahul din Sf. Monastire Sinaia, Fratelui Dumitru Simionescu*”.

F. 275^v (caractere chirilice, cerneală roșie) – „*Această cârtică cesănumește [sic!] antologie, adică floarea Dumnezeieștilor cuvinte. Iaste a lui sf(in)ții sale Părintelui Teofan Ieromonahul și cântărețul Sfintii Monastiri Ghighiu din jud. Prahova și sau [sic!] scris de ne vrednicia noastră Ioniță Cântărețul Stoicescu, Dascălul școali de musichie din orașul ploieștilor jud. Prahova. În leat 1832, iulie în cinci sau [sic!]*

535. Probabil 1887.

săvârșit de scris"; (cu caractere chirilice, cerneală neagră): „Sfântul schit Izvoarele, Teofan Ieromonah Stareț”; (caractere chirilice, cerneală neagră): „Sfânta Mănăstire Sinaia”;

F. 276 – (caractere chirilice, cerneală neagră, vertical): „Zice să primim rugăciunea mea”.

Conținutul muzical-liturgic:

Foaie albă: 274.

1-2 – Ἄγιος ὁ Θεός... [Sfinte Dumnezeule...], glasul II.

2^v-4 – Ἀλληλούια... [Aliluia...], glasul I în Di.

HERUVICE – Οἱ τὰ χερουβίμ... [Care pe heruvimi...], 4^v-7 – glasul I, de Petru Lampadarie; 7-9^v – glasul II în Pa, de Petru Lampadarie; 10-13 – glasul III, în Ni, de Grigorie Protopsaltul; 13-15^v – glasul IV, de Petru Peloponesiu; 15^v-18^v – de Petru Peloponesiu glasul V; 18^v-21 – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 21-23^v – glasul VII, de Petru Peloponesiu; 23^v-25^v – glasul VIII, al aceluiași; 26-31 – glasul I, de Petru Efesiul; 31-36 – glasul II în Pa, de Petre Efesiul; 36-42 – glasul III, de Petre Efesiul; 42-47 – glasul IV, de Petre Efesiul; 47-52 – glasul V, de Petre Efesiul; 52^v-57 – glasul VII, de Petre Efesiul; 57^v-63 – glasul VIII, de Petre Vizantiul.

63-64^v – ΡΑΣΠΥΝΣΥΡΕ ΛΑ ΛΙΤΥΡΓΗΙΑ ΜΑΡΕΛΥΙ ΒΑΣΙΛΕ, doar *Cu vrednicie...*, glasul II, în chirilică; 65-69 – Ἄγιος, ἄγιος... [Sfânt, Sfânt...], glasul II, de Ioan Protopsaltul.

69-71^v – Τὴν γὰρ σὴν μήτραν... [Că mitrasul tău...], în loc de axion la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, glasul V tetrafon; 72-74^v – *De Tine se bucură...*, glasul VIII.

74^v-75 – *Pre arătătorul...*, glasul II.

75^v – *Să se îndrepteze...*, glasul I.

76-78 – Νῦν αἱ δυνάμεις... [Acum puterile...], anti-heruvic la Liturghia Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VI, de Ioan Protopsaltul.

78-81^v – Γεύσασθε καὶ ἴδετε... [Gustați și vedeți...], chinonicul Liturghiei Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VI, al aceluiași; 81^v-83 – glasul I.

83^v-84^v – Ἄξιον εἰστί... [Cuvine-se...], glasul V; 85-86 – glasul V; 86-87^v – glasul VI; 88-89 – glasul VII.

AXIOANELE PRAZNICALE (ale lui Macarie Ierom., deși nu este pomenit, dar puțin mai înflorate) – 89-91^v – Ὁ Ἄγγελος ἐβόα... [Îngerul a strigat...], la **Înviere**, glasul I; 91^v-92^v – Ἀλλοτρίον τῶν

μητέρων... [Străin lucru este maicilor...], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul VIII; 92^v-93^v – *Străin lucru este maicilor...*, **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul VIII; 94-95 – *Mărește, suflete al meu, pe Hristos...*, **la Înălțare**, glasul V; 95-96^v – *Bucură-te, Împărăteasă Maică...*, **la Rusalii**, glasul IV; 96^v-98 – *Mărește, suflete al meu, pe Domnul...*, **la Schimbarea la Față**, glasul IV; 98-100 – *Rai de taină ești...*, **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul VIII; 100-101 – *Μυστικὸς εἶ Θεοτόκε Παράδεισος...* [Rai de taină ești...], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul VIII; 101^v-102^v – *Neamurile toate...*, **la Adormirea Maicii Domnului**, glasul I; 103 – *Îngerii intrarea cele Preacurate...*, prima parte a Axionului de **la Intrarea în Biserică**, glasul IV; 103^v-105 – *Binevestește, pământule,...*, **la Buna Vestire**, glasul IV; 105-106^v – *Mărește, suflete al meu, pe cea mai cinstită...*, **la Nașterea Domnului**, glasul I; 106^v-108 – *Mărește, suflete al meu, pe Cel ce în Iordan...*, **la Botezul Domnului**, glasul VI; 108-110 – *Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*, **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III; 110^v-111^v – *Dumnezeu este Domnul...*, **la Duminica Floriilor**, glasul IV.

CHINONICE SĂPTĂMÂNNALE de Petru Lampadarie – 112-114 – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ...* [Cel ce faci pe îngerii Tăi...], **luni**, glasul I; 114^v-116^v – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [Întru pomenire veșnică...], **marți**, glasul VII; 116^v-119 – *Ποτήριον σωτηρίου...* [Paharul mântuirii...], **miercuri**, glasul IV; 119-121^v – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [În tot pământul...], **joi**, glasul VIII; 122-124 – *Σωτηρίαν εἰργάσω...* [Mântuire ai lucrat...], **vineri**, glasul V; 124-126 – *Μακάριοι οὓς ἐξέλεξω...* [Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...], **sâmbătă**, glasul V.

CHINONICE DUMINICALE – *Αἰνεῖτε τὸν Κύριον...* [Lăudați pe Domnul...], 126^v-129^v – glasul I, de Daniil Protopsaltul; 129^v-132^v – glasul II în Pa, de același; 132^v-135^v – glasul III, de același; 135^v-138^v – glasul IV, de același; 138^v-141 – glasul V, de același; 141-144 – glasul VI, de același; 144-147 – glasul VII, de același; 147-150 – glasul VIII, de același; 150^v-153^v – glasul V, de Petru Vizantiu; 153^v-157^v – glasul VIII, de același.

CHINONICE PRAZNICALE – 157^v-160^v – *Εὐλόγησον τὸν στέφανον...* [Binecuvintează cununa...], **la începutul anului bisericesc**, glasul I, de Petru Vizantiu; 160^v-163 – *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [Însemnatu-s-a peste noi...], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 163-166 – glasul III, de Petru Lampadarie; 166-169^v – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [Izbăvire a trimis...], **la Nașterea Domnului**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 169^v-172^v – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [Arătatu-s-a darul...], **la Botezul Domnului**, glasul I, de Daniil

Protopsaltul; 172^v-176 – glasul VII, de Petru Lampadarie; 176-180^v – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [*Ales-a Domnul...*], **la Buna Vestire**, glasul I în Ke, de Daniil Protopsaltul; 180^v-182^v – *Ἐκ στόματος νηπίων...* [*Din gura pruncilor...*], **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul I, de Petru Lampadarie; 183-185 – *Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος...* [*Binecuvântat este cel ce vine...*], **în Duminica Floriilor**, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 185-188 – *Τοῦ Δείπνου Σοῦ τοῦ Μυστικοῦ...* [*Cinei tale...*], în loc de heruvic și chinonic **în Sfânta și Marea Joi**, glasul VI, de Iacov Protopsaltul; 188^v-191 – *Σιγησάτω πάσα σάρξ...* [*Să tacă tot trupul...*], în loc de heruvic **în Sfânta și Marea Sâmbătă**, glasul V, de Iacov Protopsaltul; 191-193^v – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [*Sculatu-S-a ca din somn...*], în Sâmbăta Mare, glasul V, de Gheorghe Criteanul; 193^v-197 – *Σῶμα Χριστοῦ...* [*Trupul lui Hristos...*], **la Învierea Domnului**, glasul I, de Daniil; 197-201 – glasul V, de Petru Lampadarie; 201^v-203^v – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 204-207 – *Ἐπαίνει Ἱερουσαλήμ...* [*Laudă, Ierusalime...*], **în Duminica lui Toma**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 207-210^v – *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα...* [*Cel ce mănâncă Trupul Meu...*], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 210^v-213 – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [*Suitu-S-a Dumnezeu...*], **în Joia Înălțării Domnului**, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 213^v-215^v – *Το Πνεῦμα Σου το ἅγιον ...* [*Duhul Tău cel Sfânt...*], **la Cincizecime**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 215^v-217^v – *Το Πνεῦμα Σου το ἀγαθόν...* [*Duhul Tău cel bun...*], **în Luna Cincizecimii**, glasul I, de Petru Vizantiu; 218-221^v – *Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι...* [*Bucurați-vă, dreptilor...*], **în Duminica Tuturor Sfinților**, glasul VIII, de Daniil Protopsaltul; 221^v-224 – glasul V, de Daniil Protopsaltul; 224-228 – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 228-232 – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 232-236 – *Ἐν τῷ φωτί τῆς δόξης...* [*Întru lumina slavei...*], **la Schimbarea la Față**, glasul VII, de Daniil Protopsaltul; 236-240^v – *Ποτήριον σωτηρίου...* [*Paharul mântuirii...*], chinonic la Sărbătorile Maicii Domnului, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 241-243^v – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [*Întru pomenire veșnică...*], chinonic la Sfinții Cuvioși, glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 244-247^v – glasul III în Ni, de Grigorie Lampadarie.

IRMOASE CALOFONICE CU CRATIMI – 248-250^v – *Παύσατε ἡ ψαλμὸς...* [*Pacea Ta dă-ne-o nouă...*], *Irmoase veselitoare ce să cântă la adunări duhovnicești*, glasul I tetrafon, chirilică; 251-255^v – *Ἐκ τῆς καρδίας σου...* [*Terirem, glasul I tetrafon, de Petru Lampadarie Peloponisiu, greacă*; 256-261^v – *Μνήσθητι, Δέσποινα κα' μου...* [*Adu-ți aminte de noi, Stăpână...*], glasul VI în Di, de Daniil Protopsaltul; 261^v-264 – *Ἐκ τῆς καρδίας σου...* [*Terirem, glasul VI, de*

Daniil Protopsaltul, greacă; 264^v-268^v – *Τὴν δέησίν μου δέξαι τὴν πενιχράν...* [*Rugăciunea mea cea sărăcăcioasă primește-o...*], glasul VIII, de Gheorghe Criteanul; 269-273 – terirem, glasul VIII, de Gheorghe Criteanul, greacă.

III.3.4. Manuscrisul Protos. Teofan Anghilea coligat cu *Micul Anastasimatar Practic* al lui Nicolae Barcan – *Antologhion*

Nr. inventar: 1159, scris pe cotor și pe antepagină. **Antologie**, cuprinzând cântări la Pavecernița Mare, de Ierom. Visarion de la Neamțul și două Axioane, primul de Anton Pann iar cel de-al doilea este o prelucrare după Nectarie Schimonahul. **Fără titlu.** „Cu noi este Dumnezeu, care să cântă la praznicile împărătești: adică la Nașterea Domnului, la Botezu, și Buna Vestire, la pavecernița cea mare, compus de răposatul ierom. Visarion din sfânta Mănăstire Neamțul: [întâiu de 2 ori să cântă pe mare]”, (f. 1), e doar un subtitlu. **Codicograf: Protosinghelul Teofan Anghilea** (f. 8, 9, 10^v). Despre el avem doar câteva informații, în cartea arhim. Timotei Aioanei, „*Viețuitori din chinovia Neamțului în veacul al XX-lea – Biografii*: S-a născut în loc. Liteni, jud. Fălțiceni, la data de 31.12.1885, din părinții Gheorghe și Elena. A primit la botez numele Teodor, nu a fost căsătorit, a efectuat serviciul militar la Regimentul 16 infanterie Fălțiceni, dobândind gradul de sergent, apoi a intrat în monahism, la data de 05.05.1910, în mănăstirea Neamț, fiind primit de starețul Arhim. Valerie Moglan. După călugărie, săvârșită la doar un an de la intrarea în monahism, în 31.05.1911, a fost hirotonit ierodiacon și apoi ieromonah de către P.S. Antim Botoșăneanul și hirotesit duhovnic și protosinghel de Î.P.S. Pimen Georgescu, Mitropolitul Moldovei. Conform ordinului 2254/08.04.1930, a fost trimis la Schitul Sihăstria-Secu; după o scurtă suferință, a încetat din viață în ziua de 13.12.1944, ora 9,00⁵³⁶. **Locul copierii:** mănăstirea Neamțu (f. 8). **Datare:** 1926 (f. 8)-1927 (f. 9, 10^v). **Textul este în limba română**, în alfabetul latin și este scris cu cerneală albastră până la f. 8 și neagră la f. 8-10^v, iar titlurile cu cerneală roșie. Inițiale ornate la f. 1, 8 și 9^v. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentala varia scrise cu cerneală neagră, iar celelalte ornamentale, temporale, mărturiile, ftoarele, cu cerneală

536. Arhim. Timotei AIOANEI, *Viețuitori din chinovia Neamțului...*, p. 333.

roșie. **Format:** 15/20 cm, oglinda paginii: 13,5/16,5 cm, formatul manuscrisului nu respectă dimensiunile cărții tipărite de care este coligat (care are 15/23 cm); 10 rânduri pe pagină; paginat de mine, cu creionul, pe o singură parte a foii (recto), de la 1 la 30. Foile 11-30 sunt goale. **Coligat** cu *Micul Anastasimatar Practic*, de Nicolae Barcan⁵³⁷, București, 1922, la sfârșitul acestuia. Manuscrisul se păstrează în stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: F. 8: „*scris de Protosinghelul Teofan Anghela din Monastire Neamțu la Anul 1926-23 D(ecem)brie*”.

F. 9: „*11 Marti(e) 1927 Protos. Teofan Anghela*”.

F. 10^v: „*scris și coregat de Protos. Teofan Anghela la Anul mântuirii 1927 – 23 Martie*”.

Conținutul muzical-liturgic:

1-2 – *Cu noi este Dumnezeu...*, glasul VIII papadic, de Ierom. Visarion de la Neamțu.

2-8 – *Auțiți până la marginile pământului...*, Stihurile de la Pavcernița mare, glasul VIII stihiraric.

8-9 – *Kuvine-se...*, Axion, glasul I, de Anton Pan(n) (de fapt e Axionul „anonim” pe glasul V din *Liturghierul* lui Popescu-Pasărea); 9^v-10^v – *Kuvine-se...*, Axion, glasul V, (autorul nu este menționat, dar este o prelucrare după Axionul pe glasul I de Nectarie Schimonahul, din *Liturghierul-Utrenier* tipărit la Buzău de Ioan Zmeu).

III.4. Manuscrise anonime

III.4.1. Manuscrisul româno-grecesc nr. 38 – *Antologhion*

Nr. inventar: M. 38; **nr. inventar vechi:** 32, pe f. 1 și 1154, pe cotor. În inventarul din 1969 apare cu nr. inv. 38 M. (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2493. **Antologhion**, cuprinde cântări la Vecernia Mare, Utrenie și Sfânta Liturghie, alcătuite de

537. Nicolae Barcan a fost protopsalt al catedralei Sf. Ioan, director și profesor la școala de psaltichie din orașul Piatra Neamț. Anastasimatarul acesta a fost tipărit de fostul său elev, Dimitrie N. Pipa, prim-cântăreț al Catedralei Sf. Episcopiei a Hușilor, Director și profesor al Școlii de Cântăreți și profesor de muzică bisericească la Seminarul Teplogic din aceeași localitate, v. Nicolae BARCAN, *Micul Anastasimatar Practic*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1922.

Petru Lampadarie, Hourmouzios, Dionisake Moraitul, Grigorie Lampadarie, Petru Efesiu, Macarie Ieromonahul, Daniil Protopsaltul, Ioan Protopsaltul, Meletie Sinaitul. **Titlu:** „*Tomos al Antologhiei de cântările utreniei și ale liturghiei*” (f. 1). **Codicograf:** anonim. Scrisul seamănă cu cel al lui Ioniță Stoicescu, din ms. 49, dar nu avem alte indicii care să ateste paternitatea sa. Ultimele trei foi sunt scrise de altă mână. **Date:** Jumătatea secolului al XIX-lea. **Textul este în limbile română (chirilică) și greacă** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Titluri și inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. La foile 238^v și 239 este desenat câte un înger. **Notăția muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie. **Format:** 16/20,5 cm, oglinda paginii: 9/13 cm; 8 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foii (recto), de la 1 la 371. **Legătură** veche din piele neagră. Manuscrisul se păstrează în stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Conținutul muzical-liturgic:

Foi albe: 359, 359^v, 371-373^v.

1-14 – *Anixandare*, glasul VIII.

14^v-18 – *Fericit bărbatul...*, glasul VIII.

POLIELEE – Δοῦλοι Κυρίου... [*Robii Domnului...*], 18^v-35 – glasul V, de Petru Lampadarie; 35-50^v – glasul VII, de Petru Lampadarie; 50^v-69 – glasul VIII, de Hurmuz; 69^v-73^v – glasul V, limba română; 73^v-77^v – glasul I; 78-82^v – *Slavă, și acum, la polieleul glasului al cincelea facerea arăposatului Dionisake Moraitul*; 82^v-88^v – *La râul Babilonului...*, glasul III.

89-94 – *Bine ești cuvântat Doamne...*, Binecuvântările Învierii, glasul V stihiraric; 94-97 – *Εὐλόγητός εἶ, κύριε...* [*Bine ești cuvântat Doamne...*], glasul V stihiraric, de Petru Lampadarie.

97-98^v – *Ἐκ νεότητός μου...* [*Din tinerețile mele...*], antifoanele utreniei sărbătorilor, glasul IV, de Petru Lampadarie.

98^v-104 – *Πᾶσα πνοή...* [*Toată suflarea...*], de Meletie Sinaitul, glasul V; 104-109 – glasul VII, de Ioan Protopsaltul.

DOXOLOGII – Δόξα σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς... [*Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat lumina...*], 109^v-115 – glasul II diatonic, de Petru Lampadarie; 115-119^v – glasul V pentafon, de Grigorie Lampadarie; 119^v-124^v – glasul VII, de Grigorie Lampadarie; 124^v-129^v – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie.

HERUVICE – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruvimi...*], 130-131^v – glasul I, de Grigorie Lampadarie; 131^v-133 – glasul II, de același; 133-135 – glasul III, de același; 135-136^v – glasul IV, de același; 136^v-138^v – glasul V, de același; 138^v-140 – glasul VI, de același; 140-141^v – glasul VII, de același; 141^v-143 – glasul VIII, de același; 143-145 – glasul I, de Petru Efesiu; 145-147 – glasul II, de același; 147^v-149^v – glasul III de același; 149^v-151^v – glasul IV, de același; 151^v-153^v – glasul VII de același; 153^v-156^v – glasul VIII, de același; 156^v-158^v – glasul VIII, de același; 159-164 – glasul I, de Grigorie Lampadarie; 164-169^v – glasul II, de același; 169^v-175^v – glasul III, de același; 175^v-181 – glasul IV, de același; 181-187 – glasul V, de același; 187-193 – glasul VI, de același; 193-199^v – glasul VII, de același; 199^v-209 – glasul VIII, de același; 209-212 – glasul IV, de același; 212-215 – glasul V, de același; 215-218 – glasul VI, de același; 218^v-221^v – glasul VII, de același; 221^v-224^v – glasul VIII, de același.

225 – finalul unui axion grecesc (între foile 224-225 lipsește cel puțin o foaie); 225-226 – *Ἄξιον ἐστὶ...* [*Cuvine-se...*], glasul VII; 226-226^v – glasul VIII.

AXIOANE PRAZNICALE de Macarie Ieromonahul (deși numele nu este menționat, sunt traducerile lui) – 227-228 – *Îngerul a strigat...*, **la Învierea Domnului**, glasul I; 228^v-229 – *Străin lucru este...*, **În Miercurea Înjumătățirii Praznicului**, glasul VIII; 229-229^v – *Mărește, suflete al meu, pe Hristos...*, **la Înălțarea Domnului**, glasul V; 230-231 – *Bucură-te, Împărăteasă Maică...*, **în Duminica Rusaliilor**, glasul IV; 231-231^v – *Mărește, suflete al meu, pe Domnul...*, **la Schimbarea la Față**, glasul VI; 232-232^v – *Neamurile toate...*, **la Adormirea Maicii Domnului**, glasul I; 233-233^v – *Rai de taină ești...*, **la Înălțarea Sf. Cruci**, glasul VIII; 233^v-235 – *Binevestește, pământule...*, **la Buna Vestire**, glasul IV și introducerea de la Intrarea în biserică; 235-236 – *Mărește, suflete al meu, pe cea mai cinstită...*, **la Nașterea Domnului**, glasul I; 236-237 – *Mărește, suflete al meu, pe Cel ce în Iordan...*, **la Botezul Domnului**, glasul VI; 237-238^v – *Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*, **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III.

CHINONICE SĂPTAMĂNALE de Petru Lampadarie – 239-240^v – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ...* [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], **luni**, glasul I; 240^v-241^v – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [*Întru pomenire veșnică...*], **marți**, glasul VII; 241^v-243 – *Ποτήριον σωτηρίου...* [*Paharul mântuirii...*], **miercuri**, glasul IV; 243-244^v – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [*În tot pământul...*], **joi**, glasul VIII; 245-246 – *Σωτηρίαν εἰργάσω...* [*Mântuire ai lucrat...*], **vineri**, glasul V; 246-247^v – *Μακάριοι οὓς ἐξέλεξω...* [*Fericiti sunt cei pe care i-ai ales...*], **sâmbătă**, glasul V.

CHINONICE DUMINICALE – *Αἰνεῖτε τον Κύριον...* [*Lăudați pe Domnul...*] – 247^v-249 – glasul I, de Daniil Protopsaltul; 249-251 – glasul IV leghetos, de Daniil Protopsaltul; 251-253 – glasul III, de Daniil Protopsaltul; 253-254^v – glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 254^v-256^v – glasul V, de Daniil Protopsaltul; 256^v-258^v – glasul VI, de Daniil Protopsaltul, cu Terirem de la 258; 258^v-260^v – glasul VII, de Daniil Protopsaltul; 260^v-262^v – glasul VIII, de Petru Vizantiu; 263-265^v – glasul I, de Grigorie Protopsaltul; 265^v-268 – glasul II în Pa, de același; 268-270^v – glasul III, de același; 270^v-273^v – glasul IV, de același; 273^v-276^v – glasul V, de același; 276^v-279 – glasul VI, de același; 279-281^v – glasul VII, de același; 281^v-284 – glasul VIII, de același.

CHINONICE PRAZNICALE – 284^v-286 – *Ἑσμειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [*Însemnatu-s-a peste noi...*], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul VI, de Petru Lampadarie; 286-287^v – glasul VII, de Petru Lampadarie; 287^v-294 – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [*Izbăvire a trimis...*], **la Nașterea Domnului**, de Petru Lampadarie Melodul, glasul V; 294-296^v – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [*Arătat-u-s-a darul...*], **la Botezul Domnului**, glasul VII, de Petru Lampadarie; 296^v-298^v – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [*Ales-a Domnul...*], **la Buna Vestire**, glasul I, de Petru Lampadarie; 298^v-300 – *Ἐκ στόματος νηπίων...* [*Din gura pruncilor...*], **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul I, de Petru Lampadarie; 300-301^v – *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...* [*Binecuvântat este cel ce vine...*], **în Duminica Floriilor**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 301^v-303^v – *Τοῦ Δείπνου Σοῦ τοῦ Μυστικοῦ...* [*Cinei tale...*], în loc de heruvic și chinonic **în Sfânta și Marea Joi**, de Iacob Protopsaltul, glasul VI; 303^v-306 – *Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ...* [*Să tacă tot trupul...*], în loc de heruvic **în Sfânta și Marea Sâmbătă**, glasul V, de Petru Lampadarie; 306-307 – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [*Sculatu-S-a ca din somn...*], chinonicul din Sâmbăta Mare, glasul I, de Petru Lampadarie; 307-310 – *Σῶμα Χριστοῦ...* [*Trupul lui Hristos...*], **la Învierea Domnului**, glasul V, de Petru Lampadarie; 310-311^v – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 311^v-313 – glasul III, de Petru Vizantiu; 313-314^v – glasul VII, de Grigorie Lampadarie; 315-316^v – *Ἐπαίνει Ἱερουσαλήμ...* [*Laudă, Ierusalime...*], **în Duminica lui Toma**, glasul V, de Petru Vizantiu; 317-319 – *Το Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [*Duhul Tău cel Sfânt...*], **la Cincizecime**, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 319-320^v – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [*Suitu-S-a Dumnezeu...*], **în Joia Înălțării**, glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 320^v-322 – *Το Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [*Duhul Tău cel Sfânt...*], **la Cincizecime**, glasul VII, de Petru Lampadarie; 322-323 – *Το Πνεῦμα Σου το ἀγαθόν...* [*Duhul Tău cel bun...*], **în Lunea Cinzecimii**, glasul V, de Petru Vizantiu;

323-325^v – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [Întru pomenire veșnică...], **la pomenirea sfinților cuvioși**, glasul V, de Grigorie Lampadarie; 325^v-328 – glasul III, de Grigorie Lampadarie; 328-330^v – glasul VI, de Grigorie Lampadarie; 330^v-332^v – glasul VII, de Gheorghe Criteanul; 332^v-334 – glasul VIII, de Petru Lampadarie; 334-336 – *Ποτήριον σωτηρίου...* [Paharul mântuirii...], **miercuri**, glasul V, de Gheorghe Criteanul; 336-338 – glasul VI, de Grigorie; 338^v-340^v – glasul VII, de Hurmuz; 340^v-342^v – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 342^v-348 – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [În tot pământul...], **joi**, de Petru Lampadarie, glasul V; 348-349^v – glasul II în Pa, de Petru Lampadarie; 349^v-351^v – glasul VII, de Gheorghe Didascalul; 352-354 – glasul VIII, de Grigorie Lampadarie; 354^v-356 – *Εὐλόγησον τὸν στέφανον...* [Binecuvintează cununa...], **la Anul Nou bisericesc**, glasul I.

356-357^v – *Νῦν αἱ δυνάμεις...* [Acum puterile...], heruvic la Liturghia Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VI, de Ioan Protosaltul.

357^v-358^v – *Γεύσασθε καὶ ἴδετε...* [Gustați și vedeți...], chinonicul Liturghiei Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul I tetrafon, de Ioan Protosaltul.

360-361^v – *Θεός κύριος...* [Dumnezeu este Domnul...], glasul VIII, papadic; 361^v – glasul VIII, stihiraric.

361^v-363 – *Το προσταχθέν μυστικῶς...* [Porunca cea cu taină...], troparul Acatistului Bunei Vestiri, glasul VIII.

363^v-367 – *Τῇ ὑπερμάχῳ...* [Apărătoare Doamnă...], glasul VIII, papadic.

367^v – șapte rânduri de neume fără versuri.

368-370^v – *Ἐμπάρτεασά prealăudată...*, cu terirem, glasul V, limba română, caractere chirilice (adăugat la o dată ulterioară, de altă mână).

III.4.2. Manuscrisul româno-grecesc nr. 40 – Antologhion

Nr. inventar: M. 40; nr. inventar vechi: 1153, trecut pe cotor. În inventarul din 1969 apare cu nr. de inv. **40 M.** (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2495. **Antologhion**, conținând cântări la slujbele Vecerniei, Utreniei, Pavecerniței Mari și la cele trei Sfinte Liturghii. Compoziții de Gheorghe Paraskiade, Petru Lampadarie, Hourmouzios Hartofilakos, Grigorie Lampadarie,

Macarie Ieromonahul, Grigore Protopsaltul, Daniil Protopsaltul, Petru Bereket Byzantios, Gheorghe Criteanul. **Fără titlu.** „*Rânduiala Vecerniei cei mari*” (f. 2) e doar un subtitlu. **Codicograf:** Însemnarea de la f. 447^v, care probabil conținea numele codicografului, este parțial ștearsă. Cel mai probabil este **Dimitrie Suceveanu**, al cărui nume apare în însemnarea de la foile 147-147^v, mai ales ca el a mai tradus o *Psaltichie*⁵³⁸ a lui fostului său profesor Gheorghe Paraskiade, protopsalt al Mitropoliei Moldovei între 1835-1844. Pe prima pagină și pe foile 177 și 280^v se află ștampila lui George Ucenescu, o liră încadrată de cuvintele „Georgie Ucenescu”, alb pe fond negru, dar nu este el copistul, scrisul este diferit față de al lui. **Locul copierii: Moldova** – însemnarea de la foile 147-147^v amintește Mitropolia unde cântase Paraschiade și era Suceveanu lambadar (conducătorul stranei din stânga), respectiv Mitropolia Moldovei, fără să-i dea numele, ceea ce înseamnă că manuscrisul a fost realizat între granițele acestei mitropolii. **Datare: 1850-1851** (f. 447). **Textul este în limbile română (chirilică) și greacă** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Frontispiciu în peniță la foaia 2. **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră (iar cele din urmă câteodată cu roșu), iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie. **Format:** 11/18 cm, oglinda paginii: 7/12,5 cm; 11 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 448; manuscrisul prezintă două numerotații, o folosim pe cea mediană. **Legătură** veche din piele neagră, frumos ornată cu motive florale aurii. Pe prima copertă are incizată o cruce încadrată de raze aurii. Manuscrisul se păstrează în stare bună. Prezentat în premieră.

Însemnări: F. 147-147^v: „*Slava ce să cântă la adormirea Maicii Dumnului. Facerea fostului protopsalt al sf. Mitropolii, Kir Gheorghie Paraschiadi. Iară în românește tradusă de Dumnealui slugeriu Dimitrie Sucevanu lambadar sf. Mitropolii*”.

F. 447^v: „*Aceasta cârtică anthologhie sau început a să scrie de iscălitul la 1850 [șters] și sau sfârșit la 1851 apr. 18*”.

Conținutul muzical-liturgic:

Foi albe: 1, 1^v.

2-14 – „*Anixandarile lui Gheorghie Paraschiadi, Protopsalt al Sfintei Mitropolii Moldavei*”, glasul VIII, limba română, caractere chirilice.

538. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 331.

14^v-18 – *Fericit bărbatul...*, glasul VIII.

18-32^v – *Κύριε ἐκέκραξα...* [*Doamne, strigat-am...*], pe toate glasurile.

32^v-34^v – *Lumină lină*, glasul II.

34^v-39 – *Rânduiala Utreniei. Troparele după Canonul troișnicului*, glasul II, română.

POLIELEE – 39-47^v – *Δοῦλοι Κυρίου...* [*Robii Domnului...*], glasul V, de Petru Lampadarie Peloponisiul; 47^v-55 – glasul VII, de Petru Lampadarie Peloponisiul; 55-63 – glasul VIII, de Hurmuziu Hartofilax; 63-73^v – glasul VIII, de Gheorghe Paraschiade; 73^v-79 – glasul III, de Grigorie Protopsaltul; 79^v-84^v – *Λόγον ἀγαθόν...* [*Cuvânt bun*], Polieleul praznicelor Maicii Domnului, glasul IV, de Hurmuz Hartofilax; 84^v-94^v – glasul VII în Zo, de Gheorghe Criteanul; 94^v-100^v – *Ἐπι τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος...* [*La râul Babilonului...*], glasul III, de Hurmuziu Hartofilax.

100^v-103^v – *Εὐλόγητός εἶ, κύριε...* [*Bine ești cuvântat Doamne...*], glasul V stihiraric, de Petru Lampadarie.

103^v-105 – *Ἐκ νεότητός μου...* [*Din tinerețile mele...*], antifoanele sărbătorilor de peste an, glasul IV, ale aceluiași.

105-108 – *Bine ești cuvântat Doamne...*, Binecuvântările Învierii, glasul V stihiraric, de Petru Lampadarie.

108-111 – *Ἀκατάληπτόν ἐστι...* [*Nu pricep, Curată...*], canonul al IX-lea de la Utrenia Întâmpinării Domnului, glasul III; 111-114 – glasul III.

VOSCRESNELE – 114^v-115 – *În munte ucenicii...*, I, glas I; 115-116 – *Cu miresme venind...*, II, glasul II; 116-117^v – *Magdalenei Mariei...*, III, glasul III; 117^v-118^v – *Mânecare adâncă era...*, IV, glasul IV; 118^v-120 – *O, prea înțelepte judecățile Tale...*, V, glasul V; 120-121^v – *Pacea cea adevărată Tu ești...*, VI, glasul VI; 121^v-122 – *Iată întuneric și de dimineață...*, VII, glasul VII; 122-123 – *Lacrimile Mariei...*, VIII, glasul VIII; 123-124 – *Ca întru anii cei de apoi...*, IX, glasul V; 124-125^v – *După pogorârea în iad...*, X, glasul VI; 125^v-126^v – *Arătându-Te pre Tine ucenicilor...*, XI, glasul VIII.

MIEZONOPTICA DUMINICILOR – 126^v-136^v – text grecesc și românesc, alternativ, fără muzică.

VOSCRESNELE – *τὰ ἐνδεκα ἔδνα* – 137-137^v – *Εἰς το ὄρος τοῖς μαθηταῖς...* [*În munte ucenicii...*], I, glasul I; 137^v-138^v – *Μετὰ μύρον προσελθούσαις...* [*Cu miresme venind...*], II, glasul II; 138^v-139^v – *Τῇς Μαγδαληνῆς Μαρίας...* [*Magdalenei Mariei...*], III, glasul III; 139^v-140^v – *Ὁρθροῦς ἦν Βαθής...* [*Mânecare adâncă era...*], IV, glasul IV; 140^v-142

– *O, prea înțelepte judecățile Tale...*, V, glasul V; 142-143 – *Ἡ ὄντως εἰρήνη σου...* [*Pacea cea adevărată Tu ești...*], VI, glasul VI; 143-143^v – *Ἰδοῦ, σκοτία καὶ πρωί...* [*Iată întuneric și de dimineață...*], VII, glasul VII; 143^v-144^v – *Τα τῆς Μαρίας δάκρυα...* [*Lacrimile Mariei...*], VIII, glasul VIII; 144^v-145^v – *Ὡς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων...* [*Ca întru anii cei de apoi...*], IX, glasul V; 145^v-146^v – *Μετά τὴν εἰς ἕδον κάθοδον...* [*După pogorârea în iad...*], X, glasul V; 146^v-147 – *Φανερών σε ἑαυτὸν τοῖς μαθηταῖς...* [*Arătându-Te pre Tine ucenicilor...*], XI, glasul VIII.

147^v-149^v – Slava de la Adormirea Maicii Domnului, pe toate glasurile, în română.

150-151 – *Ὅσοι εἰς Χριστὸν...* [*Câți în Hristos*], greacă și română, glasul V; 151^v-152^v – *Τὸν Σταυρὸν σου...* [*Crucii Tale...*], glasul II.

152^v-153^v – *Δεῦτε προσκυνήσωμεν...* [*Veniți să ne închinăm...*], trei variante, glasul II.

153^v-154 – *Ἄγιος ὁ Θεός...* [*Sfinte Dumnezeule...*], glasul II.

154-154^v – *Ἀλληλούια...* [*Aliluiia...*], glasul I.

HERUVICE SĂPTĂMÂNNALE – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruvimi...*], 155-156 – glasul I, de Petru Lampadarie; 156-157^v – glasul II, de Hurmuz Hartofilax; 157^v-159 – glasul III, de același; 159-160^v – glasul IV, de Petru Lampadarie; 160^v-162 – glasul V, de același; 162-163^v – glasul VI, de Hurmuz Hartofilax; 163^v-165 – glasul VII, de Petru Lampadarie; 165-166 – glasul VIII, de același; 166^v-169 – glasul I, de Grigorie Protopsaltul; 169-172 – glasul II, de același; 172-175^v – glasul III, de același; 175^v-178^v – glasul IV, de același; 178^v-181^v – glasul V, de același; 181^v-184^v – glasul VI, de același; 184^v-187^v – glasul VII, de același; 187^v-190^v – glasul VIII, de același; 190^v-193 – glasul I, de Constantin Protopsaltul; 193-195^v – glasul VI; 195^v-197^v – glasul III; 197^v-200 – glasul IV; 200-202^v – glasul V; 202^v-204^v – glasul VI; 204^v-207 – glasul VII; 207-209 – glasul VIII; 209-211 – glasul I, de Petru Efesiu; 211-212^v – glasul II în Pa, de Grigorie Lampadarie; 212^v-214 – glasul III, de același.

214-217 – *Πατέρα, Υἱὸν...* [*Pre Tatăl, pre Fiul...*], Răspunsurile Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, glasul VII.

217-218 – *Ἄξιον ἐστὶ...* [*Cuvine-se...*], glasul VIII, de Iosif; 218-218^v – glasul VII, de Hurmuz Hartofilax; 218^v-219 – glasul VIII, de același; 219-220 – *Cuvine-se...*, glasul VIII; 220-221 – *Cuvine-se...*, glasul VIII.

221-223^v – *Ἄξιον καὶ δίκαιον ἐστὶ...* [*Cu vrednicie și dreptate este...*], Răspunsurile Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, glasul II.

223^v-225 – *Τὴν γὰρ σὴν μήτραν...* [*Că mitrasul Tău...*], în loc de axion la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, glasul I.

225-225^v – Τὸν οὐρανοφάντορα... [*Pre arătătorul...*], glasul II.

AXIOANE PRAZNICALE în greacă și română (deși autorul nu este menționat, se recunoaște cu ușurință traducerea Ieromonahului Macarie) – 225^v-226 – Αἱ γενεαὶ πάσαι... [*Neamurile toate...*], **la Adormirea Maicii Domnului**, glasul I; 226-227 – Neamurile toate..., glasul I; 227 – Ἀλλοτρίον τῶν μητέρων... [*Străin lucru este maicilor...*], **la Nașterea Maicii Domnului**, glasul VIII; 227 – Străin lucru este maicilor..., glasul VIII; 228 – Μυστικός εἰ Θεοτόκε Παράδεισος... [*Rai de taină ești...*], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul VIII; 228-229 – Rai de taină ești..., glasul VIII; 229-229^v – Ἄγγελου τὴν εἴσοδον τῆς Παναγίου... [*Îngerii intrarea cele Preacurate...*], **la Intrarea în Biserică**, glasul IV; 229^v-230 – Îngerii intrarea cele Preacurate..., glasul IV; 230^v-231 – Μεγάλυνον ψυχὴ μου... [*Mărește, suflete al meu...*], **la Nașterea Domnului**, glasul I; 231-231^v – Mărește, suflete al meu..., glasul I; 231^v-232 – Μεγάλυνον ψυχὴ μου... [*Mărește, suflete al meu...*], **la Botezul Domnului**, glasul VI, de Petru Lampadarie; 232-233 – Mărește, suflete al meu..., glasul VI; 233-233^v – Θεοτόκε ἡ ἐλπίς... [*Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*], **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III; 233^v-234^v – Născătoare de Dumnezeu, nădejdea..., glasul III (versiunea grecească este mai scurtă, nu are începutul maiestuos al celei românești); 234^v-235 – Εὐαγγελίζου γῆ... [*Binevestește, pământule...*], **la Buna Vestire**, glasul IV; 235-236 – Binevestește, pământule..., glasul IV; 236-236^v – Θεός Κύριος... [*Dumnezeu este Domnul...*], **la Duminica Intrării în Ierusalim**, glasul IV; 236^v-237 – Dumnezeu este Domnul..., glasul IV; 237-238 – Ὁ Ἄγγελος ἐβόα... [*Îngerul a strigat...*], **la Învierea Domnului**, glasul V; 238-239 – Îngerul a strigat..., glasul V; 239-239^v – Străin lucru este maicilor..., **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul VIII; 239^v – Σὲ τὴν ὑπὲρ νοῦν... [*Pre Tine, cea mai presus de minte...*], **la Înălțare**, fără introducerea românească, glasul V; 239^v-240 – Mărește, suflete al meu..., **la Înălțare**, glasul V; 240-240^v – Χαίροις ἄνασσα Θεοδέγμων... [*Bucură-te, Împărăteasă Maică...*], **la Rusalii**, glasul IV; 240^v-241^v – Bucură-te, Împărăteasă Maică..., glasul IV; 241^v-242 – Ο τόκος σου... [*Nașterea Ta...*], **la Schimbarea la Față**, glasul IV, fără introducere; 242-242^v – Nașterea Ta..., **la Schimbarea la Față**, glasul IV.

CHINONICE SĂPTĂMÂNNALE de Petre Lampadarie – 242^v-244 – Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ... [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], **luni**, glasul I; 244-245^v – Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον... [*Întru pomenire veșnică...*], **marți**, glasul VII; 245^v-246^v – Ποτήριον σωτηρίου...

[*Paharul mântuirii...*], **miercuri**, glasul IV; 246^v-248 – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [*În tot pământul...*], **joi**, glasul VIII; 248-249 – *Σωτηρίαν εἰργάσω...* [*Mântuire ai lucrat...*], **vineri**, glasul V; 249^v-250^v – *Μακάριοι οὓς ἐξελέξω...* [*Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...*], **sâmbătă**, glasul V.

CHINONICE DUMINICALE – *Αἰνεῖτε τὸν Κύριον...* [*Lăudați pe Domnul...*], 250^v-252^v – glasul I, de Daniil Protopsaltul; 252^v-254^v – glasul II, de același; 254^v-256^v – glasul II, de același; 256^v-258 – glasul IV, de același; 258-260 – glasul V, de același; 260-261^v – glasul VI, de același; 261^v-263^v – glasul VII, de același; 263^v-265 – glasul VIII, de același; 265-267^v – glasul I, de Grigorie Protopsaltul Marii Biserici; 267^v-269^v – glasul II în Pa, de același; 269^v-272 – glasul III, de același; 272-274^v – glasul IV, de același; 275-277^v – glasul V, de același; 277^v-280 – glasul VI, de același; 280-282 – glasul VII, de același; 282^v-285 – glasul VIII, de același.

CHINONICE PRAZNICALE – 285-286^v – *Εὐλόγησον τὸν στέφανον...* [*Binecuvintează cununa...*], **la începutul anului bisericesc**, glasul I, de Gheorghe Criteanul; 286^v-288 – *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [*Însemnatu-s-a peste noi...*], **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul V, de Petru Lampadarie; 288-290 – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [*Izbăvire a trimis...*], **la Nașterea Domnului**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 290-291^v – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [*Arătat-u-s-a darul...*], **la Botezul Domnului**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 291^v-293 – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [*Izbăvire a trimis...*], **la Nașterea Domnului**, glasul V, de Petru Lampadarie; 293-295 – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [*Arătat-u-s-a darul...*], **la Botezul Domnului**, glasul VII, de Petru Peloponisiu; 295-297 – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [*Ales-a Domnul...*], **la Buna Vestire**, glasul I, de Petru Peloponisiu; 297-299^v – glasul I în Ke, de Daniil Protopsaltul; 299^v-301 – *Ἐκ στόματος νηπίων...* [*Din gura pruncilor...*], **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul I; 301-302^v – *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...* [*Binecuvântat este cel ce vine...*], **în Duminica Floriilor**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 302^v-304^v – *Σῶμα Χριστοῦ...* [*Trupul lui Hristos...*], **la Învierea Domnului**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 304^v-306 – glasul III, de Grigorie Protopsaltul; 306-307^v – Cratimă, glasul III, de Nichifor Arhidiaconul; 307^v-309^v – *Ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ...* [*Laudă, Ierusalime...*], **în Duminica lui Toma**, glasul V, de Petru Peloponisiu; 309^v-310^v – *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα...* [*Cel ce mănâncă Trupul Meu...*], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 310^v-312^v – glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 312^v-314 – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [*Suitu-S-a Dumnezeu...*], **în Joia Înălțării**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 314-315^v – glasul IV, de Daniil Protopsaltul; 315^v-317 – *Τὸ Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [*Duhul*

Tău cel sfânt...], **la Cincizecime**, glasul I, de Daniil Protopsaltul; 317-318^v – glasul VII, de Petru Lampadarie; 318^v-319^v – *To Πνεῦμα Σου το ἀγαθόν...* [*Duhul Tău cel bun...*], **în Lunea Cincizecimii**, glasul I, de Petru Vizantiu; 319^v-321 – *Ἀγαλλιᾷσθε δίκαιοι...* [*Bucurați-vă, dreptilor...*], **în Duminica Tuturor Sfinților**, glasul V, de Petru Lampadarie; 321-323^v – glasul VIII, de Hurmuziu Hartofilacos; 323^v-325 – *Ἐν τῷ φωτί τῆς δόξης...* [*Întru lumina slavei...*], **la Schimbarea la Față**, glasul IV, de Petru Lampadarie; 325-327 – glasul VII, de Daniil Protopsaltul.

CHINONICE SĂPTĂMÂNNALE – 327-328^v – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ...* [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], **luni**, glasul IV, de Grigorie Protopsaltul; 328^v-331 – glasul VI, de Daniil Protopsaltul; 331-333 – glasul VIII, de Grigorie Criteanul; 333-335 – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [*Întru pomenire veșnică...*], **marți**, glasul I, de Grigorie Protopsaltul; 335-337^v – glasul IV, de Hurmuziu Hartofilacos; 337^v-339^v – glasul VII, de Hurmuziu Hartofilacos; 339^v-340^v – glasul VIII, de Petru Lampadarie; 340^v-342 – *Ποτήριον σωτηρίου...* [*Paharul mântuirii...*], **miercuri**, glasul I, de Petru Lampadarie; 342-344^v – glasul IV, de Petru Lampadarie; 344^v-346^v – glasul VII, de Hurmuziu Hartofilacos; 346^v-348^v – glasul VIII, de Grigorie Protopsaltul; 348^v-350 – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [*În tot pământul...*], **joi**, glasul II, de Petru Lampadarie; 350-352 – glasul VII, de Gheorghe Criteanul; 352-354^v – glasul VIII, Hurmuziu Hartofilacos; 354^v-357^v – *Μακάριοι οὓς ἐξελέξω...* [*Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...*], **sâmbătă**, glasul V, de Andreu Raduvis; 357^v-361^v – glasul VIII, de Nichifor Arhidiaconul Antiohiei; 361^v-363^v – glasul VIII, limba română.

363^v-365^v – *Κύριε ἠγάπησα...* [*Doamne, iubit-am...*], chinonicul de la sfințirea bisericii, glasul VII, de Kiril Arhiereul.

366-366^v – *Τῆς μετανοίας ἄνοιξόν μοι...* [*Ușile pocăinței...*], glasul VIII, de Petru Lampadarie; 366^v – *Τῆς σωτηρίας εὐθύνόν μοι...* [*Cărările mântuirii...*], glasul VIII, de același; 367-367^v – *Τὰ πλήτη τῶν πεπραγμένων μοι...* [*La mulțimea păcatelor mele...*], glasul VIII, de același.

367^v-369 – *Ușile pocăinței... Cărările mântuirii... La mulțimea păcatelor mele...*, glasul VIII, aceleași moldovenеști.

369-371 – *Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός...*, glasul VIII papadic.

371-373 – stihurile de la *Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός...*, de la slujba Pavecerniței Mari, fără partitură, limba greacă.

373^v-374 – *Ψυχὴ μου...* [*Suflete al meu...*], condacul Canonului celui Mare, glasul II în Vu.

374 – *Ἀσπόρου συλλήψεως ὁ τόκος...* [*Nașterea zămislirii...*], irmosul al IX-lea al Canonului celui Mare, glasul II în Di, de Petru Vizantie.

374^v – *Κύριε τῶν δυνάμεων...* [*Doamne al puterilor...*], glasul VI în Pa.

374^v – *Παναγία Θεοτόκε...* [*Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu...*], de la Pavcernița Mare, glasul II în Di.

375 – *Τὴν πᾶσαν ἐλπίδῃ μου...* [*Toată nădejdea mea...*], al lui Petru Lampadarie, de la Pavcernița Mare, glasul II în Di.

375 – *Θεὸς Κύριος...* [*Dumnezeu este Domnul...*], papadic, glasul VIII; 376^v – irmologic, glasul VIII în Ga.

377-378 – *Το προσταχθέν μυστικῶς...* [*Porunca cea cu taină...*], troparul Acatistului Bunei Vestiri, stihiraric, glasul VIII.

378^v-382 – *Τῇ ὑπερμάχῳ...* [*Apărătoare Doamnă...*], papadic, glasul VIII.

382-383 – *Ἀλληλούια...* [*Aliluia...*], papadic, glasul VIII.

383-384^v – *Ἰδοὺ ὁ Νύμφιος..* [*Iată Mirele...*], glasul VIII în Ga.

384^v-386 – *Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ μαθηταί...* [*Când slăviții ucenici...*], glasul VIII în Ga.

Prochimenele din Duminicile Postului Mare, de Petru Lampadarie – 386-386^v – *Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου...* [*Să nu întorci fața Ta...*], glasul VIII; 386^v-387 – *Ἐδωνας κληρονομία...* [*Dat-ai moștenire...*], glasul VIII; 387-387^v – *Σὴν ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου...* [*Să nu întorci fața Ta...*], glasul VIII; 387^v-388 – *Δαδ-αι μοσθένει...*, glasul VIII.

388 – *Κατευθυνθήτω προσευχή μου...* [*Să se îndrepteze rugăciunea mea...*], la Dumnezeiasca Liturghie a Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul I, de Gheorghe Paraskeivos Vizantios.

388^v-389^v – *Νῦν αἱ δυνάμεις...* [*Acum puterile...*], heruvic la Liturghia Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul I, de Gheorghe Parascheviu Vizantiu; 389^v-391 – glasul VI, de Petru Lampadarie; 391-392^v – *Acum Puterile...*, heruvic la Liturghia Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VII, limba română.

392^v-393^v – *Γεύσασθε καὶ ἴδετε...* [*Gustați și vedeți...*], chinonicul Liturghiei Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul I, de Petru Lampadarie; 393^v-394^v – glasul VII, de Gheorghe Criteanul; 394^v-396 – glasul VII, limba română.

396-398^v – *Doamne femeia ceea ce căzuse...*, *Slava de la stihovna Miercurei celei Mari*, de Nectarie Tripoleos, glasul VIII.

398^v-401 – *Τοῦ Δείπνου Σοῦ τοῦ Μυστικοῦ...* [*Cinei tale...*], în loc de heruvic și chinonic în Sfânta și Marea Joi, glasul VI, de Petru Lampadarie.

401-403 – *Din ospățul...*, antiaxionul din Sfânta și Marea Joi, glasul VI, de Macarie Ieromonahul.

403-404^v – *Cinei tale...*, antiheruvicul din Sfânta și Marea Joi, glasul VI.

404^v-407 – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [*Sculatu-s-a ca din somn*], chinonicul din Sâmbăta Mare, glasul V, de Petre Lampadarie.

407-408 – *Să tacă tot trupul...*, heruvicul din Sfânta și Marea Sâmbătă, glasul I.

408^v-410 – *Nu te tângui pentru mine Maică...*, în loc de Axion în Sfânta și Marea Sâmbătă, glasul VI.

410-411 – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [*Sculatu-s-a ca din somn...*], chinonicul din Sâmbăta Mare, glasul I, de Petru Lampadarie; 411-412^v – glasul V, de Gheorghe Criteanu.

412^v-413 – *Ἀνάστα ὁ Θεός...* [*Scoală-te Dumnezeule...*], la Liturghia din Sâmbăta Mare, în loc de Aliluia, glasul III; 413 – *Scoală-te Dumnezeule...*, glasul III.

413-415^v – *Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ...* [*Slavă...și acum...*], *Ἀναστάσεως ἡμέρα...* [*Ziua Învierii...*] glasul V, a lui Hrisant cel Nou; 415^v-418 – *Slavă... Și acum...*, *Ziua învierii...*, glasul I.

418-420 – *Χριστός Ἀνέστη...* [*Hristos a înviat...*], glasurile V și I, greacă și română, patru variante.

420-422^v – Prochiminele din Săptămâna Luminată, în limbile greacă și română.

IRMOASE CALOFONICE CU CRATIMI, limba greacă – 422^v-425^v – *τὴν σὴν εἰρήνην δός ἡμῖν...* [*Pacea Ta dă-ne-o nouă...*], glasul I, de Petru Berechet; 425^v-427 – *Ἐν βυθῷ κατέστρωσε...* [*Întru adânc a așternut...*], glasul IV, de același; 427-428^v – Terirem, glasul IV, de Petru Lampadarie; 428^v-432 – *Ἐφριξε ἡ γη...* [*Înfricoșatu-s-a pământul...*], glasul V, de Panagiotis Halațoglu; 432^v-434^v – *Πῶς σου τὴν χάριν ἡμνήσασκε...* [*Cum să cânt harul tău...*], glasul VIII, de Petru Berechet; 434^v-438 – Terirem, glasul VIII de Hurmuz; 438-442^v – *τὴν δέησίν μου δέξαι τὴν πενιχράν...* [*Rugăciunea mea cea sărăcăcioasă primește-o...*], glasul VIII, de Gheorghe Cretanu; 442^v-443 – *Ποῦν μου τῶν δακρύων...* [*Să nu întorci fața ta de la izvorul lacrimilor mele...*], glasul VIII, de același; 443-444^v – *Πολυχρόνιον...* [*Polihroniu...*], glasul VII; 444^v-447 – Terirem, glasul VII, de Petru Lampadarie; 447-447^v – *Τὸν δεσπότην...* [*Pre Stăpânul...*], glasul VII.

448-448^v – *Νῦν αἱ δυνάμεις...* [*Acum puterile...*], heruvic la Liturghia Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VI.

O descoperire interesantă este prilejuită de prezența axioanelor praznicale în limbile greacă și română (225^v-242), în cunoscuta versiune a Ieromonahului Macarie, care însă nu este trecut ca autor.

Este trecut însă numele lui Petre Lampadarie, la f. 231, cu Axionul Botezului Domnului, identic cu cel românesc, care îl urmează, în traducere fidelă. Concluzia evidentă este că Macarie Ieromonahul a tradus axioanele praznicale după originalele grecești ale lui Petre Lampadarie, adăugând sau extinzând la câteva introducerile, așa cum este cazul la Axioanele Întâmpinării și Schimbării la Față a Mântuitorului. De altfel, Macarie nici nu a scris că axioanele praznicale ar fi compoziția sa, ele fiind publicate în *Irmologionul* tipărit la Viena în 1823, cu indicația laconică „altul”⁵³⁹, dar pentru mai bine de 150 de ani s-a considerat greșit că ar fi creația sa, chiar capodopera sa⁵⁴⁰. Părintele Nicu Moldoveanu are îndoieli că axioanele praznicale sunt opera originală a lui Macarie, când scrie: „axioanele **posibil originale** (subl. n.) ale lui Macarie sunt: la Paști, la Întâmpinarea Domnului, la Bunavestire, la Schimbarea la Față, la Florii, la Înălțarea Domnului, la Înălțarea Sfintei Cruci, la înjumătățirea praznicului”, dar neavând probe contrare, aderă la curentul general: „...Macarie nu s-a sfiit să completeze, să potrivească și chiar să compună foarte inspirat capodopere neîntrecute până astăzi (axioanele)”⁵⁴¹.

III.4.3. *Manuscrisul grecesc nr. 50 – Irmologhion Calofonicon*

Nr. inventar: M. 50; nr. inventar vechi: 44, 52 (f. 1) și 2112 (pe cotor). În inventarul din 1969 apare cu nr. **inv. 50 M.** (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2500. Este o copie interesantă a *Irmologhionului Calofonicon* publicat de Grigorie Protopsaltul și Theodor Fokeos în anul 1835⁵⁴², la care copistul a adăugat axioanele praznicale în greacă, iar un alt copist a scris *De Tine se bucură*, glasul VIII, de Nectarie Schimonahul. Irmoasele sunt organizate pe glasuri, de la I la VIII. Pieseile sunt alcătuite de Ghermanos al Noii Patre, Petru Byzantios, Gheorghe Criteanu, Damian Ieromonahul, Ioan Protopsaltul, Petru Lampadarie Peloponisiul, Balasiu Iereos⁵⁴³,

539. MACARIE IEROMONAHUL, *Irmologionul sau Catavasierul Musicesc*, Viena, 1823, p. 29.

540. Gh.C. IONESCU, *Lexicon...*, p. 214; V. COSMA, *Muzicieni din România*, vol. V, p. 220.

541. Pr. Prof. Dr. N. MOLDOVEANU, *Istoria muzicii bisericești...*, pp. 76-77.

542. *Ειρμολόγιον καλοφωνικόν*, tipărit de GRIGORIE Protopsaltul și Theodor P. Parascou Fokeos, Tipografia Kastrou din Galata, Constantinopol, 1835.

543. Ghermanos al Noii Patre și Balasios Iereos sunt considerați printre cei

Daniil Protopsaltul, Anastasie Patriarhul Ierusalimului, Panaghiotu Protopsaltul Halacioglu. Irmoasele sunt în tactul stihiraric, așa cum se cânta în vechime la hramuri. Nu au însă nici un titlu, sunt trecuți doar autorii și glasul. **Titlu:** „ΑΡΧ. CYN θεῶ αγιω ειερμολόιον καλοφωνικόν μελῳριθέν ὑπο πολλῶν ποιητῶν διδασκάλων” – *Începutul cu Dumnezeu cel Sfânt irmologhion calofonic alcătuit de dascălii din vechime* (titlu notat pe foaia 2). **Codicograf:** anonim, român cel mai probabil, fără cunoștințe temeinice ale limbii eline. Pe foaia 2 este semnătura lui George Ucenescu, dar partiturile nu au scrisul lui. Faptul că la f. 199 codicograful a trecut greșit titlul axionului praznical de la Rusalii, *Bucură-te Împărăteasă Maică*, atribuindu-l Înălțării Domnului, ar putea fi un indiciu important cu privire la copist: aceeași greșeală a făcut-o Macarie Ieromonahul în *Irmologhionul său*⁵⁴⁴. **Datare:** 1840 (f. 2). Ms. 50 conține câteva irmoase care nu apar în Irmologionul Calofonicon al lui Grigorie Protopsaltul și Theodor Fokeos. Combinând această informație cu puzderia de erori gramaticale din text, putem concluziona că cel mai probabil codicograful a folosit un manuscris vechi, poate chiar una din sursele Irmologhionului, și nu tipăritura, la care nu pare a fi avut acces, deși aceasta apăruse cu 5 ani mai devreme, în 1835. Data, 1840, scrisă de altă mână decât copistul și cu altă cerneală, poate fi cea

mai importanți compozitori ai „epocii de aur” a muzicii post-bizantine, 1670-1730, alături de Hrisaf cel Tânăr și Petros Bereketes. Cf. Lect. Univ. dr. Nicolae GHEORGHİȚĂ, „Chinonicul duminical în era post-bizantină. Aspecte liturgice și morfologice”, în: *Glasul Bisericii*, LXV (2006), 1-4, p. 411. Foarte interesant este că primii trei dintre acești protopsalți au fost români de neam, sau au avut cel puțin strânse legături cu Țările Române. Hrisaf apare în manuscrisele psaltice de la Prodromu cu precizarea originii etnice: „cuțovlah”, și „macidonean”, iar Balasie este de fapt „popa Balasi” din ms. rom. 4305 din BAR, o copie a lui Ion Duma Brașoveanu după *Psaltichia românească* a lui Filothei sin Agăi Jipei (după cercetările lui Marcel SPINEI, în lucrarea sa de doctorat *Relațiile culturii muzicale dintre Ellada și România*, Universitatea Națională de Muzică București, 2003, și în studiul „Cântări românești la Athos”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXXI (2001), 7-12, pp. 440-457, tatăl lui Balasiu ar fi fost român, iar el a fost coleg cu Dimitrie Cantemir și Cosma Macedoneanu, cel din urmă caligrafiindu-i multe dintre creații, cf. V. VASILE, *Tezaur muzical românesc...*, vol. I, 2007, pp. XVI, XXI). De asemenea, Ghermanos al Noii Patre a avut mulți ucenici români, a trăit și a murit în Valahia, iar creațiile sale au avut o largă răspândire în Țările Române, cf. Gh. C. IONESCU, *Lexicon...*, pp. 157-158.

544. Gheorghe C. Ionescu, „Circulația unor manuscrise muzicale românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea”, în: *Studii de Muzicologie și Bizantinologie*, București, 1997, p. 107.

a achiziționării manuscrisului de către Ucenescu, a cărui semnătură este mai jos. **Textul este în limba greacă** și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Frontispiciu în peniță la foaia 2. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Întregul manuscris este grecesc, doar ultima foaie (206) este scrisă în română, cu caractere chirilice, de altă mână. Spiritele și accentele lipsesc, precum și cele mai multe dintre inițialele cântărilor, iar cuvintele sunt foarte multe scrise greșit ($\sigma\omega\tau\iota\rho$ în loc de $\sigma\omega\tau\eta\rho$, $\varphi\omicron\tau\omicron\varsigma$ în loc de $\varphi\omega\tau\omicron\varsigma$, $\nu\epsilon\varphi\epsilon\lambda\upsilon$ sau $\nu\epsilon\varphi\epsilon\lambda\iota$ în loc de $\nu\epsilon\varphi\epsilon\lambda\eta$, Γ în loc de γ , χ în loc de $\omicron\upsilon$ etc.). **Notația muzicală este cea hrisantică**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoarele cu cerneală roșie. **Format:** 12/17 cm, oglinda paginii: 7/10 cm; 15 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 1 la 207; numerotare dublă, o folosim pe cea lateral dreapta, în cerneală roșie. **Legătură** veche din piele neagră, cu motive florale. Manuscrisul se păstrează în stare mediocră de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: Coperta 1^v (cu cerneală maro, chirilică): „*Bucur Gănunan au venit*”.

F. 1 (cu cerneală maro, chirilică): „*Pă acesta Karte scris*”; (cu cerneală maro, caractere latine): „*anapeli*”.

F. 2 (cu creion mov): „1840”; (cu creionul, chirilică): „*Ucenescu, 1851*”.

F. 207 (cu cerneală neagră, chirilică): „*Stoica Ponia(?) oi, capre 120 în sus și Ivani Ponia(?) oi, capre 72*”; (cu cerneală maro, chirilică): „*Cine merge la moară trebuie să[...]*”; (cu cerneală neagră, chirilică): „*Ivan. Stoica este dat în condică să plătească o ciră pă oi, capre 400. Când va trece în sus să plătească*”⁵⁴⁵; (cu cerneală neagră, chirilică): „*Dumitru Giuglea ot satul Lungu, 57 oi capre, octombre 20 la 12 ceasuri*”; (cu cerneală maro, chirilică): „*Cine merge la moară trebuie să să înfăineze*”.

Conținutul muzical-liturgic:

IRMOASE – 2-2^v – Ἡ κάμινος, Σωτήρ... [Cuptorul, Mântuitorule...], glasul I; 2^v-3^v – Δοξάζομεν Τριάδα... [Să slăvim Treimea...], glasul I, de Gherman arhiereul Noii Patre; 3^v-4^v – Λίθον ὅν ἀπεδοκίμασαν... [Piatra pe care n-au luat-o în seamă...], glasul I, de Balasiu Preotul Nomofilacos; 5-6 – Ἄστρον ἤδη ἀνατέταλκε... [Iată, răsărit-a steaua...], glasul I, de Balasiu Preotul; 6-6^v – Ὅρος τῇ χάριτι... [Munte umbrit...], glasul I, de Balasiu Preotul; 6^v-8 – Τύπον τῆς ἀγνῆς λοχίας σου...

545. Se referă la banii ce trebuiau plătiți când treceau ciobanii cu turmele spre munte.

[*Chipul nașterii Tale celei curate...*], glasul I, de Balasiu Preotul; 8-8^v – *Τὸν Ποιμῆνον...* [*Pre Păstorul...*], glasul I, de Balasiu Preotul; 8^v-10^v – *Τὴν φωτοφόρον νηγήλην...* [*Pre norul cel purtător de lumină...*], glasul I, de Balasiu Preotul; 10^v-12 – *Τὴν ζωοδόχον πηγὴν...* [*Pe Izvorul cel dător de viață...*], glasul I, de Balasiu Preotul; 12^v-14 – *Ἐφριξε ἡ γη...* [*Înfricoșatu-s-a pământul...*], glasul I, de Balasiu Preotul; 14-16 – *Σὲ νοητὴν Θεοτόκε...* [*Pre Tine, Născătoare de Dumnezeu...*], glasul I, de Balasiu Preotul; 16-18 – *Τύπον τῆς ἀγνῆς λοχίας σου...* [*Chipul nașterii Tale celei curate...*], glasul I, de Dimitrie Protopsaltul Marii Biserici; 18-18^v – *Ὡδὴν ἐπινίκιον...* [*Cântare de biruință...*], glasul I, de Petru Berechet; 18^v-19 – *Ποία σοι ἐπάξιον ᾠδὴν...* [*Ce cântare vrednică...*], glasul I, de Petru Berechet; 19^v-20 – *Δεῦτε πῶμα πίωμεν καινόν...* [*Veniți să bem băutură nouă...*], glasul I, de Petru Berechet; 20-21 – *Ὡ θεῖος, ὦ φίλος...* [*O dumnezeiescul, o iubitul...*], glasul I, de Petru Berechet; 21-23 – *Ἀποβλεψάμενος ὁ τύραννος...* [*Privind tiranul...*], glasul I, de Petru Melodul; 23-24 – *Ἐφριξε ἡ γη...* [*Înfricoșatu-s-a pământul...*], glasul I, de Petru Melodul; 24-26^v – *Ἀπὸ τοῦ θρόνου κατήλθεν ὁ ἡγεμών...* [*De pe tron s-a pogorât dregătorul...*], glasul I, de Petru Berechet; 26^v-28 – *Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα...* [*Această numită și sfântă zi...*], glasul I, de Petru Berechet; 28-29^v – *Ἴδε ἦν προέφης προφήτα...* [*Vezi, proorocule...*], glasul I, al aceluiasi; 29^v-31^v – *Ἡ τρίφωτος οὐσία...* [*Ființa cea în trei lumini...*], glasul I, de Petru Berechet; 31^v-33 – *Ἐν τῇ Βροντῶσῃ Καμίνῳ...* [*În cuptorul cel vâlvâietor...*], glasul I, de Petru Berechet; 33^v-35 – *τὴν σὴν εἰρήνην δός ἡμῖν...* [*Pacea Ta dă-ne-o nouă...*], glasul I, de Petru Berechet; 35-37^v – *Συνέχομαι πάντοθεν...* [*Cuprins sunt din toate părțile...*], glasul I, de Petru Berechet; 37^v-38^v – *[N]ὴν πάντα πεπλήροται φωτός...* [*Acum toate s-au umplut de lumină...*], glasul I, de Gheorghe Criteanul; 39-39^v – *Ὡ Πάσχα τὸ μέγα...* [*O, Paștile cele mari...*], glasul I, de Gheorghe Criteanul; 39^v-40 – *Ὡ θεῖος, ὦ φίλος...* [*O dumnezeiescul, o iubitul...*], glasul I, de Gheorghe Criteanul; 40-41 – *Ἡ ἐν οὐρανοῖς εὐλογημένη...* [*Ceea ce ești în ceruri binecuvântată...*], glasul II, de Balasiu Preotul; 41^v-43 – *Ἐν βυθῷ κατέστρωσε...* [*Întru adânc a așternut...*], glasul II, de Petru Berechet Melodul; 43-45^v – *Ἡν ἡρετίσω...* [*Pe ceea pe care ai ales-o...*], glasul II, de Iacov Protopsaltul; 45^v-46 – *[Ἐ]πὶ βοώμεθα πάντες...* [*Cu toții să strigăm...*], glasul II; 46-47^v – *[Θ]ρόνος πάγχρυσος...* [*Tron cu totul de aur...*], glasul III, de Balasiu Preotul; 47^v-49 – *[Κ]αινὸν τὸ θαῦμα...* [*Nouă este minunea...*], glasul III, de Balasiu Preotul; 49-50 – *[Ἐ]ν Συναίῳ τῷ ὄρει...* [*În muntele Sinai...*], glasul III, de Balasiu Preot; 50-51 – *[Ἐ]ν Συναίῳ τῷ*

ὄρει... [*În muntele Sinai...*], glasul III, de Damian Ieromonahul; 51-52 – [’E]ν Συναίῳ τῷ ὄρει... [*În muntele Sinai...*], glasul III, anonim; 52^v-54^v – [Π]αιδοτόκον Παρθένον... [*Fecioară născătoare de prunc...*], glasul III, de Ioan Protopsaltul Marii Biserici; 54^v-55^v – Θεοτόκε ἡ ἐλπίς... [*Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*], glasul III, de Petru Vizantiu Berechet; 56-57^v – Λατρεύειν ζῶντι Θεῷ... [*A cinsti pe Dumnezeu cel viu...*], glasul III, de Petru Berechet Melodul; 57^v-59 – [Γ]όνυ κάμπτει... [*Genunchiul se pleacă...*], glasul III, de Petru Lampadarie Peloponisiu; 59^v-60^v – [X]είρας ἐκπετάσας Δανιὴλ... [*Mâinile ridicându-și Daniil...*], glasul IV, de Gherman Arhiereul Noii Patre; 60^v-62 – [P]όδον τὸ ἀμάραντον... [*Floarea cea neveștejită...*], glasul IV, de Balasiu Preot; 62-63^v – [’E]σείσθησαν λαοί... [*Cutremuratu-s-au noroadele...*], glasul IV, de Damian Ieromonahul Vatopeditul; 63^v-65 – [’E]σείσθησαν λαοί... [*Cutremuratu-s-au noroadele...*], glasul IV, de Dimitrie Domesticul; 65^v-66 – [Δ]άμαλις τὸν μόσχον... [*Junica ce a născut pe Vițelul...*], glasul IV, de Berechet; 66-67 – [X]αῖροις, Ἄνασσα, Μητροπαρθένον... [*Bucură-te, Împărăteasă, Maică nenuntită...*], glasul IV, de Petru Berechet; 67-69 – [Π]οῖα μήτηρ ἠκούσθε παρθένος... [*Ce mamă s-a auzit să fie Fecioară...*], glasul IV, de Meletie Sinaitul; 69-70 – [Π]αντάνασσα πανύμητε... [*Împărăteasă prea lăudată...*], glasul IV, de Gherman Arhiereul Noii Patre; 70-71 – [Π]αντάνασσα πανύμητε... [*Împărăteasă prea lăudată...*], glasul IV, de Meletie Sinaitul; 71-72 – [Π]αντάναξ βασιλεῦ... [*Împărate a toate...*], glasul IV, de Petru Berechet Melodu; 72-74 – Τῇ εἰκόνι τῇ χρυσοῇ... [*Chipului de aur...*], glasul IV, de Petru Berechet; 74-77 – [X]αῖρε φωτός νεφέλη... [*Bucură-te norul luminii...*], glasul IV, de Petru Vizantiu Berechet; 77-79^v – [Σ]έ, το καθαρότατον... [*Pe tine, prea curat...*], glasul IV, de Petru Berechet Melodul; 79^v-81^v – Εσείσθησαν λαοί... [*Cutremuratu-s-au noroadele...*], glasul IV, de Petru Berechet; 81^v-83 – [X]αῖροις Πάναγνε... [*Bucură-te, Preacurată...*], glasul V, de Balasiu Preot; 83-84^v – Ὁ Ἄγγελος ἐβόα... [*Îngerul a strigat...*], glasul V, de Petru Berechet; 84^v-86^v – Ἐφριξε ἡ γη... [*Înfrișatu-s-a pământul...*], glasul V, de Panagiotul Protopsaltul Halatzoglu; 86^v-89 – Χαῖρε Πύλη Κυρίου... [*Bucură-te, Ușa Domnului...*], glasul V, de Petru Berechet; 89-91 – [Σ]τένω ἐκ βαθέων τῆς ψυχῆς... [*Din adâncul sufletului suspin...*], glasul V, de Petru Berechet; 91-92^v – Ἀντίληψίς μου κόρη... [*Ajutorul meu, Fecioară...*], glasul V, de Petru Berechet; 92^v-94 – Ὁ μέγας προέγραψεν ἐν προφήταις Μωϋσῆς... [*Marele între prooroci, Moise, mai înainte a scris...*], glasul VI, de Balasiu Preot; 94^v-95 – Τὸ ὄμμα τῆς καρδίας μου... [*Privirea inimii mele...*], glasul V, de Petru Berechet; 95-96^v –

[Θ]εὸν ἀνθρώποις... [*Pe Dumnezeu între oameni...*], glasul VI, de Berechet; 96^v-98^v – Ἐν λύπαις γὰρ παράκλησιν ἔχω... [*Căci în suferințe mângâiere am...*], glasul VI, de Petru Berechet; 99-100^v – Ἀπὸ τῶν πολλῶν μου αμαρτιῶν... [*Dură mulțimea păcatelor mele...*], glasul VI, de Petru Berechet; 100^v-104^v – Μνήσθητι, Δέσποινα κα' μου... [*Adu-ți aminte de noi Stăpână...*], glasul VI, de Daniel Protopsaltul; 104^v-105^v – [Μ]ὴ τῆς φθορᾶς διαπεῖραν... [*Ceea ce nu prin ispita stricăciunii...*], glasul VII, de Balasiu Preot; 106-107 – [Τ]ὰς κακοθείσας ψυχὰς... [*Sufletele cele vătămate...*], glasul VII, anonim; 107-108^v – [Χ]αῖρε νύμφε φαινή... [*Bucură-te, Mireasă slăvită...*], glasul VII, de Petru Berechet; 108^v-111 – [Π]άσαν τὴν ἐλπίδα μου... [*Toată nădejdea mea...*], glasul VII, de Petru Melodul; 111-112^v – [Ἐ]ξέστι ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανός... [*Miratu-s-a de aceasta Cerul...*], glasul VIII, de Balasiu; 112^v-114 – [Ἐ]καύσαστε τὴν κάμινον... [*Ars-ați cuptorul...*], glasul VIII, de Gherman al Noii Patre; 114^v-116 – [Ἐ]καύσαστε τὴν κάμινον... [*Ars-ați cuptorul...*], glasul VIII, de Balasiu; 116-117^v – Ἀποβλεψάμενος ὁ τύραννος... [*Privind tiranul...*], glasul VIII, de Gherman Arhiereul Noii Patre; 117^v-119 – Ἀποβλεψάμενος ὁ τύραννος... [*Privind tiranul...*], glasul VIII, de Balasiu; 119-120^v – Ἀποβλεψάμενος ὁ τύραννος... [*Privind tiranul...*], glasul VIII, de Balasiu; 120^v-121^v – Ἀλλοτρίον τῶν μητέρων παρθενία... [*Străin lucru este maicilor fecioria...*], glasul VIII, de Balasiu Preotul; 121^v-122^v – [Μ]ουσικῶν ὀργάνων συμφωνούντων... [*Împreună răsunând organele muzicești...*], glasul VIII, de Balasiu Preotul; 123-124 – [Π]ερυστάσεις καὶ θλίψεις καὶ ἀνάγκαι... [*Nenorociri și mâhniri și nevoi...*], glasul VIII, de Atanasie Patr. Ierusalimului; 124-125 – [Ἐ]κύκλωσαν αἱ τοῦ βίου... [*Înconjuratu-m-au ale vieții...*], glasul VIII, de Atanasie Patriarhul; 125-126 – [Μ]ουσικῶν ὀργάνων συμφωνούντων... [*Împreună răsunând organele muzicești...*], glasul VIII, de Petru Berechet Melodul; 126^v-127^v – [Ο]ὶ τῆς Χαλδαίας καμίνου... [*Cei din cuptorul haldeenilor...*], glasul VIII, de Petru Berechet; 127^v-128^v – [Κ]υρίως Θεοτόκον... [*Cu adevărat, Născătoarea de Dumnezeu...*], glasul VIII, de Petru Berechet; 128^v-129 – [Ἐ]ν κλίνῃ νῦν ἀσθηνῶν κατὰκειμαι... [*Acum zac în patul durerilor...*], glasul VIII, de Petru Berechet; 129-130 – [Τ]ὸν ἄναρχον Βασιλέα τῆς δόξης... [*Pe Împăratul slavei Cel fără de început...*], glasul VIII, de Petru Berechet; 130-131 – Ἄγγελοι καὶ οὐρανοί... [*Îngerii și cerurile...*], glasul VIII, de Petru Melodul; 131^v-132^v – Ἐφρουξε πᾶσα ἀκοή... [*Înfricoșatu-s-a tot auzul...*], glasul VIII, de Petru Berechet; 133-135^v – [Π]ῶς σου τὴν χάριν ὑμνήσοιμι... [*Cum să cânt harul tău...*], glasul VIII, de Petru

Melodul; 135^v-138^v – [*Τὴν δέησίν μου δέξαι τὴν πενιχράν...* [*Rugăciunea mea cea sărăcăcioasă primește-o...*], glasul VIII, de Gheorghe Criteanu.

CRATIMI (teriremuri) – 139-141 – glasul I; 141-142^v – glasul V, de Ioan Protopsaltul; 142^v-146^v – glasul V, de Ioan Protopsaltul; 146^v-148 – glasul V, de Petru Lampadarie Peloponisiul; 148-151^v – glasul V tetrafon, de Petru Lampadarie Peloponisiul; 151^v-153^v – glasul V, de Gheorghe Criteanu; 153^v-155^v – glasul II, de Petru Lampadarie Peloponisiul; 156-158 – glasul II, de Iacob Protopsaltul; 158-162 – glasul III, de Petru Lampadarie; 162-164 – glasul IV; 164-166 – glasul IV, de Ioan Protopsaltul; 166-167^v – glasul IV, de Daniel Protopsaltul; 168-169 – glasul V, de Petru Lampadarie; 169-171 – glasul V, de Panagiotul Protopsaltul Halatzoglu; 171^v-173 – glasul VI, de Daniil Protopsaltul; 173^v-177 – glasul VII, de Panaghiotul Protopsaltul Halatzoglu; 177-179^v – glasul VII, anonim; 179^v-183^v – glasul VII, de Grigorie Didascalul; 183^v-185^v – glasul VIII, de Ioan Protopsaltul; 186-187 – glasul VIII, de Petru Lampadarie; 187-190 – glasul VIII, de Gheorghe Criteanu; 190-190^v – glasul VIII, de același.

AXIOANE PRAZNICALE în limba greacă – 191-191 – *Ὁ τόκος σου ἄφθορος...* [*Nașterea Ta nestricată...*], **la Schimbarea la Față**, glasul IV (fără introducerea *Μᾶρεște, suflete al meu, pe Domnul...*); 191^v-192 – *Αἱ γενεαὶ πᾶσαι...* [*Neamurile toate...*], **la Adormirea Maicii Domnului**, glasul V; 192-192^v – [*Ἀλλοτρίον τῶν μητέρων...* [*Străin lucru este maicilor...*], **la Nașterea Maicii Domnului**, glasul VIII; 192^v-193 – *Εὐαγγελίζου γῆ χάραν μεγάλην...* [*Binevestește, pământule...*], introducerea de **la Buna Vestire**, glasul IV; 193-193^v – *Ἄγγελοι τὴν εἰσοδὸν τῆς Παναγίου...* [*Îngerii intrarea cele Preacurate...*], **la Intrarea Maicii Domnului în Biserică**, glasul IV; 194-195 – *Μεγάλυνον ψυχὴ μου...* [*Mărește, suflete al meu...*], **la Nașterea Domnului**, glasul I; 195-196 – *Μεγάλυνον ψυχὴ μου...* [*Mărește, suflete al meu...*], **la Botezul Domnului**, glasul VI; 196-196^v – *Θεοτόκε ἡ ἐλπίς...* [*Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*], **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III, (începutul cântării este mai scurt decât în versiunea românească); 197 – [*Τὴν αγνὴν ἐνδόξως τιμήσωμεν, λαοὶ Θεοτόκον...* [*Să cinstim popoare...*], **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul VIII; 197^v – [*Θ]εὸς Κύριος...* [*Dumnezeu este Domnul...*], **la Duminica Intrării în Ierusalim**, glasul IV leghetos; 198-198^v – *Ὁ Ἄγγελος ἐβόα...* **la Învierea Domnului**, glasul V; 199-199^v – *Χαίροις Ἄνασσα Μητροπαρθένον...* [*Bucură-te, Împărăteasă, Maică...*], **la Pogorârea Sfântului Duh** (copistul a trecut greșit *Înălțarea*

Domnului), glasul IV; 199^v – *Μυστικὸς εἰ Θεοτόκε Παράδεισος...* [Rai de taină ești...], la **Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul VIII.

200-205^v – *Μακάριος ἀνὴρ...* [Fericit bărbatul...], psalmul I integral, glasul VIII.

206-206^v – *De tine se bucură...*, neterminat – ultima foaie este ruptă – glasul VIII, limba română, caractere chirilice (adăugat la o data ulterioară de altă mână).

III.4.4. *Manuscrisul grecesc nr. 51 – Antologhion*

Nr. inventar: M. 51; nr. inventar vechi: din numărul vechi se mai păstrează doar primele două cifre: 21.. (pe cotor). În inventarul din 1969 apare cu nr. inv. **51 M.** (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2501. **Antologhion**, cântări la Utrenie (Polilee și *Toată suflarea*) și Sfânta Liturghie (heruvici și chinonice), alcătuite de Petru Bereket Byzantios, Ioannis Koukouzelis maistor, Daniil protopsaltul și Petre Lampadarie. **Fără titlu.** *Πολυέλεος τερπνός, ποιηθείς παρά κύρ πέτρον, τῷ βίζαντιν ὃς τίς ὀνομαζετέ τῦρκις καὶ μπερεκέτης* [Buchet de polielee compuse de domnul Petru Bizantinul, numit în turcește și Berechet – este doar un subtitlu, la f. 5]. **Codicograf: anonim.** Scris în întregime de aceeași mână, în afară de ultimele 3 foi. O însemnare de pe f. 4, scrisă probabil de Starețul Nifon Popescu al Sinaiei, care dăruia în 1898 acest manuscris bibliotecii mănăstirii, îl creditează pe episcopul Buzăului, Dionisie Romano⁵⁴⁶ cu realizarea lui: „*Scrisă de Episcopul de Buzeu D.D. Dionisie*”. Nu cred însă că avea ierarhul buzoian cum să scrie în notație cucuzeliană un manuscris integral grecesc, undeva la 50 de ani după reforma hristantică, ci mi se pare mai veridic faptul că acest manuscris să fi făcut doar parte din bogata sa bibliotecă. De altfel, Biblioteca Academiei Române păstrează nu

546. P.S. Dionisie Romano al Buzăului a trăit între anii 1806-1873. El a avut o bibliotecă foarte bogată, cuprinzând circa 7000 de volume, în diferite limbi, și peste 400 de manuscrise vechi românești. Cf. Pr. Gabriel COCORĂ, „Episcopul Dionisie Romano”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXV (1957), 3-4, pp. 327-350. Multe din aceste volume au fost donate Academiei Române în 1867, astfel că el este chiar fondatorul Bibliotecii Academiei. Gabriel Ștrempel subliniază că cea mai mare parte a manuscriselor din biblioteca lui Dionisie era din secolele XVII și XVIII (cf. G. ȘTREMPSEL, *Catalogul manuscriselor...*, vol. IV, pp. 450-451), așa că ms. gr. 51, cu a sa notație cucuzeliană, se încadrează chiar în această perioadă.

mai puțin de 19 manuscrise psaltice grecești din secolul al XVIII-lea, donate de acest mare episcop, iar ms. 51 făcea cu siguranță parte dintre acestea, dar a ajuns la starețul Nifon al Sinaiei. Manuscrisele sunt următoarele: 149, 130, 136, 138, 142, 143, 146, 147, 150, 153, 152, 158, 159, 160, 161, 284, 285, 125 și 133.

Datare: ante 1811. Textul este în limba greacă și este scris cu cerneală neagră, iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. Frontispicii în peniță la foile 5, 40, 73, 92, 113, 134^v. **Notația muzicală este cea cucuzeliană de tranziție**, cu semnele vocalice și ornamentale scrise cu cerneală neagră, iar cele temporale, mărturiile și ftoralele cu cerneală roșie. **Format:** 11/17 cm, oglinda paginii: 6/12 cm; 9 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foii (recto), de la 1 la 154. **Legătură** veche din carton, frumos ornată, cu ancadrament și modele aurii pe fond roșu. În centrul coperților 1 și 2 este reprezentat Mântuitorul pe Cruce. Coperțile au modele florale. Manuscrisul se păstrează în stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări:

Coperta 1^v: „*Αυγуст întâi am luat cu bani această carte cu ajutorul lui Dumnezeu 1811*”.

F. 4: „*Scrisă de Episcopul de Buzeu D. D. Dionisie*”.

F. 5: „*Oferită Bibliotecii M-rei Sinaia din parte-mi. Arch. Nifon, 28 A(u)g(ust) 1898*”. Arhim. Nifon Popescu a fost stareț al mănăstirii Sinaia între 1888-1909⁵⁴⁷.

Coperta II interior: „*La σωμα χριστῃ ιθεῖς τρομικον παρακαλεσμα se lucrează*” (tromikon și parakalesma sunt denumirile a două neume din notația muzicală cucuzeliană).

Conținutul muzical-liturgic:

POLIELEE – 5-14 – Δοῦλοι Κυρίου... [*Robii Domnului...*], de Petre Berechet, glasul V; 14-25^v – glasul IV, de Ioan protopsaltul; 25^v-40 – glasul IV de Daniil protopsaltul.

40-43^v – Πάσα πνοή... [*Toată suflarea*], glasul I papadic, de Ioan protopsaltul; 43^v-45^v – glasul I, de același; 45^v-47^v – glasul I, de același; 47^v-49 – glasul II, de același; 49-52^v – glasul IV, de același; 52^v-55^v – glasul VII; de același.

56-58^v – Ὁ νοῦς σου ταῖς νέυσεσι πρὸς τὸν Θεόν... [*Mintea ta cea zburătoare de la pământ la cer...*], stihira Sfântul Dionisie din Muntele Olimp, glasul IV; 58^v-61 – Cratimă, glasul V.

547. Ierom. Nectarie MĂGUREANU, *Mănăstirea Sinaia*, p. 69.

61^v-63 – *Ψυχὴ μου...* [Suflete al meu...], glasul II, de Daniil Protopsaltul.

63-66^v – *Σὲ μεγαλύνομεν...* [Pe tine te preamărim...], la sărbătorile Maicii Domnului, glasul VII.

66^v-70 – *Δόξα σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς...* [Slavă Ție, celui ce ne-ai arătat lumina...], DOXOLOGIE, glasul VII, de același.

70-71 – *Τὸν Δεσπότην...* [Pre Stăpânul...], glasul VII, de Petru Lampadarie.

71-73 – *Ἄνωθεν οἱ προφηῆται...* [De demult proorocii...], glasul VII, de Ioan Cucuzel Maestrul.

HERUVICE de Petre Lampadarie – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [Care pe heruvimi...], 73-75 – glasul I; 75-77 – glasul II; 77-78^v – glasul III; 78^v-80 – glasul IV; 80-82 – glasul V; 82^v-84^v – glasul VI; 84^v-86 – glasul VII; 86-88 – glasul VIII; 88-88^v – glasul I; 88^v-89^v – glasul IV; 89^v-90^v – glasul V; 90^v-91 – glasul VII; 91-92 – glasul VIII.

CHINONICE DUMINICALE – *Αἰνεῖτε τὸν Κύριον...* [Lăudați pe Domnul...], 92-93 – glasul I, de Daniil Protopsaltul; 93-94 – glasul II, de același; 94-95 – glasul III, de același; 95-96 – glasul IV, de același; 96-97 – glasul V, de același; 97-97^v – glasul VI, de același; 98-99 – glasul VII, de același; 99-99^v – glasul VIII, de același; 99^v-101 – glasul I, de Petru Lampadarie; 101-101^v – glasul I, de același; 101^v-102^v – glasul II, de același; 102^v-103 – glasul II, de același; 103-104 – glasul III, de același; 104-105 – glasul III, de același; 105-105^v – glasul IV, de același; 106-106^v – glasul IV, de același; 106^v-107^v – glasul V, de același; 108-108^v – glasul VI, de același; 109-109^v – glasul VI, de același; 109^v-110 – glasul VII, de același; 110-111 – glasul VII, de același; 111-112 – glasul VIII, de același; 112-112^v – glasul VIII, de același.

CHINONICE PRAZNICALE de Daniil Protopsaltul – 113-115 – *Ποτήριον σωτηρίου...* [Paharul mântuirii...], **la Sărbătorile Maicii Domnului**, glasul IV; 115-115^v – *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [Însemnatu-s-a peste noi...], **la Sfânta Cruce**, glasul I; 116-117 – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [Izbăvire a trimis...], **la Nașterea Domnului**, glasul I tetrafon; 117-118 – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [Arătat-u-s-a darul...], **la Botezul Domnului**, glasul I; 118-120 – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [Ales-a Domnul...], **la Buna Vestire**, glasul I; 120-121 – *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...* [Binecuvântat este cel ce vine...], **în Duminica Floriilor**, glasul IV; 121-122 – *Σῶμα Χριστοῦ...* [Trupul lui Hristos...], **la Învierea Domnului**, glasul I; 122^v-123^v – *Ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ...* [Laudă, Ierusalime...], **în Duminica lui Toma**, glasul V; 123^v-125 – *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα...* [Cel ce

mănâncă Trupul Meu...], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV; 125^v-126 – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [*Suitu-S-a Dumnezeu...*], **în Joia Înălțării**, glasul IV; 126-127 – *Το Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [*Duhul Tău cel Sfânt...*], **la Cincizecime**, glasul I; 127-129 – *Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι...* [*Bucurați-vă, dreptilor...*], **în Duminica Tuturor Sfinților**, glasul VIII; 129-130 – *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...* [*În tot pământul...*], **la Sfinții Apostoli**, glasul VIII; 130-130^v – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [*Întru pomenire veșnică...*], **la Sfinții Cuvioși**, glasul V; 131-132^v – *Ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης...* [*Întru lumina slavei...*], **la Schimbarea la Față**, glasul VII varis; 132^v-134^v – *Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ...* [*Cel ce faci pe îngerii Tăi...*], **la Sfinții Arhangheli**, glasul VI.

IRMOASE CALOFONICE de Petru Berechet – 134^v-135^v – *Ἡ τρίφωτος οὐσία...* [*Ființa cea în trei lumini...*], glasul I; 135^v-136 – *τὴν σὴν εἰρήνην δός ἡμῖν...* [*Pacea Ta dă-ne-o nouă...*], glasul I; 136-137 – *Συνέχομαι πάντοθεν...* [*Cuprins sunt din toate părțile...*], glasul I; 137-138 – *Ἐν βυθῷ κατέστρωσε...* [*Întru adânc a așternut...*], glas IV leghetos; 138-138^v – *Λατρεύειν ζῶντι Θεῷ...* [*A cinsti pe Dumnezeu cel viu...*], glasul III; 138^v-139^v – [*Ἐ*]σεισθησαν λαοί... [*Cutremuratu-s-au noroadele...*], glasul IV; 139^v-141 – *Χαῖρε Πύλη Κυρίου...* [*Bucură-te, Ușa Domnului...*], glasul V; 141-141^v – [*Θ*]εὸν ἀνθρώποις... [*Pe Dumnezeu între oameni...*], glasul VI; 141^v-142^v – *Χαῖρε νύμφη...* [*Bucură-te, Mireasă...*], glasul VII; 142^v-144 – *Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου...* [*Toată nădejdea mea...*], glasul VII; 144-146 – [*Τ*]ὰς κακοθείσας ψυχάς... [*Sufletele cele vătămate*], glasul VII; 146^v-147^v – *Πῶς σου τὴν χάριν ἡμνήσαμεν...* [*Cum să cânt harul tău...*], glasul VIII.

148-149^v – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [*Sculatu-s-a ca din somn...*], chinonicul din Sâmbăta Mare, glasul V.

149^v-150^v – *Ἀποβλεψάμενος ὁ τύραννος...* [*Privind tiranul...*], irmos calofonic de Petru Berechet, glasul VIII.

III.4.5. *Manuscrisul româno-grecesc nr. 53 – Antologhion*

Nr. inventar: M. 53; nr. inventar vechi: 47, pe f. 1. În inventarul din 1969 apare cu nr. inv. **53 M.** (trecut pe cotorul manuscrisului), la nr. crt. 2503. **Antologhion**, cuprinde cântări la Sfânta Liturghie, Utrenie și Vecernie, alcătuite de Petre Lampadarie, Grigorie Lampadarie, Daniil și Macarie Ierom. **Fără titlu. Codicograf: anonim.** Monahia Glafira de la mănăstirea Dintr-un Lemn (f. 1^v),

a fost probabil doar deținătoare a manuscrisului. **Locul copierii: necunoscut.** Ultimele 3 foi sunt scrise de altă mână. **Datare:** secolul al XIX-lea. **Textul este în limbile română (chirilică) și greacă** și este scris în întregime cu cerneală neagră. Inițiale frumos ornate în tot manuscrisul. La cântările în limba greacă, majoritatea titlurilor sunt în limba română (chirilică). **Notația muzicală este cea hrisantică,** scrisă în întregime cu cerneală neagră. **Format:** 9,5/12,5 cm, oglinda paginii: 6/10 cm; 8 rânduri pe pagină; paginat pe o singură parte a foi (recto), de la 10 la 242. **Legătură** veche din piele neagră, cu motive florale. Manuscrisul se păstrează în stare bună de conservare. Prezentat în premieră.

Însemnări: f 1^v (caractere latine): „*Această carte mia [sic!] dăruito [sic!] Cuvioasa Maică Glafira din Sf. Mre Dintr[-]un Lemn mie Erom. Epifanie Dumitru*”.

Conținutul muzical-liturgic:

Foi albe: 1-9^v, 240^v-243^v.

Foaia de gardă verso – *Cămara ta...*, *Svetelna*, glasul III.

10-12 – *Ἀλληλούια...* [*Aliluia...*], de Ioan, glasul V.

HERUVICE – *Οἱ τὰ χερουβίμ...* [*Care pe heruvimi...*], 12-16 – glasul V, de Dionisiu; 16-19 – glasul V, după Petru Efesiu; 19^v-23 – glasul II; 23-25^v – glasul II, de Hurmuz, în chirilică; 25^v-28^v – glasul III, de Grigoriu Psalt; 28^v-31^v – glasul IV, de Petru Lampadarie; 31^v-34^v – glasul VII, de Petru Lampadarie; 34^v-37 – glasul VIII, de Petru Lampadarie.

AXIOANE – 37-38 – *Ἄξιον ἐστί...* [*Cuvine-se...*], glasul VI, în Vu; 38-39^v – glasul VI, în Pa; 39^v-41 – glasul VIII, chirilică.

41-43^v – *Trupul lui Hristos...*, chinonic la Învierea Domnului, glasul III, de Grigorie.

43^v-45 – *Cuvine-se...*, glas IV leghetos.

CHINONICE DUMINICALE – *Αἰνεῖτε τον Κύριον...* [*Lăudați pe Domnul...*] – 45-48^v – glasul VI, de David; 48^v-52^v – glasul VIII, de David; 52^v-55^v – glasul I, de Petru Lampadarie.

CHINONICE SĂPTĂMÂNNALE – 55^v-58 – *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον...* [*Întru pomenire veșnică...*], **marți**, glasul VII; 58-61 – *Ποτήριον σωτηρίου...* [*Paharul mântuirii...*], **miercuri**, glasul IV; 61-64^v – *Εἰς πάσαν τήν γῆν...* [*În tot pământul...*], **joi**, glasul VIII; 64^v-67 – *Σωτηρίαν εἰργάσω...* [*Mântuire ai lucrat...*], **vineri**, glasul V; 67-70 – *Μακάριοι οὓς ἐξέλεξω...* [*Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...*], **sâmbătă**, glasul V.

AXIOANE PRAZNICALE ale lui Macarie Ieromonahul (numele nu este amintit, dar se recunosc cu ușurință traducerea lui) – 70-71^v – *Neamurile toate...*, **la Adormirea Maicii Domnului**, glasul I; 71^v-73 – *Mărește, suflă al meu, pe cea mai cinstită...*, **la Nașterea Domnului**, glasul V; 73-75 – glasul I; 75-77 – *Mărește, suflă al meu, pe Cel ce în Iordan...*, **la Botezul Domnului**, glasul VI; 77-78^v – glasul VI; 78^v-80^v – *Născătoare de Dumnezeu, nădejdea...*, **la Întâmpinarea Domnului**, glasul III; 80^v-82 – *Dumnezeu este Domnul...*, **la Duminica Intrării în Ierusalim**, glasul IV; 82-84^v – *Îngerul a strigat...*, **la Învierea Domnului**, glasul I; 84^v-85^v – *Mărește, suflă al meu, pe Hristos...*, **la Înălțare**, glasul V; 85^v-87 – *Bucură-te, Împărăteasă Maică...*, **la Pogorârea Sfântului Duh**, glasul IV; 87-88^v – *Mărește, suflă al meu, pe Domnul...*, **la Schimbarea la Față**, glasul IV; 88^v-89^v – *Străin lucru este maicilor...*, **la Nașterea Maicii Domnului**, glasul VIII; 89^v-91 – *Rai de taină ești...*, **la Înălțarea Sfintei Cruci**, glasul VIII; 91-92 – glasul VIII.

CHINONICE PRAZNICALE – 92-96 – *Λύτρωσιν ἀπέστειλε...* [Izbăvire a trimis...], **la Nașterea Domnului**, glasul V, de Daniil Protopsaltul; 96-99 – *Ἐπεφάνη ἡ χάρις...* [Arătat-s-a darul...], **la Botezul Domnului**, glasul V, de David.

99^v-104 – *Νῦν αἱ δυνάμεις...* [Acum puterile...], heruvic la Liturghia Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VI, de Ioan Psaltul.

104-107 – *Γεύσασθε καὶ ἴδετε...* [Gustați și vedeți...], chinonicul Liturghiei Darurilor mai Înainte Sfințite, glasul VI, de Nicolae; 107-109^v – glasul VII, de Grigore.

109^v-114 – *Ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστί...* [Cu vrednicie și dreptate este...], Răspunsurile Liturghiei Sf. Vasile cel Mare, glasul II papadic.

114-114^v – *Τὸν οὐρανοφάντορα...* [Pre arătătorul...], glasul II.

114^v-118 – *De tine se bucură...*, facerea părintelui Macarie Psaltul, glasul VIII, chirilică.

CHINONICE PRAZNICALE – 118-120^v – *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς...* [Însemnatu-s-a peste noi...], **la Ziua Crucii**, glasul I, de Daniil Psaltul; 120^v-123^v – *Ἐξελέξατο Κύριος...* [Ales-a Domnul...], **la Buna Vestire**, de Daniil, glasul V; 123^v-126 – *Ἐκ στόματος νηπίων...* [Din gura pruncilor...], **în Sâmbăta lui Lazăr**, glasul V, de Petru; 126-128^v – *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...* [Binecuvântat este cel ce vine...], **în Duminica Floriilor**, glasul IV, de Petru; 128^v-131^v – *Ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν...* [Sculatu-s-a ca din somn...], chinonicul **din Sâmbăta Mare**, glasul V, de Daniil; 131^v-134^v – *Σῶμα Χριστοῦ...* [Trupul lui Hristos...], **la Învierea Domnului**, glasul V, de Daniil; 134^v-138 – *Ἐπαίνει Ἱεροουσαλήμ...* [Laudă, Ierusalime...], **în Duminica lui Toma**, glasul

V, de Daniil Psaltul; 138-142 – *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα...* [Cel ce mănâncă Trupul Meu...], **la Înjumătățirea Praznicului**, glasul IV, de Daniil Psaltul; 142-145 – *Ἀνέβη ὁ Θεός...* [Suitu-S-a Dumnezeu...], **în Joia Înălțării**, glasul IV, de Daniil; 145-148 – *Το Πνεῦμα Σου το ἅγιον...* [Duhul Tău cel sfânt...], **la Cincizecime**, glasul V, de Daniil; 148-152 – *Ἀγαλλιᾷσθε δίκαιοι...* [Bucurați-vă, dreptilor...], **în Duminica Tuturor Sfinților**, glasul VIII, de Daniil; 152-155 – *Ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης...* [Întru lumina slavei...], **la Schimbarea la Față**, glasul IV, de Petru Lampadarie.

PROCHIMENELE DIN DUMINICILE POSTULUI MARE, de Petru Lampadarie – 155-156 – *Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου...* [Să nu întorci fața Ta...], glasul VIII; 156-157 – *Σă nu întorci fața Ta...*, același moldovenește, glasul VIII; 157^v-158 – *Ἐδωνας κληρονομία...* [Dat-ai moștenire...], glasul VIII; 158-158^v – același moldovenește, glasul VIII.

158^v-161 – *Θεὸς Κύριος...* [Dumnezeu este Domnul...], în Sâmbăta Acatistului Bunei Vestiri, glasul VIII papadic.

161-163^v – *Το προσταχθέν μυστικῶς...* [Porunca cea cu taină...], troparul Acatistului Bunei Vestiri, glasul VIII.

163^v-170 – *Τῇ ὑπερμάχῳ...* [Apărătoare Doamnă...], condacul Acatistului Bunei Vestiri, glasul VIII papadic.

170-172 – *Ἀλιουῖα...*, în Săptămâna Patimilor, glasul VIII.

172-174^v – *Ἰατὰ μίρελε...*, glasul VIII papadic.

175-177^v – *Κἀνδ σλᾱviῖti ucenici...*, glasul VIII papadic.

177^v-187 – *Ἀνιξανδarele cele mari*, glasul VIII.

187-193 – *La Râul Babilonului...*, Polieleu, glasul III.

193-198 – *Δοῦλοι Κυρίου...* [Robii Domnului...], Polieleu în stihuri, de Hurmuz, glasul VIII.

198-203 – *Εὐλόγητός εἶ, κύριε...* [Bine ești cuvântat, Doamne], glasul V stihiraric, de Petru.

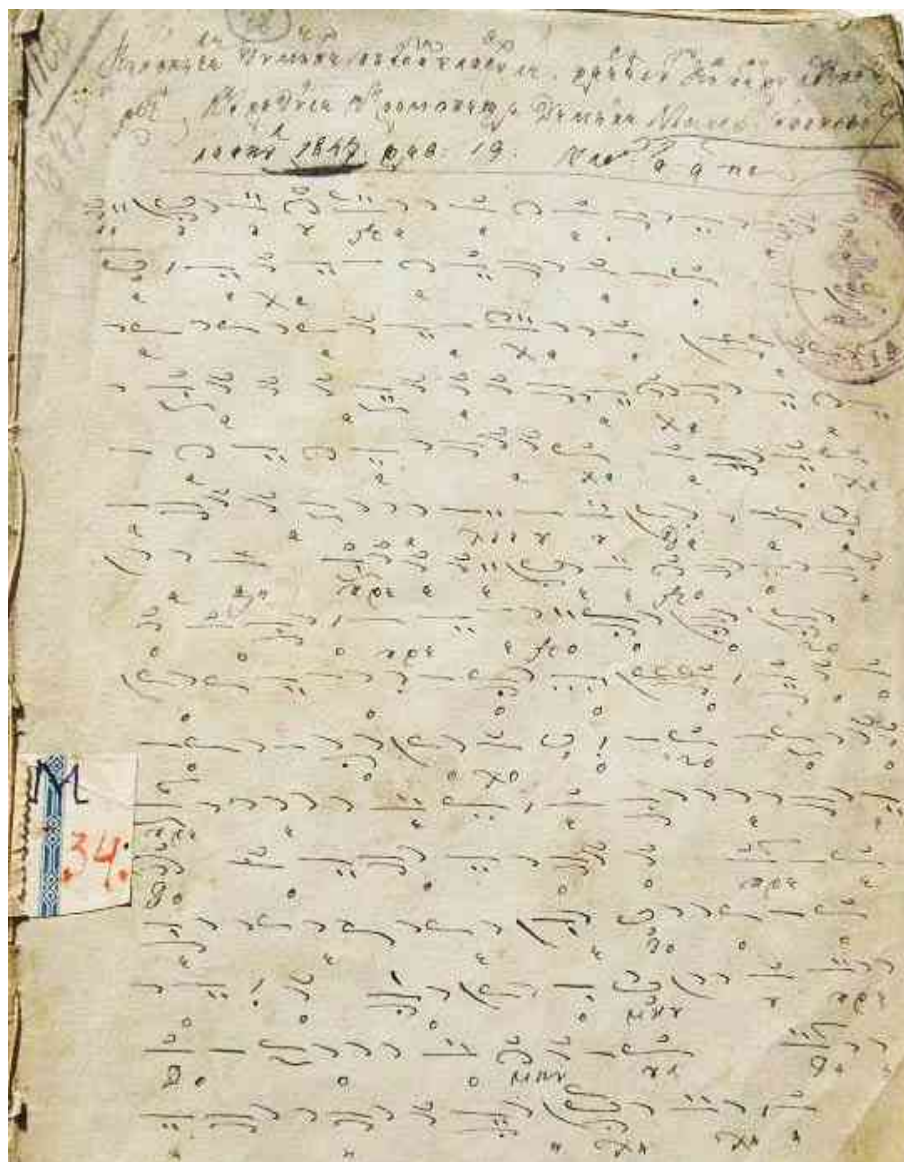
203-208^v – *Ζiua Învierii...*, slava Paștilor, glasul V.

209-217 – *Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς...* [Slavă Ție, celui ce ne-a arătat lumina...], Doxologie, glasul VIII, de Grigorie Lampadarie.

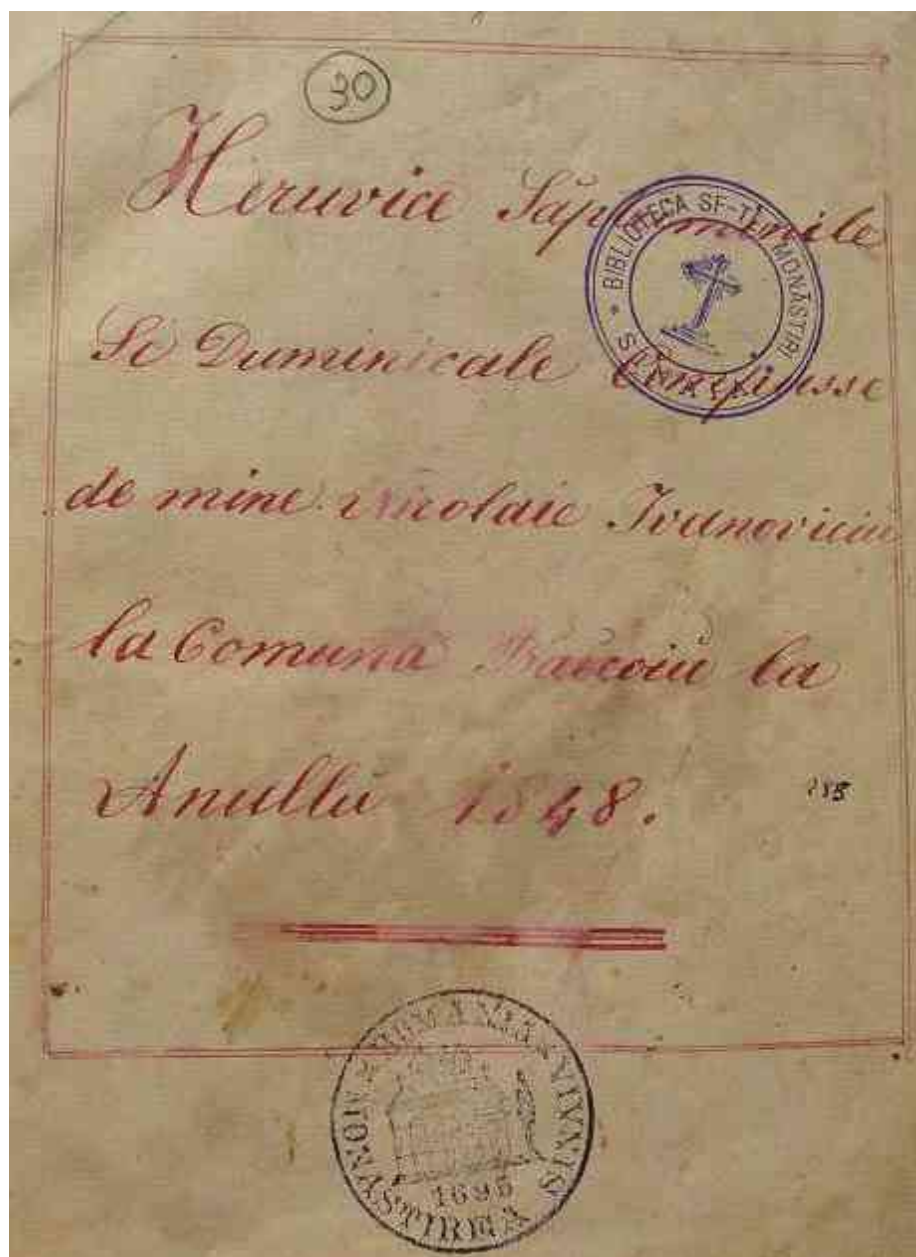
217-229^v – *Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός...* [Cu noi este Dumnezeu...], de două ori, în greacă și română, alternativ, cu stihurile numai în română, glasul VIII stihiraric.

229^v-238 – *Ἀράτatu-s-au ale adâncului izvoare...*, Canonul Floriilor, glasul III Ga ca de la Ni, chirilică.

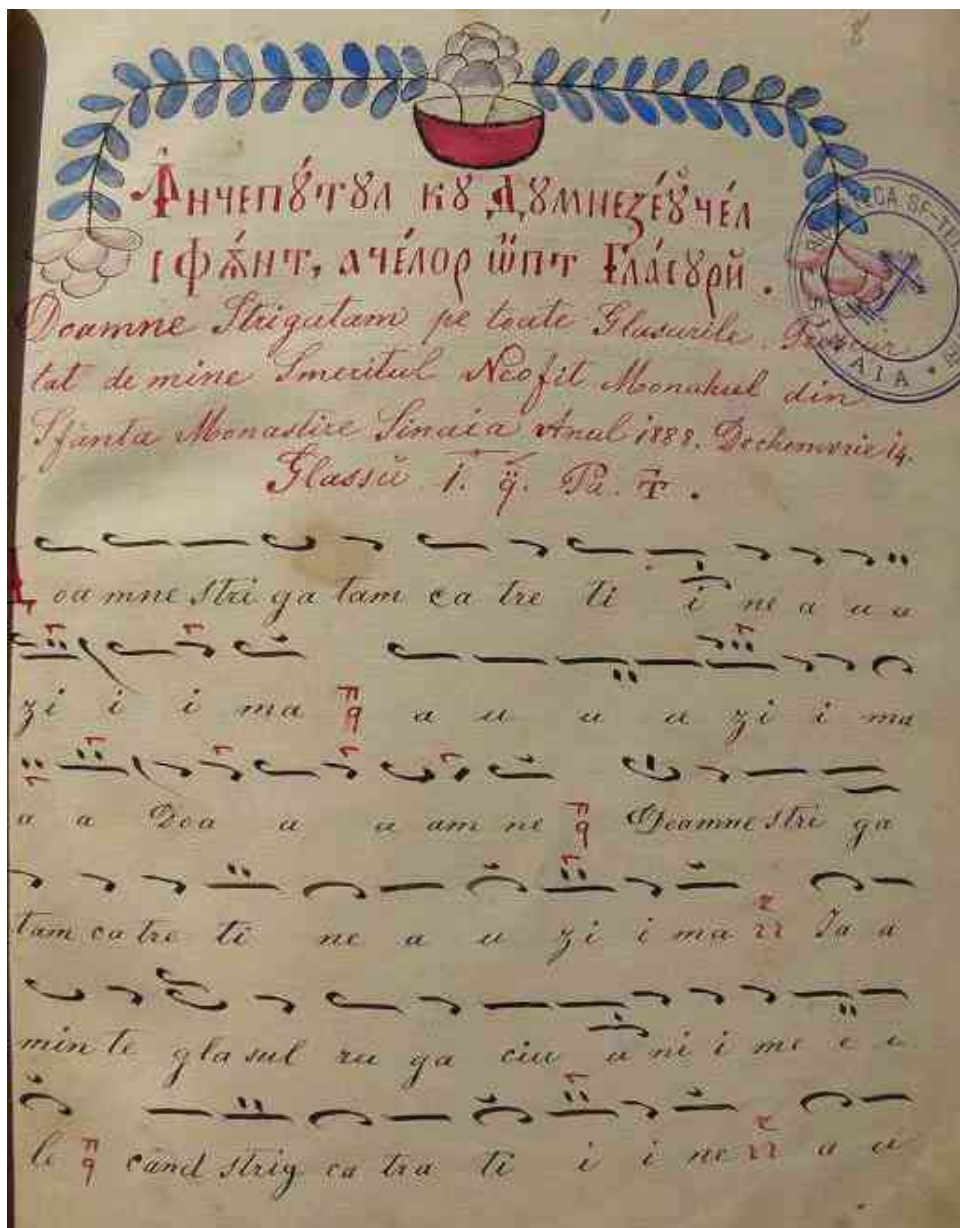
238-240 – *Μιλὰ de pace, jertfă de laudă...*, Răspunsuri la Liturghia Sf. Ioan Hrisostom, glasul VIII, chirilică.

Prima foaie a ms. rom. 34, conținând prima parte
a chinonicului duminical, glasul I

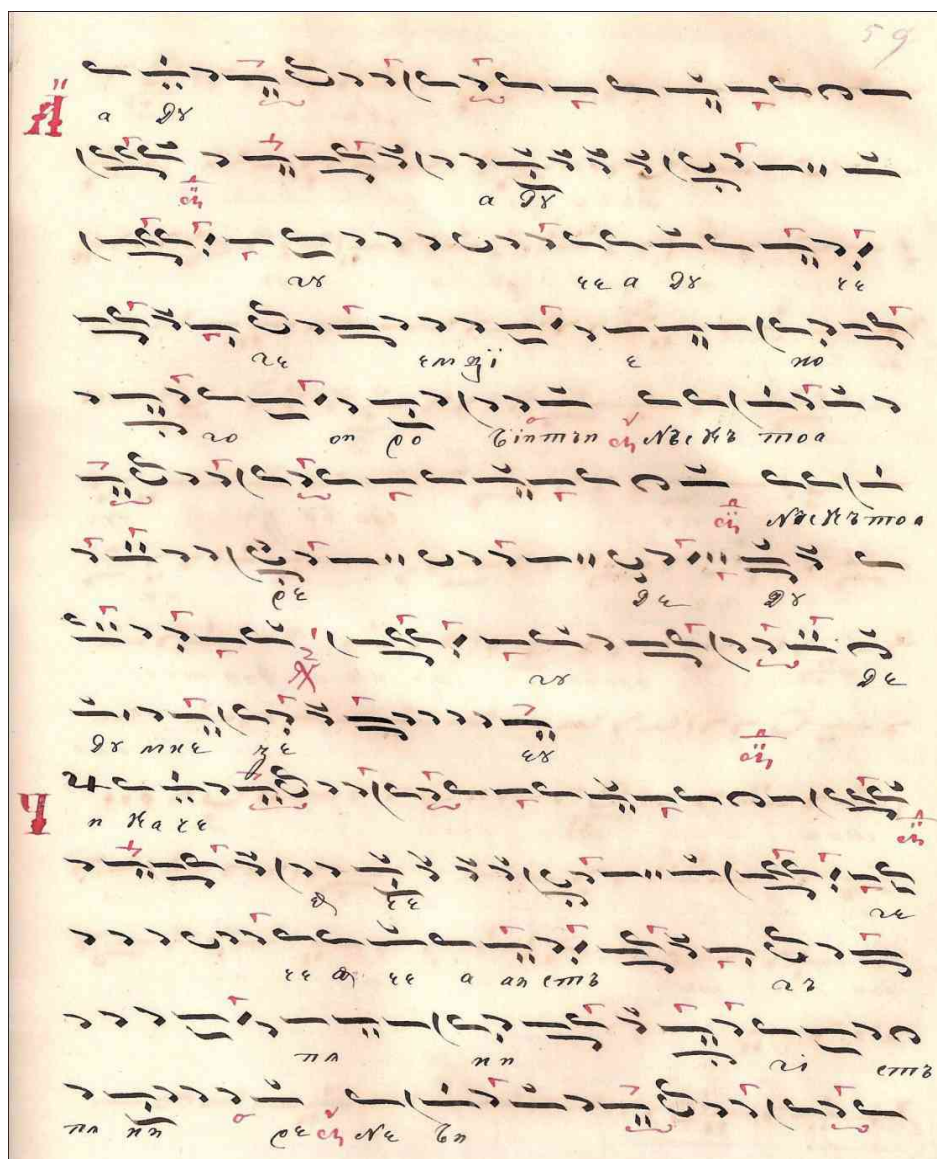
Foaia de titlu a ms. rom. 36 al lui Neofit Ivanovici

Prima foaie a ms. rom. 37 al lui Neofit Ivanovici

Prima foaie a ms. gr. rom. 45, al lui Neofit Ivanovici

A treia pagină a ms. coligat de Nicolae Ivanovici cu
Păresimierul lui Anton Pann

35

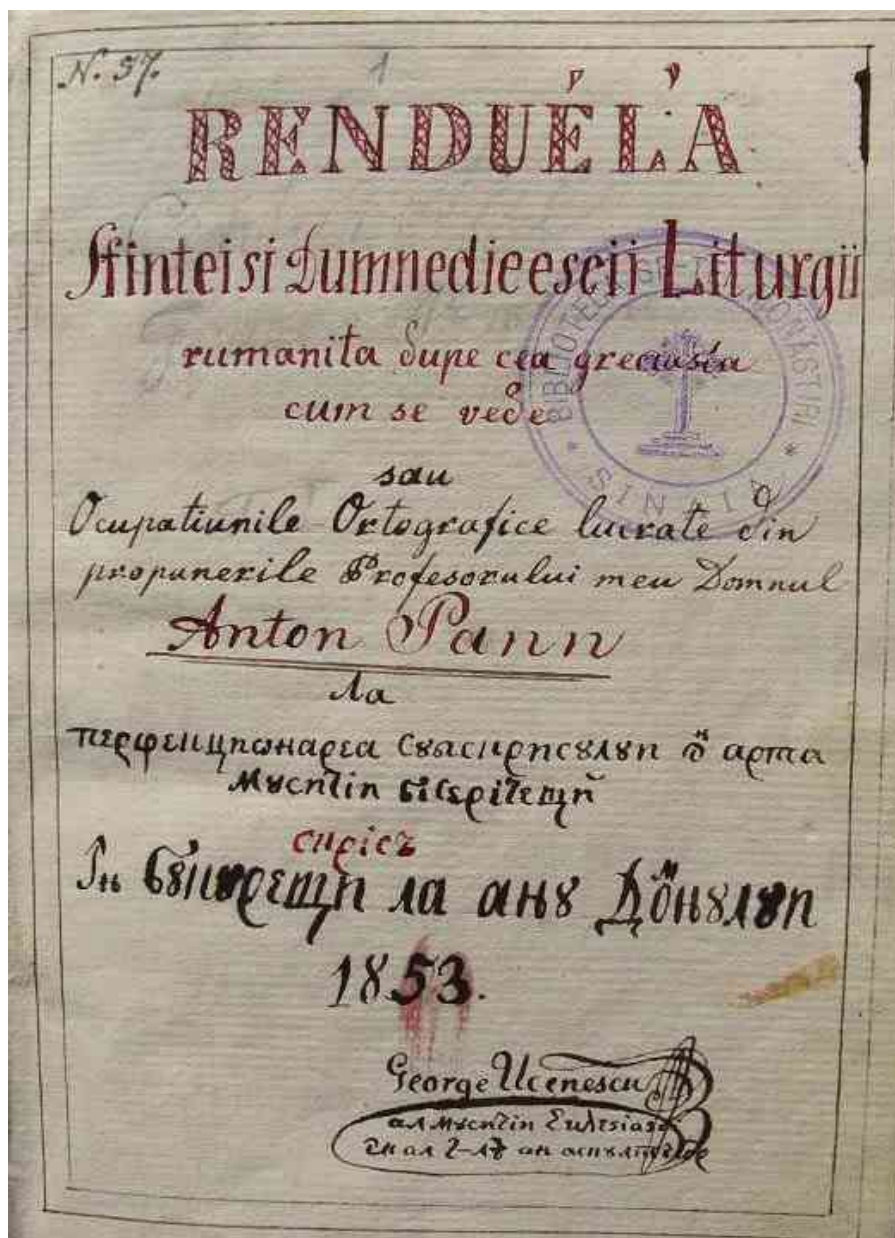
Exo anastasi al Ioana.
cas

Buc. 6. Met. v. Pa. m. cas m.

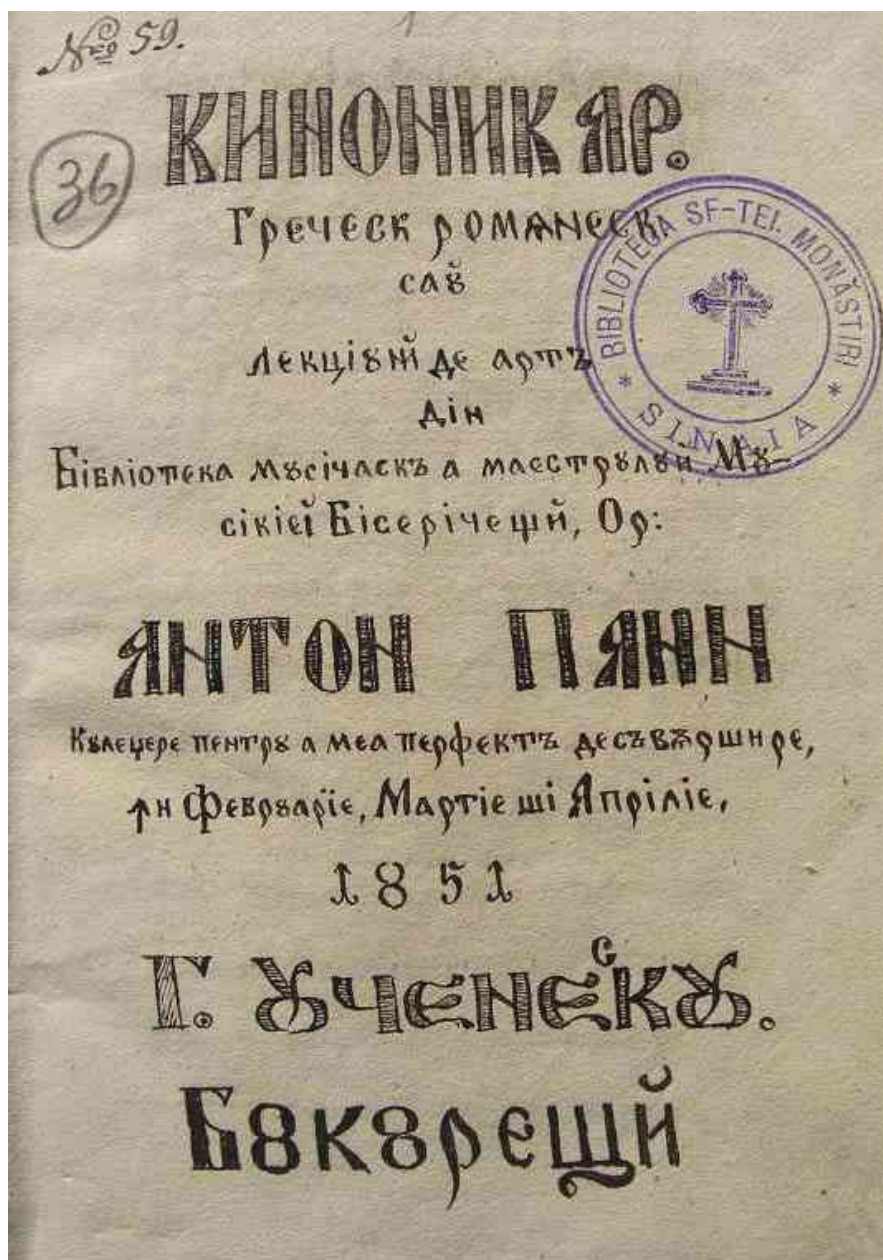
ca am ne cpi ra tam ka r tps ti i ne a 8 8
8 8 zi i i mē a 8 8 zi mē i r loa a a a
am ne leam ne cpi ra a ta am ka tps ti ne a a 8 8
8 8 zi i i mē ia a min te cla es sl ps 8
re re 8 ni mē i r li kōndcpir ka tps ti i
ne a 8 8 8 zi i i mē d d d loa a am ne

G d cō en ipia te ze ps d d d l. mea mea
ka ts mō r ia g en na i in tea a a ta ps
di ka pra mō ni i lop me r a loe frot ba de cra a
pa a d 8 8 zi i mē d d d loa a am ne

Prima pagină a ms. coligat de Nicolae Ivanovici cu
Anastasimatarul lui Anton Pann

Ms. rom. gr. nr. 41, foaia de titlu

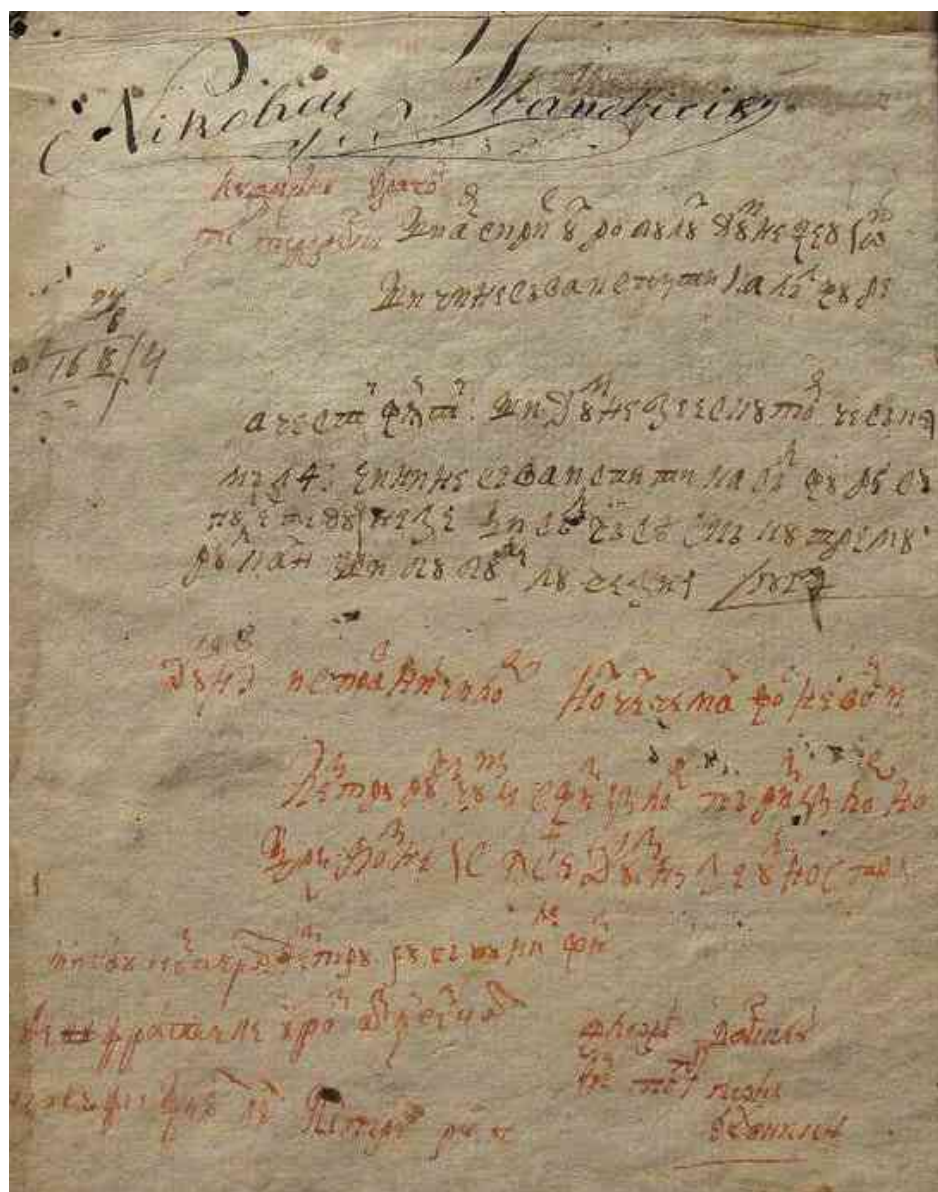

Ms. gr. rom. nr. 42, foaia de titlu

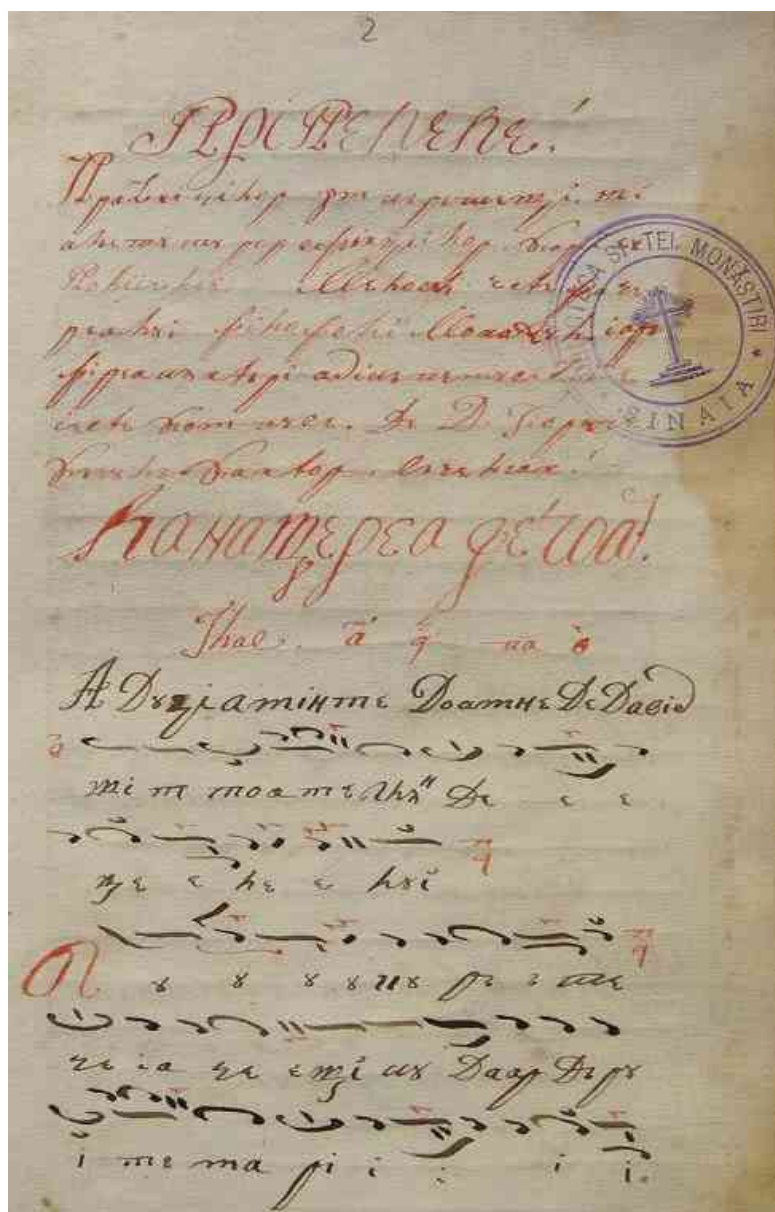

Prima pagină din ms. rom. gr. 44

Interiorul copertii I a ms. gr. 33

Prima foaie a ms. rom. 35

mne e e e e e e e e e e ste Du

u u u u u u mne e e e ste Du mne ze e

e e e e e e e e

seris de Protosinghelul Theofan
Anghelca din Mornastire Neamt
la April 1926 - 23. D brie

u vi i ne e e sa, Ou u u
a a a de a va a a pat. sa
a te fe e ni i ci im.
Na a a sca a toa a a a

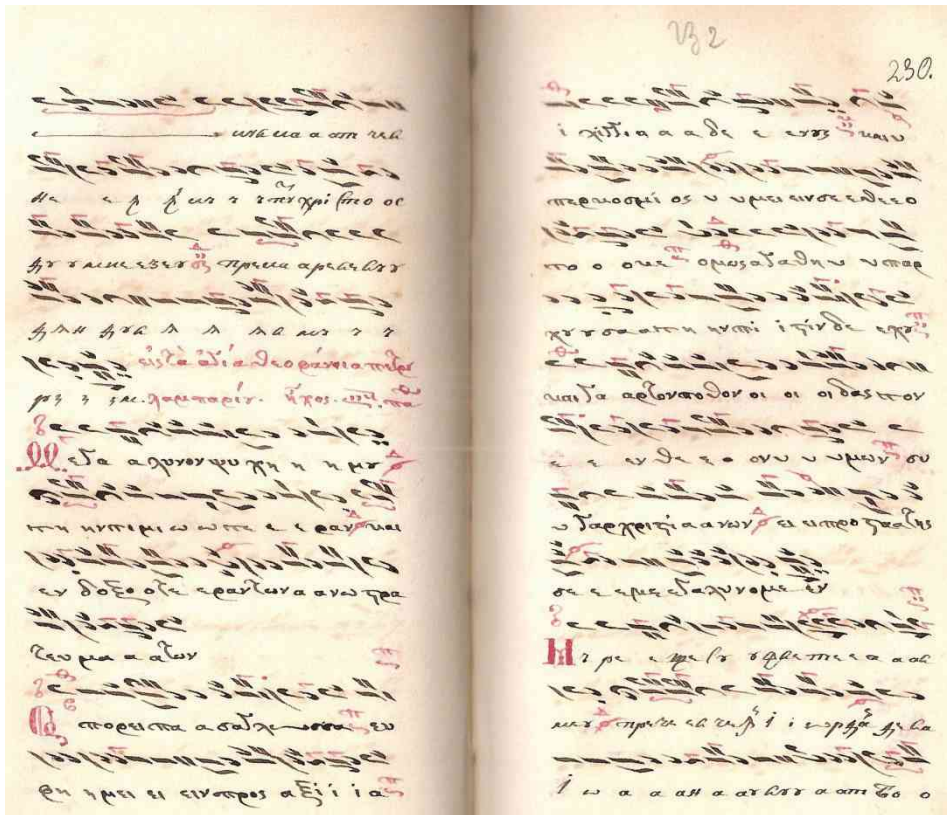
Foia 8 a ms. coligat de Protos. Teofan Anghelca de la Neamtu cu
Micul Anastasimatar Practic al lui Nicolae Barcan

Prima foaie a ms. gr. rom. 38

Ms. gr. rom. 40, foaia 1
La baza paginii, ștampila lui George Ucenescu

Axionul Botezului Domnului, în limba greacă, de Petre Lampadarie,
 urmat de traducerea românească, a lui Macarie Ieromonahul,
 în ms. gr. rom. 40, filele 231^v-232

Απο 52.
 2

ΑΡΧΙΕΠΙ
 Διὸς αἰὲς ἐν ἐμοὶ λόγῳ
 οὐκ αἰσχροφρονιῶν μετὰ ἑσπέρην
 ὑποπόλυν ποιητὸν διδά
 σκαλὸν αἰσχρῶς

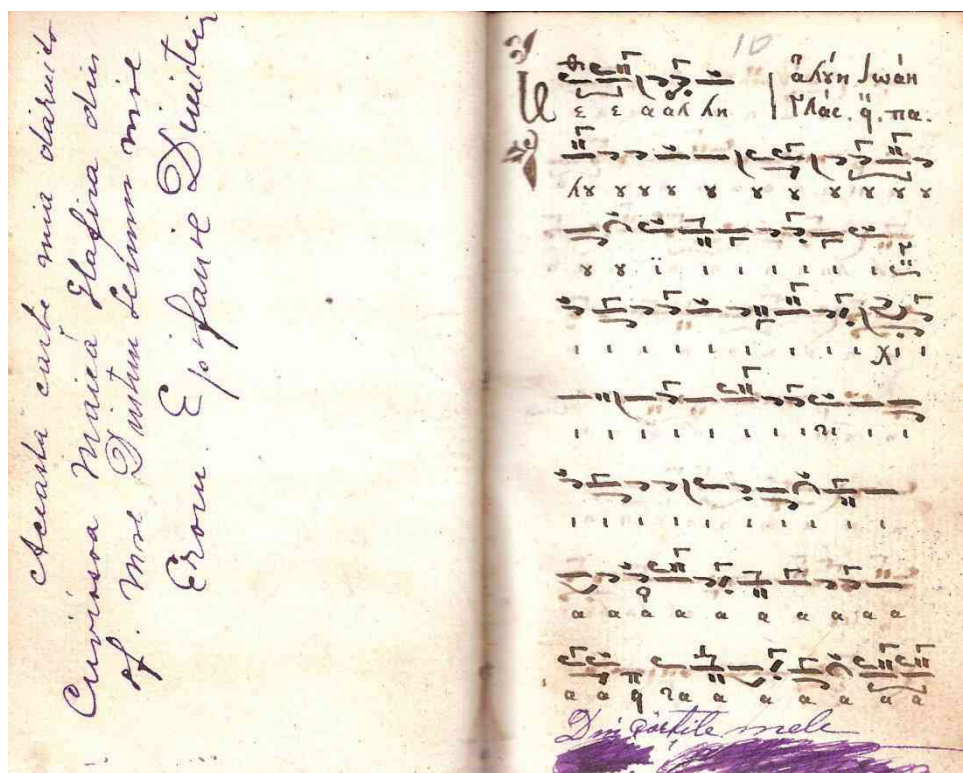
10 40
 πα
 αἰα με το α
 σω ιρ ε
 δρο στ
 το ο ι π
 δε χορ
 εὐ

Prima pagină din ms. gr. 50

Prima foaie a ms. gr. 51

Fila 10 din ms. rom. gr. 53

ANEXA II.

Referatele membrilor Comisiei de examinare a tezei de doctorat (fragmente)

Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu MOLDOVEANU, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București:

„Totdeauna am fost convins că tezaurul fiecărei mănăstiri era foarte bine păstrat, iar când se abăteau vremuri grele (calamități, năvăliri, războaie) asupra acestor așezăminte de spiritualitate și cultură, călugări grijulii împachetau în grabă tot ce era de preț și ascundeau undeva în împrejurimi (în grote, în crăpături sau chiar în pământ), iar când trecea pericolul, tezaurul era adus la locul lui. Însă au fost și cazuri când cei care l-au ascuns au pierit, căci totdeauna trebuia să știe cel puțin doi călugări de nădejde și tezaurul rămânea multă vreme sau nu mai era găsit niciodată. Gândindu-mă la toate acestea, îl fericeam pe părintele Mihail Harbuzaru că a avut norocul să descopere asemenea tezaur muzical în arhiva mănăstirii Sinaia.

Iată, deci, întâmplarea însoțită de interes și pasiune ce poate să realizeze. Nu-i mai puțin adevărat că întâmplarea în cazul de față nu-i un simplu hazard, ci mai degrabă credem că este rânduiala lui Dumnezeu prin care acest ieromonah, îndemnat de Duhul, s-a stabilit ca viețuitor la această frumoasă mănăstire de pe Valea Prahovei. La aceasta s-a adăugat însă și interesul neclintit de a căuta ceva nou și nebatătorit de alții, dar și priceperea, fără de care acest tezaur muzical ar fi rămas consemnat în fondul mănăstirii și atât.

Și la toate acestea se adaugă ceva foarte important: sugestia, îndemnul și susținerea profesorului îndrumător, care are și datoria de a verifica, de a cerceta și de a îmbunătăți acțiunea propusă de candidat. În cazul de față, candidatul este pregătit și mai ales pasionat de ceea ce face, fapt ce ușurează într-o oarecare măsură sarcina îndrumătorului.

Bibliografia generală a lucrării de față este destul de bogată, stilul corect și clar. Manuscrisele studiate au o mare importanță, nu numai prin ele însele, ci mai ales pentru că ele măresc numărul acestor documente consemnate până acum pe teritoriul României.

De altfel au și fost introduse în *Dicționarul muzicii bisericești la români*, la capitolul *Manuscrise* care se păstrează în țară și în alte biblioteci din străinătate (mănăstirile din Athos și de la Meteora, datorate subsemnatului precum și părintelui Alexie Buzera, Sebastian-Barbu Bucur, Vasile Vasile ș.a.)

Lucrarea de doctorat a părintelui Mihail Harbuzaru este foarte bine alcătuită, așa încât îndeplinește toate condițiile regulamentare și științifice pentru a putea fi susținută oral în vederea obținerii de către autor a titlului academic de Doctor în teologie, specialitatea Muzică bisericească și ritual. Felicităm deopotrivă și pe autor și pe îndrumător”.

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile GRĂJDIAN, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu:

„La îmbogățirea cântării bisericești de origine bizantină și-au adus contribuția în ultimele secole un număr însemnat de călugări români, aflați fie în centre de străveche tradiție monahală (de ar fi să amintim numai Sfântul Munte Athos), dar și în tot mai numeroase vetre de viață monahală ale Țărilor Românești. În bizantinologia muzicală unele mănăstiri românești și-au câștigat chiar o binemerită recunoaștere în acest sens, așa cum este cazul vestitei „Școli de la Putna”, ale cărei manuscrise muzicale bizantine au biruit jumătate de mileniu de istorie ulterioară.

În rândul mănăstirilor românești cu o importantă istorie a cultivării cântării bisericești de origine bizantină se pare că va trebui să fie numărată de acum înainte în mod deosebit și mănăstirea Sinaia, în urma cercetărilor întreprinse aici în ultimii ani de către Părintele Ieromonah Drd. Mihail Mihai-Claudiu Harbuzaru și ale căror rezultate sunt adunate în teza de doctorat prezentată acum și constituind un *Studiu monografic* privind *Muzica bisericească de tradiție bizantină în Mănăstirea Sinaia*.

De la început trebuie remarcată prima impresie, remarcabil de bună, pe care o lasă lucrarea, în ansamblul ei și cel puțin prin organizarea *Tablei de materii*. Este vorba despre o structurare robustă, cu accente – am putea spune – „clasice”, prin simplitatea, claritatea și echilibrul exprimării intențiilor și în vederea realizării acestora.

După o *Introducere* scurtă și limpede (de doar 5 pagini) este de remarcat *crescendo*-ul cantitativ (pentru a folosi un termen muzical încetățenit) al celor trei părți principale ale lucrării, de la cca 40, respectiv 55 pagini pentru primele două capitole spre culminația impresionantă a celor aproape 200 de pagini ale ultimului capitol, după care nu mai urmează decât un concis și hotărât „acord final”, în *Concluziile* de numai două pagini. La un loc, acestea însumează cca 313 pagini, restul până la cele cca 440 de pagini ale întregii lucrări, constituind *Bibliografia* (17 pagini) și *Anexele* la Capitolul I (36 pagini de ilustrații) și II (75 pagini). Toată această construcție însă, după cum vom vedea la o privire mai amănunțită, servește desăvârșit prezentării și tratării temei și a domeniului abordat.

Introducerea anunță direct și clar elementele de noutate. Mai întâi este vorba despre noutățile *nominale* – ce privesc personalitățile muzicale ale mănăstirii Sinaia, unele încă necunoscute cercetătorilor domeniului, precum monahul Neofit, altele insuficient cunoscute, chiar dacă este vorba despre personalități considerate drept „bine cunoscute” până acum, precum Ucenescu, între surprinzător de mulți alții. Apoi este vorba despre aspectele *cantitative* ale noutăților anunțate. Acestea au chiar darul să ne lase, la modul cel mai propriu „cu gura căscată” (și să ne fie iertată această expresie cu aparență puțin academică), prin dimensiunea surprizei. Pentru că este vorba – atenție! – despre 19 manuscrise muzicale psaltice inedite (dintre cele 60 de manuscrise din biblioteca mănăstirii), însumând cca 7.000 de file (!!!). Atunci când și descoperirea a doar câteva pagini inedite de manuscris poate constitui o bucurie cu totul deosebită pentru cercetător, ce se mai poate spune despre atâtea și atâtea mii! Și unde se întâmplă aceasta, în vreun loc de prin coclauri sau pustii neumblate? Nicidecum, ci este vorba despre „una din cele mai frecventate mănăstiri ale țării, situată într-o celebră stațiune montană”, pentru a folosi cuvintele autorului din chiar primele rânduri ale Introducerii tezei.

Tot în introducere este anunțată și contribuția originală la istoria mănăstirii Sinaia referitoare la *Viața cultural-muzicală a Mănăstirii Sinaia* (tratată în capitolul I. 2.) și, pe lângă alte observații privind părțile tezei, sunt stabiliți parametrii de inventariere codicologică a manuscriselor muzicale avute în vedere. Faptul că, pe lângă toate cele menționate deja, în cele doar puțin peste cinci pagini de Introducere, autorul mai reușește să aducă inclusiv

mulțumiri celor implicați în îndrumarea sa duhovnicesc-monahală și științifică, alături și de un rezumativ excurs autobiografic, nu poate decât să ne umple de admirație față de o așa eficiență și densitate a discursului, încă înainte de a trece la parcurgerea tratării propriu-zise a tezei de doctorat.

În privința altor observații, aprecieri și propuneri ale noastre referitoare la teza de doctorat prezentată de Părintele Ieromonah Mihail și în afara celor remarcate mai direct sau mai indirect în cele spuse până acum – și referitoare la impresionanta noutate adusă sau la îndemânatica structurare și redactare a lucrării – ar mai fi relativ puține alte lucruri de adăugat, mai ales în ceea ce ar privi oarecare aspecte negative. Posibilele scăderi, pe care smerenia creștină firească ne îndeamnă să le presupunem în orice lucrare omenească, în prezenta situație sunt cuvenit acoperite de meritele incontestabile ale tezei Părintelui Ieromonah Mihail.

Între propunerile pe care credem de cuviință să le facem se numără și aceea de a adăuga eventual la textul tezei, mai ales în vederea publicării, a rezumatului lucrării, pe care personal l-am primit înaintea textului integral al tezei și pe care l-am apreciat drept un bun exemplu de claritate în prezentarea concisă a întregii tratări, marcând eficient mai ales elementele de noutate, cele care interesează îndeosebi pe cercetători. Tradus în cel puțin una din limbile actuale de circulație (preferabil în limba engleză), aceasta ar contribui la difuzarea cercetării Părintelui Ieromonah Mihail dincolo de granițele (nu numai lingvistice ale) României. Și mai indicată ar fi traducerea rezumatului și în limbile germană și franceză – pentru a îndrăzni să propunem chiar spaniola și chineza, limbi care se profilează tot mai insistent ca posedând un uriaș potențial de circulație, în cadrul evoluțiilor globale ale orizontului cultural actual.

În concluzie, considerăm că teza de doctorat *Muzica bisericească de tradiție bizantină în Mănăstirea Sinaia. Studiu monografic*, alcătuită de Ierom. Drd. Mihail Mihai-Claudiu Harbuzaru sub îndrumarea Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Stanciu la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca corespunde întrutotul cerințelor de elaborare a unei lucrări cu caracter științific, prezentând totodată elemente de originalitate, ceea ce îndreptățește admiterea în vederea susținerii publice și acordarea titlului de Doctor in Teologie”.

Pr. Prof. Univ. Dr. Alexandru MORARU, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca:

„În curgerea vremii, mănăstirile ortodoxe românești n-au fost numai oaze de viață duhovnicească, ci, în același timp și focare de cultură. În ele am găsit pe primii alcătuitori de manuscrise religioase și laice, primele cărți tipărite, primele școli în care s-a învățat scrisul, cititul, socotitul, elemente de bază ale credinței noastre, artă în general, între care și muzica bisericească; în acest context se înscrie și mănăstirea Sinaia ce a constituit tema de bază a prezentei teze de doctorat.

Pentru alcătuirea acestei teze, autorul a apelat la documente inedite din arhiva mănăstirii Sinaia, din Arhivele Naționale Ploiești, Colecția de documente a mănăstirii Sinaia, manuscrise din Biblioteca Academiei Române, din biblioteca Episcopiei Buzăului, din biblioteca mănăstirii Ciolanu, biblioteca mănăstirii Sinaia ș.a.; a consultat, în același timp, tipărituri de muzică psaltică, 26 la număr, în română și greacă, și 104 izvoare secundare, din care 311 pagini text cu ilustrații, în afară de cele din anexe, precum și 512 note subsidiare.

De o însemnată importanță pentru istoriografia românească sunt datele inedite privitoare la viața și activitatea protopsaltilor și a compozitorilor de muzică bisericească din mănăstirea Sinaia, care au fost în același timp și oameni de cultură, precum: Naum Râmnicianu, Varlaam Bărâncescu, Neofit Ivanovici ș.a., care au stat în slujba cântării bisericești psaltice de la noi și care au îmbogățit patrimoniul muzicii bisericești de sorginte bizantină, prin manuscrisele pe care le-au lăsat.

Cât privește manuscrisele muzicale, ele sunt prezentate cu multă atenție și meticulozitate; de pildă, autorul prezintă, mai întâi numărul de inventar vechi, în unele cazuri și cel nou, datarea, conținutul manuscrisului, titlul, copistul, limba textului (română, cu litere chirilice sau latine, în limba greacă), notația muzicală (ex. hrisantică), formatul manuscrisului, diferite însemnări, cuprinsul și câteva fragmente spre exemplificare; la unele se specifică faptul că sunt inedite; la multe manuscrise sunt redată, în color, foile de titlu sau părți din cântările religioase bizantine prezentate; pentru un cercetător ori istoric bisericesc sau laic de o însemnată deosebită sunt însemnările de pe manuscrise, care ne aduc în față nume noi de

oameni de cultură, evenimente și fapte ce întregesc tabloul istoriei noastre naționale și bisericești; găsim în același timp, date despre felurile de cerneală: neagră sau roșie; despre titlurile și inițialele înflorate, prezentări ce ne aduc noi lumini cu privire la istoria cărții românești și străine din ținuturile noastre.

În elaborarea lucrării autorul s-a folosit nu numai de numeroasele monografii privitoare la mănăstirea Sinaia ci, asemenea unui vrednic cărturar, a cercetat și a analizat și documente din arhivele pomenite mai sus, care au adus multe adaosuri și unele corectări de date cu privire la istoricul mănăstirii Sinaia, venind cu multe completări privitoare la slujitorii de vază ai acesteia; în același timp, a dat dovadă de echilibru în abordarea problematicii tezei, de spirit de analiză și sinteză acolo unde a fost cazul; totodată, a păstrat, în mânăuirea propozițiilor și a frazelor, un plăcut limbaj bisericesc corect și curgător, ușor de lecturat. De asemenea, a dat dovadă de bună cunoaștere a metodologiei de citare subsidiară, adeseori cu explicații benefice pentru lămurirea unor probleme mai puțin clare legate de date sau evenimente privitoare la temă.

Din abordarea temei, am intuit faptul că părintele Mihail este implicat în această activitate de descoperire de noi manuscrise de muzică bisericească, dar și de analizarea lor; considerăm că este o acțiune însemnată în acest domeniu, unde se cer cât mai mulți specialiști în această direcție care are în față un câmp larg de cercetare. Credem ca această preocupare să ne fi adus pe cale un nou specialist în cercetarea manuscriselor muzicale din Biserica noastră și anume pe părintele Mihail Harbuzaru.

Întrucât teza îndeplinește condițiile metodologice de alcătuire a unei lucrări științifice, considerăm că autorul ei, părintele Mihail – Mihai Claudiu Harbuzaru, se poate prezenta la susținerea ei orală, după care să i se acorde titlul de Doctor în Teologie”.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

Izvoare principale

Arhiva mănăstirii Sinaia

Registru de intrare pe anii 1881-1892; Registrul pentru ieșirea hârtiilor 1883-1892; Registrul pentru ieșirea hârtiilor 1883-1892; Dosarul 86/65, 1886; Dosarul 93/72, 1888; Dosarul 95/74, Diverse, 1888-1896; Dosarul nr. 4 pe anul 1889, cancelaria, funcționarii, bugetul și lefurile ce primește; Dosarul 114/93, 1890; Dosarul 105/84, 1891; Dosarul 107/86, 1892; Dosarul 109/88, 1893; Registru de intrare pe anii 1893-1902; Dosarul 113/92, 1894-1896; Dosarul 112/91, Diverse, 1895-1904; Dosarul 116/113, Corespondența oficială, 1898; Dosarul 118/97, Stat de prezență și achitarea personalului acestui serviciu (cor) pe anii 1897-1899; Dosarul 119/97, Stat constatând prezența și achitarea personalului Corului Vocal al M-stirei Sinaie, anii 1897-1899; Dosarul 209/334, registru pentru primirea îmbrăcămintei și retribuțiunilor personalului monahal și servitor al Mănăstirii Sinaia, anii 1899-1932; Dosarul 122/101, 1902; Dosarul 123/102, 1903; Dosarul 124/103, 1904; Dosarul 211, Registru de retribuțiunea corului Mănăstirii Sinaia 1904-1907; Dosarul 127/106, 1906; Dosarul 128/107, 1907; Dosarul 130/109, 1909; Dosar 132/111, Dosarul de corespondența Monastirei cu diferite autorități pe anul 1911-1912; Dosarul 133/112 Corespondența monastirei cu diferite autorități pe anul 1912-1913; Dosarul 135/114, Corespondența Sfintei Mănăstiri Sinaia cu felurite autorități din țară, 1914-1915; Dosar corespondență pe anul 1917, 138/117; Dosarul 214, Registru pentru plata retribuțiunii Personalului Corului Vocal 1917-1930; Dosar pe 1918, 140/150; Dosar 141/151, Dosar pentru hârtiile eșite și intrate, 1919; Dosarul 143/182, Dosar de corespondența M-rei cu diferite autorități, 1920-1921; Dosarul 3094, 1921; Dosar pentru corespondența Sf. Mănăstiri Sinaia cu diferite autorități pe anul 1930, 154/212; Dosarul 221, Registrul Lefurile Corului Vocal 1931-1947; Dosarul 160/218 de corespondență oficială a Mănăstirii cu diferite autorități pe anul 1936-37; Dosarul 172/231, 1947; Dosar cuprinzând corespondența oficială pe anul 1948, 174/234; Dosar pentru corespondențe intrate și eșiri pe anul 1949, 176/240; Dosarul

427, 1955; Dosarul 539, 1959; *Diverse acte până în anul 1966*, vol. III; *Dosar nr. 1 cuprinzând clasificarea și catalogarea bunurilor mobile și imobile la data 1 Noembrie 1969*; *Dosarul cu actele 231-387 pe 1972*; *Condica de prezență*, 1984; *Acte contabile, cheltuieli, iulie OP. 239-O.P. 295 – 1996 – Foaie colectivă de prezență pe luna iunie 1996*, *Corala Mănăstirii Sinaia*; *Lista de avans chenzinal pe luna septembrie 2011*, *Corala Mănăstirii Sinaia*.

Arhivele Naționale Ploiești

Colecția de documente Mănăstirea Sinaia, Gramata Patriarhului ecumenic Gavril privitoare la ctitoriile spătarului Mihail Cantacuzino, Colțea și Sinaia, Act 1/1702; *Colecția de documente Mănăstirea Sinaia, Listă de proprietățile (moșii, poiene, munți, etc.) ale mănăstirii Sinaia, Dosarul 153/1839*; *Colecția de documente Mănăstirea Sinaia, Dosarul 59/1850*; *Primăria Băicoi, Liste de servitori, Dosar 1/1863*.

Biblioteca Academiei Române

Ms. rom. 472, Miscelaneu religios, sf. secolului al XVII-lea; *Ms. rom. 475, Psaltichie, mijl. secolului al XIX-lea*; *Ms. rom. 475, Psaltichie, mijl. secolului al XIX-lea*; *Ms. rom. 480, Pateric, 1700*; *Ms. 484, sf. secolului al XVII-lea*; *Ms. rom. 489, Miscelaneu, sf. secolului al XVIII-lea*; *Ms. rom. 502, Învățăturile Sf. Theodor Studitul, încep. secolului al XIX-lea*; *Ms. rom. 507, Carte a avvei Varsanufie, 1788*; *Ms. rom. 569, Dorothei ieromonahul, Istoricul și avutul mănăstirii Sinaia, 1881*; *Ms. rom. 586, Pateric al Pecerscăi, încep. secolului al XVIII-lea*; *Ms. rom. 784, Învățăturile Sf. Theodor Studitul, încep. secolului al XVIII-lea*; *Ms. rom. 1330, 1737*; *Ms. rom. 1357, 1689*; *Ms. rom. 1371, Miscelaneu, 1795*; *Ms. gr. rom. 1412, Hronograf, încep. secolului al XIX-lea*; *Ms. 2126, mijloc secolului al XVIII-lea*; *Ms. rom. 2143, Învățături ale Sfântului Theodor Studitul, 1725*; *Ms. 2338, 1751*; *Ms. rom. 2757, Cronograf, 1736*; *Ms. rom. 3210, Psaltichie, 1788*; *Ms. rom. 3460, Didahii, Antim Ivireanul, 1722-1724*; *Ms. rom. 3507, Miscelaneu, (Crinii Țarinii, Floarea Darurilor), prima jum. a secolului al XIX-lea*; *Ms. rom. 3557, Octoih, 1741*; *Ms. rom. 3567, Miscelaneu, 1813*; *Ms. rom. 3572, 1781*; *Ms. rom. 3607, încep. secolului al XVIII-lea*; *Ms. rom. 3746, jum. secolului al XVIII-lea*; *Ms. rom. 3961, jum. secolului al XVIII-lea*; *Ms. rom. 4014, Omilii, discursuri și cuvântări funebre, 1838-1870*, *Varlaam monahul*; *Ms. gr. rom. 4266, Psaltichie româno-grecească*,

compoziții de Gavriil ieromonah și Varlaam de la mănăstirea Sinaia, cca 1868; *Ms. rom. 4482*, jum. secolului al XVIII-lea; *Ms. rom. 4831*, *Miscelaneu*, sfârșitul secolului al. XVIII-lea.

Biblioteca Episcopiei Buzăului

Ms. rom. 3518, jum. secolului al XVIII-lea; *Ms. rom. 3519*, jum. secolului al XVIII-lea.

Biblioteca mănăstirii Ciolanu

Ms. rom. III 29, jum. secolului al XVIII-lea; *Ms. rom. 167*, jum. secolului al XVIII-lea; *Ms. rom. 1056 II*, jum. secolului al XVIII-lea; *Ms. rom. 1060 II*, jum. secolului al XVIII-lea; *Ms. rom. 1064*, jum. secolului al XVIII-lea; *Ms. rom. 1065*, jum. secolului al XVIII-lea.

Biblioteca mănăstirii Sinaia

Ms. 9, 1820; *Ms. 26*, 1825; *Ms. gr. 33*, 1827-1839; *Ms. rom. 34*, 1847; *Ms. rom. 35*, jum. sec al XIX-lea; *Ms. rom. 36*, 1848-1891; *Ms. rom. 37*, 1874-1889; *Ms. gr. rom. 38*, jum. sec al XIX-lea; *Ms. gr. rom. 40*, 1850-1851; *Ms. gr. rom. 41*, 1853; *Ms. gr. rom. 42*, 1851; *Ms. gr. rom. 43*, 1850; *Ms. gr. rom. 44*, 1851; *Ms. gr. rom. 45*, jum. sec al XIX-lea; *Ms. gr. rom. 49*, 1832; *Ms. gr. 50*, 1840; *Ms. gr. 51*, jum. sec al XIX-lea; *Ms. gr. rom. 53*, jum. sec al XIX-lea; *Ms. rom. 54*, „*Album musical – Flaut*”, de Dimitrie Vulpian, sf. secolului al XIX-lea; *Ms. rom. 57*, „*Muzică Occidentală*”, de C.P. Buzescu; *Ms. rom. 58*, „*400 Hore*”, de Dimitrie Vulpian; *Ms. rom. 61*, „*Horele Noastre B.*”, de Dimitrie Vulpian.

Bucegi, Harta, Nic. Popescu, f.l., 1992.

Carte de imobil, Mănăstirea Sinaia, 1987-2012.

Cuvinte puține oarecare, din cele multe ale celor întru sfinți părinților noștri Vasile celui Mare și Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, București, 1826.

Harta topografică a Județului Prahova, lucrată și publicată în al XXXVIII-lea an al Domniei M.S. Regele Carol I, Institutul Geografic al Armatei, București, 1904.

Harta turistică a masivelor Bucegi-Gârbova, Regiunea Sinaia Predeal, Touring-Clubul României, Secția Alpină Brașov, Institutul cartografic „Unirea”, Brașov, 1934.

Pomelnicul Părinților răposați la Sfânta Mănăstire Sinaia, 1695-1982.

Proiect de conservare-restaurare componente artistice/pictura murală interior Paraclisul „Schimbarea la Față”, Mănăstirea Sinaia, 2010, coordonator Ion Chiriac, expert restaurator pictură murală.

Tipărituri muzicale psaltice

- Buchet muzical athonit, Cântările Sfintei Liturghii*, editat de Chilia Buna Vestire, Schitul Sf. Dimitrie-Lacu, Muntele Athos, 2000.
- GHENADIE al Argeșului, *Albina Muzicală*, Tipografia Toma Teodorescu, București, 1875, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1147.
- GRIGORIE Protopsaltul, FOKEOS, Theodor P. Parascou, *Ειρμολόγιον καλοφωνικόν*, Tipografia Kastrou din Galata, Constantinopol, 1835.
- MACARIE, Ierom., *Anastasimatar*, Viena, ediția I, 1823, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1123.
- MACARIE, Ierom., *Irmologhion*, 1823, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1125.
- MACARIE, Ierom., *Irmologion*, 1823, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1128.
- MACARIE, Ierom., *Tomul al Doilea al Antologhiei*, București, 1827, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1126.
- MACARIE, Ierom., *Tomul al Doilea al Antologhiei*, București, 1827, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1127.
- MACARIE, Ierom., *Anastasimatar*, Buzău, ²1856, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1122.
- MOISESCU, Epiharia, monahia, *Slujba Acoperemîntului Maicei Domnului*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1900, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1167.
- NECTARIE, Schimonah, *Antologie*, București, 1898.
- NICOLESCU, Magdalina, monahia, *Slujba Sf. Dimitrie Basarabov și a Sfintei mucenițe Filoteia*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1902, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1162.
- PANN, Anton, *Noul Doxastar*, tomul I, București, 1841, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1131.
- PANN, Anton, *Noul Doxastar*, tomul I, București, 1841, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1132.
- PANN, Anton, *Noul Doxastar*, tomul I, București, 1841, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1139.
- PANN, Anton, *Irmologhion*, București, 1846, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1134.

- PANN, Anton, *Păresimier*, București, 1847, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1135.
- PANN, Anton, *Irmologhion*, București, 1847, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1136.
- PANN, Anton, *Heruvico-Chinonicar*, București, 1847, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1137.
- PANN, Anton, *Anastasimatar*, București, 1847, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1143.
- PANN, Anton, *Priveghier*, București, 1848, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1133.
- PANN, Anton, *Noul Doxastar*, tomul II, București, 1853, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1141.
- PANN, Anton, *Noul Doxastar*, tom II, București, 1853, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1156.
- PANN, Anton, *Noul Doxastar*, tomul III, București, 1853, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1142.
- PANN, Anton, *Noul Anastasimatar*, București, 1854, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1140.
- PANN, Anton, *Privegher*, București, 1858, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1130.
- PAVELIU, V. Niculae, *Cântările din Septemâna Patimilor*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1903, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1161.
- RĂDULESCU, Ion, Pr., *Rânduiala înmormântării laicilor*, Tipografia Modernă B. Davidescu, Buzău, 1903, biblioteca mănăstirii Sinaia, nr. inv. 1157.

Izvoare secundare

- AIOANEI, Timotei, arhim., *Viețuitori din chinovia Neamțului în veacul al XX-lea – biografii*, Editura Trinitas, Iași, 2008.
- ALEXANDRESCU, Ozana, SUCEAVĂ, Daniel, *Catalogul manuscriselor muzicale de tradiție bizantină din secolul al XVIII-lea, Fondul grecesc din Biblioteca Academiei Române*, vol. I, Editura Muzicală, București, 2010.
- BABEȘ, Ioan, G., *Din Plaiul Peleşului, schițe geografice, istorice și economice*, Lito-Tipografia Carol Göbl, București, 1893.

- BARIȚIU, George, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pre două sute de ani din urmă*, Tipografia W. Krafft, Sibiu, vol. II, 1889.
- BILCIURESCU, St. Constantin, *Monastirile și Bisericele din România*, București, 1890.
- BOBULESCU, Constantin, Pr., *Vieți de zugrăvi și autobiografia lui Ghenadie Pârvolescu*, București, 1940.
- BONCU, Constantin M., *Școala prahoveană, Secolele X-XIX*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976.
- BRĂTULESCU, Victor, „Elemente de artă sculpturală și picturală la biserica mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XXI (1962), 1-2, pp. 67-73.
- BREAZU, Ion, „Lamennais la Românii din Transilvania în 1848”, în: *Studii literare* [Cluj], IV (1948).
- BUCUR, Sebastian-Barbu, „Naum Râmnicăneanu”, în: *Studii de muzicologie* [București], IX (1973), pp. 147-182.
- BUCUR, Sebastian-Barbu, „Acțiunea de „românire” a cântărilor psaltice și determinările ei social patriotice”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XCVIII (1980), 7-8, pp. 848-849.
- BUCUR, Sebastian-Barbu, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul XVIII și începutul secolului XIX și aportul original al culturii autohtone*, Editura Muzicală, București, 1989.
- BUCUR, Sebastian-Barbu, *Manuscrisele muzicale românești de la Muntele Athos*, Editura Muzicală, București, 2000.
- BUCUR, Sebastian-Barbu, „George Ucenescu și manuscrisele sale muzicale autografe din Muntele Athos”, în: *Muzica* [București], XIII (2002), 4, pp. 136-144.
- BUCUR, Sebastian-Barbu, „Gheorghe Căciulă – 150 de ani de la prima atestare documentară”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, V (2003), pp. 123-124.
- BUESCU, Corneliu, „Școala de cântări de la Buzău”, în: *Studii de muzicologie*, XVIII (1984), p. 189.
- BULGĂR, Gheorghe, CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gheorghe, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, Editura Saeculum, București, vol. I, 2003.
- BUZERA, Al. Alexie, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999.
- BUZERA, Al. Alexie, „Protosinghelul Varlaam și popasurile lui în Oltenia”, în: *Acta Musicae Byzantinae*, II (2000), 1, pp. 95-97.
- BUZERA, Al. Alexie, „Protosinghelul Varlaam și popasurile lui în Oltenia”, în: *Coordonate ale culturii muzicale din Oltenia. Muzica de tradiție bizantină*, Editura Reduta, Craiova, 2003, pp. 198-202.

- CARATAȘU, Mihai, *Catalogul manuscriselor grecești din Biblioteca Academiei Române*, vol. III, editat de Societatea Română de Studii Neaelene, București, 2004.
- CATRINA, Constantin, MANOLACHE, Mihai, „Școală și dascăli de psaltichie în Șcheii Brașovului”, în: *Studii de muzicologie* [București], X (1974), pp. 85-97.
- CATRINA, Constantin, *Muzica de tradiție bizantină în Șcheii Brașovului. Școală și dascăli*, teză de doctorat dactilografiată, București, 2000, 340 p.
- CATRINA, Constantin, „Însemnări pe marginea unui manuscris din epoca de românire a muzicii bizantine”, în: *Ipostaze ale muzicii de tradiție bizantină din România*, Editura Muzicală, București, 2003.
- CATRINA, Constantin, „Protopsaltul George Ucenescu (1828-1896)”, în: *Glasul Bisericii*, LXV (2006), 1-4, pp. 380-384.
- CĂLINESCU, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, ²1982.
- CIOBANU, Constantin, *Sursele literare ale programelor iconografice din pictura murală medievală moldavă*, teză de doctorat, Academia de Științe a Republicii Moldova, Chișinău, 2005.
- CIOBANU, Gheorghe, „Muzica bisericească la români”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XC (1972), 1-2, pp. 162-195.
- CIOBANU, Gheorghe, „Muzica bisericească la români”, în: *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. III, București, 1992, p. 123.
- COCORA, Gabriel, Pr., „Episcopul Dionisie Romano”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXV (1957), 3-4, pp. 327-350.
- COCORA, Gabriel, Pr., „Protosinghelul Varlaam, contribuții la istoria muzicii bisericești”, în: *Glasul Bisericii*, XVII (1958), 5, pp. 457-473.
- COCORA, Gabriel, Pr., „Școala de psaltichie de la Buzău”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVIII (1960), 9-10, pp. 865-868.
- COCORA, Gabriel, Pr., „Gherasim Rătescu, episcop al Buzăului”, în: *Glasul Bisericii*, an. XX (1961), nr. 3-4.
- COSMA, Octavian-Lazăr, *Hronicul Muzicii Românești*, vol. I, Editura Muzicală, București, 1973.
- COSMA, Octavian-Lazăr, *Hronicul Muzicii Românești*, vol. II, Editura Muzicală, București, 1974.
- COSMA, Viorel, *Muzicieni din România*, Lexicon, vol. V, Editura Muzicală, București, 2002.
- COSMA, Viorel, *Muzicieni din România*, Lexicon, vol. VIII, Editura Muzicală, București, 2005.

- COSMA, Viorel, *Muzicieni din România*, Lexicon, vol. IX, , Editura Muzicală, București, 2006.
- DĂNILĂ, Nicolae, drd., „In memoriam – Episcopul Dr. Visarion V. Aștileanu al Aradului”, în: *Glasul Bisericii*, XLIII (1984), 7-9.
- DEBIE, Nicolae Carol, *O cronică ploieșteană 1825-1974. Muzica în viața orașului Ploiești. Cine a cântat. Unde, ce și pentru cine. Cartea I. Psalți și lăutari, 1825-1865*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2006.
- DEBIE, Nicolae Carol, *O cronică ploieșteană 1825-1974. Muzica în viața orașului Ploiești. Cartea a II-a. Muzica publică, 1866-1906*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2006.
- DUMITRESCU, Marin, Pr., *Istoricul a 40 de biserici din România*, vol. II, București, 1902.
- ELIE, Miron Cristea, dr. Ierom., *Iconografia și întocmirile din internul Bisericii Răsăritene*, Sibiu, 1905.
- ENĂCEANU, Ghenadie, Arhim., *Sinaea – Istoria Santei Monastiri*, Tipografia Ștefan Mihăilescu, București, 1881.
- ERBICEANU, Constantin, „Viața și scrierile Protosinghelului Naum Râmniceanu”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XIII (1889), 10-12, pp. 657-676.
- ERBICEANU, Constantin, *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1890.
- ERBICEANU, Constantin, „Viața și activitatea literară a Protosinghelului Naum Râmniceanu”, în: *Academia Română. Discursuri de recepțiune*, XXII, București, 1900.
- FRUNZESCU, Dimitrie, *Dicționarul topografic și statistic alu Romaniei*, Tipografia Statului, București, 1872.
- GĂLEȘESCU, Al. G., *Sinaia, 15 august 1695-1895*, Tipografia G.A. Lăzăreanu, București, 1895.
- GĂLEȘESCU, Al. G., *Eforia Spitalelor Civile din București*, Editura Minerva, București, 1899.
- GĂLEȘESCU, Al. G., *Sinaia*, Tipografia I.V. Socecu, București, 1903.
- GĂLEȘESCU, Al. G., *Spătarul Mihail Cantacuzino*, București, 1906.
- GEORGESCU, Serafim, Arhim., *Sfânta monastire Sinaia, Monografie*, Tipografia Miricescu, Ploiești, 1936.
- GHEORGHÎȚĂ, Nicolae, Lect. Univ. dr., „Chinonicul duminical în era post-bizantină. Aspecte liturgice și morfologice”, în: *Glasul Bisericii*, LXV (2006), 1-4, pp. 385-412.
- GLADCOVSCHI, Atanasie, Arhim., „Monahi cronicari din mînăstirea Cernica”, în: *Glasul Bisericii*, XVI (1957), 4-5, pp. 247-256.

- GIOLU, Nicolae, Pr., *Clerici ortodocși români, creatori de muzică bisericească psaltică, în secolele XIX și XX*, lucrare de doctorat în Muzică Bisericească la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București, 2007.
- IARCU, Dimitrie, *Repertoriu biblio-chronologicu sau Catalogu Generalu de cărțile române, 1550-1865*, Imprimeria Statului, București, 1865.
- IONESCU, C. Gheorghe, *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, Editura Diogene, București, 1994.
- IONESCU, C. Gheorghe, „Circulația unor manuscrise muzicale românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea”, în: *Studii de Muzicologie și Bizantinologie*, București, 1997.
- IORDĂNESCU, Amfilohie, Ierom., *Buchet de muzică*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1933.
- IORGA, Nicolae, *Despre Cantacuzini*, București, 1902.
- IORGA, Nicolae, „Icoanele de la Muzeul Sinaia”, în: *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, XXIV (1931), fasc. 68, pp. 61-65.
- IORGA, Nicolae, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. II, București, ¹1901, ²1969.
- ISĂROIU, Ion, „Cîmpulung-Muscel, străveche vatră de cultură muzicală a Țării Românești (sec. XVII-XIX)”, în: *Byzantion romanicon* [Iași], VI (2002), pp. 234-242.
- IVAȘCU, George, „Centenar”, în: *Contemporanul*, nr. 42 (940), 16 oct. 1964.
- LEHLER, F. Milton, *Sinaia*, Editura Minerva, București, 1967.
- LITZICA, Constantin, *Catalogul manuscriptelor grecești*, Editura Academiei Române, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, vol. I, 1909.
- MĂGUREANU, Nectarie, Ierom., *Mănăstirea Sinaia*, Editura Athena, București, 2000.
- MIȘU, Radu, Pr. Dr.; VASILESCU, Gheorghe, Prof. Dr., „Arhiepiscopia Bucureștilor”, în: *Autocefalie și responsabilitate*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, pp. 13-69.
- MOISE, Radu Ghica, *Sinaia, Perla Carpaților*, Editura Fundației România de Măine, București, 1998.
- MOISE, Radu Ghica, *Sinaia, oameni, locuri, întâmplări*, Editura Rawex Coms, București, 2011.
- MOISESCU, Gheorghe, diac., „Mănăstirea Sinaia”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXII (1954), 2-3, pp. 313-322.

- MOLDOVEANU, Nicu, Diac. Dr. Conf., „Muzica bisericească în secolul al XIX-lea”, în: *Glasul Bisericii*, XLI (1982), 11-12, pp. 883-915.
- MOLDOVEANU, Nicu, Diac. Dr. Conf., *Repertoriu coral*, București, 1983.
- MOLDOVEANU, Nicu, Diac. Dr. Conf., „Muzica bisericească la români în sec. al XIX-lea”, în: *Glasul Bisericii*, XLII, (1983), 9-12, pp. 594-625.
- MOLDOVEANU, Nicu, Diac. Dr. Conf., *Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări bisericești*, EIMBOR, București, 1992.
- MOLDOVEANU, Nicu, Pr. Prof. Dr., *Noul Idiomelar*, EIMBOR, București, 12000, 2007.
- MOLDOVEANU, Nicu, Pr. Prof. Dr., et alii, „Index general al studiilor, articolelor, recenziilor, compozițiilor, prelucrărilor și armonizărilor de muzică bisericească din revistele Patriarhiei Române”, în: *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian”*, VI (2006), Editura Universității din București, București, pp. 271-366.
- MOLDOVEANU, Nicu, Pr. Prof. Dr., *Prohodul Adormirii Maicii Domnului*, EIMBOR, București, 2006.
- MOLDOVEANU, Nicu, Pr. Prof. Dr., *Istoria muzicii bisericești la români*, Editura Basilica, București, 2010.
- NICOLAESCU, D. Vasile, *Manuscrisul Ucenescu, Cânturi*, București, Editura Muzicală, 1979.
- NIFON, Ploșteanu, episcop, *Carte de Musică Bisericească*, tipografiile Josef Göbl (Gutenberg), a Cărților Bisericești și Carol Göbl, București, 1902.
- NISTORESCU, Gheorghe, *Din Plaiul Prahovei la Sinaia, istorie și contemporaneitate*, Editura Arhimede, București, 1995.
- OANCEA, Dumitru, et alii, *Geografia României*, vol. III, Editura Academiei Române, București, 1987.
- OLTEAN, Vasile, *Acte, documente și scrisori din Șcheii Brașovului*, Editura Minerva, București, 1980.
- OLTEAN, Vasile, Pr. Prof. Dr., *Configurația istorică și bisericească a Brașovului, din secolul al XIII-lea până în 1918*, lucrare de doctorat dactilografiată, Cluj-Napoca, 2009.
- OLTEAN, Vasile, Pr. Prof. Dr., *Configurația istorică și bisericească a Brașovului (sec. XIII-XX)*, Editura Andreiană, Sibiu, 2010, 639 p.
- PAVLOV, Petru, Monahul, *Lăcașuri sfinte din județul Prahova*, Tipografia Unirea, Ploiești, 1925.
- PĂCURARIU, Mircea, Pr. Prof. Dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, EIMBOR, București, 1992.

- PĂCURARIU, Mircea, Pr. Prof. Dr., *Dicționarul teologilor români*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.
- PIRU, Alexandru, *Literatura română premodernă*, Editura pentru literatură, București, 1964.
- POP, Irineu, Protos., *Mănăstirea Sinaia*, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1984.
- POP, Irineu, Protos., „Colecția de obiecte bisericești a Mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XLIII (1984), 7-9, pp. 584-592.
- POP, Irineu, Protos., „Mănăstirea Sinaia – vatră de istorie și vrednic locaș de artă și cultură românească”, în: *Glasul Bisericii*, XLIV (1985), 1-2, pp. 70-81.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *Monastirea Sinaia (1695-1895), Schiță istorică*, Tipografia Gutenberg, Joseph Göbl, București, 1895.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *Preumblările la Sinaia*, Ploiești, 1895.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *O călătorie prin Occident la Egipt, Munții Sinai și Ierusalim*, Tipografia Democratul, Ploiești, 1896.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *Sfânta Ana, (Sinaia), după date, tradiții și legende*, Tipografia Unirea, Sinaia, 1899.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *O scrisoare de la Sfântu-Munte, 1899*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1899.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *Schiță biografică a P.S. Arhiereu Dositei Botoșăneanu (Periețenu)*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1899.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *Istoricul Monastirei Susana*, Tipografia Democratul, Ploiești, 1901.
- POPESCU, Nifon, Arhim., *Călătorie în Rusia*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1903.
- SECARĂ, Constantin, „Manuscrise psaltice românești din secolul al XIX-lea aflate în fondul „George Breazul” din Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România – Catalog analitic”, în: *Muzica bizantină, doxologie și înălțare spirituală*, Editura Muzicală, București, 2006.
- STANCIU, Vasile, Pr. Prof. Dr., *Slujbele Sfinților Români din Transilvania și alte cântări religioase*, Întreprinderea Poligrafică, Cluj-Napoca, 1990.
- STANCIU, Vasile, Pr. Prof. Dr., *Muzica bisericească din Transilvania*, Editura Presa Universitară, Cluj-Napoca, 1996.
- STANCIU, Vasile, Pr. Prof. Dr., *Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări liturgice la sărbătorile de peste an*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.

- STĂNCESCU, Dumitru, *Schiță istorică a Monastirei Sinaia*, București, 1895.
- STĂNCULESCU, Ioan F., „Două sute de ani de la nașterea protosinghelului Naum Râmnicianu”, în: *Glasul Bisericii*, XXIII (1964), 11-12, pp. 1171-1179.
- SUCEVEANU, Dimitrie, *Idiomelar*, transliterarea, diortosirea textului, corectarea greșelilor de tipar și îngrijirea ediției de arhid. conf. dr. Sebastian-Barbu Bucur, Editura Mănăstirii Sinaia, 2019.
- ȘERBĂNESCU, Nicolae, Pr., „Atitudinea preoțimii ortodoxe față de dreptele năzuințe ale poporului”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXV (1957), 3-4, pp. 220-242.
- ȘTREMPER, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. I, Editura Științifică, București, 1978.
- ȘTREMPER, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. II, Editura Științifică, București, 1983.
- ȘTREMPER, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. III, Editura Științifică, București, 1987.
- VASILE, Vasile, *Tezaur muzical românesc din Muntele Athos*, vol. I-II, Editura Muzicală, București, 2007-2008.
- VASILE, Vasile, et alii, *Catalogul Manuscriselor de Muzică Sacră din Moldova – secolele XI-XXI*, vol. II, Editura Artes, Iași, 2010.
- VASILIU, Ștefan-Vlăduț, Pr., drd., „Icoane vechi mai importante din muzeul Mănăstirii Sinaia”, în: *Glasul Bisericii*, XXXII (1973), 11-12, pp. 1246-1258.
- VLASIE, Mihai, *Ghidul Așezămintelor monahale ortodoxe din România*, Editura Sofia, București, 2002.
- VOINESCU, Teodora, *Pârveu Mutu zugravul*, Editura Meridiane, București, 1968.

Surse electronice:

- Î.P.S. Calinic ARGATU, *Biografie*, <http://www.eparhiaargesului.ro/biograf_ps_calinic.html>, 11 nov. 2011.
- Î.P.S. Irineu POP, *Bio-bibliografie*, <<http://www.reintregirea.ro/index.php?cid=pagina-%20I.P.S.%20Irineu>>, 11 nov. 2011.

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i>	5
Introducere	9
Capitolul I. Mănăstirea Sinaia	15
I.1. Scurt istoric	15
I.2. Viața cultural-muzicală a Mănăstirii Sinaia	37
I.2.1. Călugări cărturari	37
I.2.2. Legăturile cultural-muzicale ale Mănăstirii Sinaia cu alte centre importante de muzică bisericească	49
Capitolul II. Protopsalți și compozitori de muzică bisericească din mănăstirea Sinaia. Corala Mănăstirii	59
II.1. Protosinghelul Naum Râmniceanu (1764-1838)	60
II.2. Protosinghelul Varlaam Băranceanu (1808-1894)	66
II.3. Monahul Neofit Ivanovici (cca 1812-1897)	75
II.4. Alți protopsalți din secolele XIX și XX	82
II.5. Corala Mănăstirii Sinaia	95
Capitolul III. Manuscrisele psaltice de la Sinaia. Prezentare codicologică	105
Istoricul cercetării manuscriselor psaltice în România	105
Introducere în studiul manuscriselor muzicale de la Sinaia	113
III.1. Manuscrisele monahului Neofit Ivanovici	119
III.1.1. Manuscrisul rom. gr. (româno-grecesc) 17 – <i>Antologhion</i>	121
III.1.2. Manuscrisul românesc nr. 34 – <i>Chinonicar</i>	130
III.1.3. Manuscrisul românesc nr. 36 – <i>Antologhion</i>	131
III.1.4. Manuscrisul românesc nr. 37 – <i>Antologhion</i>	139
III.1.5. Manuscrisul româno-grecesc nr. 45 – <i>Antologhion</i>	144
III.1.6. Manuscrisul românesc coligat cu <i>Păresimierul</i> lui Anton Pann	146
III.1.7. Manuscrisul românesc coligat cu <i>Anastasimatarul</i> lui Anton Pann	147
III. 2. Manuscrisele lui George Ucenescu	148
III.2.1. Manuscrisul româno-grecesc nr. 41 – <i>Cântările Sfintei Liturghii</i>	151

III.2.2. Manuscrisul greco-românesc nr. 42 – <i>Chinonicar</i>	153
III.2.3. Manuscrisul greco-românesc nr. 43 – <i>Chinonicar</i>	156
III.2.4. Manuscrisul româno-grecesc nr. 44 – <i>Antologhion</i>	158
III.3. Manuscrise de alți autori	160
III.3.1. Manuscrisul grecesc nr. 33, al lui Ilie Cântărețul – <i>Cântările Sfintei Liturghii</i>	160
III.3.2. Manuscrisul românesc nr. 35, al lui Gheorghe Căciulă – <i>Antologhion</i>	167
III.3.3. Manuscrisul româno-grecesc nr. 49, al lui Ioniță Stoicescu–Logofețelul – <i>Cântările Sfintei Liturghii</i>	170
III.3.4. Manuscrisul Protos. Teofan Anghelea coligat cu Micul <i>Anastasimatar Practic</i> al lui Nicolae Barcan – <i>Antologhion</i>	179
III.4. Manuscrise anonime	180
III.4.1. Manuscrisul româno-grecesc nr. 38 – <i>Antologhion</i>	180
III.4.2. Manuscrisul româno-grecesc nr. 40 – <i>Antologhion</i>	184
III.4.3. Manuscrisul grecesc nr. 50 – <i>Irmologhion Calofonicon</i>	193
III.4.4. Manuscrisul grecesc nr. 51 – <i>Antologhion</i>	200
III.4.5. Manuscrisul româno-grecesc nr. 53 – <i>Antologhion</i>	203
Anexa I. Ilustrații	207
Anexa II. Referatele membrilor Comisiei de examinare a tezei de doctorat (fragmente)	228
Bibliografie generală	235

Editura *Cuvântul Vieții* a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei,
 București, Intrarea Miron Cristea, nr. 9, sector 4, 040162
 tel. 021.337.21.02
 editura@arhiepiscopiabucurestilor.ro